

Havenmonitor

De economische betekenis van Nederlandse zeehavens 2002-2016

UPT
Erasmus
ERASMUS CENTRE FOR URBAN
PORT AND TRANSPORT ECONOMICS

Oktober 2017

Opgesteld voor: Ministerie van Infrastructuur en Milieu

Onderzoekers

Dr. Larissa van der Lugt

Jan-Jelle Witte MSc

Onno de Jong MSc

Martijn Streng MSc

Colofon

De Havenmonitor 2016 is een uitgave van Erasmus Universiteit Rotterdam – Erasmus Centre for Urban, Port and Transport Economics (Erasmus UPT) in opdracht van het Ministerie van Infrastructuur en Milieu.

Auteurs: Dr. Larissa van der Lugt, Jan-Jelle Witte MSc, Onno de Jong MSc en Martijn Streng MSc

Kijk voor meer informatie op www.eur.nl/upt

Foto voorkant: Max Dijsterhuis



Inhoudsopgave

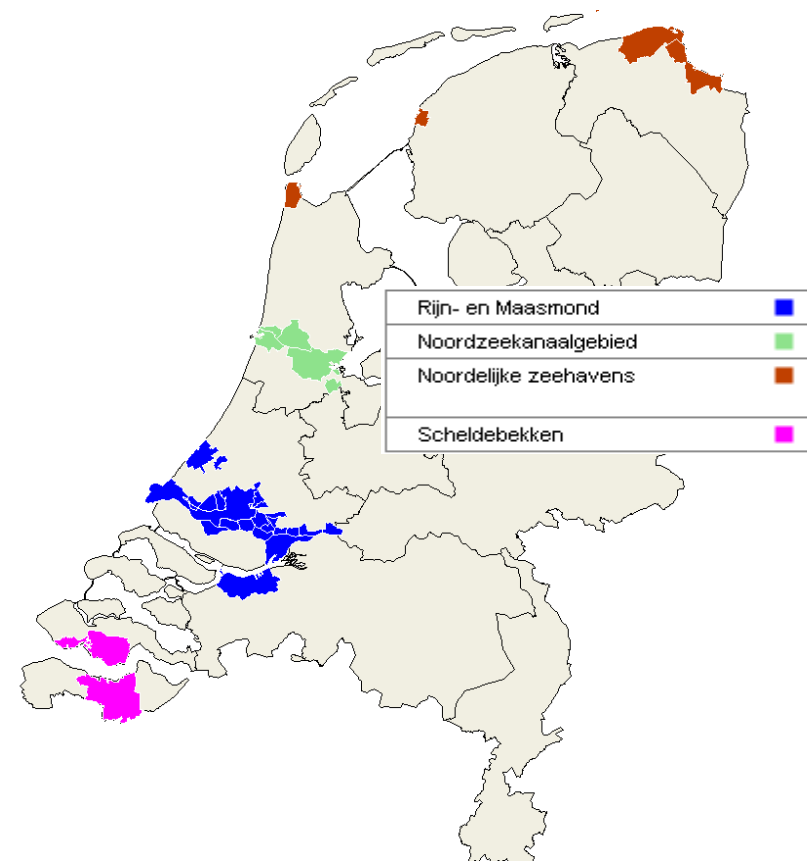
COLOFON	I
INHOUDSOPGAVE	I
1. DE NEDERLANDSE ZEEHAVENS	3
OVERZICHT ONTWIKKELINGEN	5
Verhouding met Nederlandse economie	5
Werkgelegenheid.....	6
Toegevoegde waarde	8
Indirecte effecten	10
Aanpassingen rekenmethode 2016.....	11
2. ECONOMISCHE BETEKENIS NEDERLANDSE ZEEHAVENS	12
Haven- en Maritieme Monitor	13
Economische ontwikkelingen 2004-2016.....	14
Economische betekenis per zeehaven	15
Economische betekenis per sector.....	18
Private investeringen in Nederlandse zeehavens.....	19
3. ECONOMISCHE ONTWIKKELING PER ZEEHAVEN EN SECTOR	21
Economische indicatoren per zeehaven per sector (direct).....	26
Werkgelegenheid.....	27
Toegevoegde Waarde.....	59
Bedrijfsvestigingen	91
Economische indicatoren per zeehaven (indirect).....	117
Private investeringen per zeehavengebied	122

Publieke investeringen per havengebied	124
BIJLAGE 1 GEHANTEERDE DEFINITIES EN ONDERZOEKSMETHODE	128
BIJLAGE 2 OVERZICHT ZEEHAVENGERELATEERDE ACTIVITEITEN	143

1. De Nederlandse Zeehavens

Deze Havenmonitor geeft inzicht in de economische ontwikkeling van de Nederlandse Zeehavens. Figuur 1-1 geeft weer welke gebieden tot de Nederlandse zeehavens worden gerekend. In Tabel 1-1 staat weergegeven welke zeehavens en zeehavengemeenten worden onderscheiden.

	2015	2016	Absolute verandering 2015-2016	% verandering
Werkgelegenheid (in werkzame personen)				
Directe werkgelegenheid	173.966	180.117	+6.151	+3,5%
Indirecte werkgelegenheid	169.394	177.558	+8.164	+4,8%
Totale werkgelegenheid	343.359	357.675	+14.315	+4,2%
Aandeel in economie NL	3,9%	4,0%		+0,1%
Toegevoegde waarde (in euro's)				
Directe toegevoegde waarde	25,04 mld	26,37 mld	+1,32 mld	+5,3%
Indirecte toegevoegde waarde	14,33 mld	14,84 mld	+0,50 mld	+3,5%
Totale toegevoegde waarde	39,38 mld	41,20 mld	+1,82 mld	+4,6%
Aandeel in economie NL	5,8%	5,9%		+0,1%



Figuur 1-1: Zeehavengebieden in Nederland

Tabel 1-1: Zeehavengebieden, zeehavens en zeehavengemeenten

Noordelijke Zeehavens		Noordzeekanaalgebied		Rijn- en Maasmond		Waarvan R'dam-Rijnmond		Scheldebekken	
Zeehaven	Gemeente	Zeehaven	Gemeente	Zeehaven	Gemeente	Zeehaven	Gemeente	Zeehaven	Gemeente
Delfzijl	Delfzijl	Amsterdam	Amsterdam	Dordrecht	Dordrecht	Rotterdam	Rotterdam	Vlissingen	Vlissingen
Eemshaven	Eemsmond	Beverwijk	Beverwijk	Moerdijk	Moerdijk	Schiedam	Schiedam	Borsele	Borsele
Harlingen	Harlingen	Velsen/ IJmuiden	Velsen/ IJmuiden	Scheveningen	Den Haag	Vlaardingen	Vlaardingen	Terneuzen	Terneuzen
Den Helder	Den Helder	Zaanstad	Zaanstad	Drechtsteden (excl. Dordrecht)	Alblasserdam*	Maassluis	Maassluis		
					Gorinchem* Hardinxveld- Giessendam* Hendrik-Ido- Ambacht* Nieuw- Lekkerland* Papendrecht* Sliedrecht* Zwijndrecht*	Overig Rijnmond	Albrandswaard Capelle aan den IJssel Krimpen aan den IJssel Lansingerland Ridderkerk Barendrecht		

* Specifieke afbakening op basis van postcode

Overzicht ontwikkelingen

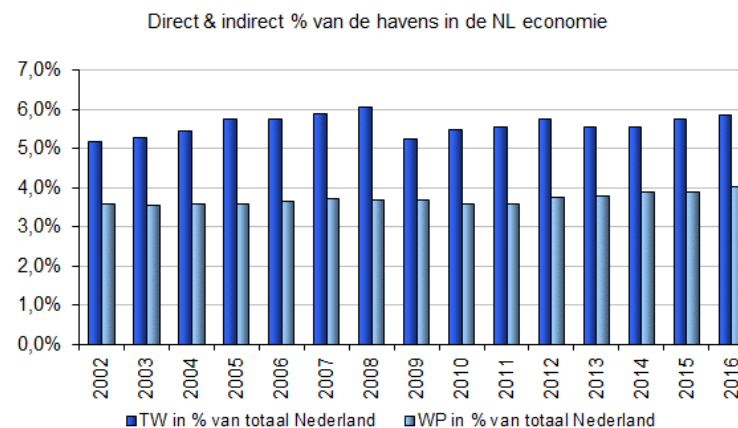
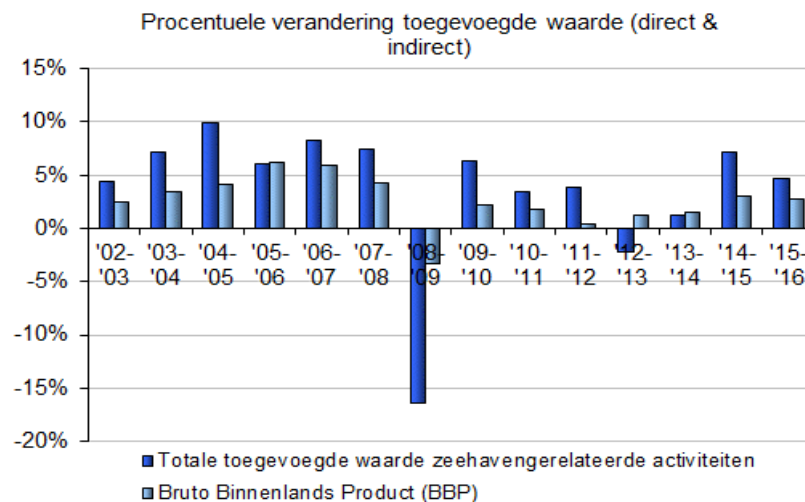
In 2016 is de directe werkgelegenheid in de zeehavens met 3,5% (6.151 werkzame personen) gestegen t.o.v. de omvang in 2015. In totaal waren er 180.117 directe havengerelateerde werkzame personen in Nederland.

De directe toegevoegde waarde in de zeehavens is gestegen met €1,3 miljard, een stijging van 5,3%. De directe toegevoegde waarde van de Nederlandse zeehavens bedraagt €26,4 miljard. De oorzaak van deze stijging is een verder herstel van de toegevoegde waarde in de meeste transportsectoren, toename van winstgevendheid in de chemische industrie, de metaalindustrie en een toename van de prijzen voor de groothandel. De indirecte werkgelegenheid en toegevoegde waarde zijn ook toegenomen, respectievelijk met 4,8% voor de werkgelegenheid en 3,5% voor de toegevoegde waarde.

Verhouding met Nederlandse economie

De zeehavens maken een belangrijk deel uit van de Nederlandse economie. Het totaal van de directe en indirecte aan de havens gerelateerde werkgelegenheid was 4,0 % van de totale werkgelegenheid in Nederland. De werkgelegenheid in de zeehavens is daarmee een heel klein beetje meer gegroeid dan de werkgelegenheid in heel Nederland. De toegevoegde waarde, direct en indirect door de havens gegenereerd, bedroeg €41,2 miljard in 2016. Dat is 5,9% van het bruto binnenlands product. In 2016 is het aandeel van de havens in de Nederlandse economie daarmee licht gestegen ten opzichte van 2015.

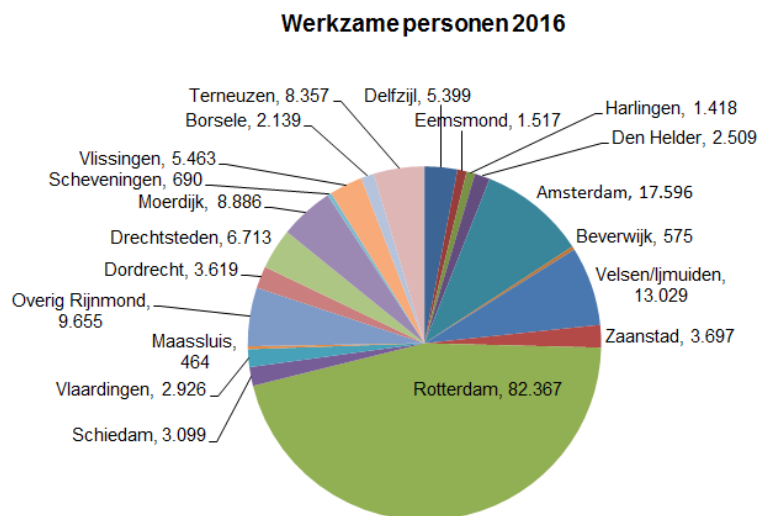
De haven(gerelateerde) bedrijven worden sterker beïnvloed door economische cycli dan de gemiddelde bedrijvigheid in Nederland. Waardoor in tijden van economische groei het aandeel van de zeehavens toeneemt en in economisch mindere tijden het aandeel afneemt.



Werkgelegenheid

De directe werkgelegenheid in de havens wordt gemeten door op bedrijfsniveau het aantal werkzame personen te meten. Er worden in de Havenmonitor drie verschillende categorieën arbeid meegenomen.

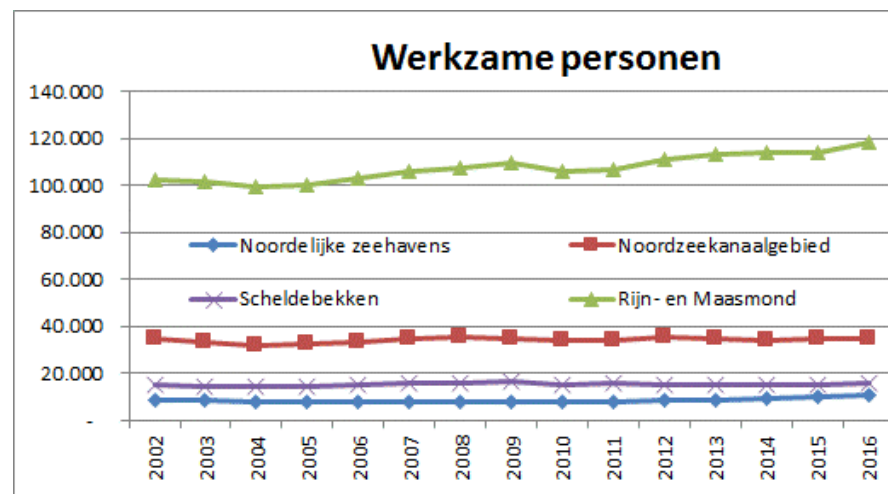
Ten eerste de aan de knooppuntfunctie gerelateerde werkgelegenheid in de haven, zoals de overslag en opslag van goederen en de planning van transport. Ten tweede de arbeid direct gerelateerd aan de zeehavens voor de aan- en afvoer van goederen per spoor, binnenvaart, weg en pijpleiding. Ten derde de werkgelegenheid bij bedrijven in productie, handel en dienstverlening die direct aan de zeehaven gerelateerd is en daar gevestigd zijn. Bijvoorbeeld de petrochemische industrie, scheepsbouw en expertisebureaus.



In totaal zijn er ruim 180 duizend werkzame personen direct verbonden aan de Nederlandse zeehavens. De meeste daarvan zijn te vinden in de regio Rotterdam-Rijnmond, ongeveer 98,5 duizend. Het Noordzeekanaalgebied

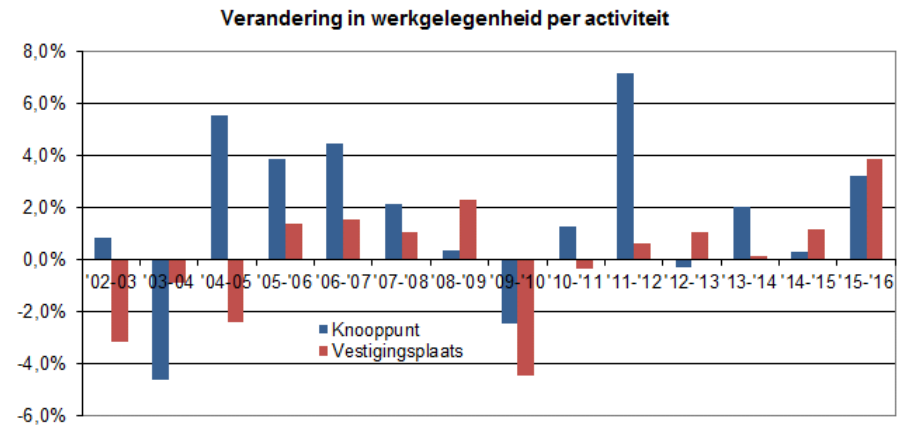
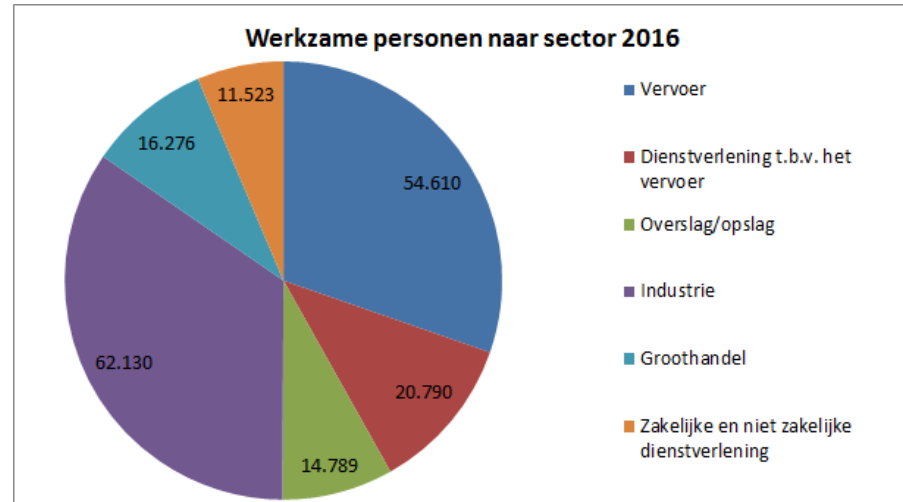
kent 34,9 duizend werkzame personen in de haven. In de Zeeuwse havens zijn ongeveer 16 duizend werkzame personen. Moerdijk en Dordrecht & Drechtsteden zijn goed voor respectievelijk 8,9 en 10,3 duizend werkzame personen. In Groningen (Eemsmond en Delfzijl samen) zijn er 6,9 duizend werkzame personen in de haven.

De totale directe werkgelegenheid in de Nederlandse zeehavens is met 3,5% gestegen in 2016. Per havenregio zijn er wel verschillen. In Rotterdam-Rijnmond was er een stijging van 4,7 duizend werkzame personen (5,0%), in NZKG een kleine stijging met 424 werkzame personen (1,2%) en in de Noordelijke zeehavens een stijging van 666 werkzame personen (6,5%). In Scheldebekken was er een stijging van 3,2% met 490 werkzame personen.



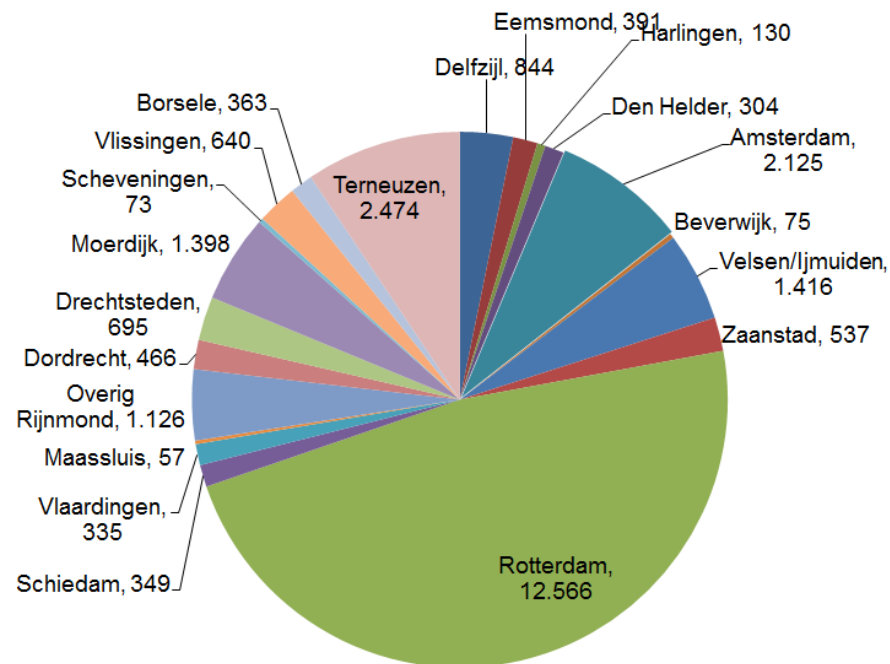
In de havens zijn ongeveer evenveel werkzame personen in de knooppuntfunctie (vervoer, overslag, opslag) te vinden als in de vestigingsplaatsfuncties (handel, industrie en dienstverlening), beide ongeveer 90 duizend. De omvangrijkste deelsectoren zijn de industrie met bijna 62,1 duizend werkzame personen en vervoer met 54,6 duizend werkzame personen.

Gekeken naar de ontwikkelingen per sector, is te zien dat de groei van de werkgelegenheid in de vestigingsplaatsfunctie iets sterker is geweest dan dan de groei in de knooppuntfunctie. Binnen de knooppuntsfunctie is vooral het wegvervoer gegroeid, binnen de vestigingsplaatsfunctie zijn alle industrieën behalve de basismetalaalindustrie gegroeid. Deze laatste is gedaald met 2,0%.



Toegevoegde waarde

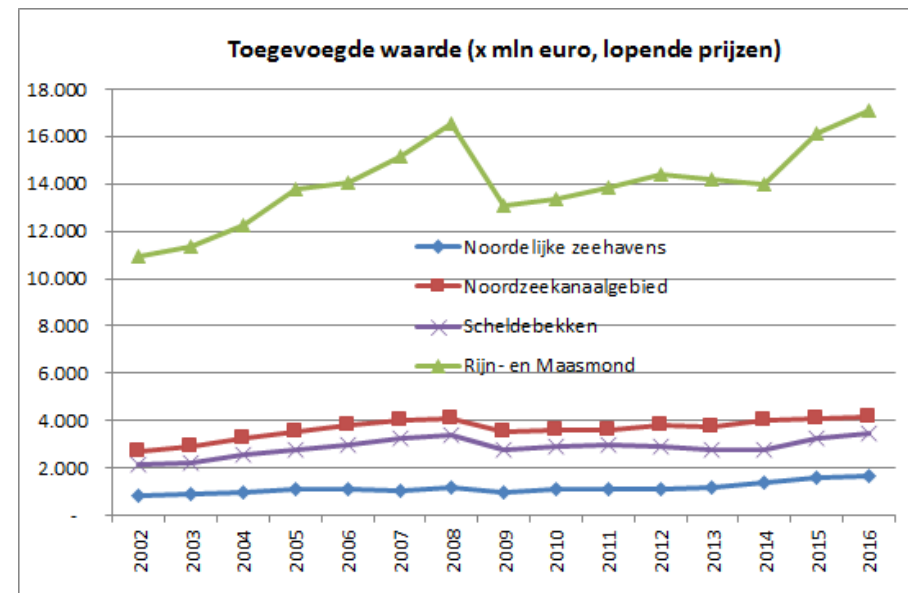
Toegevoegde waarde 2016 (x mln. euro)



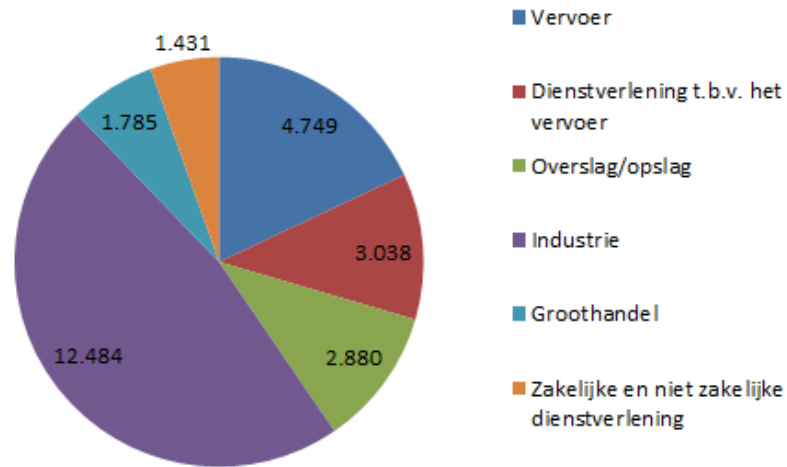
De toegevoegde waarde van een activiteit is de optelsom van de vergoeding voor arbeid, kapitaal en ondernemerschap, oftewel lonen, afschrijvingen en winst. Grotendeels komt dat overeen met de verkoop minus de inkoop van een bedrijf, het geeft weer welke waarde een bedrijf door zijn activiteiten toevoegt aan de economie. De toegevoegde waarde die direct door activiteiten in de Nederlandse zeehavens gerealiseerd is bedroeg in 2016 €26,4 miljard. Dat is ongeveer €1,3 mld meer dan in het jaar daarvoor. De toegevoegde waarde van de Nederlandse havens wordt voor bijna de helft gerealiseerd in Rotterdam. Verder wordt er in Terneuzen 2,5 mld,

Amsterdam 2,1 mld, in Velsen 1,4 mld en in Moerdijk ongeveer 1,4 miljard euro aan toegevoegde waarde gegenereerd in de haven.

De stijging van de toegevoegde waarde is in veel gevallen een gevolg van zowel meer volume als hogere productiviteit en winstgevendheid. Vrijwel alle havengebieden lieten een stijging zien, met Rotterdam-Rijnmond een meer dan gemiddelde stijging van zeven procent.

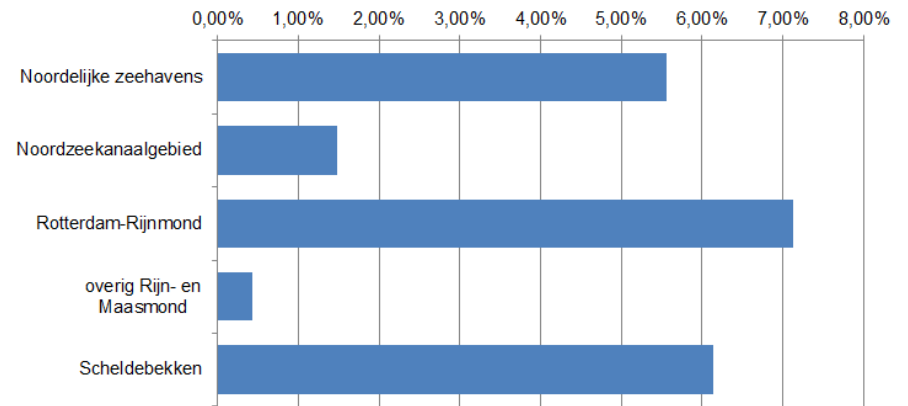


Toegevoegde waarde per sector 2016



In toegevoegde waarde gemeten bestaat het economisch belang van de havens voor 47,3% uit industriële activiteiten, 22,4% diensten aan het vervoer (inclusief op- en overslag), 18,0% uit vervoer en 12,2% groothandel en zakelijke dienstverlening.

Verandering toegevoegde waarde '15-'16



De toegevoegde waarde van de vestigingsplaatsfuncties en de knooppuntfunctie reageert duidelijk op de economische ontwikkelingen. De oorzaken van de bewegingen zijn echter verschillend. In de industrie is de verandering van de toegevoegde waarde voor een groot deel een weerspiegeling van winstgevendheid, terwijl in de knooppunt sectoren het volume een belangrijkere rol speelt.

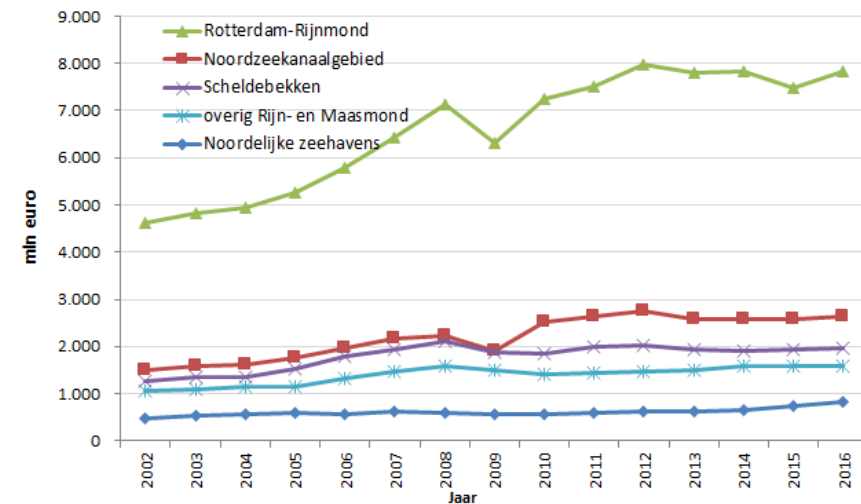
Indirecte effecten

Naast de directe economische effecten in de haven en daar direct aan gerelateerde activiteiten, bestaat er een bredere economische impact in de Nederlandse economie. In de Havenmonitor worden de achterwaartse effecten berekend, alle effecten van de inkoop die havenbedrijven doen in de Nederlandse economie.¹

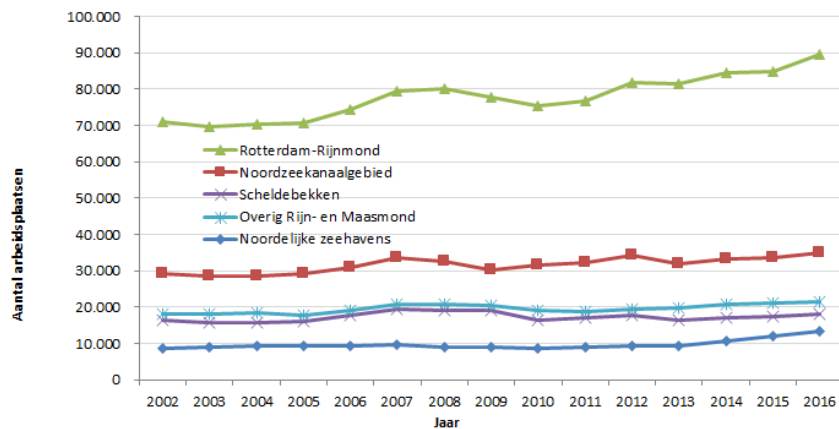
De indirecte toegevoegde waarde gecreëerd door de zeehavens is € 14,8 miljard in 2016, 502 mln (3,5%) hoger dan in 2015. De indirecte toegevoegde waarde volgt per sector over het algemeen een vergelijkbaar patroon met de directe toegevoegde waarde. Hoe meer er geproduceerd wordt, hoe meer er wordt ingekocht.

De indirecte werkgelegenheid bedraagt ongeveer 177,5 duizend werkzame personen. Ten opzichte van 2015 is er een stijging in aantal indirecte werkzame personen van ongeveer 8,1 duizend werkzame personen.

Indirecte toegevoegde waarde (mln euro, lopende prijzen)



Indirecte werkgelegenheid (werkzame personen)



¹ N.B. In de indirecte economische effecten kunnen dubbeltellingen zitten onder onderlinge leveranties. Dit is inherent aan de gekozen methodologie en beschikbare data. Het genoemde bedrag is een maximum bedrag. Zie Bijlage 1 voor een verdere toelichting.

Aanpassingen rekenmethode 2016

In dit en het volgende hoofdstuk wordt gedetailleerd weergegeven hoe de economische betekenis van de Nederlandse zeehavens zich ontwikkeld heeft van 2002 tot en met 2016. Deze berekeningen worden elk jaar uitgevoerd volgens dezelfde methode. Door ontwikkelingen in de verzameling en verkrijgbaarheid van data zijn in de loop der jaren aanpassingen aangebracht in de berekening. Na elke herziening worden de voorgaande jaren herberekend, zodat een consistente tijdreeks ontstaat. Met het verschijnen van een nieuwe Havenmonitor komen eerdere versies te vervallen.

De consequente doorvoering van werkzame personen over eerdere jaren kan leiden tot licht afwijkende waardes voor werkzame personen in deze eerdere jaren. Bij het bepalen van het totaal aantal bedrijfsvestigingen is geconstateerd dat Dordrecht niet in alle tabellen correct is meegenomen (sinds 2002 al niet). Met terugwerkende kracht zijn de bedrijfsvestigingen in Dordrecht opgenomen in de totalen. Voor wat betreft de economische data van het CBS en de gegevens van het CBS over de achterlandtransporten zijn er geen methodologische veranderingen geweest.

2. Economische betekenis Nederlandse zeehavens

Tabel 2-1: Zeehavengerelateerde werkgelegenheid in Nederland in 2016

	Werkzame personen
Locatiegebonden zeehavengerelateerde activiteiten	130.838
Niet-locatiegebonden zeehavengerelateerde activiteiten	49.279
Directe werkgelegenheid zeehavengebieden	180.117
<i>In % van totaal in Nederland</i>	2,0%
Indirecte werkgelegenheid	177.558
In % van totaal in Nederland	2,0%
Totale werkgelegenheid zeehavengerelateerde activiteiten	357.675
<i>In % van totaal in Nederland</i>	4,0%
Werkzame personen in Nederland	8.901.000

Tabel 2-2: Zeehavengerelateerde toegevoegde waarde in Nederland in 2016
(in lopende prijzen)

	Toegevoegde waarde (mrd Euro, lopende prijzen,)
Locatiegebonden zeehavengerelateerde activiteiten	22,5
Niet-locatiegebonden zeehavengerelateerde activiteiten	3,9
Directe toegevoegde waarde zeehavengebieden	26,4
<i>In % van totaal in Nederland</i>	3,8%
Indirecte toegevoegde waarde	14,8
In % van totaal in Nederland	2,1%
Totale toegevoegde waarde zeehavengerelateerde activiteiten	41,2
<i>In % van totaal in Nederland</i>	5,86%
Bruto binnenlands product	702,6

Bron: EUR obv LISA en CBS data

Haven- en Maritieme Monitor

Dit jaar is wederom een volledige vergelijking gemaakt met de Maritieme Monitor. Dit geeft een overzicht van welke maritieme activiteiten in de havens plaats vinden en welke in een ander deel van Nederland. Eventuele afwijkingen tussen de totalen binnen deze tabel worden veroorzaakt door afrondingsverschillen.

**Tabel 2-3: Vergelijking Havenmonitor - Maritieme Monitor
(WP- werkzame personen x1.000, TW- toegevoegde waarde in mrd. euro)**

		<i>Totaal zeehavens</i>							
		WP	TW						
		180.117	26.4						
		<i>Niet maritiem binnen de havengebieden</i>							
			WP	%	TW	%			
		Industrie	47,6		11,3				
		Handel	14,1		1,6				
		Dienstverlening	9,3		1,3				
<i>Totaal maritieme sectoren</i>		WP	TW	<i>Maritiem buiten de havengebieden</i>		<i>Maritiem binnen de havengebieden</i>			
				WP	TW	WP	%	TW	%
Offshore		27,6	2,30	Offshore	22,1 1,68	Offshore	5,5 20%	0,62	27%
Maritieme dienstverlening		12,5	1,20	Maritieme dienstverlening	10,4 1,10	Maritieme dienstverlening	2,1 17%	0,10	8%
Watersportindustrie		13,6	1,10	Watersportindustrie	11,7 1,08	Watersportindustrie	0,3 2%	0,03	2%
Maritieme toeleveranciers		16,8	1,70	Maritieme toeleveranciers	16,5 1,50	Maritieme toeleveranciers	1,9 11%	0,20	12%
Zeevaart		7,5	1,40	Zeevaart	3,7 0,55	Zeevaart	3,8 51%	0,85	61%
Scheepsbouw		11,7	1,10	Scheepsbouw	4,9 0,50	Scheepsbouw	6,8 58%	0,60	55%
Binnenvaart		13,9	1,00	Binnenvaart	5,9 0,20	Binnenvaart	8,0 58%	0,80	80%
Visserij		2,3	0,40	Visserij	1,8 0,36	Visserij	0,5 22%	0,04	10%
Waterbouw		6,2	0,50	Waterbouw	3,0 0,26	Waterbouw	3,2 52%	0,24	48%
Overslag, opslag, Dienstverlening tav vervoer		45,9	7,50	Overslag, opslag, Dienstverlening tav vervoer	11,0 1,85	Overslag, opslag, dienstverlening tav vervoer	34,9 76%	5,65	75%
<i>Totaal Maritieme monitor</i>						<i>Aan haven gerelateerd vervoer</i>			
						WP	%	TW	%
						Spoorvervoer		1,5	0,10
						Wegvervoer		40,5	2,77
						Pijpleiding		0,1	0,14

Economische ontwikkelingen 2004-2016

Tabel 2-4: Ontwikkeling in zeehavengerelateerde werkgelegenheid in 2004-2016

	Werkzame personen												
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Locatiegebonden zeehavengerelateerde activiteiten	121.501	120.029	121.893	123.178	124.930	127.076	122.006	121.580	122.887	123.627	124.503	125.377	130.838
Niet-locatiegebonden zeehavengerelateerde activiteiten	32.281	35.524	37.619	41.020	41.855	41.999	41.171	42.349	47.297	47.198	48.178	48.589	49.279
Directe werkgelegenheid zeehavengebieden	153.782	155.553	159.512	164.198	166.785	169.074	163.177	163.930	170.184	170.825	172.681	173.966	180.117
In % van totaal in Nederland	1,9%	1,9%	1,9%	1,9%	1,9%	1,9%	1,9%	1,9%	1,9%	2,0%	2,0%	2,0%	2,0%
Indirecte werkgelegenheid	142.598	143.273	151.068	162.438	161.323	156.223	151.388	153.800	162.033	158.811	166.581	169.394	177.558
In % van totaal in Nederland	1,7%	1,7%	1,8%	1,9%	1,8%	1,8%	1,7%	1,7%	1,8%	1,8%	1,9%	1,9%	2,0%
Totale werkgelegenheid zeehavengerelateerde activiteiten	296.379	298.825	310.580	326.636	328.108	325.297	314.565	317.730	332.217	329.636	339.261	343.359	357.675
In % van totaal in Nederland	3,6%	3,6%	3,6%	3,7%	3,7%	3,7%	3,6%	3,6%	3,8%	3,8%	3,9%	3,9%	4,0%
Werkzame personen in Nederland	8.283.000	8.339.000	8.519.000	8.771.000	8.914.000	8.838.000	8.778.000	8.854.000	8.836.000	8.732.000	8.724.000	8.806.000	8.901.000

Bron: EUR obv LISA en CBS data

Tabel 2-5: Ontwikkeling in zeehavengerelateerde toegevoegde waarde in 2002-2016 (in lopende prijzen)

	Toegevoegde waarde (in mrd euro, lopende prijzen)														
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Locatiegebonden zeehavengerelateerde activiteiten	14,7	15,3	17,2	19,2	19,7	21,0	22,5	17,7	18,1	18,9	19,17	18,73	18,80	21,53	22,51
Niet-locatiegebonden zeehavengerelateerde activiteiten	2,0	2,0	1,8	2,0	2,3	2,5	2,7	2,6	2,8	2,7	3,08	3,13	3,38	3,52	3,85
Directe toegevoegde waarde zeehavengebieden	16,7	17,4	19,0	21,2	22,0	23,5	25,2	20,3	21,0	21,6	22,25	21,86	22,19	25,04	26,37
In % van totaal in Nederland	3,4%	3,4%	3,6%	3,9%	3,8%	3,8%	3,9%	3,3%	3,3%	3,4%	3,4%	3,3%	3,3%	3,7%	3,8%
Indirecte toegevoegde waarde	8,9	9,3	9,6	10,3	11,4	12,6	13,6	12,2	13,6	14,2	14,9	14,4	14,5	14,3	14,8
In % van totaal in Nederland	1,8%	1,8%	1,8%	1,9%	2,0%	2,1%	2,1%	2,0%	2,2%	2,2%	2,3%	2,2%	2,2%	2,1%	2,1%
Totale toegevoegde waarde zeehavengerelateerde activiteiten	25,6	26,7	28,6	31,5	33,4	36,1	38,8	32,5	34,6	35,7	37,1	36,3	36,7	39,4	41,2
In % van totaal in Nederland	5,2%	5,3%	5,5%	5,8%	5,8%	5,9%	6,1%	5,3%	5,5%	5,6%	5,8%	5,6%	5,5%	5,8%	5,9%
Bruto binnenlands product	494,5	506,7	523,9	545,6	579,2	613,3	639,2	617,7	631,5	642,9	645,2	652,7	663,0	683,5	702,6

Bron: EUR obv LISA en CBS data

Tabel 2-6: Ontwikkeling in zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen in 2002-2016

	Bedrijfsvestigingen														
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
<i>Totaal Nederlandse zeehavengebieden</i>	<i>3.091</i>	<i>3.060</i>	<i>3.070</i>	<i>3.031</i>	<i>3.036</i>	<i>3.106</i>	<i>3.096</i>	<i>3.067</i>	<i>3.007</i>	<i>3.004</i>	<i>3.118</i>	<i>3.202</i>	<i>3.247</i>	<i>3.376</i>	<i>3.789</i>

Economische betekenis per zeehaven

Tabel 2-7: Directe zeehavengerelateerde werkgelegenheid, toegevoegde waarde en aantal bedrijfsvestigingen per zeehavengebied en zeehaven in 2016

Zeehavengebieden	Werkgelegenheid		Toegevoegde waarde		Bedrijfsvestigingen	
	Werkzame personen	%	mln Euro	%	aantal	%
Noordelijke zeehavens	10.843	6,0%	1.669	6,3%	595	15,7%
Delfzijl	5.399	3,0%	844	3,2%	227	6,0%
Eemsmond	1.517	0,8%	391	1,5%	60	1,6%
Harlingen	1.418	0,8%	130	0,5%	168	4,4%
Den Helder	2.509	1,4%	304	1,2%	140	3,7%
Noordzeekanaalgebied	34.896	19,4%	4.153	15,8%	738	19,5%
Amsterdam	17.596	9,8%	2.125	8,1%	281	7,4%
Beverwijk	575	0,3%	75	0,3%	61	1,6%
Velsen/IJmuiden	13.029	7,2%	1.416	5,4%	209	5,5%
Zaanstad	3.697	2,1%	537	2,0%	187	4,9%
Rijn- en Maasmond	118.419	65,7%	17.067	64,7%	2.239	59,1%
Rotterdam	82.367	45,7%	12.566	47,7%	1.029	27,2%
Schiedam	3.099	1,7%	349	1,3%	88	2,3%
Vlaardingen	2.926	1,6%	335	1,3%	73	1,9%
Maasluis	464	0,3%	57	0,2%	27	0,7%
Overig Rijnmond	9.655	5,4%	1.126	4,3%	421	11,1%
Dordrecht	3.619	2,0%	466	1,8%	235	6,2%
Drechtsteden	6.713	3,7%	695	2,6%	110	2,9%
Moerdijk	8.886	4,9%	1.398	5,3%	218	5,8%
Scheveningen	690	0,4%	73	0,3%	38	1,0%
waarvan Rotterdam-Rijnmond	98.511	54,7%	14.434	54,7%	1.638	43,2%
Scheldebekken	15.958	8,9%	3.477	13,2%	217	5,7%
Vlissingen	5.463	3,0%	640	2,4%	68	1,8%
Borsele	2.139	1,2%	363	1,4%	33	0,9%
Terneuzen	8.357	4,6%	2.474	9,4%	116	3,1%
Totaal	180.117	100%	26.367	100%	3.789	100%

Bron: EUR obv LISA en CBS data

Economische betekenis Nederlandse zeehavengebieden 2016

Tabel 2-8: Indirecte zeehavengerelateerde werkgelegenheid en toegevoegde waarde per zeehavengebied en zeehaven in 2016

Zeehavengebieden	Werkgelegenheid		Toegevoegde waarde	
	Werkzame personen	%	mln Euro	%
<i>Noordelijke zeehavens</i>	13.331	7,5%	815	5,5%
Delfzijl	6.381	3,6%	495	3,3%
Eemshaven	1.643	0,9%	145	1,0%
Harlingen	1.496	0,8%	80	0,5%
Den Helder	3.811	2,1%	95	0,6%
<i>Noordzeekanaalgebied</i>	34.882	19,6%	2.640	17,8%
Amsterdam	14.865	8,4%	1.070	7,2%
Beverwijk	617	0,3%	33	0,2%
Velsen/Ijmuiden	14.417	8,1%	1.099	7,4%
Zaanstad	4.983	2,8%	438	3,0%
			-	
<i>Rijn-Maasmond</i>	111.123	62,6%	9.432	63,6%
Rotterdam	76.700	43,2%	6.967	47,0%
Schiedam	2.569	1,4%	170	1,1%
Vlaardingen	2.331	1,3%	179	1,2%
Maassluis	357	0,2%	25	0,2%
Overig Rijnmond	7.756	4,4%	502	3,4%
Dordrecht	4.129	2,3%	276	1,9%
Drechtsteden	8.915	5,0%	611	4,1%
Moerdijk	7.941	4,5%	677	4,6%
Scheveningen	425	0,2%	26	0,2%
waarvan Rotterdam-Rijnmond	89.713	50,5%	7.843	52,9%
<i>Scheldebekken</i>	18.221	10,3%	1.951	13,1%
Vlissingen	4.811	2,7%	345	2,3%
Borsele	3.710	2,1%	249	1,7%
Terneuzen	9.701	5,5%	1.357	9,1%
<i>Totaal Nederlandse zeehavengebieden</i>	177.558	100%	14.837	100%

Bron: EUR obv LISA en CBS data

Tabel 2-9: Totale zeehavengerelateerde werkgelegenheid en toegevoegde waarde, per zeehaven in 2016

Zeehavengebieden	Werkzame personen			Toegevoegde waarde (mln. Euro)		
	Direct	Indirect	Totaal	Direct	Indirect	Totaal
Noordelijke zeehavens	10.843	13.331	24.174	1.669	815	2.483
Delfzijl	5.399	6.381	11.781	844	495	1.339
Eemsmond	1.517	1.643	3.160	391	145	536
Harlingen	1.418	1.496	2.914	130	80	209
Den Helder	2.509	3.811	6.320	304	95	399
Noordzeekanaalgebied	34.896	34.882	69.779	4.153	2.640	6.793
Amsterdam	17.596	14.865	32.461	2.125	1.070	3.194
Beverwijk	575	617	1.192	75	33	108
Velsen/IJmuiden	13.029	14.417	27.446	1.416	1.099	2.515
Zaanstad	3.697	4.983	8.680	537	438	975
Rijn- en Maasmond	118.419	111.123	229.542	17.067	9.432	26.499
Rotterdam	82.367	76.700	159.067	12.566	6.967	19.533
Schiedam	3.099	2.569	5.668	349	170	520
Vlaardingen	2.926	2.331	5.257	335	179	514
Maasluis	464	357	821	57	25	82
Overig Rijnmond	9.655	7.756	17.410	1.126	502	1.628
Dordrecht	3.619	4.129	7.748	466	276	742
Drechtsteden	6.713	8.915	15.628	695	611	1.306
Moerdijk	8.886	7.941	16.827	1.398	677	2.075
Scheveningen	690	425	1.115	73	26	99
waarvan Rotterdam-Rijnmond	98.511	89.713	188.224	14.434	7.843	22.277
Scheldebekken	15.958	18.221	34.180	3.477	1.951	5.428
Vlissingen	5.463	4.811	10.274	640	345	986
Borsele	2.139	3.710	5.848	363	249	611
Terneuzen	8.357	9.701	18.058	2.474	1.357	3.831
Totaal	180.117	177.558	357.675	26.367	14.837	41.204

Bron: EUR obv LISA en CBS data

Economische betekenis per sector

Tabel 2-10: Directe zeehavengerelateerde werkgelegenheid, toegevoegde waarde en bedrijfsvestigingen per sector in 2016

Hoofdsector en Subsector	Werkgelegenheid		Toegevoegde Waarde		Bedrijfsvestigingen	
	Werkzame personen	%	mln Euro	%	2016	%
<i>Knooppunt</i>	90.189	50,1%	10.666	40,5%	1704	44,97%
Vervoer	54.610	30,3%	4.749	18,0%	355	9,37%
Zeevaart	4.500	2,5%	852	3,2%	228	6,02%
Binnenvaart	8.035	4,5%	883	3,4%	nvt	nvt
Wegvervoer	40.497	22,5%	2.766	10,5%	nvt	nvt
Spoorvervoer	1.525	0,8%	104	0,4%	nvt	nvt
Pijpleiding	53	0,0%	143	0,5%	nvt	nvt
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	20.790	11,5%	3.038	11,5%	1013	26,74%
Overslag/opslag	14.789	8,2%	2.880	10,9%	336	8,87%
<i>Vestigingsplaats</i>	89.928	49,9%	15.700	59,5%	2085	55,03%
Industrie	62.130	34,5%	12.484	47,3%	1017	26,84%
Voedingsmiddelenindustrie	6.120	3,4%	965	3,7%	119	3,14%
Aardolie industrie	4.626	2,6%	1.321	5,0%	24	0,63%
Chemische industrie	14.152	7,9%	5.853	22,2%	118	3,11%
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	16.798	9,3%	1.679	6,4%	296	7,81%
Transportmiddelenindustrie	7.233	4,0%	636	2,4%	220	5,81%
Elektriciteitsproductie	3.111	1,7%	1.068	4,1%	35	0,92%
Overig	10.090	5,6%	962	3,6%	205	5,41%
Groothandel	16.276	9,0%	1.785	6,8%	747	19,71%
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	11.523	6,4%	1.431	5,4%	321	8,47%
<i>Totaal</i>	180.117	100,0%	26.367	100,0%	3789	100,00%

Bron: EUR obv LISA en CBS data

Private investeringen in Nederlandse zeehavens

Tabel 2-11 toont het totaal aan private investeringen in zeehavengerelateerde activiteiten in de Nederlandse zeehavengebieden in 2015 (gegevens voor 2016 zijn nog niet volledig). Daar waar het CBS de cijfers niet bekend kan maken vanwege haar geheimhoudingsplicht is een x weergegeven.

Tabel 2-11: Private investeringen in zeehavengerelateerde activiteiten in de Nederlandse zeehavengebieden in 2015 (x 1000 Euro excl. BTW in marktprijzen)

Hoofdsector en Subsector	Nederlandse zeehavens	Noordelijke zeehavens	Noordzeekanaal-gebied	Rijn- en Maasmond		Scheldebekken
				Totaal	waarvan Rotterdam-Rijnmond	
Industrie	2.886.097	128.202	281.181	2.286.204	1.595.678	190.510
Voedingsmiddelenindustrie	67.739	X	35.829	31.910	30.176	X
Aardolie industrie	0	X	X	X	X	X
Chemische industrie	867.425	30.590	23.960	691.410	X	121.465
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	8.912	X	X	X	X	8.912
Transportmiddelenindustrie	30.329	1.334	2.508	19.201	18.848	7.286
Elektriciteitsproductie	X	X	X	X	X	X
Overig	815.119	60.952	64.047	682.408	X	7.712
Groothandel	110.373	X	46.121	64.252	28.358	X
Transport en distributie	2.392.399	145.477	214.881	1.918.526	1.878.105	113.515
Zeevaart	738.234	107.277	65.182	556.232	539.467	9.543
Binnenvaart	101.746	27.267	23.737	45.850	39.531	4.892
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	1.552.416	10.932	125.962	1.316.443	1.299.107	99.079
Zakelijke diensten en openbaar bestuur	60.013	X	11.600	48.413	41.814	X
Totaal	5.448.882	273.679	553.783	4.317.395	3.543.955	304.025

Bron: CBS (x = niet beschikbaar vanwege geheimhouding)

Economische betekenis Nederlandse zeehavengebieden 2016

Tabel 2-12 toont de verhouding tussen de in 2015 gerealiseerde investeringen in materiële vaste activa van ondernemingen actief in zeehavengerelateerde sectoren en de investeringen in deze sectoren in geheel Nederland.

Tabel 2-12: Private investeringen in zeehavengerelateerde activiteiten in Nederland t.o.v. het totaal per sector in 2015 (X 1000 Euro excl. BTW in marktprijzen)

Hoofdsector en Subsector	Nederland totaal	Nederlandse zeehavens	Percentage
Industrie	9.648.469	2.886.097	30%
Voedingsmiddelenindustrie	380.949	67.739	18%
Aardolie industrie	533.901	0	0%
Chemische industrie	1.638.697	867.425	53%
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	445.754	8.912	2%
Transportmiddelenindustrie	133.079	30.329	23%
Elektriciteitsproductie	2.712.888	X	x
Overig	3.803.201	815.119	21%
Groothandel	734.472	110.373	15%
Transport en distributie	4.191.541	2.392.399	57%
Zeevaart	2.126.903	738.234	35%
Binnenvaart	202.516	101.746	50%
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	1.862.121	1.552.416	83%
Zakelijke diensten en openbaar bestuur	344.215	60.013	17%
Totaal	14.918.697	5.448.882	37%

Bron: CBS (x = niet beschikbaar vanwege geheimhouding)

3. Economische ontwikkeling per zeehaven en sector

Tabel 3-1: Ontwikkeling directe zeehavengerelateerde werkgelegenheid per zeehaven in 2002-2016

Zeehavens	Werkzame personen														
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
<i>Noordelijke zeehavens</i>	8.498	8.408	8.231	8.031	7.780	7.681	7.955	8.213	8.192	8.152	8.324	8.424	9.092	10.177	10.843
Delfzijl	5.057	5.060	4.930	4.779	4.400	4.219	4.295	4.443	4.285	4.361	4.345	4.516	4.448	5.150	5.399
Eemsmond	606	534	567	602	581	656	659	773	845	774	866	822	921	1.009	1.517
Harlingen	901	895	868	860	926	1.075	1.044	1.110	1.191	1.076	1.110	1.041	1.120	1.239	1.418
Den Helder	1.935	1.918	1.866	1.792	1.874	1.730	1.957	1.887	1.871	1.941	2.003	2.045	2.603	2.779	2.509
<i>Noordzeekanaalgebied</i>	34.434	32.962	32.059	32.498	33.460	35.007	35.628	34.718	33.848	33.769	35.361	34.482	34.335	34.472	34.896
Amsterdam	15.524	14.734	14.522	14.771	16.062	17.080	17.876	17.292	16.544	16.669	17.467	17.648	17.553	17.644	17.596
Beverwijk	609	597	633	700	690	715	729	615	567	575	593	544	575	576	575
Velsen/Ijmuiden	14.780	14.153	13.451	13.698	13.415	13.534	13.379	13.227	13.168	12.884	13.502	12.657	12.411	12.375	13.029
Zaanstad	3.520	3.478	3.454	3.329	3.293	3.678	3.643	3.584	3.570	3.641	3.799	3.634	3.795	3.877	3.697
<i>Rijn- en Maasmond</i>	102.181	101.757	99.172	100.247	102.906	105.823	107.483	109.430	105.843	106.443	110.964	113.058	114.076	113.848	118.419
Rotterdam	68.653	69.119	67.345	68.927	71.099	73.126	73.928	74.743	72.368	73.945	77.818	78.376	79.434	78.944	82.367
Schiedam	2.452	2.393	2.407	2.653	2.564	2.647	2.675	2.636	2.571	2.560	2.604	2.623	2.476	2.482	3.099
Vlaardingen	1.727	1.690	1.564	1.690	1.572	2.409	2.312	2.558	2.526	1.941	2.586	2.467	2.598	2.659	2.926
Maassluis	461	401	396	405	415	419	423	457	417	417	421	440	444	417	464
Overig Rijnmond	8.310	7.791	7.334	7.234	7.508	7.684	8.192	8.791	8.057	8.409	8.538	9.695	9.626	9.335	9.655
Dordrecht	3.595	3.579	3.561	3.146	3.327	3.525	3.583	3.605	3.428	3.415	3.505	3.258	3.070	3.303	3.619
Drechtsteden	6.336	5.921	5.788	5.567	5.577	5.698	5.829	6.001	6.054	5.988	6.044	6.692	6.865	6.604	6.713
Moerdijk	9.272	9.274	9.248	9.339	9.571	9.577	9.777	9.921	9.656	9.043	8.744	8.900	8.941	9.464	8.886
Scheveningen	1.376	1.589	1.528	1.286	1.272	739	764	718	766	725	704	606	621	640	690
<i>Rotterdam-Rijnmond</i>	81.603	81.394	79.046	80.909	83.159	86.285	87.530	89.185	85.939	87.272	91.966	93.602	94.578	93.837	98.511
<i>Scheldebekken</i>	14.888	14.696	14.319	14.776	15.367	15.687	15.718	16.714	15.294	15.566	15.536	14.860	15.178	15.469	15.958
Vlissingen	6.106	6.021	5.730	5.993	6.419	6.727	6.682	6.975	6.322	6.551	5.873	5.193	5.297	5.444	5.463
Borsele	1.612	1.574	1.624	1.680	1.734	1.744	1.732	1.893	1.732	1.809	2.023	2.089	2.113	2.197	2.139
Terneuzen	7.171	7.101	6.965	7.104	7.214	7.216	7.304	7.845	7.240	7.206	7.640	7.579	7.768	7.828	8.357
Totaal Nederland	160.002	157.823	153.782	155.553	159.512	164.198	166.785	169.074	163.177	163.930	170.184	170.825	172.681	173.966	180.117

Tabel 3-2: Ontwikkeling directe zeehavengerelateerde toegevoegde waarde per zeehaven in 2002-2016 (in lopende prijzen)

Zeehavens	Toegevoegde waarde (in mln euro, in lopende prijzen)														
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
<i>Noordelijke zeehavens</i>	855	903	1.008	1.122	1.106	1.070	1.198	989	1.109	1.114	1.119	1.174	1.413	1.581	1.669
Delfzijl	514	548	632	703	598	565	605	498	571	589	559	611	635	811	844
Eemsmond	84	85	89	103	116	145	138	149	163	158	171	148	272	277	391
Harlingen	60	62	68	74	79	91	90	82	101	84	88	90	101	111	130
Den Helder	197	207	219	242	313	270	365	260	274	283	302	325	405	382	304
<i>Noordzeekanaalgebied</i>	2.738	2.883	3.223	3.567	3.821	4.018	4.104	3.531	3.638	3.621	3.805	3.727	4.011	4.092	4.153
Amsterdam	1.235	1.263	1.353	1.519	1.714	1.854	1.945	1.656	1.782	1.821	1.875	1.902	1.949	2.109	2.125
Beverwijk	54	57	65	82	86	93	108	78	76	82	84	71	72	81	75
Velsen/Ijmuiden	1.172	1.280	1.510	1.661	1.710	1.704	1.640	1.385	1.370	1.283	1.364	1.285	1.488	1.377	1.416
Zaanstad	276	283	295	305	310	367	412	412	410	435	482	470	503	526	537
<i>Rijn- en Maasmond</i>	10.940	11.357	12.222	13.760	14.056	15.187	16.511	13.081	13.332	13.843	14.379	14.166	13.990	16.095	17.067
Rotterdam	8.019	8.425	9.206	10.561	10.577	11.438	12.511	9.582	9.691	10.178	10.694	10.319	10.030	11.780	12.566
Schiedam	318	331	222	250	252	267	275	266	279	286	293	299	289	289	349
Vlaardingen	132	127	137	156	155	245	299	234	258	221	259	243	281	310	335
Maassluis	41	32	33	37	39	45	48	47	49	51	52	53	55	55	57
Overig Rijnmond	589	566	585	622	662	710	813	777	803	871	896	1.007	1.025	1.039	1.126
Dordrecht	353	348	379	404	498	530	595	398	386	406	405	386	342	447	466
Drechtsteden	488	467	516	550	586	592	623	583	583	542	551	623	661	664	695
Moerdijk	881	919	999	1.070	1.175	1.283	1.273	1.133	1.210	1.221	1.163	1.185	1.252	1.449	1.398
Scheveningen	119	143	145	111	113	77	74	62	73	67	66	51	55	62	73
Rotterdam-Rijnmond overig Rijn- en Maasmond	9.099	9.480	10.184	11.626	11.685	12.705	13.945	10.905	11.079	11.607	12.194	11.921	11.680	13.473	14.434
<i>Scheldebekken</i>	2.135	2.217	2.550	2.773	2.973	3.252	3.400	2.739	2.892	3.004	2.944	2.790	2.771	3.276	3.477
Vlissingen	536	540	581	637	713	771	802	744	733	698	643	564	608	628	640
Borsele	235	258	291	377	385	425	453	350	273	300	346	324	254	374	363
Terneuzen	1.364	1.419	1.679	1.759	1.874	2.056	2.145	1.644	1.886	2.007	1.955	1.902	1.910	2.274	2.474
Totaal NL havens	16.668	17.360	19.004	21.221	21.956	23.527	25.213	20.341	20.970	21.582	22.247	21.857	22.186	25.044	26.367

Bron: EUR obv LISA en CBS data

Tabel 3-3: Ontwikkeling directe zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per zeehaven in 2002-2016

Zeehavens	Bedrijfsvestigingen														
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Noordelijke zeehavens	369	378	376	365	362	339	343	354	360	338	351	429	452	507	595
Delfzijl	126	141	142	143	144	129	136	140	141	133	128	191	188	223	227
Eemsmond	51	45	43	39	39	40	39	45	50	45	47	53	49	59	60
Harlingen	70	70	73	68	65	71	69	73	77	68	79	80	102	92	168
Den Helder	122	122	118	115	114	99	99	96	92	92	97	105	113	133	140
Noordzeekanaalgebied	668	658	654	665	645	699	690	680	664	645	641	625	659	710	738
Amsterdam	297	299	304	308	290	326	321	319	305	295	293	279	280	282	281
Beverwijk	59	57	54	53	54	59	57	54	53	54	53	52	48	64	61
Velsen/Ijmuiden	194	192	187	190	186	197	199	191	188	179	185	183	197	199	209
Zaanstad	118	110	109	114	115	117	113	116	118	117	110	111	134	165	187
Rijn- en Maasmond	1.898	1.868	1.879	1.844	1.867	1.907	1.904	1.870	1.789	1.827	1.923	1.949	1.935	1.934	2.239
Rotterdam	942	906	901	872	890	915	895	884	846	873	940	934	932	935	1.029
Schiedam	78	80	78	77	73	75	79	81	76	74	74	80	81	76	88
Vlaardingen	56	57	57	60	55	56	53	51	53	47	51	56	56	59	73
Maassluis	23	22	21	21	22	24	25	24	21	21	23	24	24	24	27
Overig Rijnmond	364	360	366	368	376	378	374	380	337	350	382	393	393	384	421
Dordrecht	85	88	89	85	84	90	91	98	104	104	97	96	89	110	235
Drechtsteden	85	81	89	81	79	80	79	82	88	88	92	95	99	93	110
Moerdijk	230	235	238	241	248	249	263	231	216	222	223	233	223	213	218
Scheveningen	35	39	40	39	40	40	45	39	48	48	41	38	38	40	38
waarvan Rotterdam-Rijnmond	1463	1.425	1.423	1.398	1.416	1.448	1.426	1.420	1.333	1.365	1.470	1.487	1.486	1.478	1.638
Scheldebekken	156	156	161	157	162	161	159	163	194	194	203	199	201	225	217
Vlissingen	63	64	65	66	68	68	67	69	83	76	81	76	76	76	68
Borsele	18	19	22	22	22	22	22	23	25	26	28	28	32	34	33
Terneuzen	75	73	74	69	72	71	70	71	86	92	94	95	93	115	116
Totaal havens	3.091	3.060	3.070	3.031	3.036	3.106	3.096	3.067	3.007	3.004	3.118	3.202	3.247	3.376	3.789

Bron: EUR obv LISA

Tabel 3-4: Ontwikkeling directe zeehavengerelateerde werkgelegenheid per sector in 2002-2016

Hoofdsector en Subsector	Werkzame personen														
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
<i>Knooppunt</i>	71.601	72.195	68.889	72.707	75.507	78.881	80.558	80.849	78.870	79.895	85.637	85.384	87.132	87.390	90.189
Vervoer	40.392	41.870	38.473	41.466	43.286	46.895	47.054	47.197	45.997	47.246	51.975	52.010	53.274	53.800	54.610
Zeevaart	4.938	5.853	5.749	5.440	5.180	5.444	4.770	4.699	4.303	4.332	4.059	4.181	4.496	4.657	4.500
Binnenvaart	7.042	7.395	7.231	7.664	7.512	7.495	7.583	8.066	8.005	8.072	8.085	8.199	8.447	7.939	8.035
Wegvervoer	26.920	27.226	24.248	27.112	29.356	32.792	33.448	33.122	32.129	33.219	38.195	37.927	38.625	39.616	40.497
Spoorvervoer	1.418	1.325	1.177	1.186	1.175	1.103	1.199	1.259	1.505	1.568	1.582	1.651	1.654	1.536	1.525
Pijpleiding	73	71	68	65	63	60	53	51	55	56	55	53	52	52	53
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	17.066	16.455	16.513	16.412	17.299	17.156	18.302	18.027	18.111	18.385	19.148	19.063	19.878	19.555	20.790
Overslag/opslag	14.143	13.871	13.903	14.828	14.921	14.830	15.202	15.625	14.762	14.264	14.514	14.311	13.980	14.035	14.789
<i>Vestigingsplaats</i>	88.401	85.628	84.893	82.846	84.006	85.317	86.227	88.226	84.307	84.034	84.547	85.441	85.549	86.575	89.928
Industrie	64.550	61.934	60.853	58.922	59.149	59.056	60.051	60.693	59.551	59.068	59.106	59.088	59.312	60.189	62.130
Voedingsmiddelenindustrie	6.491	6.326	6.108	6.595	6.553	6.777	6.746	6.629	6.495	6.359	6.550	6.157	5.857	6.011	6.120
Aardolie industrie	3.963	3.932	3.925	3.950	3.883	3.901	4.085	4.212	4.304	4.363	4.394	4.356	4.440	4.498	4.626
Chemische industrie	15.683	14.952	15.085	14.469	14.701	14.419	14.334	13.726	13.284	13.201	12.899	12.875	13.107	13.580	14.152
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	20.310	19.274	18.770	18.284	18.225	18.202	18.499	18.921	18.327	18.347	18.229	17.956	17.388	17.143	16.798
Transportmiddelenindustrie	7.600	7.376	6.330	5.679	5.879	6.051	6.224	7.016	6.833	6.777	6.810	6.717	6.962	6.920	7.233
Elektriciteitsproductie	3.254	3.044	3.678	3.162	3.105	2.860	3.052	3.183	3.219	3.250	3.321	3.046	2.944	3.000	3.111
Overig	7.249	7.030	6.957	6.783	6.803	6.846	7.111	7.006	7.089	6.771	6.903	7.981	8.614	9.037	10.090
Groothandel	13.592	13.014	13.305	13.432	13.794	14.314	14.087	14.344	14.196	14.054	14.364	15.111	15.337	15.398	16.276
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	10.259	10.680	10.735	10.492	11.063	11.947	12.090	13.189	10.561	10.913	11.077	11.242	10.900	10.989	11.523
Totaal	160.002	157.823	153.782	155.553	159.512	164.198	166.785	169.074	163.177	163.930	170.184	170.825	172.681	173.966	180.117

Bron: EUR obv LISA

Tabel 3-5: Ontwikkeling directe zeehavengerelateerde toegevoegde waarde per sector in 2002-2016

	Toegevoegde waarde in lopende prijzen (in mln euro)														
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
<i>Knooppunt</i>	5.845	5.972	6.140	6.945	7.464	8.178	8.639	7.723	8.505	8.541	9.189	9.244	9.945	10.319	10.666
Vervoer	2.641	2.828	2.815	3.137	3.224	3.437	3.521	3.119	3.537	3.359	3.689	3.878	4.254	4.562	4.749
Zeevaart	628	785	957	1.085	941	864	746	460	664	629	576	708	825	998	852
Binnenvaart	365	429	402	411	427	422	505	526	708	650	638	641	727	758	883
Wegvervoer	1.415	1.442	1.287	1.475	1.685	1.980	2.073	1.941	1.953	1.868	2.254	2.302	2.466	2.573	2.766
Spoorvervoer	75	70	63	65	67	67	74	74	91	88	93	100	106	100	104
Pijpleiding	158	102	106	102	104	105	123	118	120	124	128	126	131	134	143
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	1.594	1.589	1.699	1.864	2.058	2.210	2.417	2.110	2.439	2.535	2.735	2.672	2.888	2.947	3.038
Overslag/opslag	1.611	1.555	1.626	1.945	2.182	2.531	2.702	2.495	2.529	2.647	2.765	2.695	2.803	2.811	2.880
<i>Vestigingsplaats</i>	10.822	11.388	12.864	14.276	14.492	15.349	16.574	12.617	12.465	13.041	13.058	12.613	12.241	14.725	15.700
Industrie	8.901	9.426	10.784	12.140	12.164	12.815	14.011	9.937	9.983	10.482	10.438	9.797	9.364	11.747	12.484
Voedingsmiddelenindustrie	529	543	542	619	604	655	771	785	749	772	854	819	823	862	965
Aardolie industrie	1.546	1.922	2.242	3.188	2.529	2.692	3.291	1.303	651	949	1.012	667	-114	1.401	1.321
Chemische industrie	3.726	3.765	4.385	4.483	4.789	5.243	5.537	3.635	4.463	4.782	4.488	4.290	4.372	5.332	5.853
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	1.361	1.472	1.799	1.932	1.999	1.907	1.914	1.713	1.739	1.687	1.693	1.630	1.852	1.699	1.679
Transportmiddelenindustrie	521	484	457	455	525	527	536	618	584	491	511	558	600	593	636
Elektriciteitsproductie	659	678	773	829	975	1.062	1.109	1.201	1.066	1.069	1.161	995	878	960	1.068
Overig	557	562	586	634	743	729	853	681	730	732	718	839	953	899	962
Groothandel	990	950	1.028	1.113	1.207	1.296	1.249	1.177	1.290	1.321	1.353	1.503	1.564	1.631	1.785
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	932	1.011	1.051	1.024	1.121	1.238	1.315	1.503	1.192	1.238	1.267	1.314	1.313	1.347	1.431
Totaal	16.668	17.360	19.004	21.221	21.956	23.527	25.213	20.341	20.970	21.582	22.247	21.857	22.186	25.044	26.367

Bron: EUR obv LISA

Economische indicatoren per zeehaven per sector (direct)

Binnen de onderzoeksmethode wordt een verband gelegd tussen de SBI-codes die het CBS hanteert en de functionele uitsplitsing naar zeehavengerelateerde activiteiten. Onderstaande Tabel 3-6 verduidelijkt dit verband. Voor een uitgebreide lijst SBI codes zie bijlage 2.

Tabel 3-6: Overzicht SBI-sector-indeling en codering

Hoofdsector en Subsector	Code (SBI '08)
<i>Knooppunt</i>	
Vervoer	49 t/m 52
Zeevaart	5010, 5020
Binnenvaart	5030, 5040
Wegvervoer	4941
Spoorvervoer	4920
Pijpleiding	4950
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	5222, 5229
Overslag/opslag	5210, 5224
<i>Vestigingsplaats</i>	
Industrie	03 t/m 43
Voedingsmiddelenindustrie	03, 10
Aardolie industrie	19
Chemische industrie	20
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	24, 25
Transportmiddelenindustrie	29, 30
Elektriciteitsproductie	35
Overig	06, 08, 09, 16, 17, 23, 26, 28, 38 en 42
Groothandel	45 en 46
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	77, 80, 81, 84, 94

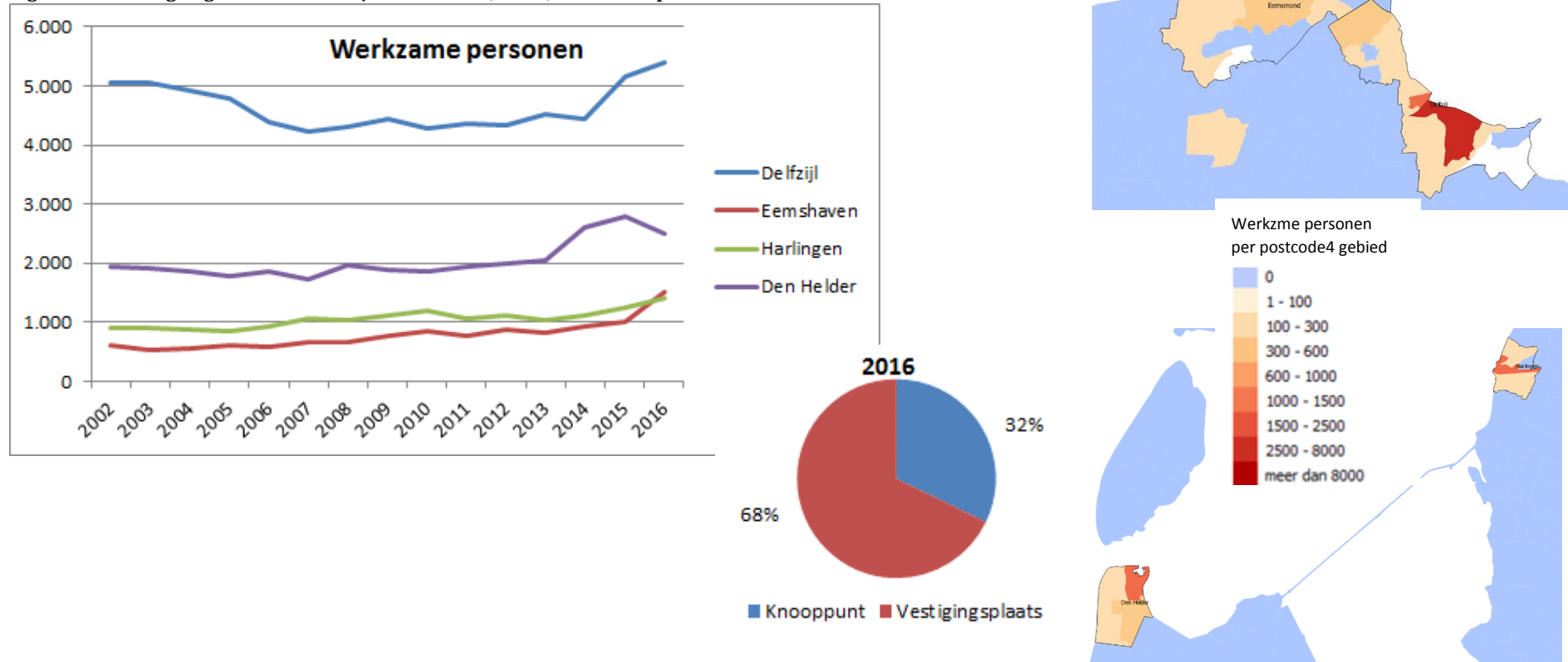
Bron: EUR, op basis van CBS gegevens

In deze paragraaf wordt voor alle zeehavens aan de hand van bovenstaande sectorale indeling het belang per sector bepaald voor de periode 2002-2016.

Werkgelegenheid

Noordelijke Zeehavens

Figuur 3-1: Werkgelegenheid Noordelijke zeehavens, 2016, werkzame personen



De Noordelijke zeehavens zijn voor een belangrijk deel locaties voor industrie, scheepvaart en dienstverlening aan off-shore activiteiten. De knooppuntfunctie is relatief minder groot. In de Noordelijke zeehavens is het totaal aan werkgelegenheid toegenomen, er waren in 2016 bijna 700 werkzame personen meer dan in 2015. De grootste toename was er in Eemshaven, vooral in de op- en overslag en in de electriciteitsproductie en de overige industrie.

In Delfzijl is de werkgelegenheid toegenomen met ongeveer 250 werknemers, waarvan het overgrote deel in de groothandel.

In Harlingen was een stijging te zien van bijna 180 werkzame personen, voornamelijk in de transportmiddelenindustrie en in de binnenvaart,. De knooppuntfunctie nam licht af, de gevestigde industriële sectoren namen alle toe. In Den Helder nam het aantal werkzame personen af met 270, voornamelijk in de dienstverlening aan het vervoer, zijnde offshore gerelateerd.

Tabel 3-7: Noordelijke Zeehavens: Ontwikkeling directe zeehavengerelateerde werkgelegenheid per sector in 2002-2016

Hoofdsector en Subsector	Werkzame personen														
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Knooppunt	2.570	2.647	2.618	2.701	2.375	2.200	2.366	2.236	2.365	2.243	2.427	2.659	2.961	3.345	3.489
Vervoer	1.920	2.033	2.023	2.053	1.691	1.600	1.574	1.435	1.603	1.443	1.573	1.786	1.850	2.147	2.281
Zeevaart	1.357	1.531	1.609	1.522	1.122	986	1.003	964	980	816	707	982	1.003	1.026	1.052
Binnenvaart	145	148	147	152	153	158	159	163	169	165	187	180	141	156	211
Wegvervoer	413	350	263	374	411	450	407	302	447	455	646	592	679	937	992
Spoorvervoer	5	4	4	6	6	5	5	6	7	7	33	32	27	27	26
Pijpleiding	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	311	278	243	267	264	246	410	468	458	449	523	502	688	750	620
Overslag/opslag	339	336	352	381	420	354	382	333	304	351	331	371	423	448	588
Vestigingsplaats	5.928	5.761	5.613	5.330	5.405	5.481	5.589	5.977	5.827	5.909	5.897	5.765	6.131	6.832	7.354
Industrie	4.396	4.210	4.048	3.957	3.922	3.967	3.915	4.281	4.264	4.147	4.139	4.043	4.394	5.105	5.553
Voedingsmiddelenindustrie	288	261	256	241	242	260	243	282	284	227	228	219	197	196	209
Aardolie industrie	29	29	28	33	31	31	36	69	55	58	66	74	130	127	117
Chemische industrie	1.202	1.171	1.175	1.154	1.094	1.124	1.143	1.161	1.163	1.227	976	1.068	1.082	1.594	1.543
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	1.163	1.058	1.040	1.036	977	1.006	1.012	1.083	971	986	1.089	957	781	886	808
Transportmiddelenindustrie	552	515	456	418	408	416	365	649	708	608	609	566	522	521	636
Elektriciteitsproductie	157	158	160	148	141	162	151	151	181	184	180	158	215	267	532
Overig	1.005	1.018	933	927	1.029	968	965	886	902	857	991	1.001	1.467	1.514	1.708
Groothandel	583	603	638	596	610	677	801	801	799	871	923	917	942	937	1.120
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	949	948	927	777	873	837	873	895	764	891	835	805	795	790	681
Totaal	8.498	8.408	8.231	8.031	7.780	7.681	7.955	8.213	8.192	8.152	8.324	8.424	9.092	10.177	10.843

Bron: EUR obv LISA

Tabel 3-8: Delfzijl: Ontwikkeling directe zeehavengerelateerde werkgelegenheid per sector in 2002-2016

Hoofdsector en Subsector	Werkzame personen														
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Knooppunt	1.653	1.735	1.700	1.790	1.368	1.153	1.230	1.138	1.202	1.129	1.236	1.509	1.634	1.914	2.030
Vervoer	1.351	1.451	1.416	1.484	1.064	909	932	814	873	771	875	1.118	1.228	1.569	1.636
Zeevaart	1.120	1.257	1.274	1.304	893	727	755	696	724	620	544	825	838	908	918
Binnenvaart	8	7	5	6	6	6	6	6	7	7	8	7	16	32	36
Wegvervoer	220	184	134	172	162	173	169	110	139	142	294	259	351	606	661
Spoorvervoer	3	3	2	2	3	2	2	1	2	3	29	28	22	23	22
Pijpleiding	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	138	122	112	109	72	88	119	176	178	167	170	173	173	187	221
Overslag/opslag	164	162	172	197	232	156	179	148	151	191	191	218	233	158	173
Vestigingsplaats	3.404	3.325	3.230	2.989	3.032	3.066	3.065	3.305	3.083	3.232	3.109	3.007	2.814	3.236	3.369
Industrie	2.665	2.553	2.447	2.413	2.367	2.413	2.366	2.633	2.493	2.567	2.436	2.361	2.179	2.667	2.581
Voedingsmiddelenindustrie	0	0	0	0	0	2	2	0	4	4	4	3	3	3	3
Aardolie industrie	29	29	28	33	31	31	36	69	55	57	65	73	62	62	61
Chemische industrie	1.200	1.169	1.148	1.127	1.071	1.100	1.114	1.130	1.160	1.224	972	1.064	1.078	1.449	1.402
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	870	812	798	804	750	771	779	792	638	699	768	636	444	551	465
Transportmiddelenindustrie	314	288	230	226	214	221	153	369	371	312	332	303	294	273	281
Elektriciteitsproductie	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	24	24	53
Overig	252	255	243	223	301	288	282	273	265	271	295	282	274	305	316
Groothandel	299	340	355	245	249	260	272	262	255	273	315	335	351	350	549
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	440	432	428	331	416	393	427	410	335	392	358	311	284	219	239
Totaal	5.057	5.060	4.930	4.779	4.400	4.219	4.295	4.443	4.285	4.361	4.345	4.516	4.448	5.150	5.399

Bron: EUR obv LISA

Tabel 3-9: Eemshaven: Ontwikkeling directe zeehavengerelateerde werkgelegenheid per sector in 2002-2016

Hoofdsector en Subsector	Werkzame personen														
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Knooppunt	135	136	141	165	188	211	220	186	222	214	195	184	180	238	382
Vervoer	30	33	39	60	50	75	85	64	131	121	113	109	107	108	108
Zeevaart	0	5	16	16	16	15	15	15	17	17	2	2	2	2	2
Binnenvaart	1	1	1	1	1	5	6	3	3	4	4	4	4	4	4
Wegvervoer	28	26	21	40	31	54	63	44	108	97	104	100	99	100	100
Spoorvervoer	1	1	1	2	2	2	2	2	3	2	2	2	2	2	2
Pijpleiding	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	25	26	24	21	53	39	35	36	34	32	37	39	39	31	24
Overslag/opslag	80	77	78	84	85	97	100	86	57	61	45	36	34	99	250
Vestigingsplaats	471	398	426	437	393	445	439	587	623	560	671	638	741	771	1.135
Industrie	280	224	238	256	220	267	251	335	390	325	396	382	508	536	942
Voedingsmiddelenindustrie	2	2	2	0	0	0	0	28	37	3	3	3	6	8	9
Aardolie industrie	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	67	64	55
Chemische industrie	2	2	27	27	23	24	26	28	0	0	0	0	0	0	0
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	61	5	0	0	1	1	1	56	97	57	57	56	77	77	74
Transportmiddelenindustrie	5	5	5	2	2	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0
Elektriciteitsproductie	157	158	160	148	141	162	151	151	181	184	180	158	191	242	477
Overig	53	52	44	79	53	80	73	70	75	81	156	165	167	145	327
Groothandel	129	125	134	126	119	130	139	170	172	176	186	178	158	150	132
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	62	49	54	55	54	48	49	82	61	59	89	78	75	85	61
Totaal	606	534	567	602	581	656	659	773	845	774	866	822	921	1.009	1.517

Bron: EUR obv LISA

Tabel 3-10: Harlingen: Ontwikkeling directe zeehavengerelateerde werkgelegenheid per sector in 2002-2016

Hoofdsector en Subsector	Werkzame personen														
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Knooppunt	393	391	367	419	474	509	466	443	490	458	496	464	466	418	511
Vervoer	334	336	308	357	414	451	405	389	435	400	415	394	398	351	419
Zeevaart	162	177	180	184	196	228	224	231	222	164	150	141	149	102	117
Binnenvaart	31	34	35	39	40	41	41	47	53	48	63	62	61	59	112
Wegvervoer	141	125	93	134	178	182	140	111	160	188	202	191	188	190	190
Spoorvervoer	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Pijpleiding	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	20	17	18	23	23	24	25	24	28	30	55	48	39	35	63
Overslag/opslag	39	38	41	39	37	34	36	30	27	28	26	22	29	32	29
Vestigingsplaats	508	504	501	441	452	566	578	667	701	618	614	577	654	821	907
Industrie	348	344	336	292	297	351	347	430	482	417	412	391	448	590	703
Voedingsmiddelenindustrie	166	155	147	133	136	152	135	152	141	121	119	118	130	143	153
Aardolie industrie	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Chemische industrie	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	122	122
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	8	14	17	16	16	25	23	24	22	24	27	27	50	58	65
Transportmiddelenindustrie	132	126	126	109	110	128	140	200	248	204	193	176	153	159	249
Elektriciteitsproductie	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Overig	42	49	46	34	35	46	49	54	71	68	73	70	115	108	113
Groothandel	57	55	66	71	80	125	141	126	128	115	115	120	146	134	130
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	103	105	99	78	75	90	90	111	91	86	87	66	60	97	74
Totaal	901	895	868	860	926	1.075	1.044	1.110	1.191	1.076	1.110	1.041	1.120	1.239	1.418

Bron: EUR obv LISA

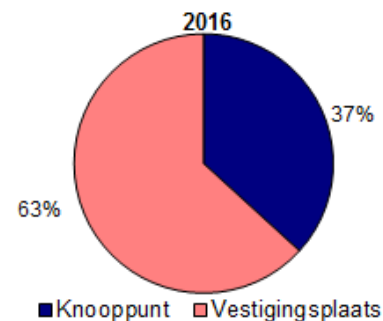
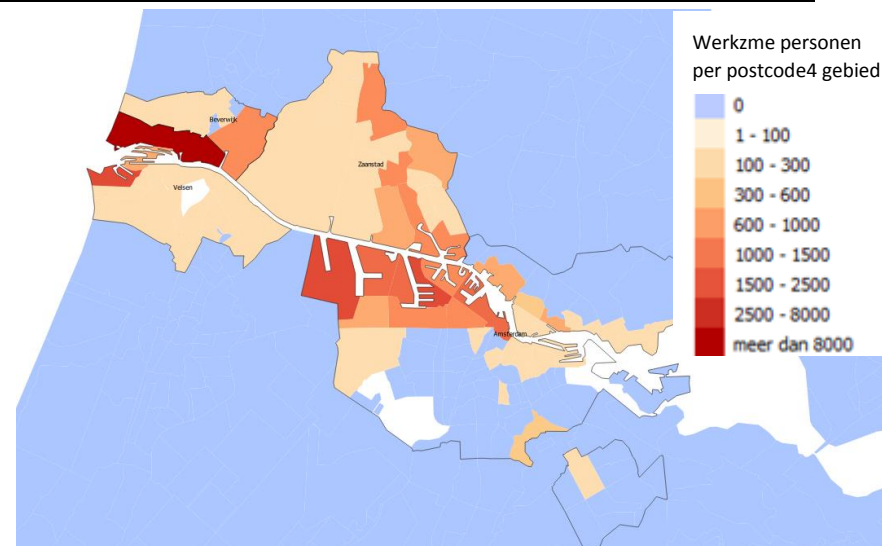
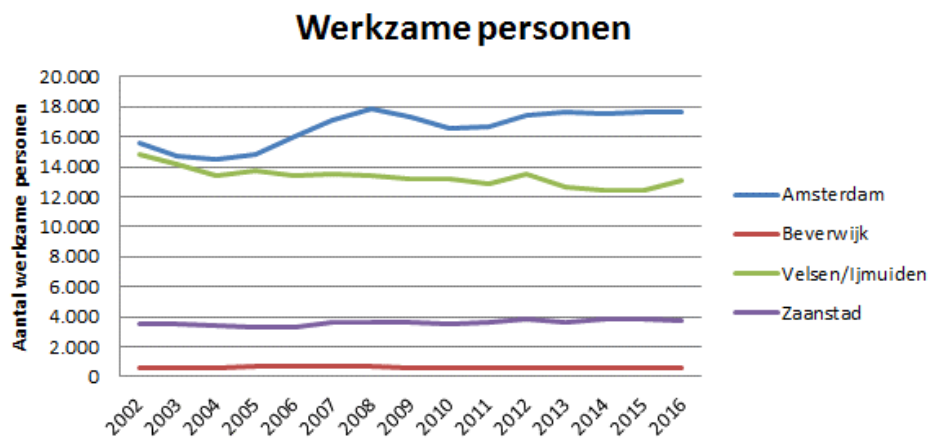
Tabel 3-11: Den Helder: Ontwikkeling directe zeehavengerelateerde werkgelegenheid per sector in 2002-2016

Hoofdsector en Subsector	Werkzame personen														
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Knooppunt	390	384	410	329	346	326	450	469	451	442	500	502	681	775	566
Vervoer	206	212	260	154	164	164	152	168	164	151	170	165	117	119	118
Zeevaart	75	92	139	18	17	16	9	22	17	15	11	14	14	14	15
Binnenvaart	106	105	106	106	106	106	106	106	106	106	112	108	61	61	59
Wegvervoer	24	14	15	28	39	41	36	37	39	28	45	41	41	41	41
Spoorvervoer	1	1	0	1	1	1	1	2	2	2	2	2	2	2	2
Pijpleiding	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	128	113	89	114	116	95	231	232	218	220	261	242	437	497	312
Overslag/opslag	56	59	61	61	66	67	67	69	69	71	69	95	127	159	136
Vestigingsplaats	1.545	1.534	1.456	1.463	1.528	1.404	1.507	1.418	1.420	1.499	1.503	1.543	1.922	2.004	1.943
Industrie	1.103	1.089	1.027	996	1.038	936	951	883	899	838	895	909	1.259	1.312	1.327
Voedingsmiddelenindustrie	120	104	107	108	106	106	106	102	102	99	102	95	58	42	44
Aardolie industrie	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	1	1	1	1
Chemische industrie	0	0	0	0	0	0	3	3	3	3	4	4	4	23	19
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	224	227	225	216	210	209	209	211	214	206	237	238	210	200	204
Transportmiddelenindustrie	101	96	95	81	82	67	72	78	89	92	84	87	75	89	106
Elektriciteitsproductie	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1
Overig	658	662	600	591	640	554	561	489	491	437	467	484	911	956	952
Groothandel	98	83	83	154	162	162	249	243	244	307	307	284	287	303	309
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	344	362	346	313	328	306	307	292	277	354	301	350	376	389	307
Totaal	1.935	1.918	1.866	1.792	1.874	1.730	1.957	1.887	1.871	1.941	2.003	2.045	2.603	2.779	2.509

Bron: EUR obv LISA

Noordzeekanaalgebied

Figuur 3-2: Werkgelegenheid Noordzeekanaalgebied (2016, werkzame personen)



In het Noordzeekanaalgebied is veel havengerelateerde werkgelegenheid te vinden in de staalindustrie, voedselindustrie en in de knooppuntfunctie. De afgelopen 14 jaar is het totaal aantal werkzame personen grotendeels gelijk gebleven. Wel is er een verschuiving van werkgelegenheid, een afname in de staal- en chemische industrie en een toename in de zeevaart, groothandel en dienstverlening. De knooppuntfunctie vindt vooral in Amsterdam plaats, net als de havengerelateerde zakelijke dienstverlening. Veel voedingsmiddelenindustrie is te vinden in Zaanstad, terwijl Velsen voornamelijk werkgelegenheid in de staalindustrie heeft. De werkgelegenheid in dit havengebied is in 2016 met ongeveer 180 werkzame personen toegenomen tot ongeveer 34,6 duizend werkzame personen. De toename was vooral te zien in de metaalindustrie en in de op- en overslag. Het aantal werkzame personen in het wegvervoer is gedaald. Amsterdam en Beverwijk bleven nagenoeg gelijk. Wel is er een opvallende daling in werkgelegenheid in de elektriciteitsproductie. In Velsen-IJmuiden is het aantal banen in de metaalindustrie flink gestegen door opname van een aantal bedrijfseenheden van Tata Steel.

Tabel 3-12: Noordzeekanaalgebied: Ontwikkeling directe zeehavengerelateerde werkgelegenheid per sector in 2002-2016

Hoofdsector en Subsector	Werkzame personen														
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Knooppunt	11.922	10.947	10.217	10.697	11.408	12.009	12.874	11.965	11.611	11.628	12.515	12.578	12.779	12.758	12.740
Vervoer	7.479	6.683	5.967	6.253	7.002	7.809	8.460	7.789	7.042	7.050	7.859	8.071	8.127	8.338	8.203
Zeevaart	983	1.074	951	1.005	1.181	1.349	1.269	1.271	1.071	1.215	1.208	1.347	1.358	1.366	1.339
Binnenvaart	856	804	826	824	850	901	1.002	1.046	950	995	1.076	1.041	1.145	1.065	1.098
Wegvervoer	5.485	4.680	4.079	4.316	4.830	5.428	6.032	5.314	4.873	4.684	5.372	5.460	5.399	5.711	5.556
Spoorvervoer	154	126	111	109	141	131	157	157	148	156	202	223	224	196	210
Pijpleiding	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	2.116	1.965	1.933	1.876	1.832	1.849	1.933	1.760	1.889	1.965	2.041	1.997	2.004	1.887	1.870
Overslag/opslag	2.326	2.299	2.316	2.567	2.573	2.351	2.481	2.416	2.680	2.613	2.615	2.510	2.648	2.533	2.667
Vestigingsplaats	22.512	22.015	21.843	21.801	22.052	22.998	22.754	22.753	22.237	22.141	22.846	21.904	21.556	21.715	22.157
Industrie	17.568	17.061	16.666	16.708	16.648	16.509	16.373	16.583	16.196	16.228	16.882	15.793	15.624	15.760	16.300
Voedingsmiddelenindustrie	2.340	2.283	2.083	2.148	2.250	2.374	2.353	2.361	2.332	2.381	2.605	2.398	2.293	2.525	2.533
Aardolie industrie	202	203	200	200	204	198	134	131	179	205	230	225	217	227	221
Chemische industrie	2.001	1.982	2.088	2.058	1.956	1.888	1.837	1.695	1.568	1.560	1.527	1.509	1.518	1.404	1.642
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	11.179	10.731	10.404	10.418	10.283	10.118	10.064	10.420	10.359	10.334	10.767	10.018	9.699	9.750	9.949
Transportmiddelenindustrie	492	519	478	492	561	488	495	495	437	449	433	427	460	495	465
Elektriciteitsproductie	348	323	402	402	397	406	425	433	270	260	257	264	258	283	163
Overig	1.006	1.020	1.011	990	997	1.037	1.065	1.048	1.051	1.039	1.063	952	1.179	1.076	1.327
Groothandel	2.778	2.779	2.884	2.766	2.787	2.991	2.888	2.939	3.095	3.002	3.023	3.117	3.038	3.064	2.951
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	2.166	2.175	2.293	2.327	2.617	3.498	3.493	3.231	2.946	2.911	2.941	2.994	2.894	2.891	2.906
Totaal	34.434	32.962	32.059	32.498	33.460	35.007	35.628	34.718	33.848	33.769	35.361	34.482	34.335	34.472	34.896

Bron: EUR obv LISA

Tabel 3-13: Amsterdam: Ontwikkeling directe zeehavengerelateerde werkgelegenheid per sector in 2002-2016

Hoofdsector en Subsector	Werkzame personen														
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
<i>Knooppunt</i>	9.655	8.888	8.383	8.568	9.374	9.646	10.643	10.309	9.860	9.901	10.664	10.850	11.024	10.994	10.956
Vervoer	6.321	5.612	5.086	5.088	5.842	6.423	7.219	6.907	6.200	6.239	7.006	7.305	7.374	7.592	7.425
Zeevaart	800	891	764	817	1.029	1.017	1.022	1.025	838	988	1.000	1.137	1.155	1.163	1.162
Binnenvaart	677	622	668	600	648	727	799	921	811	812	894	880	985	917	892
Wegvervoer	4.742	4.017	3.576	3.611	4.067	4.585	5.281	4.831	4.435	4.312	4.945	5.091	5.035	5.340	5.185
Spoorvervoer	102	82	78	60	98	95	117	130	116	126	167	197	199	172	187
Pijpleiding	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	1.468	1.382	1.349	1.258	1.256	1.209	1.291	1.208	1.309	1.405	1.408	1.400	1.391	1.254	1.259
Overslag/opslag	1.866	1.894	1.948	2.222	2.275	2.014	2.133	2.194	2.351	2.257	2.250	2.145	2.259	2.148	2.272
<i>Vestigingsplaats</i>	5.869	5.846	6.139	6.202	6.688	7.434	7.233	6.983	6.684	6.768	6.803	6.798	6.529	6.651	6.640
Industrie	3.165	3.073	3.131	3.188	3.326	3.029	2.932	2.849	2.704	2.791	2.856	2.720	2.715	2.848	2.892
Voedingsmiddelenindustrie	356	354	216	283	261	243	268	240	273	273	312	297	208	465	447
Aardolie industrie	159	166	167	167	167	166	102	101	129	157	176	171	164	173	168
Chemische industrie	1.424	1.388	1.475	1.445	1.455	1.386	1.356	1.319	1.198	1.134	1.122	1.093	1.123	1.002	1.239
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	551	547	567	538	580	399	329	335	323	439	434	426	413	403	262
Transportmiddelenindustrie	217	232	238	239	303	227	237	245	210	229	230	230	228	217	213
Elektriciteitsproductie	134	109	188	188	183	192	211	215	158	158	158	144	136	156	36
Overig	324	277	280	328	377	416	429	394	413	401	424	359	443	432	527
Groothandel	1.200	1.216	1.282	1.228	1.338	1.597	1.472	1.539	1.576	1.601	1.543	1.626	1.400	1.393	1.343
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	1.504	1.557	1.726	1.786	2.024	2.808	2.829	2.595	2.404	2.376	2.404	2.452	2.414	2.410	2.405
Totaal	15.524	14.734	14.522	14.771	16.062	17.080	17.876	17.292	16.544	16.669	17.467	17.648	17.553	17.644	17.596

Bron: EUR obv LISA

Tabel 3-14: Beverwijk: Ontwikkeling directe zeehavengerelateerde werkgelegenheid per sector in 2002-2016

Hoofdsector en Subsector	Werkzame personen														
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Knooppunt	124	132	160	193	212	255	262	160	162	174	194	173	172	164	97
Vervoer	30	31	32	64	73	91	88	33	29	26	33	30	29	30	30
Zeevaart	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Binnenvaart	3	4	7	7	5	6	6	5	2	2	2	2	2	2	2
Wegvervoer	26	27	25	56	68	85	81	27	26	23	29	27	26	27	27
Spoorvervoer	0	0	0	0	1	1	1	0	1	1	1	1	1	1	1
Pijpleiding	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	42	53	79	87	97	106	97	89	99	110	123	107	108	108	36
Overslag/opslag	52	48	49	42	42	58	77	38	34	38	38	36	35	26	31
Vestigingsplaats	485	465	473	507	478	460	467	455	405	401	399	371	403	412	478
Industrie	248	238	236	267	237	209	213	205	193	190	188	163	182	194	200
Voedingsmiddelenindustrie	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Aardolie industrie	39	33	29	29	33	28	28	30	28	26	33	34	33	34	33
Chemische industrie	0	0	3	3	3	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	57	51	48	71	55	39	35	25	23	14	14	13	18	21	27
Transportmiddelenindustrie	6	7	12	14	12	9	8	8	4	4	4	3	4	4	4
Elektriciteitsproductie	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Overig	146	147	144	150	134	132	141	141	137	145	136	112	126	134	135
Groothandel	203	193	212	215	208	213	212	195	163	166	169	166	168	164	136
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	34	34	25	25	33	38	42	55	49	45	42	42	53	54	142
Totaal	609	597	633	700	690	715	729	615	567	575	593	544	575	576	575

Bron: EUR obv LISA

Tabel 3-15: Velsen/IJmuiden: Ontwikkeling directe zeehavengerelateerde werkgelegenheid per sector in 2002-2016

Hoofdsector en Subsector	Werkzame personen														
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Knooppunt	1.775	1.622	1.475	1.741	1.636	1.805	1.666	1.194	1.177	1.115	1.202	1.085	1.103	1.109	1.156
Vervoer	1.065	950	791	1.044	1.028	1.145	1.008	698	674	639	679	586	576	568	590
Zeevaart	169	171	175	174	136	230	146	145	133	129	113	109	106	106	80
Binnenvaart	153	153	129	195	178	152	179	95	113	156	160	137	136	126	174
Wegvervoer	691	583	454	627	672	728	644	431	397	326	373	315	310	314	314
Spoorvervoer	53	43	32	48	42	35	39	27	31	28	33	25	24	23	22
Pijpleiding	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	536	515	487	513	463	498	503	422	432	407	456	435	452	461	490
Overslag/opslag	174	157	197	184	145	162	155	74	71	69	67	64	75	80	76
Vestigingsplaats	13.005	12.531	11.976	11.957	11.779	11.729	11.713	12.033	11.991	11.769	12.300	11.572	11.308	11.266	11.873
Industrie	11.567	11.135	10.639	10.677	10.500	10.508	10.507	10.823	10.711	10.554	11.000	10.235	10.055	10.021	10.677
Voedingsmiddelenindustrie	131	131	133	142	149	94	100	120	108	108	107	99	99	91	130
Aardolie industrie	4	4	4	4	4	4	4	0	22	22	21	20	20	20	20
Chemische industrie	236	241	244	245	215	241	221	111	118	109	81	80	73	72	73
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	10.383	9.950	9.504	9.571	9.430	9.442	9.453	9.852	9.811	9.683	10.157	9.404	9.100	9.160	9.621
Transportmiddelenindustrie	126	125	78	86	87	98	96	91	84	85	80	78	72	79	90
Elektriciteitsproductie	214	214	214	214	214	214	214	218	112	102	99	120	120	121	126
Overig	473	470	462	415	401	415	419	431	456	445	455	434	571	478	617
Groothandel	857	859	841	810	762	719	728	766	829	768	847	878	887	878	899
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	581	537	496	470	517	502	478	444	451	447	453	459	366	367	297
Totaal	14.780	14.153	13.451	13.698	13.415	13.534	13.379	13.227	13.168	12.884	13.502	12.657	12.411	12.375	13.029

Bron: EUR obv LISA

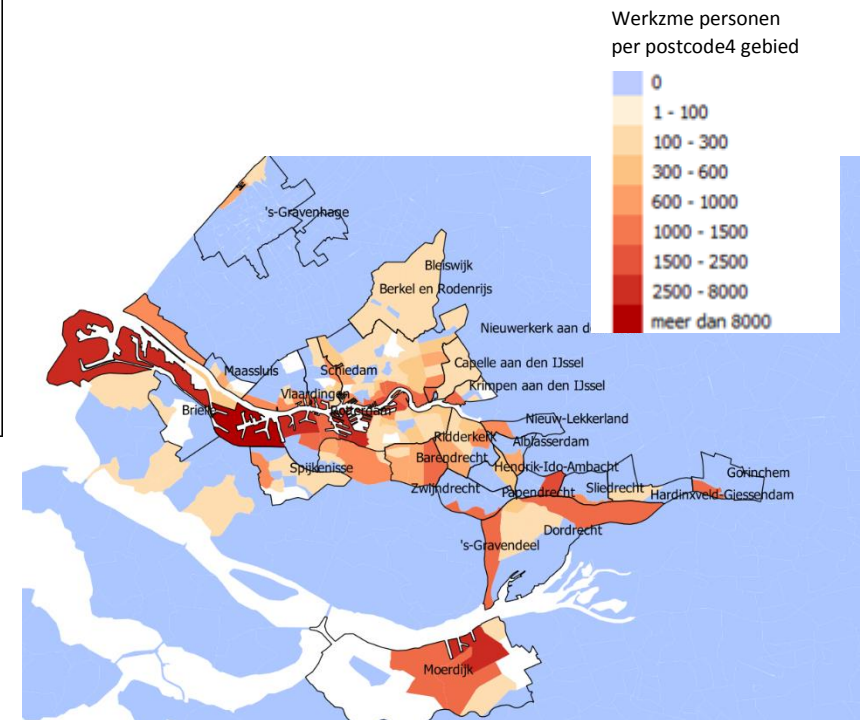
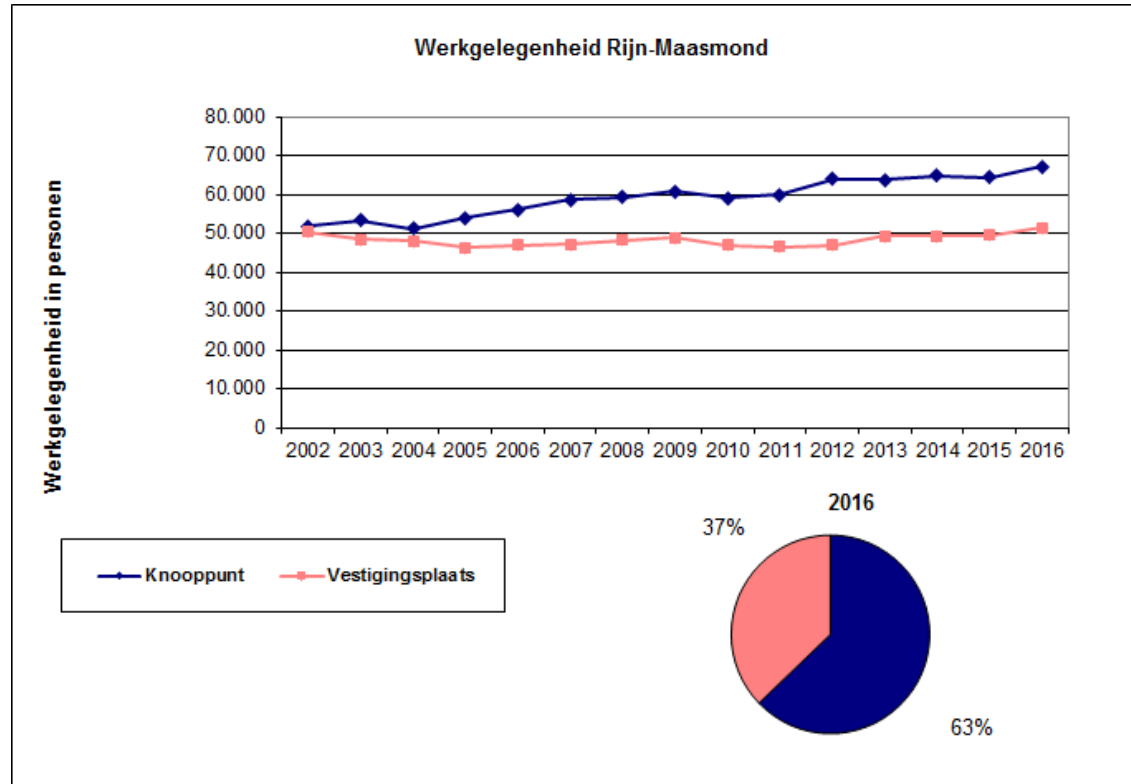
Tabel 3-16: Zaanstad: Ontwikkeling directe zeehavengerelateerde werkgelegenheid per sector in 2002-2016

Hoofdsector en Subsector	Werkzame personen														
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Knooppunt	367	305	199	194	186	303	302	302	413	438	455	471	479	491	531
Vervoer	63	90	59	57	59	150	144	151	140	146	141	151	147	148	158
Zeevaart	14	12	12	14	16	102	101	101	100	98	95	101	97	97	97
Binnenvaart	23	24	22	21	18	16	17	25	25	25	20	22	22	20	30
Wegvervoer	26	53	24	22	24	31	26	24	15	23	25	27	27	30	30
Spoorvervoer	0	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Pijpleiding	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	70	15	18	18	16	36	42	41	49	43	54	55	53	64	85
Overslag/opslag	234	200	122	119	111	117	116	110	224	249	260	265	279	279	288
Vestigingsplaats	3.153	3.173	3.255	3.135	3.107	3.375	3.341	3.282	3.157	3.203	3.344	3.163	3.316	3.386	3.166
Industrie	2.588	2.615	2.660	2.576	2.585	2.763	2.721	2.706	2.588	2.693	2.838	2.675	2.672	2.697	2.531
Voedingsmiddelenindustrie	1.853	1.798	1.734	1.723	1.840	2.037	1.985	2.001	1.951	2.000	2.186	2.002	1.986	1.969	1.956
Aardolie industrie	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Chemische industrie	341	353	366	365	283	260	259	264	251	316	323	335	321	329	329
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	188	183	285	238	218	238	247	208	202	198	162	175	168	166	39
Transportmiddelenindustrie	143	155	150	153	159	154	154	151	139	131	119	116	156	195	158
Elektriciteitsproductie	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	6	1
Overig	63	126	125	97	85	74	76	82	45	48	48	47	39	32	48
Groothandel	518	511	549	513	479	462	476	439	527	467	464	447	583	629	573
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	47	47	46	46	43	150	144	137	42	43	42	41	61	60	62
Totaal	3.520	3.478	3.454	3.329	3.293	3.678	3.643	3.584	3.570	3.641	3.799	3.634	3.795	3.877	3.697

Bron: EUR obv LISA

Rijn- en Maasmond

Figuur 3-3: Werkgelegenheid in Rijn- en Maasmond, 2016, werkzame personen



Tabel 3-17: Rijn- en Maasmond: Ontwikkeling directe zeehavengerelateerde werkgelegenheid per sector in 2002-2016

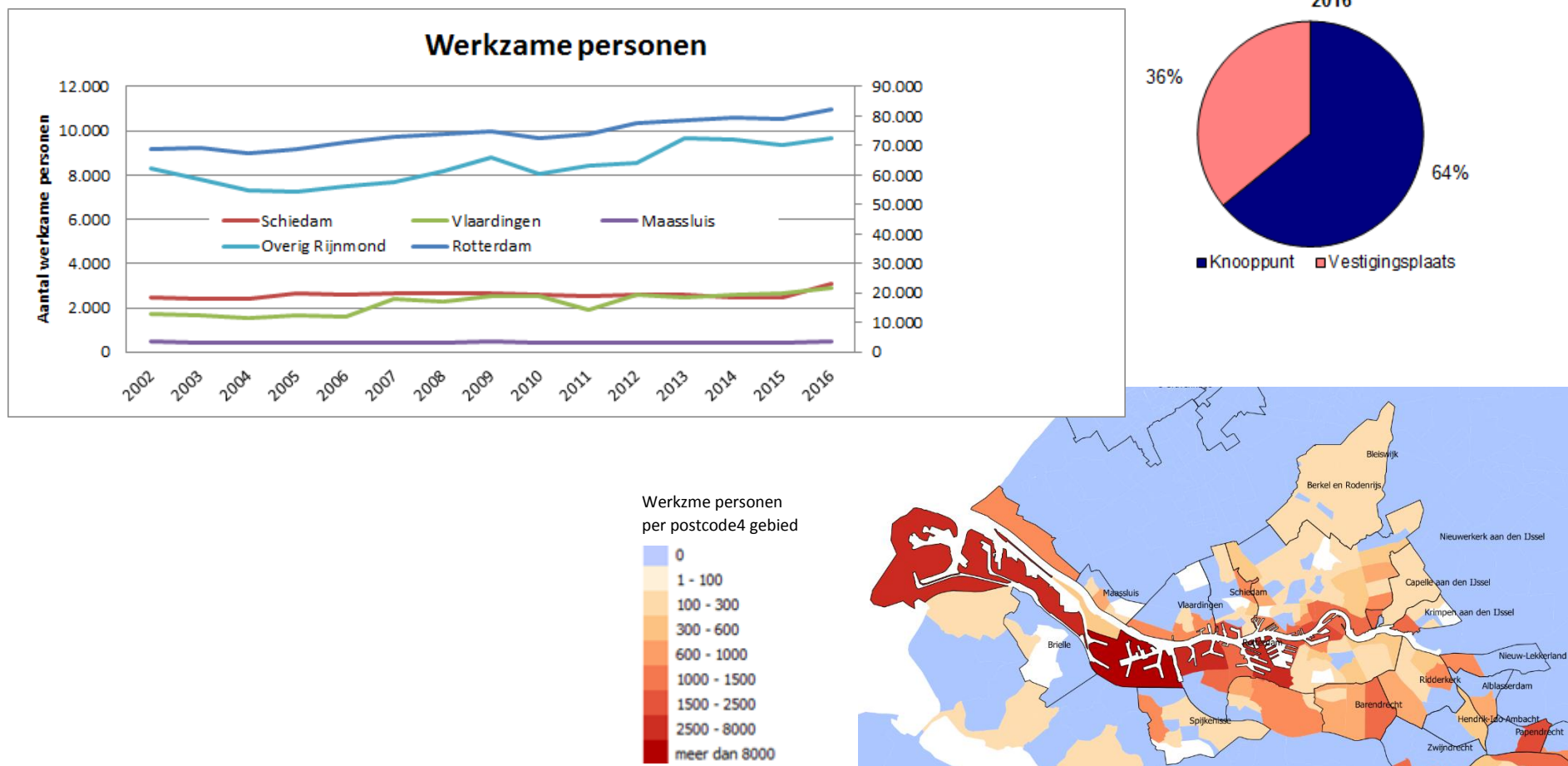
Hoofdsector en Subsector	Werkzame personen														
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Knooppunt	51.834	53.340	51.161	53.921	55.976	58.612	59.278	60.648	58.942	59.896	64.009	63.749	64.769	64.441	67.022
Vervoer	27.450	29.591	27.448	29.773	31.116	33.666	33.208	34.248	33.658	34.803	38.171	38.040	38.965	38.838	39.665
Zeevaart	2.557	3.209	3.155	2.872	2.822	3.077	2.459	2.379	2.138	2.219	2.067	1.782	2.074	2.145	1.993
Binnenvaart	5.314	6.094	5.906	6.262	6.123	6.057	6.064	6.356	6.431	6.430	6.396	6.660	6.827	6.419	6.415
Wegvervoer	18.268	19.044	17.276	19.520	21.099	23.524	23.614	24.385	23.707	24.720	28.352	28.190	28.641	28.942	29.946
Spoorvervoer	1.239	1.173	1.044	1.054	1.007	948	1.017	1.077	1.326	1.378	1.301	1.355	1.371	1.280	1.258
Pijpleiding	73	71	68	65	63	60	53	51	55	56	55	53	52	52	53
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	13.410	13.001	13.100	12.969	13.616	13.556	14.511	14.253	14.335	14.583	15.161	15.266	15.850	15.525	16.828
Overslag/opslag	10.974	10.748	10.613	11.179	11.244	11.390	11.559	12.147	10.949	10.510	10.677	10.443	9.954	10.078	10.529
Vestigingsplaats	50.347	48.417	48.011	46.326	46.930	47.211	48.205	48.783	46.901	46.547	46.955	49.309	49.307	49.408	51.398
Industrie	33.712	32.028	31.527	29.653	29.763	29.683	30.832	31.309	30.571	30.089	30.050	31.605	31.675	31.629	32.412
Voedingsmiddelenindustrie	3.347	3.285	3.244	3.681	3.563	3.631	3.640	3.462	3.371	3.235	3.188	3.065	2.929	2.843	2.901
Aardolie industrie	3.377	3.370	3.332	3.342	3.240	3.265	3.508	3.592	3.637	3.670	3.673	3.621	3.648	3.714	3.857
Chemische industrie	8.143	7.646	7.663	7.169	7.502	7.329	7.237	6.987	6.726	6.608	6.646	6.898	7.135	7.124	7.437
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	6.713	6.269	6.113	5.567	5.696	5.787	6.109	6.097	5.630	5.589	5.686	6.291	6.027	5.652	5.197
Transportmiddelenindustrie	5.058	4.797	3.947	3.298	3.339	3.575	3.843	4.354	4.398	4.375	4.285	4.255	4.480	4.391	4.628
Elektriciteitsproductie	2.126	1.949	2.536	2.065	2.003	1.732	1.916	1.981	2.161	2.202	2.223	1.957	1.834	1.822	1.712
Overig	4.948	4.712	4.692	4.531	4.420	4.364	4.579	4.836	4.648	4.410	4.349	5.518	5.622	6.083	6.680
Groothandel	9.990	9.401	9.558	9.846	10.168	10.450	10.193	10.388	10.098	9.970	10.200	10.864	11.125	11.155	11.882
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	6.645	6.988	6.926	6.827	6.999	7.078	7.181	7.086	6.233	6.489	6.705	6.840	6.507	6.624	7.104
Totaal	102.181	101.757	99.172	100.247	102.906	105.823	107.483	109.430	105.843	106.443	110.964	113.058	114.076	113.848	118.419

Bron: EUR obv LISA

Rotterdam-Rijnmond

In Rotterdam-Rijnmond is het totaal aantal werkzame personen fors gestegen met ongeveer 4600 werkzame personen. Grote stijgers zijn het wegvervoer, de dienstverlening tbv het vervoer, de op- en overslag, de chemische industrie en de overige industrie. Opvallende daling is in de metaalindustrie. Er waren geen substantiele dalers (electriciteitsproductie daalde het sterkst met 70 werkzame personen)

Figuur 3-4: Werkgelegenheid in Rotterdam-Rijnmond, 2016, werkzame



Tabel 3-18: Rotterdam-Rijnmond: Ontwikkeling directe zeehavengerelateerde werkgelegenheid per sector in 2002-2016

Hoofdsector en Subsector	Werkzame personen														
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Knooppunt	47.301	48.566	46.517	49.304	51.152	54.361	54.947	56.150	54.412	55.844	59.907	59.800	60.983	60.282	63.153
Vervoer	25.984	27.904	25.916	28.448	29.711	32.802	32.229	33.241	32.423	33.586	36.897	37.057	38.023	37.647	38.627
Zeevaart	2.276	2.590	2.511	2.576	2.508	2.852	2.173	1.987	1.733	1.821	1.669	1.475	1.766	1.756	1.844
Binnenvaart	5.166	5.943	5.776	6.121	5.992	5.996	6.018	6.313	6.336	6.338	6.311	6.594	6.766	6.357	6.345
Wegvervoer	17.262	18.156	16.541	18.657	20.162	22.951	22.971	23.817	22.980	23.999	27.572	27.589	28.075	28.214	29.139
Spoorvervoer	1.207	1.145	1.021	1.030	985	943	1.014	1.073	1.318	1.371	1.290	1.347	1.364	1.268	1.246
Pijpleiding	73	71	68	65	63	60	53	51	55	56	55	53	52	52	53
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	12.290	11.964	12.081	11.938	12.535	12.464	13.484	13.142	13.259	13.375	13.994	13.871	13.941	13.885	15.046
Overslag/opslag	9.027	8.698	8.520	8.918	8.906	9.095	9.234	9.767	8.730	8.883	9.016	8.872	9.019	8.750	9.480
Vestigingsplaats	34.302	32.828	32.529	31.605	32.007	31.924	32.583	33.036	31.527	31.428	32.060	33.802	33.595	33.555	35.359
Industrie	22.413	21.087	20.650	19.437	19.324	19.103	19.953	20.392	19.779	19.554	19.723	20.422	20.077	20.112	21.245
Voedingsmiddelenindustrie	2.582	2.559	2.512	2.988	2.862	2.906	2.923	2.716	2.584	2.501	2.502	2.417	2.262	2.220	2.331
Aardolie industrie	3.225	3.218	3.165	3.161	3.061	3.080	3.312	3.399	3.419	3.444	3.454	3.363	3.372	3.426	3.556
Chemische industrie	5.390	5.070	5.071	4.857	4.962	4.809	4.611	4.607	4.541	4.447	4.573	4.740	4.754	4.733	5.096
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	3.383	3.116	2.864	2.602	2.824	2.868	3.204	3.320	3.034	2.874	2.910	3.317	3.185	2.781	2.776
Transportmiddelenindustrie	3.057	2.840	2.114	1.505	1.458	1.654	1.722	1.852	1.765	1.823	1.835	1.963	2.009	2.049	2.101
Elektriciteitsproductie	2.068	1.889	2.476	1.984	1.937	1.673	1.857	1.916	2.070	2.111	2.134	1.874	1.751	1.732	1.662
Overig	2.708	2.395	2.448	2.340	2.220	2.113	2.324	2.582	2.366	2.354	2.315	2.748	2.744	3.171	3.723
	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Groothandel	6.782	6.468	6.713	7.034	7.319	7.455	7.189	7.307	7.048	6.977	7.169	7.982	8.333	8.266	8.669
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	5.107	5.273	5.166	5.134	5.364	5.366	5.442	5.337	4.701	4.898	5.168	5.398	5.185	5.177	5.445
Totaal	81.603	81.394	79.046	80.909	83.159	86.285	87.530	89.185	85.939	87.272	91.966	93.602	94.578	93.837	98.511

Bron: EUR obv LISA

Tabel 3-19: Rotterdam: Ontwikkeling directe zeehavengerelateerde werkgelegenheid per sector in 2002-2016

Hoofdsector en Subsector	Werkzame personen														
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
<i>Knooppunt</i>	42.863	44.449	42.408	45.047	46.832	49.113	49.532	50.405	48.698	50.451	53.925	53.681	55.005	54.356	56.523
Vervoer	25.366	27.222	25.472	27.894	29.223	31.403	30.950	31.665	30.757	32.452	35.160	35.504	36.450	36.072	36.892
Zeevaart	2.075	2.372	2.325	2.356	2.334	2.329	1.747	1.551	1.341	1.421	1.277	1.243	1.439	1.416	1.475
Binnenvaart	5.044	5.793	5.665	5.989	5.883	5.822	5.858	6.099	6.113	6.153	6.076	6.365	6.547	6.148	6.119
Wegvervoer	16.974	17.850	16.397	18.459	19.963	22.271	22.302	22.924	21.966	23.461	26.501	26.536	27.085	27.223	28.038
Spoorvervoer	1.200	1.137	1.017	1.026	980	920	989	1.041	1.281	1.362	1.251	1.308	1.327	1.234	1.207
Pijpleiding	73	71	68	65	63	60	53	51	55	56	55	53	52	52	53
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	8.958	9.050	9.040	8.938	9.385	9.345	10.015	9.638	9.912	9.801	10.440	9.960	10.180	10.228	10.934
Overslag/opslag	8.539	8.177	7.896	8.215	8.224	8.365	8.567	9.102	8.029	8.198	8.325	8.217	8.375	8.056	8.697
<i>Vestigingsplaats</i>	25.790	24.670	24.937	23.880	24.267	24.013	24.396	24.338	23.670	23.494	23.893	24.695	24.429	24.588	25.844
Industrie	17.733	16.945	17.249	16.243	16.103	15.884	16.412	16.313	16.249	16.080	16.104	16.553	16.324	16.610	16.819
Voedingsmiddelenindustrie	2.253	2.258	2.216	2.637	2.613	2.662	2.678	2.480	2.311	2.228	2.181	2.119	2.098	2.038	2.138
Aardolie industrie	3.151	3.144	3.161	3.158	3.061	3.080	3.312	3.399	3.419	3.444	3.454	3.358	3.322	3.315	3.444
Chemische industrie	5.059	4.821	4.798	4.704	4.828	4.657	4.377	4.264	4.180	4.057	4.214	4.494	4.524	4.584	4.869
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	1.816	1.655	1.431	1.106	1.133	1.201	1.413	1.348	1.352	1.312	1.314	1.685	1.572	1.379	1.227
Transportmiddelenindustrie	1.583	1.524	1.513	1.085	1.071	1.220	1.270	1.232	1.165	1.155	1.109	1.063	1.100	1.141	1.110
Elektriciteitsproductie	2.033	1.852	2.367	1.835	1.792	1.578	1.769	1.836	2.034	2.076	2.098	1.861	1.751	1.714	1.643
Overig	1.838	1.691	1.763	1.718	1.605	1.486	1.593	1.754	1.788	1.808	1.734	1.973	1.957	2.439	2.388
Groothandel	3.734	3.397	3.515	3.555	3.771	3.743	3.517	3.647	3.571	3.530	3.645	3.778	3.932	3.796	4.603
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	4.323	4.328	4.173	4.082	4.393	4.386	4.467	4.378	3.850	3.884	4.144	4.364	4.173	4.182	4.422
Totaal	68.653	69.119	67.345	68.927	71.099	73.126	73.928	74.743	72.368	73.945	77.818	78.376	79.434	78.944	82.367

Bron: EUR obv LISA

Tabel 3-20: Schiedam: Ontwikkeling directe zeehavengerelateerde werkgelegenheid per sector in 2002-2016

Hoofdsector en Subsector	Werkzame personen														
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Knooppunt	275	208	172	145	157	154	215	221	201	218	262	221	216	232	246
Vervoer	35	53	24	18	12	11	10	21	50	54	55	47	49	45	45
Zeevaart	4	3	3	3	2	2	2	2	6	4	2	2	5	1	1
Binnenvaart	10	17	8	7	5	5	4	8	8	9	9	8	8	7	7
Wegvervoer	20	32	13	8	5	4	3	12	35	40	43	36	35	36	36
Spoorvervoer	1	1	0	0	0	0	0	0	1	1	1	1	1	1	1
Pijpleiding	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	230	144	138	117	135	133	196	190	144	157	194	166	157	173	184
Overslag/opslag	10	11	10	10	10	10	9	10	7	7	13	8	10	14	17
Vestigingsplaats	2.177	2.185	2.235	2.508	2.407	2.493	2.461	2.415	2.370	2.342	2.342	2.403	2.260	2.250	2.853
Industrie	1.253	1.170	1.129	1.068	1.100	1.156	1.249	1.292	1.231	1.179	1.189	1.215	1.070	1.039	1.646
Voedingsmiddelenindustrie	0	0	0	72	72	71	71	71	130	130	130	130	0	0	0
Aardolie industrie	74	74	4	3	0	0	0	0	0	0	0	5	5	5	5
Chemische industrie	86	86	86	0	0	0	0	20	34	27	25	25	26	9	6
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	339	354	369	349	329	334	352	380	341	303	333	323	293	294	294
Transportmiddelenindustrie	352	294	291	248	280	308	295	292	273	295	254	241	239	247	288
Elektriciteitsproductie	35	37	59	59	59	62	50	43	0	0	0	0	0	0	0
Overig	367	325	320	337	360	381	481	486	453	424	447	491	507	484	1.053
Groothandel	488	472	494	765	628	663	576	554	550	530	524	536	556	590	609
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	436	543	612	675	679	674	636	569	589	633	629	652	634	621	598
Totaal	2.452	2.393	2.407	2.653	2.564	2.647	2.675	2.636	2.571	2.560	2.604	2.623	2.476	2.482	3.099

Bron: EUR obv LISA

Tabel 3-21: Vlaardingen: Ontwikkeling directe zeehavengerelateerde werkgelegenheid per sector in 2002-2016

Hoofdsector en Subsector	Werkzame personen														
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Knooppunt	584	613	439	625	644	1.437	1.253	1.564	1.668	1.131	1.724	1.566	1.618	1.594	1.853
Vervoer	330	354	174	247	239	1.049	1.028	1.326	1.406	880	1.488	1.323	1.358	1.358	1.495
Zeevaart	0	0	0	0	0	250	251	268	240	260	260	108	214	223	232
Binnenvaart	56	73	39	53	40	101	88	145	151	113	163	161	153	146	160
Wegvervoer	268	274	132	190	195	675	665	881	979	499	1.028	1.016	954	955	1.065
Spoorvervoer	6	7	3	4	5	23	24	32	36	9	37	38	37	34	39
Pijpleiding	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	54	69	61	65	78	57	50	55	58	57	66	81	91	84	112
Overslag/opslag	200	190	204	313	327	331	175	183	204	194	170	162	169	152	246
Vestigingsplaats	1.143	1.077	1.125	1.065	928	972	1.059	994	858	810	862	901	980	1.065	1.073
Industrie	921	865	914	842	697	717	833	769	590	581	641	667	679	768	775
Voedingsmiddelenindustrie	187	189	186	176	78	77	76	72	62	60	61	76	75	93	101
Aardolie industrie	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	59	64
Chemische industrie	60	7	57	57	56	55	121	56	53	53	67	62	62	60	61
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	440	440	458	455	479	508	561	563	425	424	466	485	498	512	494
Transportmiddelenindustrie	174	169	164	91	23	23	20	21	19	13	16	17	16	17	28
Elektriciteitsproductie	0	0	0	15	14	10	10	8	4	3	3	0	0	0	0
Overig	60	60	49	48	47	44	45	49	27	28	28	27	28	27	27
Groothandel	187	173	174	184	193	219	188	167	207	168	161	175	243	239	231
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	35	39	37	39	38	36	38	58	61	61	60	59	58	58	67
Totaal	1.727	1.690	1.564	1.690	1.572	2.409	2.312	2.558	2.526	1.941	2.586	2.467	2.598	2.659	2.926

Bron: EUR obv LISA

Tabel 3-22: Maassluis: Ontwikkeling directe zeehavengerelateerde werkgelegenheid per sector in 2002-2016

Hoofdsector en Subsector	Werkzame personen														
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Knooppunt	210	155	157	162	156	163	172	174	185	207	171	166	162	169	161
Vervoer	34	35	35	35	33	33	33	27	29	28	28	26	26	26	25
Zeevaart	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1
Binnenvaart	34	35	35	35	33	33	33	27	29	28	28	26	26	25	24
Wegvervoer	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Spoorvervoer	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Pijpleiding	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	176	120	122	127	123	130	139	147	156	179	143	140	136	143	136
Overslag/opslag	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Vestigingsplaats	251	246	239	243	259	256	251	283	232	210	250	274	282	248	303
Industrie	146	134	133	134	135	162	158	197	170	151	182	202	208	174	214
Voedingsmiddelenindustrie	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Aardolie industrie	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Chemische industrie	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	118	104	103	103	103	116	113	115	124	103	123	117	124	122	132
Transportmiddelenindustrie	4	2	2	2	2	11	10	47	46	48	46	47	47	46	46
Elektriciteitsproductie	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Overig	24	28	28	29	30	35	35	35	0	0	13	38	37	6	36
Groothandel	42	41	35	37	36	28	25	24	24	22	30	33	33	33	42
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	63	71	71	72	88	66	68	62	38	37	38	39	41	41	47
Totaal	461	401	396	405	415	419	423	457	417	417	421	440	444	417	464

Bron: EUR obv LISA

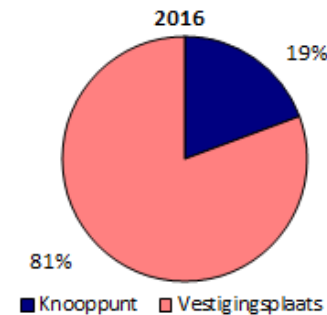
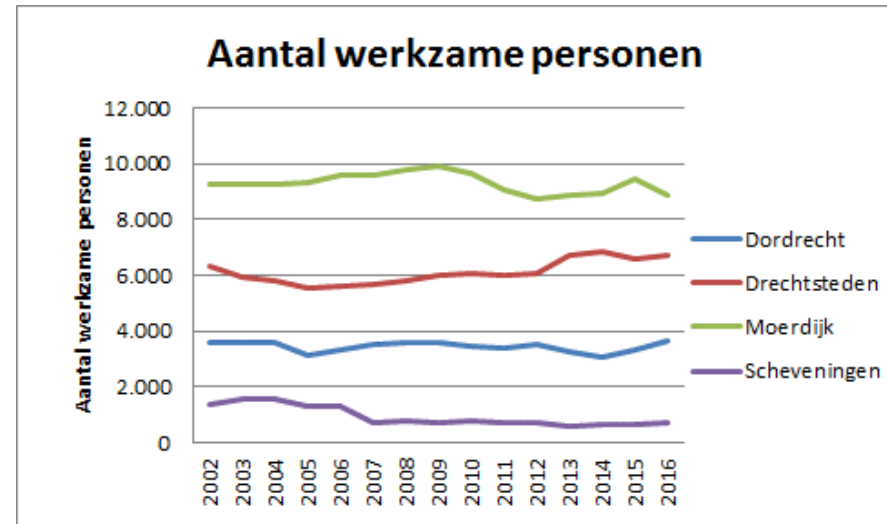
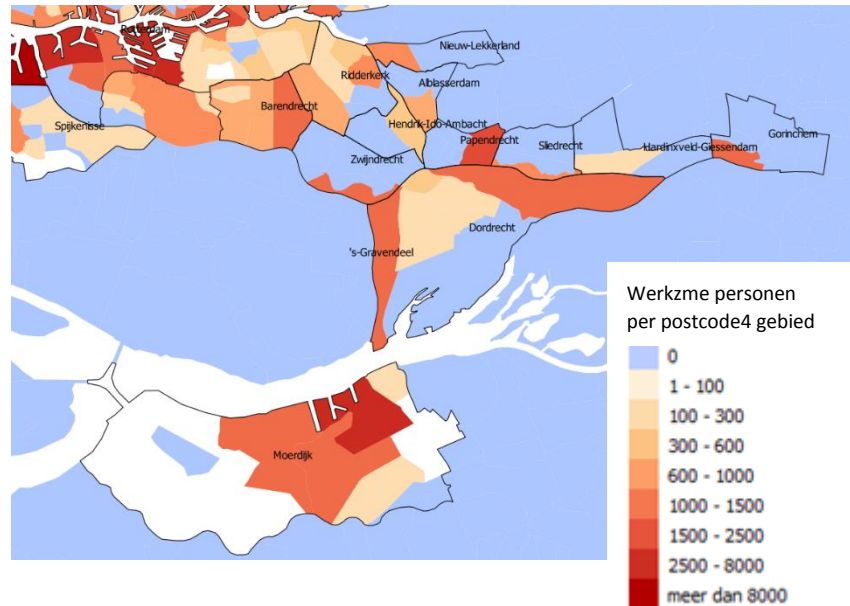
Tabel 3-23: Overig Rijnmond: Ontwikkeling directe zeehavengerelateerde werkgelegenheid per sector in 2002-2016

Hoofdsector en Subsector	Werkzame personen														
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Knooppunt	3.369	3.141	3.341	3.325	3.362	3.494	3.775	3.785	3.659	3.836	3.824	4.166	3.982	3.931	4.369
Vervoer	219	240	211	254	203	306	208	201	180	171	165	157	140	146	169
Zeevaart	197	215	183	217	172	271	173	166	146	136	130	122	108	115	135
Binnenvaart	22	25	28	37	31	35	35	35	34	35	35	35	32	31	34
Wegvervoer	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Spoorvervoer	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Pijpleiding	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	2.872	2.581	2.720	2.691	2.814	2.799	3.084	3.112	2.989	3.181	3.151	3.524	3.377	3.257	3.680
Overslag/opslag	278	320	410	380	345	389	483	472	490	484	508	485	465	528	520
Vestigingsplaats	4.941	4.650	3.993	3.909	4.146	4.190	4.417	5.006	4.398	4.573	4.714	5.529	5.644	5.404	5.286
Industrie	2.360	1.973	1.225	1.150	1.289	1.184	1.301	1.821	1.539	1.563	1.607	1.785	1.796	1.521	1.791
Voedingsmiddelenindustrie	142	112	110	103	99	96	98	93	81	83	130	92	89	89	92
Aardolie industrie	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	45	47	43
Chemische industrie	185	156	130	96	78	97	113	267	274	310	267	159	142	80	160
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	670	563	503	589	780	709	765	914	792	732	674	707	698	474	629
Transportmiddelenindustrie	944	851	144	79	82	92	127	260	262	312	410	595	607	598	629
Elektriciteitsproductie	0	0	50	75	72	23	28	29	32	32	33	13	0	18	19
Overig	419	291	288	208	178	167	170	258	98	94	93	219	215	215	219
Groothandel	2.331	2.385	2.495	2.493	2.691	2.802	2.883	2.915	2.696	2.727	2.809	3.460	3.569	3.608	3.184
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	250	292	273	266	166	204	233	270	163	283	298	284	279	275	311
Totaal	8.310	7.791	7.334	7.234	7.508	7.684	8.192	8.791	8.057	8.409	8.538	9.695	9.626	9.335	9.655

Bron: EUR obv LISA

Overig Rijn- en Maasmond

Figuur 3-5: Werkgelegenheid Overig Rijn- en Maasmond, 2016, werkzame personen



Overig Rijn en Maasmond bestaat uit de Drechtsteden waarbij Dordrecht apart meegenomen wordt, Moerdijk en Scheveningen. In de Drechtsteden (exclusief Dordrecht) is vooral de scheepsbouw, off-shore en metaalindustrie aanwezig. De zeehaven Dordrecht heeft de meeste werkgelegenheid in de chemische industrie. In Moerdijk zijn op- en overslag, chemie en metaalindustrie de grootste werkgevers. Scheveningen is primair op de visverwerking en -logistiek gericht. In het totaal van deze havens is de werkgelegenheid met ruim 100 werkzame personen afgenomen, vooral in de zeevaart, op- en overslag, metaalindustrie. Stijgers waren de transportmiddelenindustrie, de groothandel en de zakelijke en niet-zakelijke dienstverlening.

Dordrecht zagen een toename van de werkgelegenheid met ongeveer 320 werkzame personen, voornamelijk in de metaalindustrie en de zakelijke- en niet-zakelijke dienstverlening. In Moerdijk was een afname van bijna 600 werkzame personen, voornamelijk in de industrie. Scheveningen is met 50 werkzame personen gegroeid, voornamelijk in de zakelijke en niet-zakelijke dienstverlening.

Tabel 3-24: Overig Rijn- en Maasmond: Ontwikkeling directe zeehavengerelateerde werkgelegenheid per sector in 2002-2016

Hoofdsector en Subsector	Werkzame personen														
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
<i>Knooppunt</i>	4.534	4.774	4.644	4.617	4.824	4.251	4.331	4.498	4.530	4.052	4.102	3.949	3.785	4.159	3.869
Vervoer	1.467	1.687	1.532	1.325	1.405	864	979	1.007	1.235	1.217	1.274	983	941	1.191	1.038
Zeevaart	281	619	644	296	314	225	286	392	405	398	398	307	308	389	149
Binnenvaart	147	151	130	141	131	61	46	42	96	92	85	66	60	62	71
Wegvervoer	1.006	888	735	863	937	573	644	569	726	720	780	602	567	728	807
Spoorvervoer	32	29	24	25	23	5	3	4	8	7	11	8	7	11	12
Pijpleiding	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	1.120	1.037	1.019	1.031	1.081	1.092	1.027	1.111	1.076	1.208	1.167	1.395	1.909	1.640	1.782
Overslag/opslag	1.947	2.050	2.093	2.261	2.338	2.295	2.325	2.380	2.219	1.627	1.661	1.571	935	1.328	1.049
<i>Vestigingsplaats</i>	<i>16.045</i>	<i>15.589</i>	<i>15.482</i>	<i>14.721</i>	<i>14.923</i>	<i>15.287</i>	<i>15.622</i>	<i>15.747</i>	<i>15.374</i>	<i>15.119</i>	<i>14.895</i>	<i>15.507</i>	<i>15.712</i>	<i>15.853</i>	<i>16.039</i>
Industrie	11.299	10.941	10.877	10.216	10.439	10.580	10.879	10.917	10.792	10.535	10.327	11.183	11.598	11.517	11.167
Voedingsmiddelenindustrie	765	726	732	693	701	725	717	746	787	734	686	648	667	623	570
Aardolie industrie	152	152	167	181	179	185	196	193	218	226	219	258	276	288	301
Chemische industrie	2.753	2.576	2.592	2.312	2.540	2.520	2.626	2.380	2.185	2.161	2.073	2.158	2.381	2.391	2.341
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	3.330	3.153	3.249	2.965	2.872	2.919	2.905	2.777	2.596	2.715	2.776	2.974	2.842	2.871	2.421
Transportmiddelenindustrie	2.001	1.957	1.833	1.793	1.881	1.921	2.121	2.502	2.633	2.552	2.450	2.292	2.471	2.342	2.527
Elektriciteitsproductie	58	60	60	81	66	59	59	65	91	91	89	83	83	90	50
Overig	2.240	2.317	2.244	2.191	2.200	2.251	2.255	2.254	2.282	2.056	2.034	2.770	2.878	2.912	2.957
Groothandel	3.208	2.933	2.845	2.812	2.849	2.995	3.004	3.081	3.050	2.993	3.031	2.882	2.792	2.889	3.213
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	1.538	1.715	1.760	1.693	1.635	1.712	1.739	1.749	1.532	1.591	1.537	1.442	1.322	1.447	1.659
Totaal	20.579	20.363	20.126	19.338	19.747	19.538	19.953	20.245	19.904	19.171	18.997	19.456	19.497	20.012	19.908

Bron: EUR obv LISA

Tabel 3-25: Dordrecht: Ontwikkeling directe zeehavengerelateerde werkgelegenheid per sector in 2002-2016

Hoofdsector en Subsector	Werkzame personen														
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Knooppunt	725	833	816	753	741	843	804	1.010	1.043	1.046	1.094	1.030	890	1.124	1.045
Vervoer	405	386	344	323	276	292	296	445	583	548	621	496	464	662	474
Zeevaart	160	176	171	157	96	109	159	327	310	302	300	300	304	362	124
Binnenvaart	59	61	50	49	47	40	29	23	67	63	54	37	33	48	54
Wegvervoer	179	143	119	112	128	139	106	92	199	176	256	151	121	242	284
Spoorvervoer	7	6	5	4	5	4	3	3	7	6	11	8	6	11	11
Pijpleiding	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	238	264	286	260	283	330	261	303	268	277	255	259	272	292	337
Overslag/opslag	82	183	186	170	182	221	247	262	192	221	218	275	154	170	234
Vestigingsplaats	2.870	2.746	2.745	2.393	2.586	2.682	2.779	2.595	2.385	2.369	2.411	2.228	2.180	2.179	2.574
Industrie	2.106	1.966	1.993	1.722	1.953	2.015	2.089	1.894	1.810	1.739	1.677	1.646	1.627	1.628	1.777
Voedingsmiddelenindustrie	120	117	117	100	110	183	176	175	180	125	100	100	100	70	67
Aardolie industrie	95	96	110	115	114	113	117	115	146	149	150	153	169	171	185
Chemische industrie	1.495	1.337	1.337	1.050	1.224	1.153	1.199	982	859	859	857	861	861	844	838
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	62	63	61	64	57	61	84	111	121	104	92	89	85	111	222
Transportmiddelenindustrie	75	72	73	81	82	139	143	162	165	158	140	94	90	94	119
Elektriciteitsproductie	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Overig	259	281	295	312	366	366	370	349	339	344	338	349	322	338	346
Groothandel	491	400	347	321	311	340	362	363	336	393	510	366	340	334	426
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	273	380	405	350	322	327	328	338	239	237	224	216	213	217	371
Totaal	3.595	3.579	3.561	3.146	3.327	3.525	3.583	3.605	3.428	3.415	3.505	3.258	3.070	3.303	3.619

Bron: EUR obv LISA

Tabel 3-26: Drechtsteden: Ontwikkeling directe zeehavengerelateerde werkgelegenheid per sector in 2002-2016

Hoofdsector en Subsector	Werkzame personen														
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Knooppunt	55	103	160	80	158	48	47	48	61	55	58	82	124	196	186
Vervoer	14	63	93	22	101	6	2	2	14	15	14	14	11	0	2
Zeevaart	1	50	85	13	93	0	0	0	3	3	3	3	0	0	0
Binnenvaart	13	13	8	9	8	6	2	2	11	12	11	11	11	0	2
Wegvervoer	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Spoorvervoer	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Pijpleiding	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	11	12	12	11	16	19	19	20	26	22	26	50	96	112	165
Overslag/opslag	30	28	55	47	41	23	26	26	21	18	18	18	17	84	19
Vestigingsplaats	6.281	5.818	5.628	5.487	5.419	5.650	5.782	5.953	5.993	5.933	5.986	6.610	6.741	6.408	6.527
Industrie	5.122	4.845	4.701	4.574	4.489	4.649	4.832	5.018	5.009	4.947	5.035	5.750	5.878	5.697	5.788
Voedingsmiddelenindustrie	212	210	208	208	207	202	199	199	254	264	265	235	236	228	226
Aardolie industrie	57	56	57	66	65	72	75	74	72	74	66	100	103	112	116
Chemische industrie	251	226	222	220	226	227	226	221	159	94	96	106	112	117	115
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	1.869	1.697	1.691	1.666	1.579	1.671	1.651	1.498	1.396	1.425	1.577	1.714	1.670	1.572	1.201
Transportmiddelenindustrie	1.854	1.779	1.665	1.621	1.715	1.703	1.897	2.230	2.284	2.236	2.167	2.053	2.243	2.092	2.307
Elektriciteitsproductie	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	5	11
Overig	879	877	858	793	697	774	784	796	844	854	864	1.542	1.514	1.571	1.812
Groothandel	1.108	918	861	858	855	942	888	881	915	925	892	802	788	641	673
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	51	55	66	55	75	59	62	54	69	61	59	58	75	70	66
Totaal	6.336	5.921	5.788	5.567	5.577	5.698	5.829	6.001	6.054	5.988	6.044	6.692	6.865	6.604	6.713

Bron: EUR obv LISA

Tabel 3-27: Moerdijk: Ontwikkeling directe zeehavengerelateerde werkgelegenheid per sector in 2002-2016

Hoofdsector en Subsector	Werkzame personen														
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Knooppunt	3.133	2.953	2.845	3.158	3.330	3.220	3.331	3.352	3.297	2.823	2.826	2.809	2.740	2.804	2.602
Vervoer	450	372	293	372	457	443	553	493	538	559	541	465	458	520	554
Zeevaart	9	9	4	4	4	4	4	4	0	0	2	4	4	27	25
Binnenvaart	15	13	11	15	17	14	15	17	17	16	19	17	14	13	13
Wegvervoer	426	349	277	353	436	425	534	472	521	543	520	444	440	480	516
Spoorvervoer	1	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0	0
Pijpleiding	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	848	742	702	744	767	729	729	769	754	877	861	1.067	1.519	1.211	1.252
Overslag/opslag	1.835	1.839	1.850	2.042	2.106	2.048	2.049	2.090	2.005	1.387	1.424	1.277	763	1.073	796
Vestigingsplaats	6.139	6.321	6.403	6.181	6.241	6.357	6.446	6.569	6.359	6.220	5.918	6.091	6.201	6.660	6.284
Industrie	3.640	3.733	3.780	3.541	3.622	3.589	3.627	3.648	3.607	3.496	3.280	3.470	3.768	3.869	3.305
Voedingsmiddelenindustrie	19	19	17	16	15	15	15	19	14	17	11	22	30	29	7
Aardolie industrie	0	0	0	0	0	0	4	4	0	3	3	5	4	5	0
Chemische industrie	1.007	1.013	1.033	1.042	1.090	1.140	1.201	1.177	1.167	1.208	1.120	1.191	1.408	1.430	1.388
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	1.399	1.393	1.497	1.235	1.236	1.187	1.170	1.168	1.079	1.186	1.107	1.171	1.087	1.188	998
Transportmiddelenindustrie	55	89	82	81	78	77	77	106	157	133	118	119	114	129	74
Elektriciteitsproductie	58	60	60	81	66	59	59	65	91	91	89	83	83	85	39
Overig	1.102	1.159	1.091	1.086	1.137	1.111	1.101	1.109	1.099	858	832	879	1.042	1.003	799
Groothandel	1.365	1.379	1.405	1.420	1.442	1.495	1.509	1.599	1.570	1.499	1.439	1.506	1.458	1.713	1.902
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	1.134	1.209	1.218	1.220	1.177	1.273	1.310	1.322	1.182	1.225	1.199	1.115	975	1.078	1.077
Totaal	9.272	9.274	9.248	9.339	9.571	9.577	9.777	9.921	9.656	9.043	8.744	8.900	8.941	9.464	8.886

Bron: EUR obv LISA

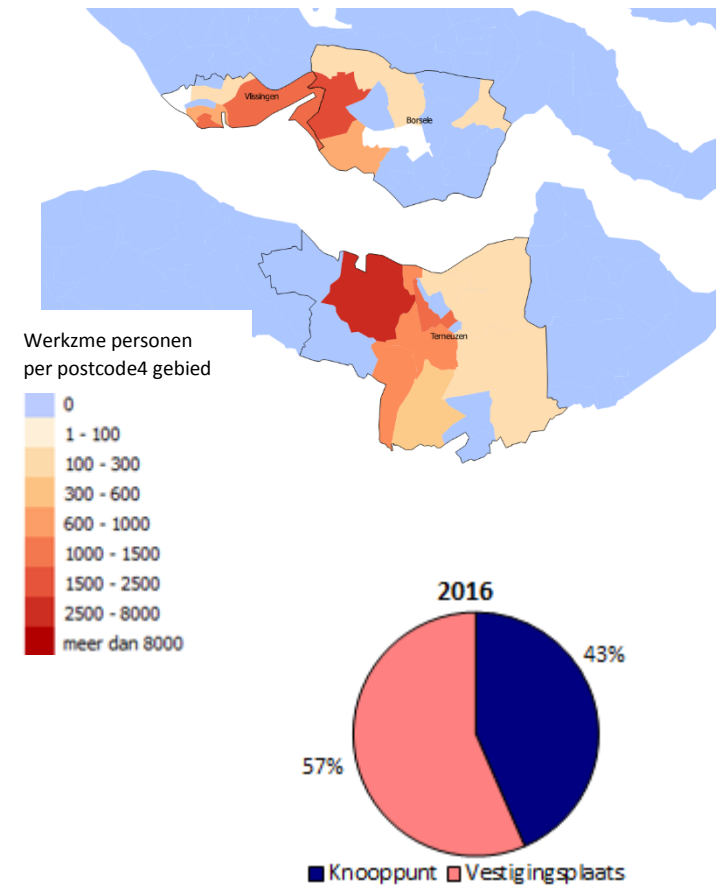
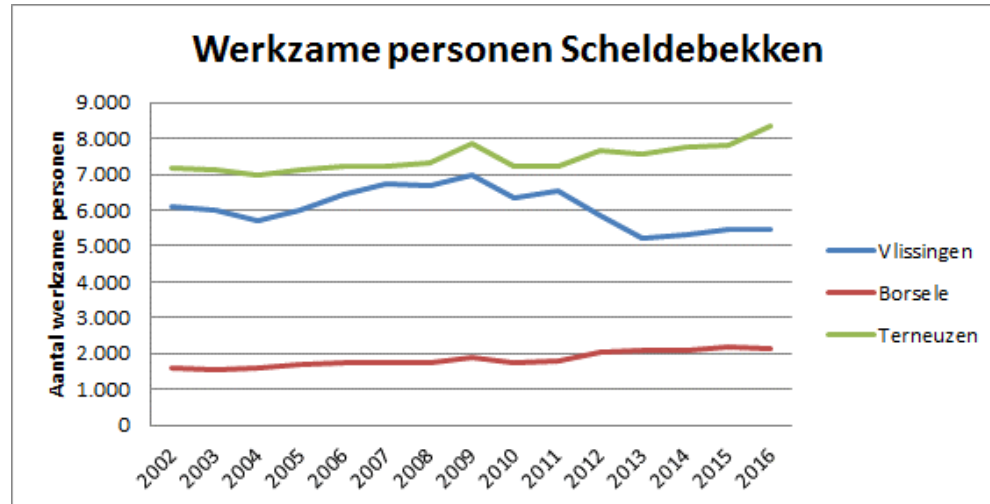
Tabel 3-28: Scheveningen: Ontwikkeling directe zeehavengerelateerde werkgelegenheid per sector in 2002-2016

Hoofdsector en Subsector	Werkzame personen														
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Knooppunt	621	885	822	626	595	141	149	88	129	128	124	28	31	34	36
Vervoer	598	866	801	608	571	124	128	67	100	95	98	8	8	8	8
Zeevaart	111	384	384	122	121	112	123	61	92	93	93	0	0	0	0
Binnenvaart	61	64	60	68	59	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Wegvervoer	401	396	338	397	374	10	4	5	7	1	4	7	6	7	7
Spoorvervoer	25	22	19	20	17	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Pijpleiding	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	23	19	19	16	15	14	18	19	28	32	25	19	22	25	28
Overslag/opslag	0	0	2	2	9	3	3	2	1	1	1	1	1	1	0
Vestigingsplaats	755	704	706	660	677	598	615	630	637	597	580	578	590	606	654
Industrie	431	397	403	379	375	327	331	357	366	353	335	317	325	323	297
Voedingsmiddelenindustrie	414	380	390	369	369	325	327	353	339	328	310	291	301	296	270
Aardolie industrie	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Chemische industrie	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Transportmiddelenindustrie	17	17	13	10	6	2	4	4	27	25	25	26	24	27	27
Elektriciteitsproductie	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Overig	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Groothandel	244	236	232	213	241	218	245	238	229	176	190	208	206	201	212
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	80	71	71	68	61	53	39	35	42	68	55	53	59	82	145
Totaal	1.376	1.589	1.528	1.286	1.272	739	764	718	766	725	704	606	621	640	690

Bron: EUR obv LISA

Scheldebekken

Figuur 3-6: Werkgelegenheid Scheldebekken 2016 in werkzame personen



In de Zeeuwse havens is voornamelijk werkgelegenheid in de chemische industrie, wegvervoer, scheepsbouw en dienstverlening aan het vervoer. De meeste transport en overslag gerelateerde werkgelegenheid is in Vlissingen, ook de scheepsbouw is hier voornamelijk gevestigd. In Terneuzen bepaalt de aanwezigheid van DOW de specialisatie in de chemische industrie. Net als in 2015 laat de werkgelegenheid een lichte stijging zien (ruim 3% meer in 2016), met als sterkste stijgers de chemische industrie (Terneuzen), het wegvervoer (Vlissingen) en de opslag/overslag (Borsele).

Tabel 3-29: Scheldebekken: Ontwikkeling directe zeehavengerelateerde werkgelegenheid per sector in 2002-2016

Hoofdsector en Subsector	Werkzame personen														
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Knooppunt	5.274	5.261	4.893	5.387	5.748	6.060	6.039	6.001	5.952	6.129	6.687	6.397	6.623	6.848	6.938
Vervoer	3.541	3.562	3.034	3.386	3.477	3.820	3.811	3.726	3.694	3.951	4.373	4.112	4.332	4.479	4.461
Zeevaart	41	39	34	41	55	32	39	85	114	82	77	70	61	120	116
Binnenvaart	727	349	353	425	385	379	359	502	454	481	426	317	333	299	311
Wegvervoer	2.753	3.152	2.630	2.902	3.016	3.390	3.394	3.119	3.102	3.361	3.825	3.685	3.905	4.026	4.003
Spoorvervoer	20	22	18	17	21	19	19	20	24	26	45	40	33	34	31
Pijpleiding	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	1.229	1.211	1.237	1.300	1.587	1.505	1.448	1.546	1.429	1.388	1.423	1.298	1.336	1.393	1.472
Overslag/opslag	504	488	622	701	684	735	780	729	829	790	891	987	955	976	1.005
Vestigingsplaats	9.614	9.435	9.426	9.389	9.619	9.627	9.679	10.713	9.342	9.437	8.849	8.463	8.555	8.621	9.020
Industrie	8.874	8.635	8.612	8.604	8.816	8.897	8.931	8.520	8.520	8.604	8.035	7.647	7.619	7.695	7.865
Voedingsmiddelenindustrie	516	497	525	525	498	512	510	524	508	516	529	475	438	447	477
Aardolie industrie	355	330	365	375	408	407	407	420	433	430	425	436	445	430	431
Chemische industrie	4.337	4.153	4.159	4.088	4.149	4.078	4.117	3.883	3.827	3.806	3.750	3.400	3.372	3.458	3.530
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	1.255	1.216	1.213	1.263	1.269	1.291	1.314	1.321	1.367	1.438	687	690	881	855	844
Transportmiddelenindustrie	1.498	1.545	1.449	1.471	1.571	1.572	1.521	1.518	1.290	1.345	1.483	1.469	1.500	1.513	1.504
Elektriciteitsproductie	623	614	580	547	564	560	560	618	607	604	661	667	637	628	704
Overig	290	280	321	335	357	477	502	236	488	465	500	510	346	364	375
Groothandel	241	231	225	224	229	196	205	216	204	211	218	213	232	242	323
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	499	569	589	561	574	534	543	1.977	618	622	596	603	704	684	832
Totaal	14.888	14.696	14.319	14.776	15.367	15.687	15.718	16.714	15.294	15.566	15.536	14.860	15.178	15.469	15.958

Bron: EUR obv LISA

Tabel 3-30: Vlissingen: Ontwikkeling directe zeehavengerelateerde werkgelegenheid per sector in 2002-2016

Hoofdsector en Subsector	Werkzame personen														
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
<i>Knooppunt</i>	2.890	2.771	2.593	2.848	3.216	3.481	3.425	3.279	3.143	3.444	3.486	3.253	3.268	3.486	3.463
Vervoer	2.029	1.960	1.677	1.873	2.046	2.311	2.302	2.150	2.067	2.378	2.394	2.207	2.169	2.426	2.405
Zeevaart	25	21	11	17	31	7	10	30	65	22	20	17	15	12	6
Binnenvaart	523	148	156	218	206	192	186	292	234	292	284	212	222	181	181
Wegvervoer	1.466	1.777	1.499	1.628	1.797	2.100	2.094	1.817	1.755	2.047	2.062	1.951	1.914	2.214	2.201
Spoorvervoer	15	15	11	10	12	12	12	10	13	16	28	27	18	19	17
Pijpleiding	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	731	732	721	774	990	929	841	936	841	870	878	800	812	832	854
Overslag/opslag	130	79	195	201	180	241	282	193	235	196	214	246	287	228	204
<i>Vestigingsplaats</i>	3.216	3.250	3.137	3.145	3.203	3.246	3.257	3.696	3.179	3.107	2.387	1.940	2.029	1.958	2.000
Industrie	2.972	3.004	2.871	2.867	2.923	2.966	2.976	3.024	2.827	2.771	2.070	1.654	1.729	1.700	1.699
Voedingsmiddelenindustrie	25	21	44	44	44	78	79	77	80	73	80	79	63	73	80
Aardolie industrie	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Chemische industrie	786	793	753	712	712	752	754	692	665	595	591	160	163	152	156
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	974	935	913	952	941	958	979	1.011	1.064	1.068	329	371	424	401	400
Transportmiddelenindustrie	1.148	1.213	1.117	1.101	1.171	1.122	1.111	1.178	947	961	992	977	1.009	1.014	1.011
Elektriciteitsproductie	0	0	0	0	4	0	0	4	4	2	6	6	6	6	6
Overig	39	42	44	58	51	56	53	62	67	72	72	61	64	54	46
Groothandel	37	35	29	29	27	38	39	56	60	66	69	64	63	42	35
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	207	211	237	249	253	242	242	616	292	270	248	222	237	216	266
Totaal	6.106	6.021	5.730	5.993	6.419	6.727	6.682	6.975	6.322	6.551	5.873	5.193	5.297	5.444	5.463

Bron: EUR obv LISA

Tabel 3-31: Borsele: Ontwikkeling directe zeehavengerelateerde werkgelegenheid per sector in 2002-2016

Hoofdsector en Subsector	Werkzame personen														
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Knooppunt	309	314	339	375	334	341	368	386	400	402	446	501	485	547	588
Vervoer	8	3	3	40	1	0	17	28	1	2	2	2	2	2	2
Zeevaart	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Binnenvaart	2	2	0	2	0	0	2	3	0	1	1	0	0	0	0
Wegvervoer	7	2	2	37	1	0	15	25	1	1	1	1	1	1	1
Spoorvervoer	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Pijpleiding	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	26	23	26	31	32	11	11	19	18	20	21	22	27	27	28
Overslag/opslag	275	288	310	304	301	330	340	339	381	380	423	477	456	518	558
Vestigingsplaats	1.303	1.260	1.285	1.305	1.400	1.403	1.364	1.507	1.332	1.407	1.577	1.588	1.628	1.650	1.551
Industrie	1.208	1.162	1.179	1.193	1.279	1.311	1.263	1.222	1.227	1.296	1.461	1.468	1.456	1.460	1.441
Voedingsmiddelenindustrie	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3	3	3	3
Aardolie industrie	355	330	365	375	408	407	407	420	433	430	425	436	445	430	431
Chemische industrie	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	67	60	70	72	77	70	68	74	72	116	101	81	83	85	74
Transportmiddelenindustrie	201	196	202	237	274	314	268	208	208	235	364	371	372	389	385
Elektriciteitsproductie	585	576	542	509	520	520	520	520	514	515	571	577	551	543	533
Overig	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	10	15
Groothandel	0	0	9	9	13	13	15	18	17	21	25	29	26	31	31
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	95	98	97	103	108	79	86	267	88	90	91	91	146	159	79
Totaal	1.612	1.574	1.624	1.680	1.734	1.744	1.732	1.893	1.732	1.809	2.023	2.089	2.113	2.197	2.139

Bron: EUR obv LISA

Tabel 3-32: Terneuzen: Ontwikkeling directe zeehavengerelateerde werkgelegenheid per sector in 2002-2016

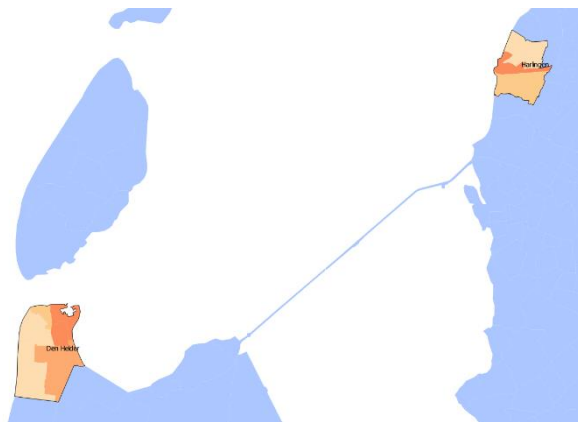
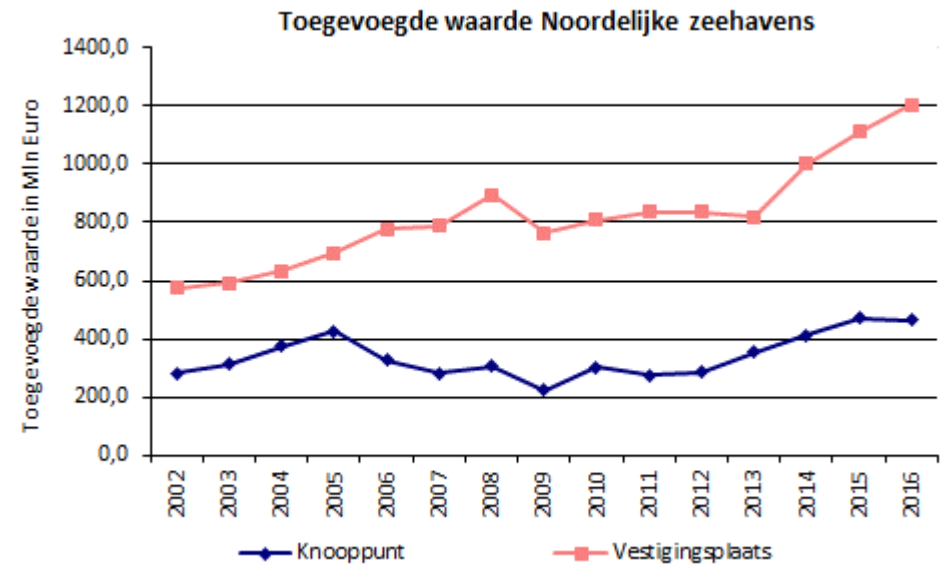
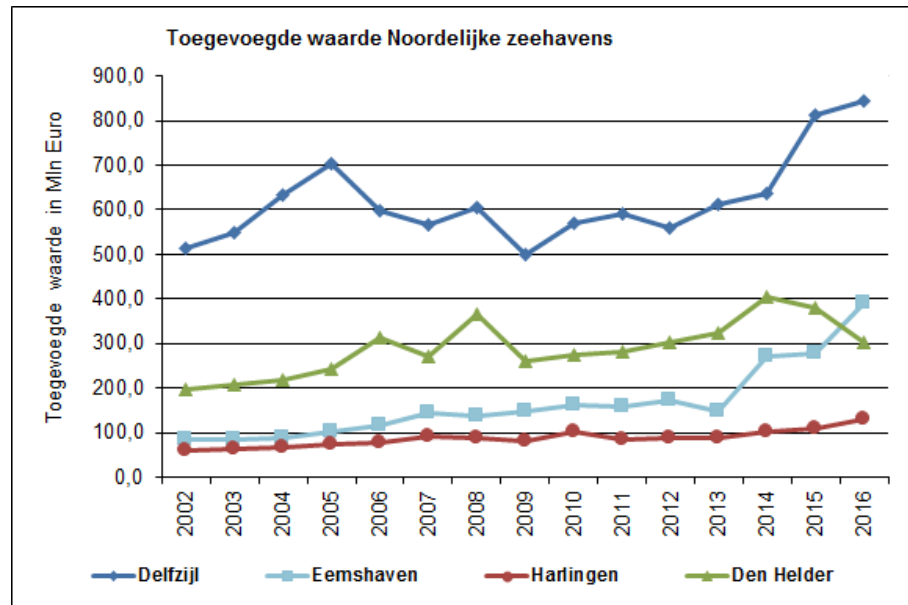
Hoofdsector en Subsector	Werkzame personen														
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
<i>Knooppunt</i>	2.076	2.176	1.961	2.165	2.198	2.238	2.246	2.335	2.409	2.283	2.755	2.644	2.870	2.815	2.888
Vervoer	1.505	1.599	1.354	1.474	1.430	1.509	1.492	1.547	1.626	1.571	1.977	1.904	2.161	2.051	2.055
Zeevaart	16	18	23	24	24	25	29	55	49	60	57	53	46	108	110
Binnenvaart	202	200	196	205	179	187	170	206	219	188	141	105	111	117	130
Wegvervoer	1.281	1.374	1.128	1.237	1.218	1.290	1.285	1.278	1.346	1.313	1.762	1.733	1.990	1.811	1.801
Spoorvervoer	6	7	7	7	9	7	8	9	11	10	16	13	14	15	14
Pijpleiding	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	472	456	490	495	565	565	596	591	570	498	524	476	497	534	590
Overslag/opslag	99	121	117	196	203	164	158	197	213	214	254	264	212	230	243
<i>Vestigingsplaats</i>	5.095	4.925	5.004	4.939	5.016	4.978	5.058	5.510	4.831	4.923	4.885	4.935	4.898	5.013	5.469
Industrie	4.694	4.469	4.562	4.544	4.614	4.620	4.692	4.274	4.466	4.537	4.504	4.525	4.434	4.535	4.725
Voedingsmiddelenindustrie	491	476	481	481	454	434	431	447	428	443	449	393	372	371	394
Aardolie industrie	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Chemische industrie	3.551	3.360	3.406	3.376	3.437	3.326	3.363	3.191	3.162	3.211	3.159	3.240	3.209	3.306	3.374
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	214	221	230	239	251	263	267	236	231	254	257	238	374	369	370
Transportmiddelenindustrie	149	136	130	133	126	136	142	132	135	149	127	121	119	110	108
Elektriciteitsproductie	38	38	38	38	40	40	40	94	89	87	84	84	80	79	165
Overig	251	238	277	277	306	421	449	174	421	393	428	449	280	300	314
Groothandel	204	196	187	186	189	145	151	142	127	124	124	120	143	169	257
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	197	260	255	209	213	213	215	1.094	238	262	257	290	321	309	487
<i>Totaal</i>	7.171	7.101	6.965	7.104	7.214	7.216	7.304	7.845	7.240	7.206	7.640	7.579	7.768	7.828	8.357

Bron: EUR obv LISA

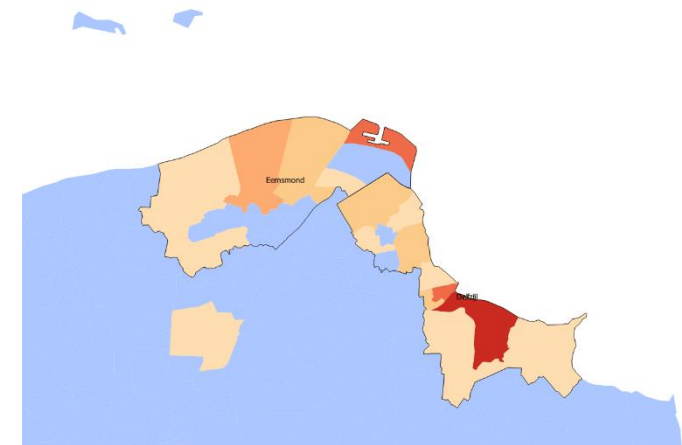
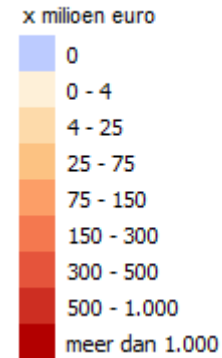
Toegevoegde Waarde

Noordelijke Zeehavens

Figuur 3-7: Toegevoegde waarde Noordelijke Zeehavens (2016, x mln. euro)



Toegevoegde Waarde x miljoen euro



Tabel 3-33: Noordelijke Zeehavens: Ontwikkeling directe zeehavengerelateerde toegevoegde waarde per sector in 2002-2016 (in lopende prijzen)

Hoofdsector en Subsector	Toegevoegde waarde (mln euro in lopende prijzen)														
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Knooppunt	280,6	311,9	375,5	426,0	328,1	281,7	304,8	224,3	301,6	276,5	284,1	354,0	413,0	471,1	463,8
Vervoer	216,3	251,6	315,4	354,0	250,9	203,5	203,1	128,7	198,8	162,1	157,5	226,9	252,2	310,2	297,7
Zeevaart	186,7	224,3	293,0	325,2	218,3	167,1	166,9	100,0	160,2	126,0	106,9	177,0	196,3	233,7	210,9
Binnenvaart	7,5	8,6	8,2	8,2	8,7	8,9	10,6	10,6	11,0	10,1	11,2	12,6	10,9	13,9	17,3
Wegvervoer	21,7	18,5	14,0	20,3	23,6	27,2	25,3	17,7	27,2	25,6	37,4	35,3	43,4	60,9	67,8
Spoorvervoer	0,3	0,2	0,2	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,4	0,4	2,0	1,9	1,7	1,8	1,8
Pijpleiding	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	35,9	32,1	29,0	33,5	31,5	34,3	51,0	56,7	61,3	61,5	72,3	68,2	90,1	96,8	94,8
Overslag/opslag	28,5	28,1	31,2	38,5	45,7	43,9	50,7	39,0	41,5	52,9	54,4	58,9	70,7	64,1	71,3
Vestigingsplaats	574,4	590,8	632,2	695,6	778,0	788,7	892,9	764,8	806,9	837,5	835,2	819,9	1.000,3	1.109,8	1.205,1
Industrie	457,2	469,9	504,3	581,0	650,5	655,1	745,6	618,9	665,9	675,8	668,2	647,2	821,4	923,4	1.014,5
Voedingsmiddelenindustrie	15,6	14,6	13,5	11,8	12,6	14,6	12,7	16,8	17,1	11,4	12,0	10,7	11,0	12,5	15,0
Aardolie industrie	7,5	9,5	11,3	18,9	14,2	15,1	20,2	14,6	5,6	11,8	13,7	11,0	112,6	96,7	59,1
Chemische industrie	137,1	133,6	144,8	153,4	148,2	167,0	195,7	153,5	194,5	224,3	175,4	179,2	182,6	306,9	318,9
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	86,7	92,1	117,3	127,7	123,5	119,9	115,5	105,0	95,6	95,6	107,2	91,6	83,6	92,0	81,7
Transportmiddelenindustrie	37,3	33,1	31,4	31,9	34,7	34,5	28,7	55,3	57,5	41,2	43,2	44,9	42,8	41,8	50,5
Elektriciteitsproductie	54,8	60,1	58,6	66,5	76,1	101,7	93,8	97,3	105,4	106,8	111,7	90,8	107,1	141,6	283,2
Overig	118,2	127,0	127,4	170,7	241,1	202,3	278,9	176,5	190,2	184,8	205,1	219,0	281,7	231,9	206,1
Groothandel	33,7	34,7	39,0	38,8	41,9	48,3	56,4	52,6	58,1	65,5	69,7	73,4	77,4	79,8	98,3
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	83,6	86,2	88,9	75,8	85,6	85,3	90,9	93,3	82,9	96,2	97,3	99,3	101,5	106,5	92,3
Totaal	855,0	902,7	1.007,8	1.121,6	1.106,1	1.070,3	1.197,7	989,1	1.108,5	1.113,9	1.119,3	1.173,9	1.413,3	1.580,9	1.668,9

Bron: EUR obv LISA en CBS data

Tabel 3-34: Delfzijl: Ontwikkeling directe zeehavengerelateerde toegevoegde waarde per sector in 2002-2016 (in lopende prijzen)

Hoofdsector en Subsector	Toegevoegde waarde (mln euro in lopende prijzen)														
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Knooppunt	204,7	230,1	275,9	337,2	229,9	180,3	193,9	133,9	191,3	175,3	177,4	244,4	276,2	325,3	320,7
Vervoer	167,0	195,2	239,2	293,2	187,9	138,4	141,0	81,6	131,5	107,3	104,3	169,4	192,5	253,2	237,1
Zeevaart	154,9	184,9	231,7	283,4	178,1	127,4	130,0	74,7	122,3	98,6	84,6	151,5	167,2	209,3	186,5
Binnenvaart	0,4	0,4	0,3	0,3	0,3	0,4	0,4	0,4	0,6	0,6	0,6	0,6	1,4	3,1	3,9
Wegvervoer	11,5	9,7	7,1	9,3	9,3	10,5	10,5	6,5	8,5	8,0	17,4	15,7	22,4	39,3	45,1
Spoorvervoer	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	1,7	1,7	1,4	1,5	1,5
Pijpleiding	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	20,8	18,3	18,0	19,7	11,9	15,9	21,4	29,7	33,0	30,9	33,2	33,0	36,1	41,2	50,9
Overslag/opslag	16,8	16,6	18,7	24,4	30,1	26,0	31,4	22,6	26,8	37,1	39,8	42,0	47,7	30,9	32,7
Vestigingsplaats	309,8	317,9	355,6	365,8	368,3	384,6	411,2	364,6	379,7	414,0	381,8	366,8	359,2	486,1	523,3
Industrie	258,4	262,3	295,3	321,4	318,3	333,8	354,8	310,6	327,5	353,7	318,8	304,8	297,2	426,1	441,1
Voedingsmiddelenindustrie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,2	0,2	0,0	0,3	0,3	0,3	0,1	0,1	0,2	0,2
Aardolie industrie	7,5	9,5	11,3	18,9	14,2	15,1	20,2	14,6	5,6	8,4	10,2	7,4	-2,8	13,2	12,3
Chemische industrie	136,8	133,2	141,9	150,3	145,6	164,2	192,2	150,9	193,3	222,9	173,6	177,6	181,0	286,4	299,6
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	73,1	81,3	106,1	115,8	111,5	107,3	101,8	86,5	72,1	74,6	84,0	68,5	57,6	65,4	54,1
Transportmiddelenindustrie	23,6	20,6	17,9	19,4	20,5	20,7	14,0	35,3	34,1	24,0	26,6	27,1	27,2	25,1	26,3
Elektriciteitsproductie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	8,4	8,9	19,7
Overig	17,4	17,6	18,0	16,9	26,5	26,3	26,3	23,3	22,1	23,5	24,0	24,1	25,8	27,1	28,9
Groothandel	16,8	19,1	21,2	15,3	16,5	17,9	18,3	16,5	17,8	19,6	22,9	25,8	27,9	28,7	47,1
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	34,6	36,5	39,2	29,1	33,5	32,8	38,2	37,6	34,4	40,7	40,1	36,2	34,2	31,3	35,1
Totaal	514,4	547,9	631,5	703,0	598,2	564,8	605,1	498,5	571,0	589,3	559,1	611,2	635,5	811,5	844,0

Bron: EUR obv LISA en CBS data

Tabel 3-35: Eemshaven: Ontwikkeling directe zeehavengerelateerde toegevoegde waarde per sector in 2002-2016 (in lopende prijzen)

Hoofdsector en Subsector	Toegevoegde waarde (mln euro in lopende prijzen)														
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Knooppunt	8,0	8,4	10,2	12,4	16,9	17,6	19,1	14,8	17,8	16,9	14,5	13,5	14,6	17,2	26,9
Vervoer	1,6	2,1	3,7	5,3	4,7	5,9	6,6	4,3	9,4	8,2	6,2	6,2	7,1	7,4	7,7
Zeevaart	0,0	0,6	2,5	3,0	2,7	2,2	2,2	1,4	2,4	2,3	0,3	0,3	0,3	0,4	0,3
Binnenvaart	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,3	0,4	0,2	0,2	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,4
Wegvervoer	1,5	1,4	1,1	2,2	1,8	3,2	3,9	2,6	6,6	5,5	5,5	5,5	6,3	6,5	6,8
Spoorvervoer	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Pijpleiding	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	1,8	1,9	1,8	1,6	6,2	5,0	4,9	4,4	4,5	4,6	5,1	4,9	5,1	2,7	2,2
Overslag/opslag	4,7	4,4	4,6	5,5	6,1	6,8	7,6	6,2	3,8	4,1	3,2	2,4	2,3	7,1	17,0
Vestigingsplaats	76,4	76,9	79,2	90,4	98,7	126,9	118,9	134,2	144,8	140,8	156,4	135,0	257,5	259,9	364,5
Industrie	61,9	64,1	64,5	75,4	83,7	111,3	102,3	111,4	123,5	118,7	128,8	108,5	232,6	233,5	342,8
Voedingsmiddelenindustrie	0,2	0,2	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	3,4	4,1	0,2	0,2	0,1	0,3	0,4	0,6
Aardolie industrie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	112,9	81,7	45,4
Chemische industrie	0,3	0,3	2,9	3,1	2,6	2,7	2,3	1,6	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	3,5	0,3	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1	4,4	8,3	5,1	5,1	5,0	7,3	7,5	7,3
Transportmiddelenindustrie	0,3	0,3	0,3	0,1	0,1	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Elektriciteitsproductie	54,8	60,1	58,6	66,5	76,1	101,7	93,8	97,3	105,4	106,8	111,7	90,8	98,7	132,4	262,7
Overig	2,8	2,9	2,6	5,6	4,8	6,7	6,1	4,7	5,8	6,7	11,8	12,6	13,4	11,5	26,8
Groothandel	8,0	7,7	8,8	8,8	8,8	9,9	10,4	11,8	13,3	14,1	15,0	15,2	13,9	13,7	12,4
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	6,5	5,1	5,9	6,2	6,3	5,8	6,2	10,9	8,0	8,0	12,7	11,3	11,0	12,8	9,3
Totaal	84,4	85,3	89,4	102,8	115,7	144,5	138,0	149,0	162,6	157,7	171,0	148,5	272,0	277,1	391,4

Bron: EUR obv LISA en CBS data

Tabel 3-36: Harlingen: Ontwikkeling directe zeehavengerelateerde toegevoegde waarde per sector in 2002-2016 (in lopende prijzen)

Hoofdsector en Subsector	Toegevoegde waarde (mln euro in lopende prijzen)														
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Knooppunt	31,9	34,4	38,8	48,0	50,5	53,1	50,7	35,9	51,4	42,6	45,3	46,8	50,9	46,5	57,1
Vervoer	28,1	30,8	34,7	43,4	45,8	47,4	44,2	30,7	45,0	35,7	35,5	37,9	41,9	37,5	41,6
Zeevaart	19,1	22,2	27,9	34,1	33,3	34,0	32,8	21,1	31,9	22,2	19,9	22,0	25,3	20,0	20,2
Binnenvaart	1,6	2,0	2,0	2,1	2,3	2,3	2,7	3,1	3,4	2,9	3,7	4,3	4,6	5,1	8,3
Wegvervoer	7,4	6,6	4,9	7,3	10,2	11,0	8,7	6,5	9,7	10,6	11,9	11,6	12,0	12,4	13,0
Spoorvervoer	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Pijpleiding	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	1,5	1,3	1,5	1,9	2,1	3,2	3,6	3,0	4,3	4,7	7,6	7,0	6,4	6,1	12,9
Overslag/opslag	2,3	2,3	2,6	2,6	2,6	2,5	2,8	2,2	2,1	2,3	2,2	1,9	2,6	3,0	2,6
Vestigingsplaats	27,7	28,0	29,3	26,2	28,8	37,8	39,1	45,6	49,3	41,4	42,2	42,8	49,9	64,3	72,5
Industrie	18,0	18,0	18,3	16,2	18,2	22,3	22,5	29,1	32,2	25,5	26,0	26,4	31,7	43,0	52,9
Voedingsmiddelenindustrie	7,9	7,9	7,6	6,4	7,2	8,9	8,1	9,4	8,5	7,1	7,6	7,5	8,6	10,1	12,1
Aardolie industrie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Chemische industrie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	9,4	9,7
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	0,4	0,7	0,8	0,9	0,9	1,4	1,4	1,5	1,5	1,8	2,0	2,0	3,8	4,6	5,2
Transportmiddelenindustrie	7,6	6,9	7,5	7,2	8,1	9,2	9,8	14,6	17,5	12,0	11,8	12,0	10,8	11,2	17,4
Elektriciteitsproductie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,4
Overig	2,2	2,5	2,3	1,8	2,0	2,8	3,2	3,6	4,7	4,6	4,6	5,0	8,5	7,8	8,2
Groothandel	3,3	3,2	4,0	4,5	5,3	8,7	9,9	8,2	9,2	8,5	8,6	9,5	11,9	11,3	11,2
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	6,4	6,9	7,1	5,5	5,3	6,8	6,7	8,3	7,8	7,3	7,7	6,9	6,4	10,0	8,3
Totaal	59,6	62,4	68,1	74,2	79,3	91,0	89,8	81,5	100,7	84,0	87,5	89,6	100,9	110,8	129,5

Bron: EUR obv LISA en CBS data

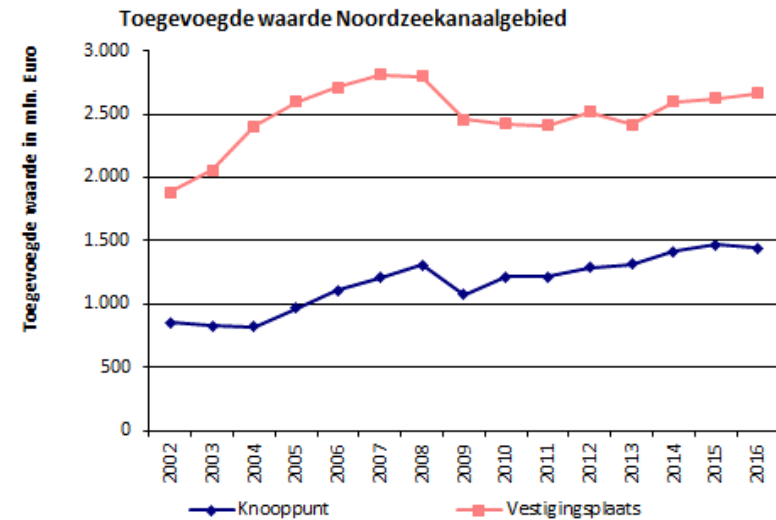
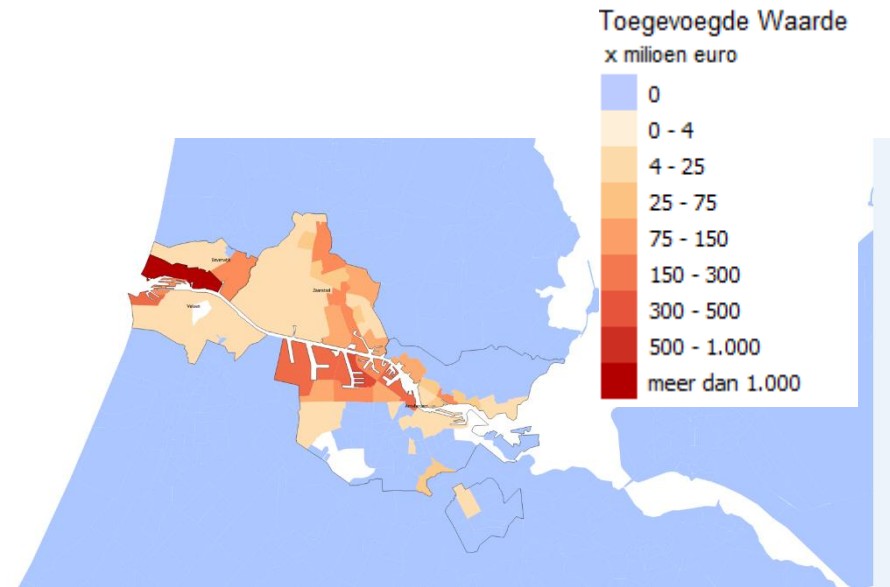
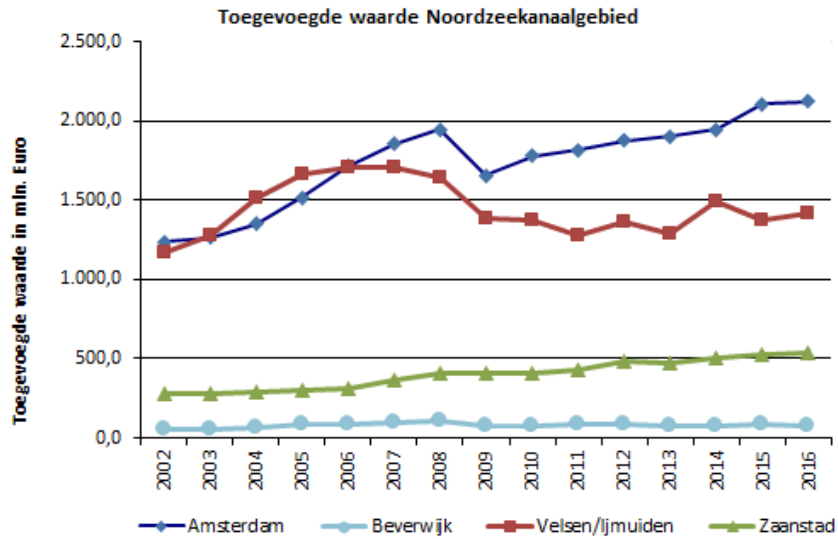
Tabel 3-37: Den Helder: Ontwikkeling directe zeehavengerelateerde toegevoegde waarde per sector in 2002-2016 (in lopende prijzen)

Hoofdsector en Subsector	Toegevoegde waarde (mln euro in lopende prijzen)														
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Knooppunt	36,0	39,1	50,7	28,4	30,8	30,7	41,2	39,7	41,1	41,6	46,9	49,2	71,3	82,1	59,1
Vervoer	19,5	23,5	37,7	12,1	12,5	12,0	11,3	12,1	12,8	11,0	11,5	13,2	10,7	12,1	11,3
Zeevaart	12,7	16,6	31,0	4,8	4,2	3,4	1,9	2,9	3,5	2,9	2,1	3,2	3,4	4,0	3,7
Binnenvaart	5,5	6,1	5,9	5,7	6,0	6,0	7,1	6,9	6,8	6,3	6,6	7,4	4,6	5,3	4,6
Wegvervoer	1,3	0,8	0,8	1,5	2,2	2,5	2,2	2,2	2,4	1,6	2,7	2,5	2,6	2,7	2,8
Spoorvervoer	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Pijpleiding	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	11,7	10,6	7,7	10,4	11,4	10,2	21,1	19,6	19,5	21,3	26,3	23,3	42,5	46,9	28,9
Overslag/opslag	4,7	4,9	5,3	6,0	6,9	8,6	8,9	8,0	8,8	9,4	9,2	12,6	18,0	23,1	19,0
Vestigingsplaats	160,6	168,0	168,1	213,2	282,2	239,3	323,6	220,4	233,1	241,3	254,7	275,3	333,7	299,4	244,8
Industrie	118,8	125,5	126,2	168,0	230,3	187,7	265,9	167,8	182,7	177,8	194,6	207,5	259,9	220,9	177,7
Voedingsmiddelenindustrie	7,6	6,5	5,8	5,5	5,5	5,4	4,4	4,1	4,2	3,8	4,0	3,0	2,0	1,8	2,2
Aardolie industrie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	3,3	3,4	3,6	2,5	1,9	1,4
Chemische industrie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,2	1,0	1,3	1,4	1,7	1,6	1,6	11,2	9,6
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	9,7	9,8	10,4	11,0	11,1	11,1	12,2	12,5	13,8	14,0	16,1	16,1	15,0	14,6	15,1
Transportmiddelenindustrie	5,8	5,3	5,6	5,3	5,9	4,7	4,9	5,3	5,9	5,2	4,8	5,8	4,9	5,5	6,8
Elektriciteitsproductie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,4	0,4
Overig	95,8	104,0	104,4	146,3	207,8	166,5	243,2	145,0	157,5	150,1	164,6	177,4	234,0	185,5	142,2
Groothandel	5,7	4,8	5,1	10,2	11,3	11,7	17,8	16,1	17,8	23,3	23,3	22,9	23,8	26,2	27,6
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	36,1	37,7	36,8	35,0	40,6	39,9	39,8	36,5	32,7	40,2	36,8	44,9	49,9	52,4	39,5
Totaal	196,5	207,1	218,8	241,6	313,0	270,0	364,8	260,1	274,2	282,9	301,6	324,5	404,9	381,5	303,9

Bron: EUR obv LISA en CBS data

Noordzeekanaalgebied

Figuur 3-8: Toegevoegde waarde Noordzeekanaalgebied (2016, x mln. euro)



Tabel 3-38: Noordzeekanaalgebied: Ontwikkeling directe zeehavengerelateerde toegevoegde waarde per sector in 2002-2016 (in lopende prijzen)

Hoofdsector en Subsector	Toegevoegde waarde (mln euro in lopende prijzen)														
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Knooppunt	854,3	828,4	822,9	968,0	1.108,5	1.206,1	1.308,4	1.074,8	1.215,8	1.212,1	1.285,6	1.313,0	1.413,3	1.466,5	1.438,4
Vervoer	461,8	441,8	422,1	479,0	543,7	596,0	644,5	509,9	548,0	521,7	579,0	645,6	697,4	764,5	745,8
Zeevaart	120,9	140,5	153,6	194,2	210,0	209,5	194,1	121,1	160,6	171,8	167,2	220,2	241,4	280,5	242,6
Binnenvaart	44,4	46,7	46,0	44,2	48,3	50,7	66,7	68,2	82,2	77,7	82,7	80,3	97,0	100,5	109,4
Wegvervoer	288,4	247,9	216,6	234,7	277,2	327,8	373,9	311,4	296,2	263,4	317,1	331,5	344,7	370,9	379,5
Spoorvervoer	8,1	6,7	5,9	5,9	8,1	7,9	9,8	9,2	9,0	8,8	11,9	13,6	14,3	12,7	14,4
Pijpleiding	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	184,4	177,4	182,6	204,1	223,8	254,2	270,4	222,6	267,8	284,3	305,5	290,7	313,5	294,1	272,2
Overslag/opslag	208,2	209,2	218,2	284,9	341,0	355,9	393,5	342,3	400,1	406,1	401,2	376,7	402,4	407,9	420,3
Vestigingsplaats	1.883,3	2.054,8	2.400,5	2.598,6	2.712,0	2.811,4	2.796,1	2.456,3	2.421,8	2.408,6	2.519,3	2.414,1	2.597,9	2.625,4	2.714,6
Industrie	1.520,4	1.673,6	1.989,3	2.185,9	2.252,2	2.254,8	2.239,2	1.909,3	1.854,8	1.834,1	1.939,2	1.794,3	1.983,2	1.989,1	2.069,1
Voedingsmiddelenindustrie	203,4	208,9	200,7	221,3	228,3	255,3	299,2	312,1	300,3	322,5	377,5	358,0	363,5	398,3	434,3
Aardolie industrie	52,0	66,4	81,1	114,7	93,7	96,7	75,4	27,6	18,1	30,4	36,2	22,8	-9,8	63,1	44,5
Chemische industrie	235,3	256,7	313,3	320,0	319,1	342,1	359,0	218,9	266,0	277,2	256,3	237,9	240,5	263,3	331,2
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	802,5	905,8	1.144,8	1.249,3	1.286,4	1.200,0	1.130,2	985,3	1.015,4	957,6	1.021,5	936,2	1.106,1	1.005,7	1.001,6
Transportmiddelenindustrie	28,0	28,3	28,5	32,1	40,7	34,5	34,5	35,0	30,0	26,1	26,0	28,8	32,1	34,4	32,9
Elektriciteitsproductie	112,2	117,3	128,1	157,2	187,3	221,0	224,9	237,6	125,0	117,7	123,7	124,5	110,4	124,8	92,1
Overig	87,0	90,1	92,9	91,3	96,8	105,2	116,0	92,8	100,1	102,7	97,9	86,1	140,4	99,5	132,5
Groothandel	189,3	195,7	216,6	221,4	240,7	268,5	253,6	240,1	281,1	286,5	289,5	317,0	311,7	326,6	325,7
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	173,6	185,6	194,6	191,3	219,1	288,1	303,3	306,9	286,0	288,0	290,6	302,8	303,0	309,8	319,8
Totaal	2.737,6	2.883,2	3.223,4	3.566,6	3.820,5	4.017,5	4.104,4	3.531,2	3.637,7	3.620,7	3.804,9	3.727,1	4.011,2	4.091,9	4.152,9

Bron: EUR obv LISA en CBS data

Tabel 3-39: Amsterdam: Ontwikkeling directe zeehavengerelateerde toegevoegde waarde per sector in 2002-2016 (in lopende prijzen)

Hoofdsector en Subsector	Toegevoegde waarde (mln euro in lopende prijzen)														
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Knooppunt	676,4	659,2	660,2	769,0	908,3	945,8	1.054,7	905,1	1.007,4	1.007,3	1.059,7	1.096,3	1.181,4	1.222,4	1.222,3
Vervoer	389,1	370,9	355,8	391,2	460,1	483,5	545,7	449,4	474,2	455,1	511,2	576,9	625,1	685,6	678,3
Zeevaart	99,3	117,6	124,7	159,4	184,2	160,0	157,9	98,7	127,0	141,0	139,6	187,4	206,9	240,6	211,9
Binnenvaart	35,1	36,1	37,2	32,2	36,9	40,9	53,2	60,0	70,5	64,5	69,9	68,5	84,1	87,0	99,4
Wegvervoer	249,3	212,8	189,8	196,4	233,4	276,9	327,3	283,1	269,6	242,5	291,8	309,1	321,5	346,8	354,2
Spoorvervoer	5,3	4,4	4,2	3,3	5,6	5,7	7,2	7,6	7,1	7,1	9,9	12,0	12,7	11,2	12,7
Pijpleiding	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	115,8	112,3	114,5	123,0	135,5	143,3	156,0	137,5	165,4	181,5	185,5	180,0	195,3	170,9	164,3
Overslag/opslag	171,6	176,0	189,8	254,8	312,7	319,0	353,1	318,2	367,8	370,8	363,0	339,4	360,9	365,9	379,6
Vestigingsplaats	558,9	603,9	693,1	749,9	806,1	908,1	889,9	750,7	774,7	813,4	815,0	806,2	767,7	886,8	902,4
Industrie	348,6	372,2	438,9	495,8	508,3	527,8	509,5	373,5	388,1	412,4	413,9	376,1	353,2	461,7	474,0
Voedingsmiddelenindustrie	27,7	29,4	18,9	26,8	24,2	23,6	29,8	27,8	30,6	32,2	39,0	38,5	30,8	61,4	62,3
Aardolie industrie	40,9	54,3	67,7	95,8	76,7	81,1	57,4	21,3	13,0	23,2	27,7	17,3	-7,4	51,6	33,8
Chemische industrie	186,2	200,2	242,8	250,3	260,5	277,1	269,0	176,0	219,6	223,9	210,5	193,5	198,2	214,1	279,8
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	28,9	29,0	33,3	33,8	37,8	24,9	22,0	22,1	23,1	32,8	32,4	31,7	32,8	32,6	21,4
Transportmiddelenindustrie	12,5	12,7	14,2	15,7	22,2	16,2	16,6	17,9	14,8	13,5	14,1	15,7	16,1	15,3	15,3
Elektriciteitsproductie	24,7	21,9	36,4	44,7	52,2	63,7	69,3	73,2	48,6	48,5	51,8	43,7	37,1	45,1	10,5
Overig	27,7	24,8	25,6	28,8	34,6	41,2	45,5	35,1	38,4	38,3	38,4	35,6	45,5	41,8	51,0
Groothandel	96,0	103,2	115,9	118,5	138,1	166,3	151,5	146,5	166,2	175,9	171,9	190,7	169,5	176,1	175,9
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	114,3	128,6	138,3	135,5	159,7	213,9	228,9	230,8	220,4	225,1	229,3	239,4	245,0	249,0	252,5
Totaal	1.235,4	1.263,1	1.353,3	1.518,9	1.714,4	1.853,9	1.944,7	1.655,8	1.782,0	1.820,7	1.874,8	1.902,5	1.949,1	2.109,2	2.124,7

Bron: EUR obv LISA en CBS data

Tabel 3-40: Beverwijk: Ontwikkeling directe zeehavengerelateerde toegevoegde waarde per sector in 2002-2016 (in lopende prijzen)

Hoofdsector en Subsector	Toegevoegde waarde (mln euro in lopende prijzen)														
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Knooppunt	9,9	11,4	16,3	20,6	25,0	33,9	36,3	22,8	26,3	30,2	34,5	29,7	31,1	31,1	12,5
Vervoer	1,6	1,7	1,7	3,5	4,2	5,5	5,5	2,0	1,8	1,5	1,9	1,8	1,9	2,0	2,1
Zeevaart	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Binnenvaart	0,2	0,3	0,4	0,4	0,3	0,3	0,4	0,3	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2	0,2	0,2
Wegvervoer	1,4	1,4	1,3	3,1	3,9	5,1	5,0	1,6	1,6	1,3	1,7	1,6	1,7	1,7	1,8
Spoorvervoer	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Pijpleiding	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	4,4	6,0	10,6	13,2	16,5	21,7	21,0	16,9	21,0	24,7	28,0	23,6	25,0	25,6	6,6
Overslag/opslag	4,0	3,7	4,0	3,9	4,3	6,7	9,8	3,9	3,5	4,0	4,5	4,3	4,2	3,5	3,8
Vestigingsplaats	44,1	45,1	49,1	61,1	60,8	58,7	71,4	55,1	49,6	52,0	49,5	40,8	40,4	49,5	62,9
Industrie	27,6	29,1	32,1	42,8	40,4	36,0	48,3	32,3	29,1	31,9	29,7	20,2	19,4	27,9	26,2
Voedingsmiddelenindustrie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Aardolie industrie	10,0	10,8	11,8	16,6	15,2	13,7	15,7	6,3	2,8	3,9	5,2	3,4	-1,5	7,2	6,6
Chemische industrie	0,0	0,0	1,0	1,1	1,2	0,4	0,4	0,3	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,5
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	3,5	3,1	3,1	5,1	4,1	2,9	2,9	2,1	2,1	1,3	1,3	1,2	1,8	2,2	2,8
Transportmiddelenindustrie	0,4	0,5	0,9	1,1	0,9	0,7	0,7	0,5	0,3	0,3	0,3	0,2	0,3	0,3	0,4
Elektriciteitsproductie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Overig	13,7	14,7	15,3	19,0	19,0	18,3	28,7	23,1	23,6	26,0	22,5	15,0	18,4	17,7	15,9
Groothandel	12,2	11,6	13,5	14,6	15,0	15,9	15,5	13,2	12,3	13,2	13,5	14,0	14,5	14,7	12,6
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	4,3	4,4	3,5	3,7	5,5	6,8	7,6	9,6	8,3	6,9	6,4	6,5	6,6	6,9	24,1
Totaal	54,0	56,5	65,4	81,7	85,9	92,6	107,7	78,0	75,9	82,2	84,0	70,5	71,6	80,6	75,4

Bron: EUR obv LISA en CBS data

Tabel 3-41: Velsen/IJmuiden: Ontwikkeling directe zeehavengerelateerde toegevoegde waarde per sector in 2002-2016 (in lopende prijzen)

Hoofdsector en Subsector	Toegevoegde waarde (mln euro in lopende prijzen)														
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Knooppunt	140,2	133,2	131,5	161,7	157,8	191,9	181,5	118,7	140,2	131,1	144,9	137,0	147,2	155,0	146,6
Vervoer	66,9	63,5	60,1	79,4	74,2	88,9	75,7	46,3	55,1	49,0	50,4	47,8	50,4	54,2	44,9
Zeevaart	19,9	21,4	27,1	32,2	23,1	34,3	21,4	13,2	19,1	17,5	15,0	17,0	18,0	20,8	13,8
Binnenvaart	7,9	8,9	7,2	10,5	10,1	8,6	11,9	6,2	10,0	11,6	11,5	10,1	11,0	11,5	8,1
Wegvervoer	36,3	30,9	24,1	34,1	38,5	43,9	39,9	25,3	24,1	18,3	22,0	19,1	19,8	20,4	21,4
Spoorvervoer	2,8	2,3	1,7	2,6	2,4	2,1	2,4	1,6	1,9	1,6	2,0	1,5	1,5	1,5	1,5
Pijpleiding	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	59,7	57,6	56,0	66,2	70,1	85,0	88,2	63,5	75,4	72,3	84,4	79,9	86,2	89,4	91,5
Overslag/opslag	13,6	12,1	15,4	16,1	13,5	17,9	17,7	9,0	9,7	9,9	10,0	9,3	10,6	11,4	10,2
Vestigingsplaats	1.031,6	1.147,2	1.378,4	1.499,6	1.552,4	1.512,2	1.458,9	1.266,5	1.230,0	1.152,0	1.219,6	1.147,6	1.340,8	1.221,6	1.269,3
Industrie	927,9	1.046,0	1.275,5	1.396,2	1.447,2	1.406,9	1.355,0	1.164,1	1.111,5	1.037,3	1.099,2	1.017,9	1.215,2	1.091,3	1.145,2
Voedingsmiddelenindustrie	9,8	9,6	8,7	8,6	9,8	6,1	5,4	6,3	5,8	5,5	5,6	4,2	4,5	4,9	8,5
Aardolie industrie	1,0	1,3	1,6	2,3	1,8	2,0	2,2	0,0	2,2	3,3	3,3	2,0	-0,9	4,2	4,0
Chemische industrie	24,6	31,6	42,6	43,0	36,9	45,8	70,1	19,8	19,0	19,1	11,1	10,4	9,5	11,1	11,7
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	756,8	860,7	1.086,4	1.190,5	1.225,4	1.151,3	1.081,3	940,5	968,4	901,0	969,5	883,8	1.051,8	951,1	972,6
Transportmiddelenindustrie	6,9	6,6	4,4	5,3	5,8	6,5	6,4	5,6	5,1	4,6	4,3	4,9	4,7	5,1	5,9
Elektriciteitsproductie	87,5	95,4	91,7	112,6	135,2	157,3	155,6	164,4	76,3	69,3	71,9	80,7	72,6	77,5	81,2
Overig	41,3	40,8	40,0	33,9	32,3	37,9	33,9	27,5	34,6	34,4	33,5	31,7	73,1	37,4	61,3
Groothandel	51,8	52,0	54,3	55,6	55,4	54,0	53,8	52,4	65,3	63,2	69,9	77,3	80,8	83,2	87,9
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	51,9	49,1	48,7	47,9	49,8	51,3	50,1	50,0	53,2	51,5	50,5	52,3	44,8	47,1	36,1
Totaal	1.171,7	1.280,4	1.509,9	1.661,3	1.710,2	1.704,1	1.640,4	1.385,3	1.370,2	1.283,1	1.364,5	1.284,6	1.488,1	1.376,6	1.415,9

Bron: EUR obv LISA en CBS data

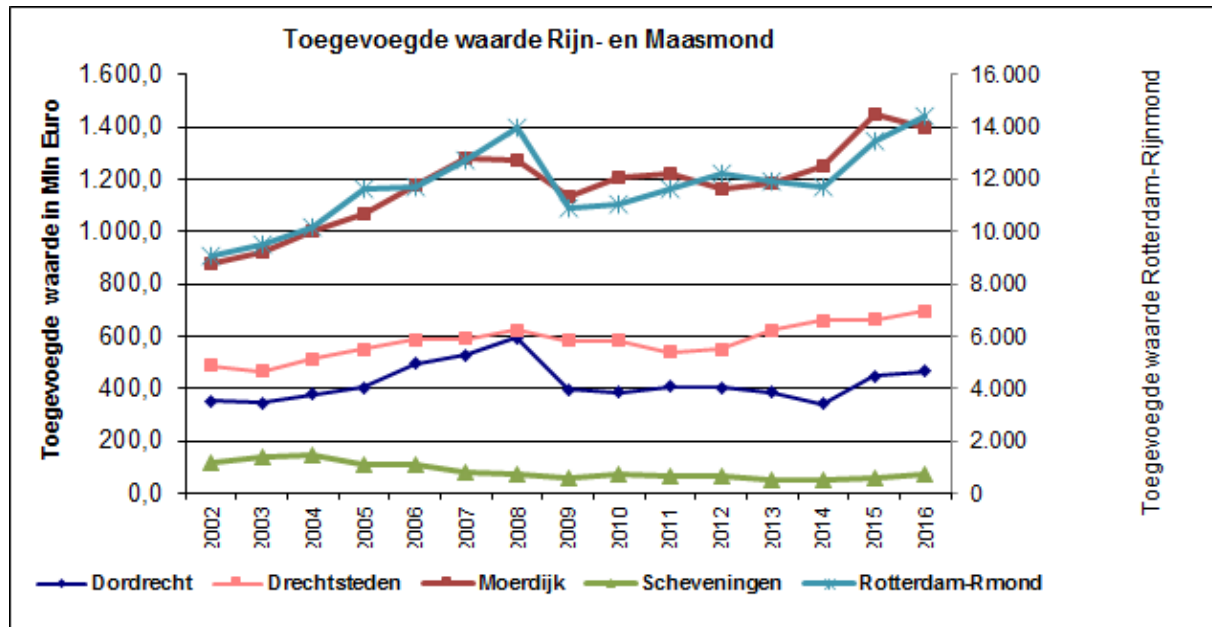
Tabel 3-42: Zaanstad: Ontwikkeling directe zeehavengerelateerde toegevoegde waarde per sector in 2002-2016 (in lopende prijzen)

Hoofdsector en Subsector	Toegevoegde waarde (mln euro in lopende prijzen)														
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Knooppunt	27,8	24,5	15,0	16,7	17,3	34,5	35,8	28,2	42,0	43,4	46,5	49,9	53,6	58,1	57,0
Vervoer	4,2	5,8	4,4	4,9	5,1	18,0	17,6	12,3	16,9	16,1	15,3	19,0	19,9	22,8	20,6
Zeevaart	1,6	1,5	1,9	2,6	2,7	15,2	14,8	9,2	14,4	13,3	12,6	15,8	16,5	19,0	16,8
Binnenvaart	1,2	1,4	1,2	1,1	1,0	0,9	1,1	1,6	1,6	1,5	1,2	1,6	1,7	1,8	1,7
Wegvervoer	1,4	2,8	1,3	1,2	1,4	1,9	1,6	1,4	0,9	1,3	1,5	1,7	1,7	2,0	2,1
Spoorvervoer	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Pijpleiding	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	4,5	1,4	1,5	1,7	1,7	4,2	5,3	4,7	6,0	5,9	7,5	7,3	7,0	8,2	9,8
Overslag/opslag	19,0	17,4	9,0	10,1	10,5	12,3	12,9	11,2	19,0	21,4	23,7	23,6	26,7	27,0	26,7
Vestigingsplaats	248,7	258,6	279,8	288,1	292,7	332,5	375,8	384,0	367,5	391,3	435,1	419,6	449,0	467,4	479,9
Industrie	216,3	226,2	242,8	251,1	256,3	284,1	326,4	339,5	326,0	352,6	396,5	380,1	395,4	408,1	423,6
Voedingsmiddelenindustrie	165,9	169,9	173,1	186,0	194,2	225,6	264,0	278,0	263,9	284,7	333,0	315,3	328,1	332,0	363,5
Aardolie industrie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Chemische industrie	24,5	24,9	26,8	25,5	20,5	18,8	19,5	22,7	27,0	33,8	34,3	33,6	32,4	37,7	39,4
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	13,4	13,0	22,0	20,0	19,1	21,0	24,1	20,6	21,8	22,5	18,2	19,5	19,7	20,0	4,7
Transportmiddelenindustrie	8,2	8,5	9,0	10,0	11,7	11,0	10,8	11,0	9,8	7,7	7,3	7,9	11,0	13,7	11,3
Elektriciteitsproductie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,7	2,2	0,4
Overig	4,3	9,9	11,9	9,6	10,8	7,8	7,9	7,1	3,5	3,9	3,6	3,8	3,4	2,6	4,3
Groothandel	29,3	28,9	32,9	32,7	32,3	32,3	32,7	28,0	37,3	34,2	34,2	34,9	46,9	52,5	49,3
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	3,1	3,5	4,1	4,2	4,1	16,1	16,7	16,5	4,2	4,5	4,4	4,5	6,6	6,9	7,1
Totaal	276,5	283,2	294,8	304,8	310,1	367,0	411,6	412,2	409,5	434,6	481,6	469,5	502,5	525,6	537,0

Bron: EUR obv LISA en CBS data

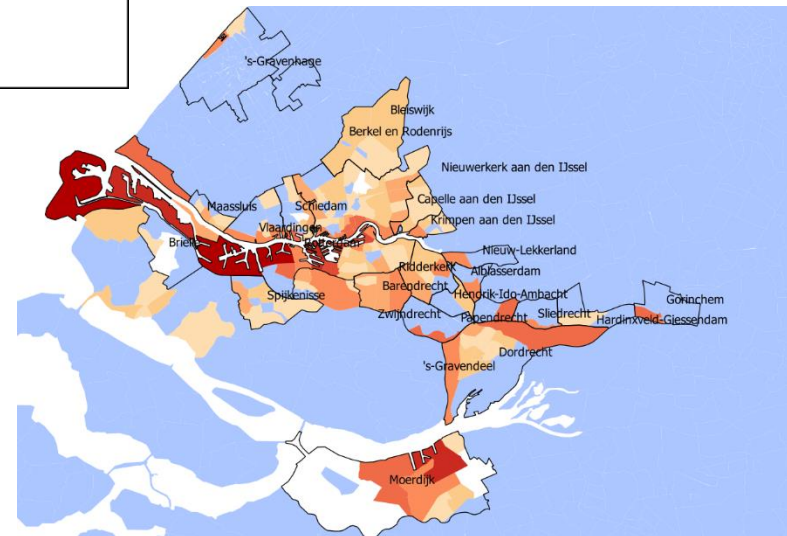
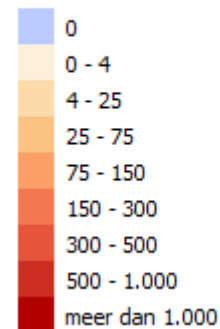
Rijn- en Maasmond

Figuur 3-9: Toegevoegde waarde Rijn- en Maasmond (2016, x 1000 euro)



Toegevoegde waarde Rotterdam-Rijnmond

Toegevoegde Waarde
x miljoen euro



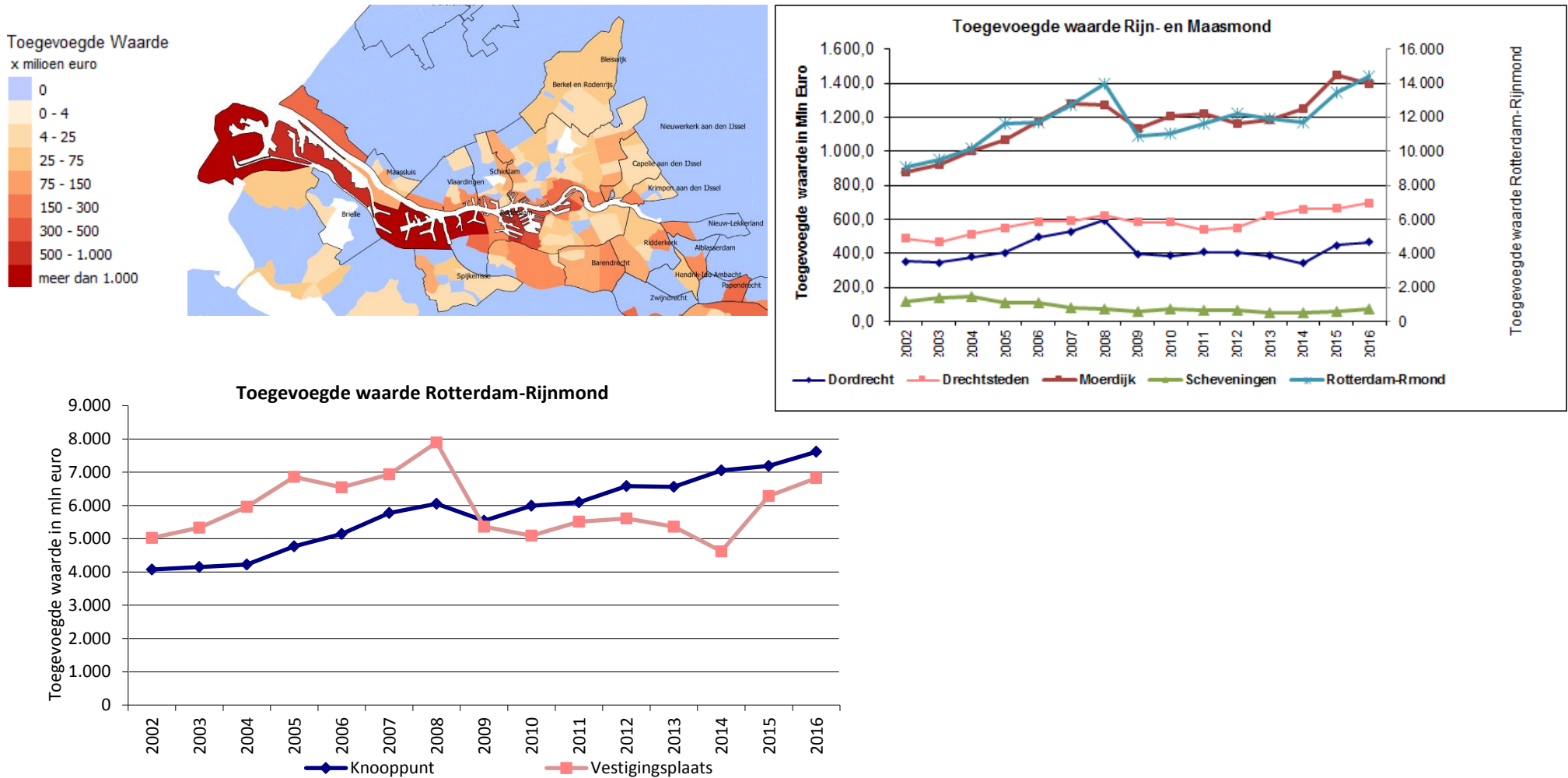
Tabel 3-43: Rijn- en Maasmond: Ontwikkeling directe zeehavengerelateerde toegevoegde waarde per sector in 2002-2016 (in mln euro, lopende prijzen)

Hoofdsector en Subsector	Toegevoegde waarde (mln euro in lopende prijzen)														
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Knooppunt	4.331	4.447	4.548	5.083	5.489	6.085	6.388	5.864	6.352	6.432	6.929	6.906	7.401	7.599	7.971
Vervoer	1.773	1.940	1.909	2.110	2.220	2.403	2.428	2.251	2.538	2.429	2.674	2.737	3.007	3.153	3.361
Zeevaart	314	413	502	554	500	479	375	227	321	313	285	292	370	442	362
Binnenvaart	275	354	329	336	348	341	404	414	576	524	511	524	591	615	725
Wegvervoer	960	1.009	917	1.062	1.211	1.421	1.464	1.429	1.441	1.390	1.673	1.712	1.828	1.880	2.046
Spoorvervoer	65	62	55	57	58	57	63	63	81	77	77	82	88	83	86
Pijpleiding	158	102	106	102	104	105	123	118	120	124	128	126	131	134	143
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	1.231	1.238	1.326	1.438	1.568	1.667	1.828	1.604	1.860	1.948	2.103	2.082	2.233	2.277	2.390
Overslag/opslag	1.326	1.270	1.312	1.535	1.701	2.015	2.132	2.008	1.954	2.055	2.152	2.088	2.161	2.169	2.220
Vestigingsplaats	6.610	6.910	7.675	8.677	8.567	9.102	10.123	7.218	6.980	7.411	7.450	7.260	6.590	8.496	9.097
Industrie	5.233	5.523	6.214	7.147	6.911	7.339	8.351	5.500	5.303	5.690	5.677	5.336	4.625	6.460	6.869
Voedingsmiddelenindustrie	264	272	276	331	312	332	395	386	367	368	388	380	380	381	432
Aardolie industrie	1.404	1.748	2.015	2.859	2.251	2.400	2.988	1.180	588	849	902	593	-199	1.158	1.138
Chemische industrie	2.120	2.104	2.403	2.446	2.666	2.902	3.072	1.992	2.416	2.583	2.469	2.392	2.489	2.968	3.293
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	381	372	407	410	439	443	525	496	490	492	495	532	565	508	504
Transportmiddelenindustrie	349	317	290	271	306	318	340	390	384	326	328	358	393	384	418
Elektriciteitsproductie	387	387	483	485	564	568	621	666	658	668	721	588	496	523	491
Overig	329	323	340	345	373	378	411	391	400	404	375	491	502	538	592
Groothandel	751	705	757	836	906	963	922	869	934	952	976	1.093	1.153	1.200	1.326
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	626	681	704	694	750	799	850	849	743	770	798	831	811	835	902
Totaal	10.940	11.357	12.222	13.760	14.056	15.187	16.511	13.081	13.332	13.843	14.379	14.166	13.990	16.095	17.067

Bron: EUR obv LISA en CBS data

Rotterdam-Rijnmond

Figuur 3-10: toegevoegde waarde Rotterdam-Rijnmond (2016, x mln. euro)



Tabel 3-44: Rotterdam-Rijnmond: Ontwikkeling directe zeehavengerelateerde toegevoegde waarde per sector in 2002-2016 (in lopende prijzen)

Hoofdsector en Subsector	Toegevoegde waarde (mln euro in lopende prijzen)														
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Knooppunt	4.076	4.146	4.224	4.768	5.143	5.772	6.050	5.541	5.990	6.093	6.581	6.559	7.057	7.188	7.614
Vervoer	1.678	1.809	1.768	2.001	2.105	2.332	2.344	2.178	2.426	2.326	2.568	2.644	2.911	3.019	3.271
Zeevaart	281	341	408	501	447	447	334	191	262	259	232	242	315	362	335
Binnenvaart	268	345	321	328	341	338	401	411	567	517	505	519	586	609	717
Wegvervoer	908	962	878	1.015	1.157	1.386	1.424	1.396	1.397	1.350	1.627	1.675	1.792	1.832	1.990
Spoorvervoer	63	61	54	56	57	57	63	63	80	77	76	82	87	82	85
Pijpleiding	158	102	106	102	104	105	123	118	120	124	128	126	131	134	143
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	1.170	1.179	1.266	1.373	1.495	1.588	1.749	1.523	1.772	1.845	2.003	1.965	2.072	2.129	2.223
Overslag/opslag	1.227	1.157	1.191	1.394	1.542	1.852	1.956	1.840	1.791	1.922	2.010	1.950	2.074	2.040	2.120
Vestigingsplaats	5.024	5.334	5.959	6.858	6.542	6.933	7.896	5.364	5.090	5.514	5.613	5.362	4.623	6.284	6.820
Industrie	4.065	4.373	4.940	5.770	5.357	5.689	6.653	4.158	3.912	4.293	4.331	3.924	3.129	4.761	5.168
Voedingsmiddelenindustrie	185	197	204	264	245	265	327	316	292	296	316	315	308	308	357
Aardolie industrie	1.361	1.694	1.942	2.746	2.161	2.301	2.867	1.136	564	813	865	565	-185	1.091	1.072
Chemische industrie	1.612	1.621	1.861	1.869	1.947	2.101	2.274	1.468	1.835	1.960	1.887	1.813	1.836	2.190	2.486
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	189	179	170	170	192	195	278	277	276	268	265	293	306	259	293
Transportmiddelenindustrie	182	163	132	102	108	120	125	127	121	111	114	135	143	148	157
Elektriciteitsproductie	373	371	468	460	540	542	596	637	622	633	684	556	467	489	473
Overig	162	149	162	159	164	165	186	196	201	213	201	247	253	275	330
Groothandel	517	490	537	605	658	693	656	616	657	672	691	807	869	895	977
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	442	471	482	483	527	551	587	589	521	549	591	631	625	628	675
Totaal	9.099	9.480	10.184	11.626	11.685	12.705	13.945	10.905	11.079	11.607	12.194	11.921	11.680	13.473	14.434

Bron: EUR obv LISA en CBS data

Tabel 3-45: Rotterdam: Ontwikkeling directe zeehavengerelateerde toegevoegde waarde per sector in 2002-2016 (in lopende prijzen)

Hoofdsector en Subsector	Toegevoegde waarde (mln euro in lopende prijzen)														
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Knooppunt	3.702	3.796	3.851	4.349	4.701	5.208	5.438	4.973	5.353	5.449	5.884	5.855	6.324	6.432	6.806
Vervoer	1.631	1.755	1.724	1.940	2.056	2.198	2.225	2.068	2.285	2.225	2.430	2.522	2.769	2.863	3.102
Zeevaart	257	312	378	458	416	365	269	149	203	202	178	204	257	292	268
Binnenvaart	261	336	315	321	335	328	390	397	549	503	487	501	567	590	694
Wegvervoer	892	945	870	1.004	1.146	1.345	1.382	1.343	1.335	1.319	1.564	1.611	1.729	1.768	1.915
Spoorvervoer	63	60	54	56	56	56	61	61	78	77	74	79	85	80	82
Pijpleiding	158	102	106	102	104	105	123	118	120	124	128	126	131	134	143
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	903	944	1.012	1.103	1.194	1.272	1.378	1.173	1.398	1.426	1.567	1.499	1.603	1.662	1.721
Overslag/opslag	1.168	1.096	1.115	1.306	1.451	1.738	1.836	1.732	1.670	1.798	1.887	1.834	1.953	1.906	1.983
Vestigingsplaats	4.317	4.629	5.356	6.212	5.876	6.230	7.073	4.609	4.338	4.729	4.810	4.463	3.706	5.348	5.761
Industrie	3.630	3.956	4.653	5.495	5.076	5.401	6.235	3.785	3.553	3.924	3.958	3.541	2.759	4.393	4.652
Voedingsmiddelenindustrie	166	178	184	237	227	246	305	294	264	267	280	280	291	288	335
Aardolie industrie	1.237	1.559	1.940	2.744	2.161	2.301	2.867	1.136	564	813	865	564	-183	1.062	1.044
Chemische industrie	1.559	1.570	1.792	1.830	1.917	2.060	2.134	1.403	1.750	1.862	1.800	1.748	1.774	2.148	2.411
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	103	97	83	72	78	82	145	131	142	136	128	154	161	128	114
Transportmiddelenindustrie	92	86	94	73	78	87	91	81	77	69	67	70	76	81	82
Elektriciteitsproductie	367	364	447	426	499	512	568	611	612	622	672	552	467	484	467
Overig	107	102	112	113	116	114	125	129	144	155	145	173	173	203	199
Groothandel	304	275	300	320	358	366	341	327	353	363	372	406	437	440	550
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	384	398	403	397	442	464	497	497	431	442	480	517	510	515	559
Totaal	8.019	8.425	9.206	10.561	10.577	11.438	12.511	9.582	9.691	10.178	10.694	10.319	10.030	11.780	12.566

Bron: EUR obv LISA en CBS data

Tabel 3-46: Schiedam: Ontwikkeling directe zeehavengerelateerde toegevoegde waarde per sector in 2002-2016 (in lopende prijzen)

Hoofdsector en Subsector	Toegevoegde waarde (mln euro in lopende prijzen)														
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
<i>Knooppunt</i>	20,4	15,7	14,3	13,1	15,3	15,9	28,3	25,4	27,7	29,8	37,0	29,1	27,8	31,6	31,6
Vervoer	2,1	3,1	1,6	1,4	0,9	0,8	0,8	1,4	3,8	3,6	3,6	3,2	3,9	3,3	3,6
Zeevaart	0,5	0,4	0,5	0,6	0,4	0,3	0,3	0,2	0,9	0,6	0,3	0,3	0,9	0,2	0,2
Binnenvaart	0,5	1,0	0,5	0,4	0,3	0,3	0,3	0,5	0,7	0,8	0,7	0,6	0,7	0,7	0,9
Wegvervoer	1,1	1,7	0,7	0,4	0,3	0,2	0,2	0,7	2,1	2,2	2,5	2,2	2,3	2,3	2,4
Spoorvervoer	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Pijpleiding	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	17,5	11,7	11,8	10,8	13,4	14,0	26,5	22,9	22,9	25,3	31,9	24,9	22,6	26,0	25,6
Overslag/opslag	0,8	0,9	0,8	0,9	0,9	1,0	1,1	1,1	0,9	0,8	1,5	1,0	1,3	2,3	2,5
<i>Vestigingsplaats</i>	297,5	315,0	207,7	236,7	236,3	251,6	247,1	240,6	251,2	256,6	256,3	269,8	261,2	257,8	317,8
Industrie	214,6	221,9	103,6	91,1	99,8	108,4	116,5	118,0	120,6	116,0	115,2	119,9	106,6	100,0	156,7
Voedingsmiddelenindustrie	0,0	0,0	0,0	6,7	6,5	6,8	8,4	8,8	15,6	16,5	17,7	18,2	0,0	0,0	0,0
Aardolie industrie	124,6	134,3	2,0	2,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,6	-0,3	1,3	1,3
Chemische industrie	17,2	18,7	21,0	0,0	0,0	0,0	0,0	5,2	11,2	9,6	8,5	8,1	8,2	3,3	2,2
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	21,1	22,4	26,7	26,4	27,1	27,4	30,7	31,6	30,9	28,2	32,0	31,0	31,2	31,0	31,2
Transportmiddelenindustrie	21,6	17,2	18,5	17,4	21,9	23,5	22,1	22,5	20,4	18,4	16,4	17,3	17,7	18,0	21,6
Elektriciteitsproductie	6,3	7,3	11,2	13,7	16,4	20,1	16,0	14,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Overig	23,9	22,1	24,2	24,8	27,9	30,7	39,2	35,5	42,5	43,3	40,7	44,7	49,7	46,3	100,4
Groothandel	42,8	41,7	45,5	80,9	67,5	73,9	61,2	55,9	60,8	59,6	59,6	64,1	68,5	73,7	78,4
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	40,0	51,5	58,5	64,6	69,0	69,2	69,4	66,6	69,8	80,9	81,5	85,9	86,2	84,1	82,7
Totaal	317,9	330,7	222,0	249,8	251,6	267,4	275,4	266,0	278,9	286,3	293,3	298,9	289,0	289,4	349,5

Bron: EUR obv LISA en CBS data

Tabel 3-47: Vlaardingen: Ontwikkeling directe zeehavengerelateerde toegevoegde waarde per sector in 2002-2016 (in lopende prijzen)

Hoofdsector en Subsector	Toegevoegde waarde (mln euro in lopende prijzen)														
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Knooppunt	56,6	57,6	50,6	66,1	75,8	158,3	143,8	142,0	171,6	134,8	167,0	148,3	174,7	179,6	201,0
Vervoer	17,3	19,1	9,3	13,4	13,7	87,0	87,2	88,6	111,5	74,7	112,1	94,4	114,7	124,2	136,1
Zeevaart	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	39,2	38,6	25,7	36,2	37,0	36,2	17,7	38,2	46,0	42,1
Binnenvaart	2,9	4,3	2,2	2,8	2,3	5,7	5,9	9,4	13,6	9,2	13,1	12,7	13,3	14,0	18,6
Wegvervoer	14,1	14,5	7,0	10,3	11,2	40,8	41,2	51,6	59,5	28,0	60,7	61,7	60,9	62,0	72,7
Spoorvervoer	0,3	0,3	0,2	0,2	0,3	1,4	1,5	1,9	2,2	0,5	2,2	2,3	2,3	2,2	2,6
Pijpleiding	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	4,4	5,6	5,0	5,6	7,1	5,5	5,0	5,2	6,1	6,2	7,5	9,1	10,9	10,4	13,2
Overslag/opslag	34,8	32,9	36,3	47,1	55,0	65,8	51,5	48,1	54,0	53,9	47,4	44,8	49,1	45,0	51,7
Vestigingsplaats	75,8	69,0	86,8	90,0	79,3	86,3	154,8	91,5	86,3	86,3	91,7	94,9	106,3	130,0	134,1
Industrie	60,2	54,1	71,0	72,3	59,6	63,7	134,9	72,7	62,2	65,4	71,2	72,2	76,5	99,6	103,3
Voedingsmiddelenindustrie	12,3	13,3	13,9	14,2	4,9	5,3	6,5	6,2	5,3	5,5	6,3	8,4	8,9	10,9	12,6
Aardolie industrie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	15,7	16,1
Chemische industrie	7,6	1,3	15,1	14,5	12,2	14,7	77,0	14,7	17,5	18,9	20,3	18,3	18,4	21,2	22,6
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	24,0	24,0	26,7	29,2	32,0	33,8	41,0	42,2	34,0	35,9	39,6	41,2	44,6	47,2	46,4
Transportmiddelenindustrie	10,5	9,8	10,5	6,3	1,6	1,7	1,6	0,9	1,0	0,8	0,9	1,0	1,0	1,2	2,0
Elektriciteitsproductie	0,0	0,0	0,0	3,5	3,9	3,2	3,2	2,7	1,2	0,9	1,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Overig	5,8	5,6	4,9	4,7	4,9	4,9	5,5	6,0	3,1	3,4	3,2	3,2	3,6	3,5	3,7
Groothandel	13,2	12,2	13,1	14,8	16,7	19,7	16,7	13,5	18,6	15,1	14,7	16,8	23,9	24,3	24,2
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	2,3	2,7	2,6	2,9	3,0	2,9	3,3	5,3	5,6	5,7	5,8	5,9	5,9	6,0	6,6
Totaal	132,3	126,5	137,4	156,1	155,1	244,5	298,6	233,5	257,9	221,1	258,7	243,2	281,0	309,5	335,0

Bron: EUR obv LISA en CBS data

Tabel 3-48: Maassluis: Ontwikkeling directe zeehavengerelateerde toegevoegde waarde per sector in 2002-2016 (in lopende prijzen)

Hoofdsector en Subsector	Toegevoegde waarde (mln euro in lopende prijzen)														
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Knooppunt	29,3	20,1	20,8	23,8	24,9	30,2	32,6	29,4	33,9	37,4	34,4	33,3	34,2	36,5	33,3
Vervoer	1,8	2,0	1,9	1,9	1,9	1,9	2,2	1,8	1,8	1,7	1,6	1,8	2,0	2,4	2,0
Zeevaart	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,2	0,2
Binnenvaart	1,8	2,0	1,9	1,9	1,9	1,9	2,2	1,8	1,8	1,7	1,6	1,8	2,0	2,2	1,8
Wegvervoer	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Spoorvervoer	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Pijpleiding	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	27,6	18,1	18,8	21,9	23,0	28,4	30,4	27,6	32,1	35,8	32,8	31,5	32,3	34,1	31,3
Overslag/opslag	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Vestigingsplaats	12,0	11,6	11,9	13,0	14,1	14,7	15,1	17,1	15,1	13,5	17,2	19,8	21,2	18,5	23,7
Industrie	7,0	6,6	7,0	7,7	8,1	10,0	10,4	13,1	11,7	10,2	13,2	15,3	16,5	13,5	17,3
Voedingsmiddelenindustrie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Aardolie industrie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Chemische industrie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	5,4	4,8	5,0	5,5	5,8	6,5	7,0	7,2	8,5	7,4	8,9	8,4	9,4	9,5	10,5
Transportmiddelenindustrie	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,8	0,8	3,4	3,2	2,8	2,8	3,2	3,3	3,2	3,3
Elektriciteitsproductie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Overig	1,4	1,7	1,9	2,0	2,2	2,7	2,7	2,4	0,0	0,0	1,5	3,6	3,7	0,8	3,6
Groothandel	2,9	2,8	2,5	2,9	2,9	2,4	2,1	1,9	2,1	1,9	2,7	3,1	3,2	3,3	4,4
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	2,1	2,2	2,3	2,4	3,0	2,4	2,5	2,2	1,3	1,3	1,4	1,5	1,6	1,7	2,0
Totaal	41,3	31,7	32,7	36,8	39,0	44,9	47,6	46,5	49,0	50,9	51,7	53,2	55,4	55,0	57,0

Bron: EUR obv LISA en CBS data

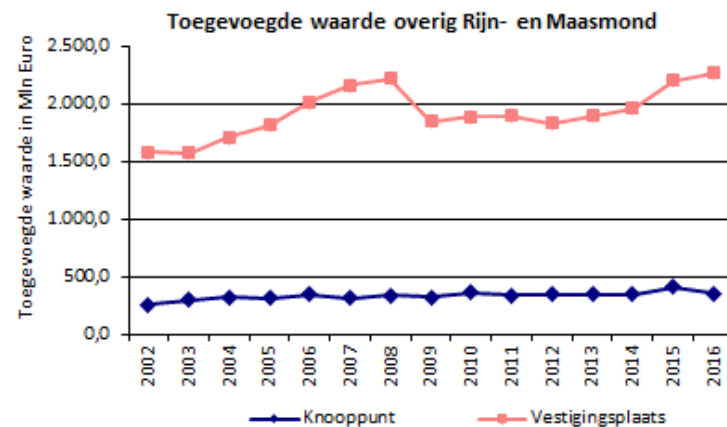
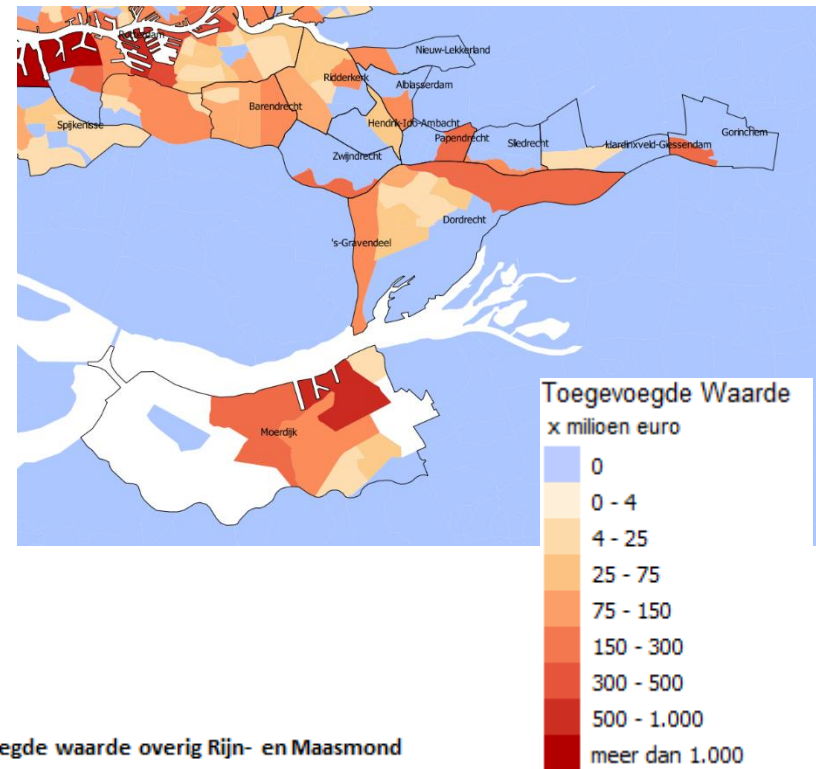
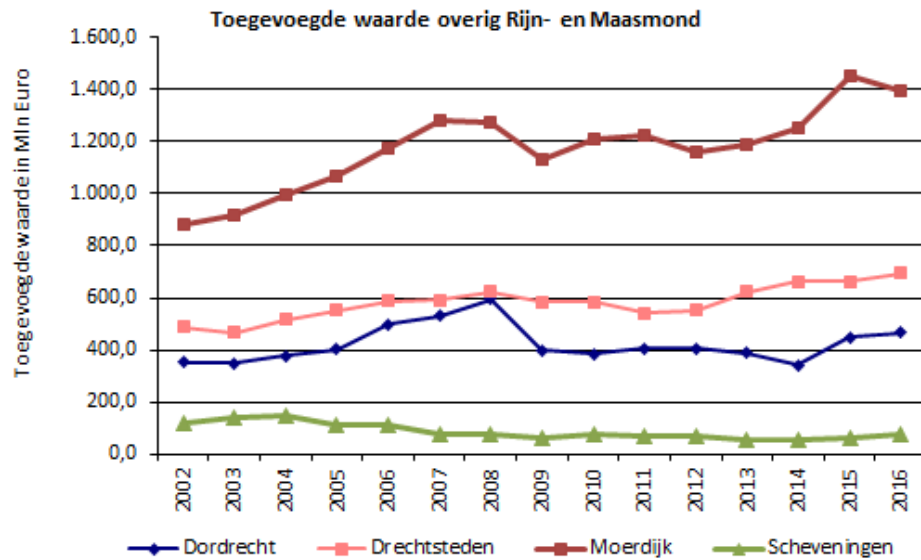
Tabel 3-49: Overig Rijnmond: Ontwikkeling directe zeehavengerelateerde toegevoegde waarde per sector in 2002-2016 (in lopende prijzen)

Hoofdsector en Subsector	Toegevoegde waarde (mln euro in lopende prijzen)														
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Knooppunt	267,4	256,9	288,0	315,9	325,3	359,5	406,6	370,7	403,5	441,9	458,3	493,0	495,8	508,6	542,5
Vervoer	25,5	29,7	31,3	44,2	32,4	44,4	29,0	18,2	24,2	21,4	20,1	22,4	21,7	26,4	26,7
Zeevaart	24,4	28,3	29,7	42,2	30,7	42,5	26,6	15,9	22,0	19,3	18,1	20,0	19,3	23,7	24,5
Binnenvaart	1,1	1,5	1,6	2,0	1,8	2,0	2,3	2,3	2,2	2,1	2,0	2,4	2,4	2,7	2,1
Wegvervoer	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Spoorvervoer	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Pijpleiding	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	218,1	200,0	218,4	231,3	257,3	267,9	310,1	294,3	312,4	351,2	363,7	400,7	403,3	396,0	432,4
Overslag/opslag	23,9	27,2	38,3	40,4	35,6	47,2	67,5	58,2	66,9	69,3	74,5	69,8	70,8	86,2	83,4
Vestigingsplaats	321,3	308,8	297,0	306,3	337,0	350,2	406,1	406,4	399,3	428,9	437,3	513,6	528,8	530,4	583,3
Industrie	153,1	134,7	106,0	104,3	113,5	106,5	156,3	169,8	164,2	177,0	173,6	175,3	170,5	154,3	239,0
Voedingsmiddelenindustrie	6,4	5,6	6,4	5,8	6,4	7,1	7,7	7,6	6,4	6,9	11,6	8,5	8,6	8,8	10,0
Aardolie industrie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	-2,5	12,5	10,8
Chemische industrie	28,5	30,5	33,0	24,8	17,7	26,9	63,2	45,4	56,2	69,3	58,3	39,0	35,2	18,0	50,8
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	35,7	30,7	28,7	36,2	49,8	45,3	53,7	65,0	61,4	60,2	55,9	58,2	60,7	43,2	91,0
Transportmiddelenindustrie	58,2	50,1	9,4	5,6	6,3	7,0	9,6	19,7	19,4	19,7	26,8	43,4	45,8	44,9	48,2
Elektriciteitsproductie	0,0	0,0	9,5	17,4	20,1	7,5	9,0	9,6	9,6	9,6	10,6	3,9	0,0	5,1	5,4
Overig	24,3	17,7	19,1	14,5	13,1	12,8	13,1	22,5	11,1	11,3	10,3	22,4	22,8	21,8	22,7
Groothandel	154,4	158,2	175,3	186,3	212,7	231,0	234,2	218,5	222,5	233,0	241,9	317,1	336,8	354,2	319,3
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	13,8	16,0	15,7	15,7	10,8	12,7	15,6	18,0	12,6	19,0	21,9	21,2	21,4	21,9	25,0
Totaal	588,8	565,7	585,1	622,2	662,3	709,7	812,7	777,0	802,8	870,8	895,6	1.006,6	1.024,6	1.039,1	1.125,9

Bron: EUR obv LISA en CBS data

Overig Rijn- en Maasmond

Figuur 3-11: Toegevoegde waarde overig Rijn- en Maasmond (2016, x mln. euro)



Tabel 3-50: Overig Rijn- en Maasmond: Ontwikkeling directe zeehavengerelateerde toegevoegde waarde per sector in 2002-2016 (in lopende prijzen)

Hoofdsector en Subsector	Toegevoegde waarde (mln euro in lopende prijzen)														
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Knooppunt	255,0	300,7	323,4	315,5	346,3	313,2	338,3	323,2	362,5	339,0	347,6	347,1	344,0	411,3	356,7
Vervoer	94,6	130,1	141,6	109,3	114,9	70,6	84,0	72,9	111,8	102,5	106,5	92,5	96,6	133,9	90,5
Zeevaart	32,4	72,8	94,1	53,5	52,3	32,3	40,8	36,6	58,8	54,3	53,2	50,4	54,9	79,9	26,9
Binnenvaart	7,6	8,8	7,2	7,6	7,5	3,4	3,1	2,8	8,3	7,3	6,6	5,1	5,1	6,0	7,7
Wegvervoer	52,9	47,1	39,0	46,9	53,8	34,6	39,9	33,3	44,2	40,5	46,0	36,5	36,2	47,3	55,1
Spoorvervoer	1,7	1,5	1,3	1,3	1,3	0,3	0,2	0,2	0,5	0,4	0,7	0,5	0,4	0,7	0,8
Pijpleiding	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	61,1	58,3	60,3	64,9	72,7	79,6	78,5	81,8	87,8	102,9	99,7	116,2	160,9	148,3	166,5
Overslag/opslag	99,3	112,3	121,6	141,3	158,7	163,0	175,8	168,5	163,0	133,5	141,4	138,4	86,5	129,1	99,8
Vestigingsplaats	1.585,9	1.575,8	1.715,5	1.819,1	2.025,0	2.168,8	2.227,2	1.853,3	1.889,9	1.897,5	1.837,6	1.898,5	1.966,1	2.211,1	2.276,9
Industrie	1.168,0	1.150,1	1.273,3	1.376,2	1.553,9	1.649,9	1.698,2	1.341,8	1.390,9	1.397,1	1.345,7	1.412,2	1.496,3	1.699,0	1.700,5
Voedingsmiddelenindustrie	79,7	75,7	71,5	66,6	67,4	66,9	67,1	70,1	75,2	72,1	71,6	65,3	71,8	73,2	74,3
Aardolie industrie	42,8	54,3	73,5	113,4	89,8	99,2	120,6	44,6	23,9	36,2	37,0	28,6	-13,6	67,1	66,4
Chemische industrie	507,2	483,0	541,6	576,8	719,3	800,5	798,3	523,1	581,3	623,3	581,3	578,9	652,6	777,8	806,7
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	191,8	193,3	236,6	240,5	246,6	248,1	247,1	218,7	213,5	223,8	230,1	239,6	258,2	249,3	210,8
Transportmiddelenindustrie	166,1	154,1	157,4	169,0	198,3	197,9	214,7	262,2	262,7	215,1	214,4	223,1	249,6	235,3	261,0
Elektriciteitsproductie	13,7	15,4	14,9	24,6	24,1	25,1	24,8	28,3	35,8	35,7	37,4	32,3	29,0	33,3	18,6
Overig	166,6	174,2	177,9	185,3	208,4	212,3	225,5	194,8	198,5	191,0	173,9	244,5	248,8	263,0	262,8
Groothandel	234,4	214,8	220,1	231,7	248,0	270,5	266,5	252,2	276,8	279,2	284,6	286,2	284,2	305,1	349,1
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	183,5	210,8	222,1	211,1	223,1	248,4	262,6	259,4	222,2	221,2	207,3	200,1	185,5	207,0	227,2
Totaal	1.840,9	1.876,5	2.038,9	2.134,5	2.371,3	2.482,0	2.565,5	2.176,5	2.252,4	2.236,5	2.185,2	2.245,6	2.310,1	2.622,4	2.633,7

Bron: EUR obv LISA en CBS data

Tabel 3-51: Dordrecht: Ontwikkeling directe zeehavengerelateerde toegevoegde waarde per sector in 2002-2016 (in lopende prijzen)

Hoofdsector en Subsector	Toegevoegde waarde (mln euro in lopende prijzen)														
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Knooppunt	55,1	71,2	77,2	80,7	76,0	88,7	95,8	100,1	113,1	112,0	114,5	125,3	105,9	141,1	112,8
Vervoer	32,6	34,6	37,1	39,5	27,4	28,0	33,1	38,4	65,3	58,4	61,8	61,8	65,2	95,6	48,7
Zeevaart	19,8	23,1	27,8	30,5	17,1	17,1	24,5	31,4	46,8	42,9	41,7	49,2	54,2	74,6	22,5
Binnenvaart	3,0	3,5	2,8	2,6	2,7	2,3	1,9	1,5	6,0	5,2	4,3	2,9	2,9	4,6	6,0
Wegvervoer	9,4	7,6	6,3	6,1	7,3	8,4	6,5	5,4	12,1	9,9	15,1	9,2	7,7	15,7	19,4
Spoorvervoer	0,4	0,3	0,2	0,2	0,3	0,3	0,2	0,2	0,4	0,4	0,7	0,5	0,4	0,7	0,8
Pijpleiding	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	15,2	17,1	19,3	18,7	21,5	26,3	22,2	23,9	24,2	26,1	24,9	24,5	27,0	30,1	38,0
Overslag/opslag	7,3	19,5	20,8	22,5	27,0	34,4	40,5	37,8	23,6	27,5	27,8	38,9	13,7	15,4	26,1
Vestigingsplaats	298,1	276,7	301,3	323,1	421,7	441,2	499,7	298,1	272,8	294,5	290,3	261,1	235,8	306,0	353,5
Industrie	242,3	215,1	238,6	267,8	366,1	381,9	437,7	236,1	220,7	234,6	221,8	205,2	180,9	249,7	270,5
Voedingsmiddelenindustrie	4,9	5,1	5,4	4,9	5,2	9,3	11,0	11,4	11,3	8,2	7,0	7,1	7,4	5,5	5,8
Aardolie industrie	24,5	31,4	44,6	66,0	52,4	55,2	65,8	24,3	14,8	22,1	23,6	15,5	-7,6	36,3	37,2
Chemische industrie	186,9	151,0	156,2	160,0	261,0	262,9	304,8	148,7	138,3	149,5	141,5	135,2	134,6	157,2	163,4
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	3,0	3,1	3,2	3,6	3,3	3,6	5,3	7,1	8,5	7,7	6,8	6,6	6,6	9,2	19,0
Transportmiddelenindustrie	6,2	5,7	6,3	7,7	8,6	14,4	14,6	16,9	16,9	13,5	12,4	9,1	8,9	9,4	11,5
Elektriciteitsproductie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Overig	16,9	18,8	22,9	25,6	35,6	36,6	36,2	27,6	31,0	33,7	30,4	31,7	30,9	32,0	33,4
Groothandel	34,2	27,7	25,2	24,8	25,2	27,9	29,4	26,9	28,2	34,1	44,8	32,7	31,5	32,4	43,8
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	21,6	34,0	37,6	30,5	30,5	31,3	32,6	35,2	23,8	25,8	23,8	23,3	23,4	23,9	39,3
Totaal	353,1	347,9	378,6	403,8	497,7	529,9	595,5	398,2	385,9	406,5	404,8	386,4	341,6	447,1	466,3

Bron: EUR obv LISA en CBS data

Tabel 3-52: Drechtsteden: Ontwikkeling directe zeehavengerelateerde toegevoegde waarde per sector in 2002-2016 (in lopende prijzen)

Hoofdsector en Subsector	Toegevoegde waarde (mln euro in lopende prijzen)														
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Knooppunt	4,5	10,7	21,1	9,8	24,3	4,9	5,2	5,4	6,4	5,2	5,7	8,5	13,8	22,7	31,0
Vervoer	0,8	7,3	14,3	3,0	17,0	0,3	0,1	0,1	1,2	1,1	1,1	1,3	0,8	0,0	0,1
Zeevaart	0,1	6,6	13,8	2,5	16,6	0,0	0,0	0,0	0,5	0,4	0,4	0,5	0,0	0,0	0,0
Binnenvaart	0,7	0,8	0,4	0,5	0,5	0,3	0,1	0,1	0,7	0,7	0,6	0,8	0,8	0,0	0,1
Wegvervoer	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Spoorvervoer	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Pijpleiding	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	0,8	0,9	1,0	0,9	1,5	1,8	1,9	1,9	2,7	2,4	2,9	5,6	11,3	13,5	29,1
Overslag/opslag	2,9	2,5	5,9	5,8	5,8	2,8	3,1	3,4	2,6	1,7	1,7	1,7	1,7	9,2	1,8
Vestigingsplaats	483,2	456,1	494,9	540,6	561,7	586,6	617,7	578,0	576,9	536,4	545,5	614,7	647,3	641,4	664,4
Industrie	396,7	382,5	420,8	463,8	478,0	493,8	530,4	498,3	483,8	440,7	452,4	525,7	554,2	562,1	579,7
Voedingsmiddelenindustrie	16,5	17,5	18,1	19,4	18,7	19,4	23,6	24,6	30,6	33,5	36,1	32,8	34,5	34,1	37,3
Aardolie industrie	18,4	22,9	28,9	47,4	37,4	44,0	52,8	19,5	9,1	13,7	13,0	12,7	-5,8	29,8	29,2
Chemische industrie	30,6	24,9	25,3	33,1	33,3	33,5	44,5	26,9	24,4	15,6	15,2	17,3	18,3	22,9	23,4
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	113,8	114,1	143,6	152,8	155,6	160,2	153,7	125,4	118,0	117,6	130,4	137,9	157,1	140,3	103,5
Transportmiddelenindustrie	155,8	142,5	145,2	155,4	183,8	178,0	194,4	238,5	235,1	192,2	194,1	205,2	231,8	215,4	241,8
Elektriciteitsproductie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,9	4,1
Overig	61,6	60,6	59,6	55,7	49,3	58,7	61,4	63,3	66,6	68,0	63,6	119,7	118,3	117,7	140,3
Groothandel	81,9	68,4	67,3	71,7	75,6	86,5	80,2	73,4	84,2	88,0	85,5	81,5	82,4	69,5	75,1
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	4,6	5,2	6,8	5,1	8,1	6,3	7,1	6,3	8,9	7,7	7,6	7,5	10,7	9,8	9,6
Totaal	487,7	466,8	516,0	550,4	586,0	591,5	622,8	583,4	583,4	541,7	551,2	623,2	661,0	664,0	695,5

Bron: EUR obv LISA en CBS data

Tabel 3-53: Moerdijk: Ontwikkeling directe zeehavengerelateerde toegevoegde waarde per sector in 2002-2016 (in lopende prijzen)

Hoofdsector en Subsector	Toegevoegde waarde (mln euro in lopende prijzen)														
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Knooppunt	155,8	148,9	148,4	176,7	199,4	201,5	217,9	209,0	226,2	205,2	211,8	209,2	219,7	242,1	207,0
Vervoer	24,3	20,4	16,0	20,8	26,7	27,0	34,7	29,1	33,2	31,8	32,5	28,9	30,0	37,7	41,1
Zeevaart	1,1	1,1	0,6	0,7	0,7	0,6	0,6	0,4	0,0	0,0	0,3	0,6	0,7	5,3	4,3
Binnenvaart	0,8	0,8	0,6	0,8	1,0	0,8	1,0	1,1	1,5	1,3	1,6	1,3	1,2	1,2	1,5
Wegvervoer	22,4	18,5	14,7	19,2	25,0	25,7	33,1	27,6	31,7	30,5	30,7	27,0	28,1	31,2	35,2
Spoorvervoer	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Pijpleiding	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	42,4	38,1	37,8	43,0	47,4	48,9	51,3	52,7	56,3	69,1	67,5	82,5	118,7	100,0	94,1
Overslag/opslag	89,2	90,4	94,7	112,9	125,3	125,6	132,0	127,2	136,7	104,3	111,8	97,7	71,0	104,4	71,8
Vestigingsplaats	725,2	770,0	850,6	892,9	975,3	1.081,7	1.055,4	924,0	983,7	1.015,7	951,6	975,7	1.032,8	1.207,3	1.191,4
Industrie	471,8	500,8	567,6	604,0	668,2	738,1	700,1	576,1	653,9	692,5	643,0	658,9	736,7	858,6	819,4
Voedingsmiddelenindustrie	2,2	2,3	2,3	2,4	2,2	2,3	2,8	3,1	2,7	2,7	1,7	4,7	6,9	6,8	2,0
Aardolie industrie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	2,0	0,7	0,0	0,4	0,4	0,4	-0,2	0,9	0,0
Chemische industrie	289,7	307,2	360,0	383,7	425,1	504,1	449,1	347,5	418,6	458,2	424,5	426,4	499,7	597,8	619,9
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	75,0	76,1	89,9	84,1	87,7	84,3	88,1	86,1	87,0	98,4	92,9	95,1	94,4	99,8	88,2
Transportmiddelenindustrie	3,1	5,0	5,1	5,3	5,4	5,3	5,5	6,4	8,8	7,8	6,4	7,0	7,2	8,6	5,7
Elektriciteitsproductie	13,7	15,4	14,9	24,6	24,1	25,1	24,8	28,3	35,8	35,7	37,4	32,3	29,0	31,5	14,5
Overig	88,1	94,8	95,4	104,0	123,6	117,0	127,9	103,8	100,9	89,3	79,8	93,0	99,5	113,3	89,1
Groothandel	101,2	102,3	110,4	118,4	127,1	136,8	135,5	132,6	143,6	140,6	136,4	151,2	148,9	181,5	206,9
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	152,1	166,9	172,6	170,5	180,0	206,8	219,9	215,3	186,2	182,5	172,2	165,6	147,3	167,1	165,1
Totaal	881,0	918,9	999,1	1.069,6	1.174,7	1.283,2	1.273,4	1.133,0	1.209,9	1.220,9	1.163,4	1.184,9	1.252,5	1.449,4	1.398,4

Bron: EUR obv LISA en CBS data

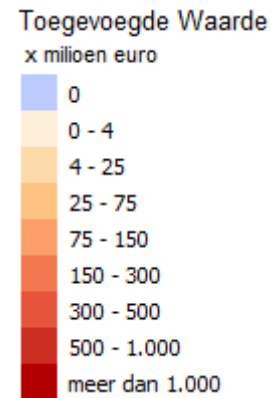
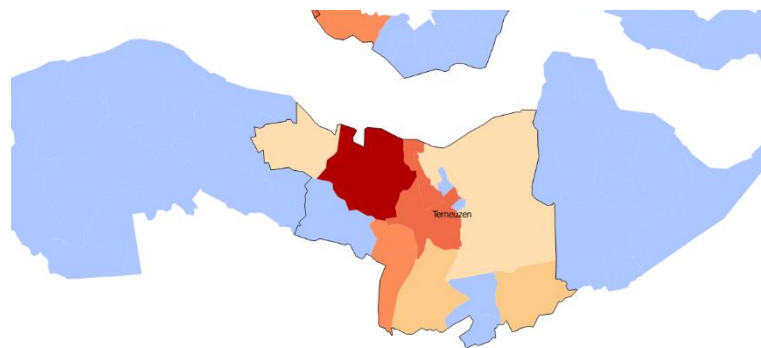
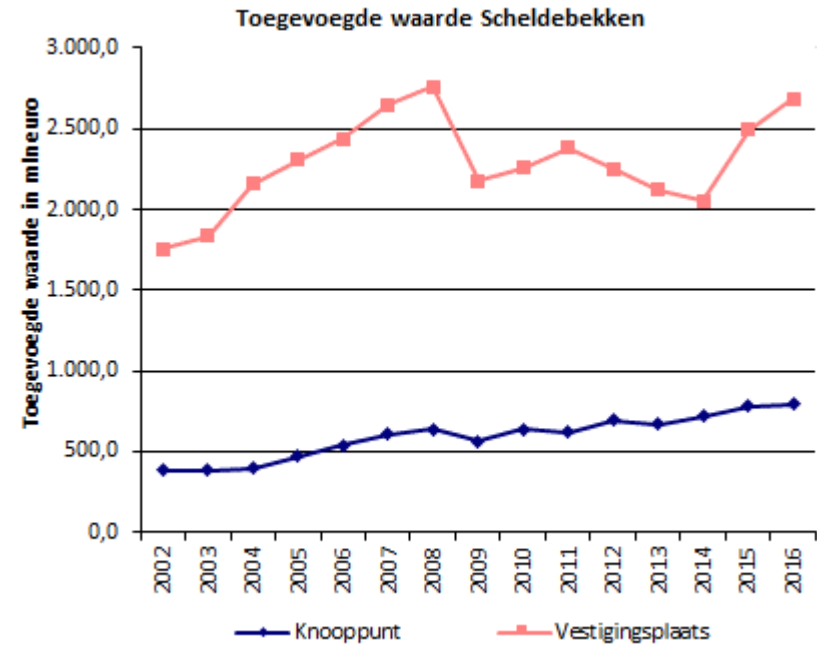
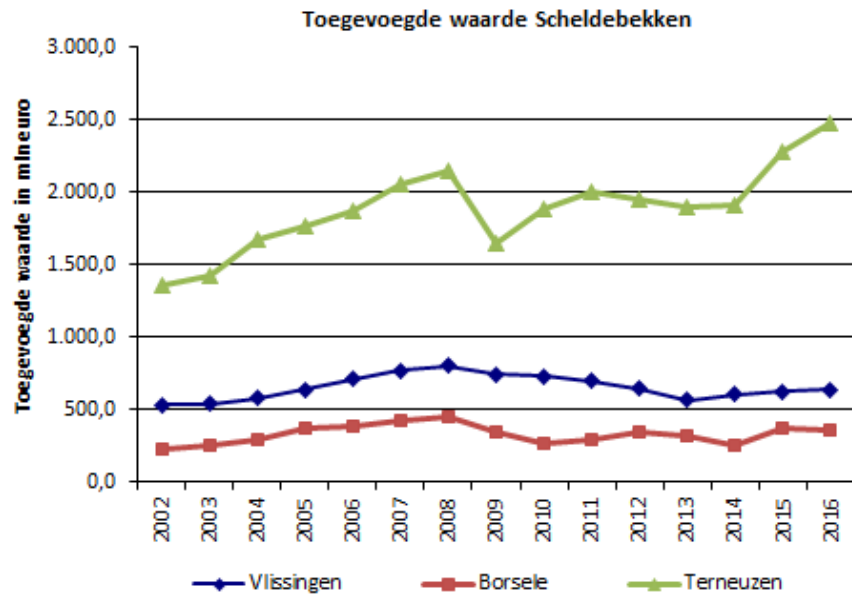
Tabel 3-54: Scheveningen: Ontwikkeling directe zeehavengerelateerde toegevoegde waarde per sector in 2002-2016 (in lopende prijzen)

Hoofdsector en Subsector	Toegevoegde waarde (mln euro in lopende prijzen)														
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Knooppunt	39,7	70,0	76,6	48,4	46,6	18,0	19,4	8,6	16,7	16,5	15,6	4,1	4,7	5,4	5,9
Vervoer	36,9	67,8	74,2	46,1	43,7	15,3	16,0	5,2	12,1	11,1	11,1	0,5	0,5	0,6	0,6
Zeevaart	11,4	41,9	51,8	19,7	17,9	14,6	15,7	4,9	11,5	11,0	10,7	0,0	0,0	0,0	0,0
Binnenvaart	3,1	3,7	3,4	3,7	3,4	0,1	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Wegvervoer	21,1	21,0	17,9	21,6	21,5	0,6	0,2	0,3	0,4	0,1	0,2	0,4	0,4	0,4	0,4
Spoorvervoer	1,3	1,2	1,0	1,1	1,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Pijpleiding	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	2,7	2,1	2,3	2,2	2,3	2,5	3,1	3,3	4,6	5,3	4,4	3,5	4,0	4,7	5,3
Overslag/opslag	0,0	0,0	0,1	0,1	0,6	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,0
Vestigingsplaats	79,4	73,0	68,6	62,3	66,3	59,3	54,5	53,3	56,5	50,9	50,2	47,0	50,3	56,5	67,6
Industrie	57,1	51,7	46,4	40,5	41,6	36,0	30,0	31,3	32,5	29,3	28,4	22,5	24,6	28,6	31,0
Voedingsmiddelenindustrie	56,2	50,8	45,6	39,9	41,2	35,9	29,7	31,0	30,6	27,8	26,9	20,7	22,9	26,7	29,1
Aardolie industrie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Chemische industrie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Transportmiddelenindustrie	1,0	0,9	0,8	0,7	0,4	0,1	0,3	0,3	1,9	1,5	1,5	1,8	1,7	1,9	1,9
Elektriciteitsproductie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Overig	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Groothandel	17,1	16,4	17,2	16,8	20,0	19,3	21,4	19,3	20,7	16,4	17,9	20,8	21,4	21,7	23,3
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	5,2	4,8	5,0	5,0	4,6	3,9	3,1	2,6	3,3	5,2	3,8	3,7	4,2	6,2	13,2
Totaal	119,1	142,9	145,2	110,7	112,9	77,3	73,8	61,9	73,3	67,4	65,7	51,1	54,9	61,9	73,4

Bron: EUR obv LISA en CBS data

Scheldebekken

Figuur 3-12: Toegevoegde waarde Scheldebekken (2016, x mln. euro)



Tabel 3-55: Scheldebekken: Ontwikkeling directe zeehavengerelateerde toegevoegde waarde per sector in 2002-2016 (in lopende prijzen)

Hoofdsector en Subsector	Toegevoegde waarde (mln euro in lopende prijzen)														
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Knooppunt	379,7	384,8	394,2	467,5	538,4	605,2	637,8	560,2	635,2	620,6	690,9	670,9	717,6	781,8	793,4
Vervoer	189,9	195,2	168,5	193,0	209,0	235,2	244,8	228,7	251,9	246,7	278,1	268,7	296,7	333,5	344,1
Zeevaart	6,4	6,8	8,3	11,4	12,8	8,0	9,4	12,1	22,4	18,1	16,7	18,0	17,1	41,7	36,4
Binnenvaart	37,7	20,3	19,6	22,8	21,9	21,4	23,9	32,7	39,4	38,1	33,0	24,4	28,3	28,2	32,1
Wegvervoer	144,8	167,0	139,6	157,8	173,1	204,7	210,4	182,8	188,6	189,0	225,8	223,8	249,3	261,4	273,4
Spoorvervoer	1,1	1,2	1,0	0,9	1,2	1,2	1,2	1,1	1,5	1,5	2,6	2,4	2,1	2,2	2,1
Pijpleiding	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	142,2	141,6	161,0	188,5	235,5	253,9	267,1	226,2	250,0	241,2	254,8	231,1	252,1	278,6	281,3
Overslag/opslag	47,5	48,0	64,7	85,9	93,9	116,1	125,8	105,2	133,3	132,7	157,9	171,1	168,9	169,7	168,1
Vestigingsplaats	1.755,0	1.832,2	2.156,2	2.305,2	2.434,3	2.647,1	2.762,1	2.178,6	2.256,7	2.383,8	2.253,2	2.119,1	2.053,7	2.494,4	2.684,1
Industrie	1.690,4	1.759,0	2.077,2	2.226,1	2.350,5	2.565,3	2.674,8	1.908,3	2.159,6	2.282,5	2.153,5	2.019,2	1.933,9	2.374,3	2.532,2
Voedingsmiddelenindustrie	45,8	47,4	51,3	55,0	50,5	53,1	64,5	69,5	65,0	70,3	76,9	69,8	68,6	70,6	83,8
Aardolie industrie	82,9	97,9	134,2	195,2	170,1	180,3	207,7	80,4	39,7	57,8	60,7	40,1	-18,2	82,9	78,7
Chemische industrie	1.234,4	1.271,2	1.524,5	1.563,7	1.655,3	1.831,9	1.909,7	1.271,0	1.586,5	1.698,2	1.588,0	1.480,6	1.460,3	1.794,0	1.909,9
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	91,6	102,0	130,1	144,8	149,8	144,3	143,4	127,5	138,1	141,7	69,5	69,3	98,0	93,2	92,5
Transportmiddelenindustrie	107,1	105,6	107,8	120,2	143,9	140,3	132,8	138,6	112,9	98,2	113,4	125,4	132,5	133,2	134,8
Elektriciteitsproductie	105,5	113,4	103,2	119,7	148,2	171,3	169,5	200,5	177,6	176,0	204,5	191,0	164,0	171,2	201,8
Overig	23,0	21,5	26,0	27,5	32,7	44,1	47,2	20,8	39,8	40,3	40,4	42,9	28,7	29,3	30,7
Groothandel	15,7	15,1	15,6	16,5	17,8	16,2	16,7	16,2	16,9	17,9	18,6	19,5	22,0	24,4	35,1
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	48,9	58,0	63,4	62,6	66,0	65,6	70,6	254,1	80,2	83,4	81,1	80,5	97,9	95,7	116,7
Totaal	2.134,7	2.217,0	2.550,4	2.772,6	2.972,7	3.252,3	3.399,9	2.738,8	2.891,9	3.004,4	2.944,0	2.790,0	2.771,3	3.276,2	3.477,5

Bron: EUR obv LISA en CBS data

Tabel 3-56: Vlissingen: Ontwikkeling directe zeehavengerelateerde toegevoegde waarde per sector in 2002-2016 (in lopende prijzen)

Hoofdsector en Subsector	Toegevoegde waarde (mln euro in lopende prijzen)														
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
<i>Knooppunt</i>	203,5	196,9	198,5	230,2	282,1	331,4	350,0	297,3	319,3	327,4	346,4	326,6	349,8	368,2	365,4
Vervoer	107,9	106,1	90,6	103,9	120,8	139,4	144,4	128,9	136,5	141,8	147,8	139,0	144,5	164,3	171,6
Zeevaart	2,9	2,6	1,7	3,1	5,3	1,0	1,5	2,7	9,3	3,0	2,6	2,7	2,5	2,4	1,0
Binnenvaart	27,1	8,6	8,7	11,7	11,7	10,8	12,4	19,1	19,7	22,8	21,8	16,2	18,7	17,0	19,1
Wegvervoer	77,0	94,1	79,6	88,6	103,2	126,8	129,8	106,5	106,7	115,1	121,7	118,5	122,2	143,7	150,3
Spoorvervoer	0,8	0,8	0,6	0,5	0,7	0,7	0,7	0,6	0,8	0,9	1,7	1,6	1,2	1,2	1,2
Pijpleiding	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	84,8	84,9	87,5	102,4	136,8	152,6	160,2	139,8	142,9	151,1	159,3	143,6	151,4	161,4	157,6
Overslag/opslag	10,8	5,9	20,5	23,9	24,4	39,3	45,4	28,6	39,9	34,5	39,4	44,0	53,9	42,5	36,1
<i>Vestigingsplaats</i>	332,8	343,2	382,1	406,9	431,2	439,4	451,8	446,9	413,6	370,7	296,6	237,7	257,7	260,0	274,9
Industrie	308,1	317,3	352,0	374,1	397,0	404,6	415,1	351,8	367,7	325,5	253,9	198,5	216,0	222,3	228,4
Voedingsmiddelenindustrie	1,0	0,9	1,7	1,7	1,9	3,8	4,0	4,0	4,1	3,9	4,6	4,6	3,8	4,6	6,3
Aardolie industrie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Chemische industrie	146,2	145,2	156,0	158,8	161,2	179,1	193,5	129,1	160,0	134,0	126,3	60,1	60,0	70,7	74,4
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	74,3	83,5	106,2	117,3	119,7	114,9	113,7	101,9	111,6	108,3	37,5	41,4	53,2	49,0	48,9
Transportmiddelenindustrie	83,9	84,5	84,7	91,8	109,1	102,0	99,0	109,6	84,8	71,8	77,3	84,9	90,7	90,8	92,1
Elektriciteitsproductie	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0	0,0	1,2	1,1	0,5	1,8	1,6	1,5	1,6	1,6
Overig	2,8	3,1	3,3	4,5	4,1	4,9	4,9	6,1	6,1	7,0	6,5	5,9	6,9	5,6	5,0
Groothandel	2,3	2,2	1,9	2,0	2,0	2,9	2,9	3,9	4,6	5,2	5,5	5,4	5,4	3,7	3,2
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	22,4	23,8	28,2	30,8	32,2	31,9	33,8	91,2	41,3	39,9	37,3	33,8	36,3	34,0	43,3
Totaal	536,3	540,1	580,6	637,1	713,3	770,8	801,8	744,2	732,9	698,1	643,1	564,3	607,6	628,2	640,3

Bron: EUR obv LISA en CBS data

Tabel 3-57: Borsele: Ontwikkeling directe zeehavengerelateerde toegevoegde waarde per sector in 2002-2016 (in lopende prijzen)

Hoofdsector en Subsector	Toegevoegde waarde (mln euro in lopende prijzen)														
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Knooppunt	27,0	29,1	31,4	36,8	37,9	44,7	49,5	44,4	51,8	54,8	62,8	70,3	70,6	79,9	85,2
Vervoer	0,4	0,2	0,1	2,2	0,1	0,0	1,1	1,7	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Zeevaart	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Binnenvaart	0,1	0,1	0,0	0,1	0,0	0,0	0,1	0,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Wegvervoer	0,3	0,1	0,1	2,0	0,1	0,0	0,9	1,5	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Spoorvervoer	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Pijpleiding	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	2,2	2,0	2,3	2,9	3,2	1,1	1,2	1,9	2,0	2,3	2,5	2,6	3,3	3,4	3,4
Overslag/opslag	24,4	27,0	28,9	31,8	34,6	43,6	47,3	40,9	49,7	52,4	60,2	67,6	67,2	76,4	81,7
Vestigingsplaats	207,8	229,2	259,2	339,7	347,2	380,4	403,6	305,7	221,0	244,8	283,3	253,9	183,2	294,3	277,5
Industrie	199,1	219,6	248,9	329,4	335,4	369,6	391,1	265,7	207,8	230,4	268,5	238,6	160,2	269,8	263,5
Voedingsmiddelenindustrie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,2	0,2
Aardolie industrie	82,9	97,9	134,2	195,2	170,1	180,3	207,7	80,4	39,7	57,8	60,7	40,1	-18,2	82,9	78,7
Chemische industrie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	5,0	4,5	5,6	6,4	7,1	6,4	6,9	7,6	8,1	13,8	11,9	9,4	10,1	10,7	9,6
Transportmiddelenindustrie	14,7	13,7	15,3	19,8	25,5	28,5	23,9	19,3	18,6	17,6	28,4	32,2	33,4	34,8	35,1
Elektriciteitsproductie	96,6	103,6	93,8	108,1	132,6	154,3	152,7	158,3	141,4	141,3	167,5	156,7	134,6	140,4	138,7
Overig	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,2	0,7	1,1
Groothandel	0,0	0,0	0,6	0,6	1,0	1,0	1,1	1,2	1,3	1,7	2,0	2,5	2,3	2,8	2,9
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	8,7	9,5	9,7	9,7	10,8	9,7	11,4	38,7	11,8	12,8	12,9	12,9	20,7	21,7	11,1
Totaal	234,8	258,3	290,6	376,6	385,0	425,1	453,1	350,1	272,8	299,7	346,1	324,2	253,7	374,2	362,7

Bron: EUR obv LISA en CBS data

Tabel 3-58: Terneuzen: Ontwikkeling directe zeehavengerelateerde toegevoegde waarde per sector in 2002-2016 (in lopende prijzen)

Hoofdsector en Subsector	Toegevoegde waarde (mln euro in lopende prijzen)														
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Knooppunt	149,1	158,8	164,3	200,5	218,5	229,1	238,2	218,4	264,1	238,4	281,7	274,1	297,2	333,7	342,8
Vervoer	81,6	88,9	77,8	86,9	88,2	95,8	99,4	98,1	115,2	104,8	130,2	129,6	152,0	169,1	172,3
Zeevaart	3,5	4,2	6,6	8,2	7,6	6,9	7,9	9,3	13,1	15,1	14,0	15,4	14,5	39,4	35,3
Binnenvaart	10,5	11,6	10,9	11,0	10,2	10,5	11,4	13,4	19,6	15,3	11,2	8,2	9,6	11,2	13,0
Wegvervoer	67,4	72,8	59,9	67,3	69,9	77,9	79,6	74,9	81,9	73,8	104,0	105,2	127,0	117,6	123,0
Spoorvervoer	0,3	0,4	0,4	0,4	0,5	0,4	0,5	0,5	0,7	0,6	1,0	0,8	0,9	1,0	1,0
Pijpleiding	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	55,2	54,7	71,2	83,2	95,4	100,2	105,8	84,5	105,2	87,9	93,1	85,0	97,3	113,8	120,3
Overslag/opslag	12,3	15,1	15,3	30,3	34,8	33,1	33,1	35,8	43,6	45,8	58,4	59,5	47,8	50,8	50,2
Vestigingsplaats	1.214,4	1.259,8	1.514,9	1.558,6	1.655,9	1.827,3	1.906,7	1.426,0	1.622,2	1.768,3	1.673,2	1.627,5	1.612,8	1.940,1	2.131,7
Industrie	1.183,2	1.222,1	1.476,3	1.522,6	1.618,2	1.791,1	1.868,6	1.290,8	1.584,1	1.726,6	1.631,1	1.582,1	1.557,7	1.882,3	2.040,3
Voedingsmiddelenindustrie	44,9	46,5	49,6	53,4	48,6	49,3	60,5	65,4	60,9	66,4	72,3	65,1	64,7	65,9	77,3
Aardolie industrie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Chemische industrie	1.088,2	1.125,9	1.368,5	1.404,9	1.494,2	1.652,9	1.716,2	1.142,0	1.426,5	1.564,3	1.461,7	1.420,5	1.400,2	1.723,3	1.835,5
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	12,3	14,0	18,3	21,1	23,0	23,0	22,9	18,0	18,4	19,7	20,1	18,6	34,7	33,4	34,0
Transportmiddelenindustrie	8,6	7,5	7,8	8,7	9,2	9,7	10,0	9,7	9,5	8,8	7,8	8,3	8,4	7,6	7,6
Elektriciteitsproductie	9,0	9,8	9,4	11,6	14,6	17,0	16,8	41,0	35,1	34,2	35,3	32,7	28,0	29,2	61,5
Overig	20,2	18,4	22,7	23,0	28,6	39,2	42,3	14,8	33,7	33,4	33,9	37,1	21,7	22,9	24,6
Groothandel	13,5	13,0	13,1	13,9	14,8	12,4	12,7	11,1	11,0	11,0	11,1	11,6	14,2	17,8	29,0
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	17,8	24,7	25,5	22,1	22,9	23,9	25,4	124,1	27,1	30,7	30,9	33,8	40,9	40,0	62,3
Totaal	1.363,6	1.418,6	1.679,2	1.759,0	1.874,4	2.056,4	2.144,9	1.644,4	1.886,3	2.006,7	1.954,9	1.901,6	1.910,1	2.273,9	2.474,5

Bron: EUR obv LISA en CBS data

Bedrijfsvestigingen

Noordelijke Zeehavens

Tabel 3-59: Noordelijke Zeehavens: Ontwikkeling directe zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per sector in 2002-2016

Hoofdsector en Subsector	Aantal bedrijfsvestigingen														
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
<i>Knooppunt</i>	125	136	135	134	130	120	121	124	129	118	127	187	196	220	251
Vervoer	49	64	64	60	56	54	55	50	58	53	59	112	120	131	143
Zeevaart	46	61	62	58	54	49	50	44	52	48	46	96	100	112	116
Binnenvaart	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Wegvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Spoorvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Pijpleiding	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	43	41	38	40	40	37	37	45	41	39	41	46	48	58	73
Overslag/opslag	33	31	33	34	34	29	29	29	30	26	27	29	28	31	35
<i>Vestigingsplaats</i>	244	242	241	231	232	219	222	230	231	220	224	242	256	287	344
Industrie	150	148	144	143	145	136	141	148	148	146	143	156	171	179	218
Voedingsmiddelenindustrie	40	37	36	34	33	33	31	30	33	36	36	36	39	39	50
Aardolie industrie	1	1	1	1	1	2	2	2	2	3	2	4	4	4	4
Chemische industrie	18	18	18	18	17	16	18	18	16	16	15	16	16	17	16
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	24	24	22	21	22	22	23	27	27	24	23	25	26	42	50
Transportmiddelenindustrie	19	19	19	18	19	18	20	27	25	24	25	30	37	30	46
Elektriciteitsproductie	1	1	1	1	1	2	2	2	5	7	7	9	9	9	13
Overig	47	48	47	50	52	43	45	42	40	36	35	36	40	38	39
Groothandel	45	43	45	43	42	37	34	36	40	36	40	48	49	54	63
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	49	51	52	45	45	46	47	46	43	38	41	38	36	54	63
Totaal	369	378	376	365	362	339	343	354	360	338	351	429	452	507	595

Bron: EUR obv LISA

Tabel 3-60: Delfzijl: Ontwikkeling directe zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per sector in 2002-2016

Hoofdsector en Subsector	Aantal bedrijfsvestigingen														
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Knooppunt	48	59	59	64	63	54	57	60	66	62	59	115	114	133	136
Vervoer	20	31	32	34	33	28	30	25	35	35	32	80	80	94	94
Zeevaart	20	31	32	34	33	28	30	24	34	34	31	77	77	89	89
Binnenvaart	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Wegvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Spoorvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Pijpleiding	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	14	14	13	14	13	13	14	23	19	16	16	23	22	27	29
Overslag/opslag	14	14	14	16	17	13	13	12	12	11	11	12	12	12	13
Vestigingsplaats	78	82	83	79	81	75	79	80	75	71	69	76	74	90	91
Industrie	44	45	46	47	50	48	51	53	51	51	48	49	48	55	53
Voedingsmiddelenindustrie	0	0	0	0	0	1	1	0	2	2	2	1	1	1	1
Aardolie industrie	1	1	1	1	1	2	2	2	2	2	1	1	1	1	1
Chemische industrie	16	16	16	16	16	15	16	16	15	15	14	15	15	16	14
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	8	8	8	9	9	9	10	12	11	10	10	9	8	15	15
Transportmiddelenindustrie	7	7	7	7	7	7	8	9	9	9	9	11	11	10	8
Elektriciteitsproductie	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	1	3
Overig	12	13	14	14	17	14	14	14	12	13	12	11	11	11	11
Groothandel	14	17	18	16	15	11	11	12	12	11	11	17	17	20	22
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	20	20	19	16	16	16	17	15	12	9	10	10	9	15	16
Totaal	126	141	142	143	144	129	136	140	141	133	128	191	188	223	227

Bron: EUR obv LISA

Tabel 3-61: Eemshaven: Ontwikkeling directe zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per sector in 2002-2016

Hoofdsector en Subsector	Aantal bedrijfsvestigingen														
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Knooppunt	18	18	18	17	17	19	18	18	18	14	13	13	12	14	16
Vervoer	0	1	1	1	1	3	3	3	4	4	3	3	3	3	3
Zeevaart	0	1	1	1	1	1	1	1	2	2	1	1	1	1	1
Binnenvaart	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Wegvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Spoorvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Pijpleiding	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	8	8	8	7	8	8	7	7	6	6	5	6	6	6	7
Overslag/opslag	10	9	9	9	8	8	8	8	8	4	5	4	3	5	6
Vestigingsplaats	33	27	25	22	22	21	21	27	32	31	34	40	37	45	44
Industrie	17	15	14	12	11	10	10	13	17	17	16	24	23	24	26
Voedingsmiddelenindustrie	2	1	1	0	0	0	0	1	3	2	2	4	4	6	6
Aardolie industrie	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	2	2	2
Chemische industrie	2	2	2	2	1	1	1	1	0	0	0	0	0	0	0
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	2	1	0	0	1	1	1	2	3	2	1	3	2	2	2
Transportmiddelenindustrie	2	2	2	1	1	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0
Elektriciteitsproductie	1	1	1	1	1	2	2	2	5	7	7	8	8	7	8
Overig	8	8	8	8	7	6	6	6	6	6	6	7	7	7	8
Groothandel	9	6	5	4	4	4	4	7	8	7	9	8	7	10	9
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	7	6	6	6	7	7	7	7	7	7	9	8	7	11	9
Totaal	51	45	43	39	39	40	39	45	50	45	47	53	49	59	60

Bron: EUR obv LISA

Tabel 3-62: Harlingen: Ontwikkeling directe zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per sector in 2002-2016

Hoofdsector en Subsector	Aantal bedrijfsvestigingen														
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Knooppunt	29	29	30	26	24	25	25	24	24	20	27	29	40	38	62
Vervoer	20	22	22	18	16	18	18	17	15	11	18	21	31	27	39
Zeevaart	19	21	21	17	15	16	16	15	13	10	11	13	19	19	23
Binnenvaart	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Wegvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Spoorvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Pijpleiding	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	6	5	5	6	6	5	5	5	6	6	6	5	6	8	19
Overslag/opslag	3	2	3	2	2	2	2	2	3	3	3	3	3	3	4
Vestigingsplaats	41	41	43	42	41	46	44	49	53	48	52	51	62	54	106
Industrie	28	28	27	27	27	28	27	31	32	30	32	33	44	37	80
Voedingsmiddelenindustrie	21	20	19	18	18	17	15	15	14	14	14	14	16	15	27
Aardolie industrie	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Chemische industrie	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	2	3	3	3	3	3	3	4	4	3	3	3	4	4	15
Transportmiddelenindustrie	3	3	3	3	3	5	5	8	10	9	10	10	17	13	29
Elektriciteitsproductie	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Overig	2	2	2	3	3	3	4	4	4	4	5	6	7	5	7
Groothandel	8	7	9	9	9	10	9	8	11	9	11	11	12	11	17
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	5	6	7	6	5	8	8	10	10	9	9	7	6	6	9
Totaal	70	70	73	68	65	71	69	73	77	68	79	80	102	92	168

Bron: EUR obv LISA

Tabel 3-63: Den Helder: Ontwikkeling directe zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per sector in 2002-2016

Hoofdsector en Subsector	Aantal bedrijfsvestigingen														
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Knooppunt	30	30	28	27	26	22	21	22	21	22	28	30	30	35	37
Vervoer	9	10	9	7	6	5	4	5	4	3	6	8	6	7	7
Zeevaart	7	8	8	6	5	4	3	4	3	2	3	5	3	3	3
Binnenvaart	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Wegvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Spoorvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Pijpleiding	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	15	14	12	13	13	11	11	10	10	11	14	12	14	17	18
Overslag/opslag	6	6	7	7	7	6	6	7	7	8	8	10	10	11	12
Vestigingsplaats	92	92	90	88	88	77	78	74	71	70	69	75	83	98	103
Industrie	61	60	57	57	57	50	53	51	48	48	47	50	56	63	59
Voedingsmiddelenindustrie	17	16	16	16	15	15	15	14	14	18	18	17	18	17	16
Aardolie industrie	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	1	1	1	1
Chemische industrie	0	0	0	0	0	0	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	12	12	11	9	9	9	9	9	9	9	9	10	12	21	18
Transportmiddelenindustrie	7	7	7	7	8	6	7	9	6	6	6	9	9	7	9
Elektriciteitsproductie	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1
Overig	25	25	23	25	25	20	21	18	18	13	12	12	15	15	13
Groothandel	14	13	13	14	14	12	10	9	9	9	9	12	13	13	15
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	17	19	20	17	17	15	15	14	14	13	13	13	14	22	29
Totaal	122	122	118	115	114	99	99	96	92	92	97	105	113	133	140

Bron: EUR obv LISA

Noordzeekanaalgebied

Tabel 3-64: Noordzeekanaalgebied: Ontwikkeling directe zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per sector in 2002-2016

Hoofdsector en Subsector	Aantal bedrijfsvestigingen														
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
<i>Knooppunt</i>	231	229	231	237	215	233	228	219	218	224	228	222	225	258	277
Vervoer	32	35	34	33	33	36	34	36	33	37	35	36	36	57	71
Zeevaart	24	26	23	23	23	25	23	21	17	18	18	17	16	16	14
Binnenvaart	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Wegvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Spoorvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Pijpleiding	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	111	111	113	114	100	113	113	102	105	107	106	102	106	113	112
Overslag/opslag	88	83	84	90	82	84	81	81	80	80	87	84	83	88	94
<i>Vestigingsplaats</i>	437	429	423	428	430	466	462	461	446	421	413	403	434	452	461
Industrie	183	182	177	184	178	204	199	196	191	186	182	174	185	197	205
Voedingsmiddelenindustrie	27	27	26	27	26	27	27	29	33	33	34	32	34	32	32
Aardolie industrie	3	3	3	3	3	3	3	2	3	3	3	3	3	6	3
Chemische industrie	24	24	25	22	20	19	17	15	14	15	13	13	13	12	14
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	54	54	49	50	46	56	52	48	45	39	36	34	35	43	51
Transportmiddelenindustrie	39	39	40	43	42	50	48	50	46	45	44	43	43	42	42
Elektriciteitsproductie	2	3	3	3	2	2	2	3	3	3	3	3	4	10	5
Overig	34	32	31	36	39	47	50	49	47	48	49	46	53	52	58
Groothandel	193	186	181	179	181	192	189	188	186	167	166	164	172	178	177
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	61	61	65	65	71	70	74	77	69	68	65	65	77	77	79
<i>Totaal</i>	668	658	654	665	645	699	690	680	664	645	641	625	659	710	738

Bron: EUR obv LISA

Tabel 3-65: Amsterdam: Ontwikkeling directe zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per sector in 2002-2016

Hoofdsector en Subsector	Aantal bedrijfsvestigingen														
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Knooppunt	142	143	145	148	129	138	139	139	133	133	139	131	125	128	126
Vervoer	18	21	19	18	17	17	16	17	13	12	12	12	12	17	17
Zeevaart	15	16	12	12	11	11	10	8	5	5	6	6	6	6	5
Binnenvaart	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Wegvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Spoorvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Pijpleiding	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	77	76	77	77	67	75	77	70	67	70	69	63	62	59	57
Overslag/opslag	47	46	49	53	45	46	46	52	53	51	58	56	51	52	52
Vestigingsplaats	155	156	159	160	161	188	182	180	172	162	154	148	155	154	155
Industrie	64	66	65	69	68	80	77	75	70	68	67	63	66	69	73
Voedingsmiddelenindustrie	5	6	5	6	6	5	5	4	4	4	4	4	4	4	4
Aardolie industrie	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	4	1
Chemische industrie	14	14	15	13	11	11	10	9	7	7	6	6	6	5	8
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	17	18	18	18	17	25	20	20	18	18	18	17	15	15	15
Transportmiddelenindustrie	11	11	12	13	13	14	13	15	15	14	14	13	13	14	14
Elektriciteitsproductie	1	2	2	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	2
Overig	15	14	12	16	19	23	27	25	24	23	23	21	26	25	29
Groothandel	60	59	59	56	55	66	61	65	62	56	53	52	50	49	46
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	31	31	35	35	38	42	44	40	40	38	34	33	39	36	36
Totaal	297	299	304	308	290	326	321	319	305	295	293	279	280	282	281

Bron: EUR obv LISA

Tabel 3-66: Beverwijk: Ontwikkeling directe zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per sector in 2002-2016

Hoofdsector en Subsector	Aantal bedrijfsvestigingen														
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Knooppunt	17	16	14	15	16	17	16	14	15	16	15	15	14	24	23
Vervoer	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	8	7
Zeevaart	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Binnenvaart	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Wegvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Spoorvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Pijpleiding	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	7	6	6	6	6	7	6	6	6	6	6	6	6	8	8
Overslag/opslag	9	9	7	8	9	9	9	7	8	9	8	8	7	8	8
Vestigingsplaats	42	41	40	38	38	42	41	40	38	38	38	37	34	40	38
Industrie	19	18	17	17	15	19	18	17	17	15	14	13	12	15	15
Voedingsmiddelenindustrie	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Aardolie industrie	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Chemische industrie	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	8	8	6	7	4	8	8	6	7	4	3	3	3	4	4
Transportmiddelenindustrie	2	2	2	1	1	2	2	2	1	1	1	1	1	1	1
Elektriciteitsproductie	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Overig	7	6	7	7	8	7	6	7	7	8	8	7	6	8	8
Groothandel	19	19	16	14	15	19	19	16	14	15	16	16	15	15	12
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	4	4	7	7	8	4	4	7	7	8	8	8	7	10	11
Totaal	59	57	54	53	54	59	57	54	53	54	53	52	48	64	61

Bron: EUR obv LISA

Tabel 3-67: Velsen/IJmuiden: Ontwikkeling directe zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per sector in 2002-2016

Hoofdsector en Subsector	Aantal bedrijfsvestigingen														
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Knooppunt	42	41	42	43	38	46	44	38	37	39	41	40	45	54	58
Vervoer	6	7	8	8	8	11	10	10	10	12	11	11	11	16	20
Zeevaart	6	7	8	8	8	10	9	9	8	9	8	8	8	8	7
Binnenvaart	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Wegvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Spoorvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Pijpleiding	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	22	23	23	23	19	23	23	20	21	21	23	23	27	29	29
Overslag/opslag	14	11	11	12	11	12	11	8	6	6	7	6	7	9	9
Vestigingsplaats	152	151	145	147	148	151	155	153	151	140	144	143	152	145	151
Industrie	48	49	47	46	43	52	52	53	55	55	55	53	55	51	56
Voedingsmiddelenindustrie	12	12	12	11	10	11	11	13	15	15	15	14	16	14	14
Aardolie industrie	1	1	1	1	1	1	1	0	1	1	1	1	1	1	1
Chemische industrie	4	4	4	4	4	3	3	2	3	3	2	2	2	2	1
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	15	16	14	12	12	10	10	11	10	9	9	9	8	9	13
Transportmiddelenindustrie	9	9	8	10	9	15	15	15	13	14	14	14	14	12	12
Elektriciteitsproductie	1	1	1	1	1	1	1	2	2	2	2	2	2	2	2
Overig	6	6	7	7	6	11	11	10	11	11	12	11	12	11	13
Groothandel	83	81	79	81	83	79	82	76	79	68	70	70	75	75	77
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	21	21	19	20	22	20	21	24	17	17	19	20	22	19	18
Totaal	194	192	187	190	186	197	199	191	188	179	185	183	197	199	209

Bron: EUR obv LISA

Tabel 3-68: Zaanstad: Ontwikkeling directe zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per sector in 2002-2016

Hoofdsector en Subsector	Aantal bedrijfsvestigingen														
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Knooppunt	30	29	30	31	32	32	29	28	33	36	33	36	41	52	70
Vervoer	7	6	6	6	7	7	7	8	9	12	11	12	12	16	27
Zeevaart	3	3	3	3	4	4	4	4	4	4	4	3	2	2	2
Binnenvaart	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Wegvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Spoorvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Pijpleiding	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	5	6	7	8	8	8	7	6	11	10	8	10	11	17	18
Overslag/opslag	18	17	17	17	17	17	15	14	13	14	14	14	18	19	25
Vestigingsplaats	88	81	79	83	83	85	84	88	85	81	77	75	93	113	117
Industrie	52	49	48	52	52	53	52	51	49	48	46	45	52	62	61
Voedingsmiddelenindustrie	10	9	9	10	10	11	11	12	14	14	15	14	14	14	14
Aardolie industrie	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Chemische industrie	5	5	5	4	4	4	3	3	3	4	4	4	4	4	4
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	14	12	11	13	13	13	14	11	10	8	6	5	9	15	19
Transportmiddelenindustrie	17	17	18	19	19	19	18	18	17	16	15	15	15	15	15
Elektriciteitsproductie	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	6	1
Overig	6	6	5	6	6	6	6	7	5	6	6	7	9	8	8
Groothandel	31	27	27	28	28	28	27	31	31	28	27	26	32	39	42
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	5	5	4	3	3	4	5	6	5	5	4	4	9	12	14
Totaal	118	110	109	114	115	117	113	116	118	117	110	111	134	165	187

Bron: EUR obv LISA

Rijn- en Maasmond

Tabel 3-69: Rijn- en Maasmond: Ontwikkeling directe zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per sector in 2002-2016

Hoofdsector en Subsector	Aantal bedrijfsvestigingen														
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Knooppunt	900	890	899	881	881	891	896	876	838	870	940	952	941	961	1.085
Vervoer	81	80	81	80	83	90	91	83	82	87	95	95	95	109	120
Zeevaart	80	79	80	79	82	75	76	70	65	69	67	66	64	82	87
Binnenvaart	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Wegvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Spoorvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Pijpleiding	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	642	635	642	628	636	640	641	634	605	633	690	695	689	694	790
Overslag/opslag	177	175	176	173	162	161	164	159	151	150	155	162	157	158	175
Vestigingsplaats	998	978	980	963	986	1.016	1.008	994	951	957	983	997	994	973	1.154
Industrie	437	420	428	421	434	441	450	448	438	436	453	471	467	448	519
Voedingsmiddelenindustrie	25	25	26	28	29	31	32	28	33	31	31	31	30	31	32
Aardolie industrie	13	12	12	12	11	13	13	12	13	13	14	15	15	16	16
Chemische industrie	54	53	55	56	59	64	64	65	64	64	68	70	70	68	73
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	141	136	136	130	134	133	137	136	138	136	143	142	139	136	178
Transportmiddelenindustrie	101	96	91	83	90	100	103	108	110	108	105	112	109	100	114
Elektriciteitsproductie	9	8	12	17	17	18	18	16	15	14	16	15	15	13	12
Overig	94	90	96	95	94	82	83	83	65	70	76	86	89	84	94
Groothandel	434	423	421	415	419	428	411	404	391	396	407	404	403	400	481
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	127	135	131	127	133	147	147	142	122	125	123	122	124	125	154
Totaal	1.898	1.868	1.879	1.844	1.867	1.907	1.904	1.870	1.789	1.827	1.923	1.949	1.935	1.934	2.239

Bron: EUR obv LISA

Rotterdam-Rijnmond

Tabel 3-70: Rotterdam-Rijnmond: Ontwikkeling directe zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per sector in 2002-2016

Hoofdsector en Subsector	Aantal bedrijfsvestigingen														
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
<i>Knooppunt</i>	782	765	768	755	760	768	764	757	717	745	819	820	820	843	929
Vervoer	69	69	70	71	75	83	84	78	71	74	81	83	85	97	100
Zeevaart	69	69	70	71	75	69	70	66	57	59	57	58	58	74	78
Binnenvaart	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Wegvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Spoorvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Pijpleiding	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	581	568	572	561	571	572	568	567	537	563	624	620	617	621	695
Overslag/opslag	132	128	126	123	114	113	112	112	109	108	114	117	118	125	134
<i>Vestigingsplaats</i>	<i>681</i>	<i>660</i>	<i>655</i>	<i>643</i>	<i>656</i>	<i>680</i>	<i>662</i>	<i>663</i>	<i>616</i>	<i>620</i>	<i>651</i>	<i>667</i>	<i>666</i>	<i>635</i>	<i>709</i>
Industrie	284	271	272	268	279	281	286	290	272	271	286	302	301	273	303
Voedingsmiddelenindustrie	12	12	11	12	13	15	15	14	15	15	16	16	16	15	18
Aardolie industrie	9	9	9	9	8	9	9	9	9	9	10	11	11	12	13
Chemische industrie	39	38	40	40	43	47	47	48	48	48	51	51	52	50	56
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	96	92	89	87	90	87	90	89	83	80	88	88	85	77	86
Transportmiddelenindustrie	73	70	64	58	64	72	74	79	76	78	74	78	79	69	77
Elektriciteitsproductie	5	4	8	14	14	15	15	14	13	12	14	13	13	11	10
Overig	50	46	51	48	47	36	36	37	28	29	33	45	45	39	43
Groothandel	318	306	302	299	299	307	284	283	267	269	283	283	283	281	314
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	79	83	81	76	78	92	92	90	77	80	82	82	82	81	92
Totaal	1.463	1.425	1.423	1.398	1.416	1.448	1.426	1.420	1.333	1.365	1.470	1.487	1.486	1.478	1.638

Bron: EUR obv LISA

Tabel 3-71: Rotterdam: Ontwikkeling directe zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per sector in 2002-2016

Hoofdsector en Subsector	Aantal bedrijfsvestigingen														
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Knooppunt	532	513	510	493	498	502	494	485	463	488	534	532	531	548	598
Vervoer	47	47	47	45	47	49	51	45	41	45	48	49	51	56	55
Zeevaart	47	47	47	45	47	40	42	38	31	34	32	32	32	39	39
Binnenvaart	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Wegvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Spoorvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Pijpleiding	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	374	360	360	352	362	366	354	351	337	356	395	390	387	397	437
Overslag/opslag	111	106	103	96	89	87	89	89	85	87	91	93	93	95	106
Vestigingsplaats	410	393	391	379	392	413	401	399	383	385	406	402	401	387	431
Industrie	165	161	164	159	170	172	174	173	170	167	178	180	178	166	180
Voedingsmiddelenindustrie	9	9	8	8	9	11	11	10	11	11	11	11	11	11	14
Aardolie industrie	8	8	8	8	8	9	9	9	9	9	10	10	10	9	10
Chemische industrie	32	32	33	34	38	40	39	39	40	39	41	41	41	41	46
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	41	40	39	36	37	36	38	38	36	35	40	39	37	33	37
Transportmiddelenindustrie	46	44	40	35	40	44	45	45	44	43	41	42	42	38	38
Elektriciteitsproductie	4	3	6	10	10	11	11	11	11	10	12	12	12	10	9
Overig	25	25	30	28	28	21	21	21	19	20	23	25	25	24	26
Groothandel	187	173	171	169	171	175	162	164	158	162	170	166	167	165	187
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	58	59	56	51	51	66	65	62	55	56	58	56	56	56	64
Totaal	942	906	901	872	890	915	895	884	846	873	940	934	932	935	1.029

Bron: EUR obv LISA

Tabel 3-72: Schiedam: Ontwikkeling directe zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per sector in 2002-2016

Hoofdsector en Subsector	Aantal bedrijfsvestigingen														
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Knooppunt	14	15	14	14	14	15	20	22	21	19	21	21	21	22	26
Vervoer	1	1	1	1	1	2	2	2	2	2	1	1	1	1	1
Zeevaart	1	1	1	1	1	1	1	1	2	2	1	1	1	1	1
Binnenvaart	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Wegvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Spoorvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Pijpleiding	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	11	12	11	11	11	11	15	17	16	15	17	17	17	18	21
Overslag/opslag	2	2	2	2	2	2	3	3	3	2	3	3	3	3	4
Vestigingsplaats	64	65	64	63	59	60	59	59	55	55	53	59	60	54	62
Industrie	40	38	39	37	34	36	36	37	33	34	32	36	37	31	34
Voedingsmiddelenindustrie	0	0	0	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	0	0
Aardolie industrie	1	1	1	1	0	0	0	0	0	0	0	1	1	1	1
Chemische industrie	1	1	1	0	0	0	0	1	1	1	1	1	2	2	2
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	17	17	18	17	16	16	17	18	18	18	17	17	17	14	14
Transportmiddelenindustrie	10	9	9	9	9	11	10	10	8	9	8	9	9	8	11
Elektriciteitsproductie	1	1	1	1	1	2	2	1	0	0	0	0	0	0	0
Overig	10	9	9	8	7	6	6	6	5	5	5	7	7	6	6
Groothandel	20	21	19	20	19	19	18	17	17	17	17	18	18	18	23
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	4	6	6	6	6	5	5	5	5	4	4	5	5	5	5
Totaal	78	80	78	77	73	75	79	81	76	74	74	80	81	76	88

Bron: EUR obv LISA

Tabel 3-73: Vlaardingen: Ontwikkeling directe zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per sector in 2002-2016

Hoofdsector en Subsector	Aantal bedrijfsvestigingen														
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Knooppunt	17	19	18	19	16	17	14	14	16	14	13	15	15	19	26
Vervoer	0	0	0	0	0	2	2	2	2	2	2	2	2	4	4
Zeevaart	0	0	0	0	0	1	1	1	1	1	1	1	1	3	3
Binnenvaart	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Wegvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Spoorvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Pijpleiding	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	11	13	12	11	8	7	7	7	7	6	6	8	8	10	16
Overslag/opslag	6	6	6	8	8	8	5	5	7	6	5	5	5	5	6
Vestigingsplaats	39	38	39	41	39	39	39	37	37	33	38	41	41	40	47
Industrie	22	21	22	23	22	22	23	22	20	19	24	23	23	22	26
Voedingsmiddelenindustrie	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	3	3	3	3	3
Aardolie industrie	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Chemische industrie	2	1	2	2	2	2	3	2	2	2	3	3	3	3	3
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	12	12	12	12	11	12	12	12	12	11	13	13	13	12	13
Transportmiddelenindustrie	3	3	3	3	3	3	3	3	2	2	3	3	3	3	5
Elektriciteitsproductie	0	0	0	1	1	1	1	1	1	1	1	0	0	0	0
Overig	3	3	3	3	3	2	2	2	1	1	1	1	1	1	1
Groothandel	15	15	15	16	15	15	14	13	15	12	12	16	16	16	18
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	3
Totaal	56	57	57	60	55	56	53	51	53	47	51	56	56	59	73

Bron: EUR obv LISA

Tabel 3-74: Maassluis: Ontwikkeling directe zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per sector in 2002-2016

Hoofdsector en Subsector	Aantal bedrijfsvestigingen														
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Knooppunt	6	6	6	6	6	7	7	7	7	6	6	6	6	7	8
Vervoer	0	0	0	0	0	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2
Zeevaart	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Binnenvaart	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Wegvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Spoorvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Pijpleiding	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	6	6	6	6	6	6	6	6	6	5	5	5	5	6	6
Overslag/opslag	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Vestigingsplaats	17	16	15	15	16	17	18	17	14	15	17	18	18	17	19
Industrie	9	8	8	8	8	8	8	8	7	8	9	10	10	9	11
Voedingsmiddelenindustrie	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Aardolie industrie	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Chemische industrie	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	6	5	5	5	5	5	5	5	5	5	6	5	5	5	6
Transportmiddelenindustrie	1	1	1	1	1	2	2	2	2	3	2	3	3	3	3
Elektriciteitsproductie	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Overig	2	2	2	2	2	1	1	1	0	0	1	2	2	1	2
Groothandel	5	5	4	4	4	3	3	3	3	3	4	4	4	4	4
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	3	3	3	3	4	6	7	6	4	4	4	4	4	4	4
Totaal	23	22	21	21	22	24	25	24	21	21	23	24	24	24	27

Bron: EUR obv LISA

Tabel 3-75: Overig Rijnmond: Ontwikkeling directe zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per sector in 2002-2016

Hoofdsector en Subsector	Aantal bedrijfsvestigingen														
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Knooppunt	213	212	220	223	226	227	229	229	210	218	245	246	247	247	271
Vervoer	21	21	22	25	27	29	28	28	25	24	29	30	30	35	38
Zeevaart	21	21	22	25	27	27	26	26	23	22	23	24	24	31	34
Binnenvaart	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Wegvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Spoorvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Pijpleiding	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	179	177	183	181	184	182	186	186	171	181	201	200	200	190	215
Overslag/opslag	13	14	15	17	15	16	15	15	14	13	15	16	17	22	18
Vestigingsplaats	151	148	146	145	150	151	145	151	127	132	137	147	146	137	150
Industrie	48	43	39	41	45	43	45	50	42	43	43	53	53	45	52
Voedingsmiddelenindustrie	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Aardolie industrie	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	1
Chemische industrie	4	4	4	4	3	5	5	6	5	6	6	6	6	4	5
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	20	18	15	17	21	18	18	16	12	11	12	14	13	13	16
Transportmiddelenindustrie	13	13	11	10	11	12	14	19	20	21	20	21	22	17	20
Elektriciteitsproductie	0	0	1	2	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Overig	10	7	7	7	7	6	6	7	3	3	3	10	10	7	8
Groothandel	91	92	93	90	90	95	87	86	74	75	80	79	78	78	82
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	12	13	14	14	15	13	13	15	11	14	14	15	15	14	16
Totaal	364	360	366	368	376	378	374	380	337	350	382	393	393	384	421

Bron: EUR obv LISA

Overig Rijn- en Maasmond

Tabel 3-76: Overig Rijn- en Maasmond: Ontwikkeling directe zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per sector in 2002-2016

Hoofdsector en Subsector	Aantal bedrijfsvestigingen														
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
<i>Knooppunt</i>	111	118	122	119	114	117	126	111	115	120	115	121	108	107	140
Vervoer	11	10	10	8	7	6	6	4	10	12	12	10	8	10	18
Zeevaart	11	10	10	8	7	7	7	5	8	10	11	9	8	10	10
Binnenvaart	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Wegvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Spoorvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Pijpleiding	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	62	68	71	68	66	68	73	67	68	69	64	68	63	66	85
Overslag/opslag	41	43	45	46	44	45	49	43	39	40	39	43	37	31	38
<i>Vestigingsplaats</i>	289	291	299	296	305	311	322	306	306	307	302	302	297	308	409
Industrie	108	106	106	107	112	114	118	112	117	116	116	118	115	127	163
Voedingsmiddelenindustrie	11	12	14	15	15	15	16	13	17	15	14	14	13	15	13
Aardolie industrie	5	4	4	5	4	5	5	4	5	5	5	6	6	6	5
Chemische industrie	29	28	31	29	29	31	31	31	30	30	31	32	30	30	31
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	46	45	47	43	45	48	49	48	58	58	57	56	56	59	91
Transportmiddelenindustrie	11	10	9	9	10	10	11	12	15	12	13	16	13	16	22
Elektriciteitsproductie	13	13	15	13	12	12	12	12	13	14	16	15	17	16	16
Overig	35	35	34	37	38	37	38	36	26	29	29	28	29	31	36
Groothandel	94	96	99	98	103	104	111	104	103	105	102	101	99	101	141
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	45	49	47	48	51	51	51	48	41	41	37	36	37	38	57
Totaal	435	443	456	446	451	459	478	450	456	462	453	462	449	456	601

Bron: EUR obv LISA

Tabel 3-77: Dordrecht: Ontwikkeling directe zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per sector in 2002-2016

Hoofdsector en Subsector	Aantal bedrijfsvestigingen														
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Knooppunt	33	36	37	34	31	35	36	36	40	41	37	36	33	41	65
Vervoer	7	7	6	4	3	3	3	3	6	7	7	5	5	6	9
Zeevaart	7	7	6	4	3	3	3	3	5	6	6	4	4	5	6
Binnenvaart	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Wegvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Spoorvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Pijpleiding	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	19	21	23	22	20	23	22	22	24	23	20	20	20	24	41
Overslag/opslag	7	8	8	8	8	9	11	11	10	11	10	11	8	11	15
Vestigingsplaats	52	52	52	51	53	55	55	62	64	63	60	60	56	69	170
Industrie	24	22	21	21	23	24	24	29	30	30	29	30	29	35	84
Voedingsmiddelenindustrie	1	1	1	1	1	1	1	1	2	2	2	2	2	1	1
Aardolie industrie	3	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Chemische industrie	1	1	1	1	2	2	2	3	2	2	2	2	2	2	2
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	6	6	6	5	4	5	5	6	7	7	6	6	6	12	49
Transportmiddelenindustrie	4	3	3	3	4	4	4	6	7	6	6	7	6	7	14
Elektriciteitsproductie	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Overig	9	9	8	9	10	10	10	11	10	11	11	11	11	11	16
Groothandel	20	20	21	20	21	22	22	23	25	26	25	24	21	24	59
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	8	10	10	10	9	9	9	10	9	7	6	6	6	10	27
Totaal	85	88	89	85	84	90	91	98	104	104	97	96	89	110	235

Bron: EUR obv LISA

Tabel 3-78: Drechtsteden: Ontwikkeling directe zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per sector in 2002-2016

Hoofdsector en Subsector	Aantal bedrijfsvestigingen														
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Knooppunt	2	2	2	2	2	1	1	1	2	2	3	3	2	2	19
Vervoer	1	1	1	1	1	0	0	0	1	1	1	1	0	0	3
Zeevaart	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	2	2	2	1
Binnenvaart	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Wegvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Spoorvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Pijpleiding	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	4	4	5	4	4	3	3	4	3	2	2	2	2	2	13
Overslag/opslag	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3
Vestigingsplaats	76	72	78	72	70	73	72	73	80	81	83	81	84	80	91
Industrie	48	45	52	48	45	48	48	48	51	51	53	53	53	50	55
Voedingsmiddelenindustrie	3	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Aardolie industrie	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Chemische industrie	2	2	2	3	2	2	2	2	2	2	2	3	3	3	3
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	16	15	18	16	15	16	16	16	16	16	16	16	15	15	17
Transportmiddelenindustrie	17	16	18	16	16	18	18	17	19	18	18	18	17	15	16
Elektriciteitsproductie	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Overig	9	9	11	10	9	9	9	10	11	12	14	13	15	14	15
Groothandel	25	24	23	21	21	21	20	21	25	26	26	24	26	24	31
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	3	3	3	3	4	4	4	4	4	4	4	4	5	6	5
Totaal	85	81	89	81	79	80	79	82	88	88	92	95	99	93	110

Bron: EUR obv LISA

Tabel 3-79: Scheveningen: Ontwikkeling directe zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per sector in 2002-2016

Hoofdsector en Subsector	Aantal bedrijfsvestigingen														
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Knooppunt	7	6	6	6	6	6	7	4	8	10	8	6	6	6	6
Vervoer	2	1	2	2	2	2	2	1	2	2	2	1	1	1	1
Zeevaart	2	1	2	2	2	2	2	1	2	2	2	1	1	1	1
Binnenvaart	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Wegvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Spoorvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Pijpleiding	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	2	2	2	2	2	2	3	1	5	7	5	4	4	4	5
Overslag/opslag	3	3	2	2	2	2	2	2	1	1	1	1	1	1	0
Vestigingsplaats	28	33	34	33	34	34	38	35	40	38	33	32	32	34	32
Industrie	7	9	10	11	11	11	11	10	14	12	12	11	11	12	13
Voedingsmiddelenindustrie	6	7	9	10	10	10	10	9	11	10	9	8	8	9	10
Aardolie industrie	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Chemische industrie	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Transportmiddelenindustrie	1	2	1	1	1	1	1	1	3	2	3	3	3	3	3
Elektriciteitsproductie	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Overig	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Groothandel	15	16	17	15	16	16	20	20	20	19	17	17	17	17	14
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	6	8	7	7	7	7	7	5	6	7	4	4	4	5	5
Totaal	35	39	40	39	40	40	45	39	48	48	41	38	38	40	38

Bron: EUR obv LISA

Tabel 3-80: Moerdijk: Ontwikkeling directe zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per sector in 2002-2016

Hoofdsector en Subsector	Aantal bedrijfsvestigingen														
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Knooppunt	69	74	77	77	75	75	82	70	65	67	67	76	67	58	66
Vervoer	1	1	1	1	1	1	1	0	1	2	2	3	2	3	7
Zeevaart	1	1	1	1	1	1	1	0	0	1	1	2	1	2	1
Binnenvaart	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Wegvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Spoorvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Pijpleiding	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	37	41	41	40	40	40	45	40	36	37	37	42	37	36	36
Overslag/opslag	31	32	35	36	34	34	36	30	28	28	28	31	28	19	23
Vestigingsplaats	161	161	161	164	173	174	181	161	151	155	156	157	156	155	152
Industrie	74	73	73	73	76	77	81	71	71	72	73	75	73	78	64
Voedingsmiddelenindustrie	3	3	3	3	3	3	4	2	3	2	2	3	2	4	1
Aardolie industrie	0	0	0	0	0	1	1	0	1	1	1	1	1	1	0
Chemische industrie	12	12	12	12	12	13	13	12	12	12	13	14	13	13	12
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	23	23	23	22	25	25	26	25	32	33	33	32	33	32	26
Transportmiddelenindustrie	6	5	5	5	5	5	6	5	5	4	4	6	4	6	4
Elektriciteitsproductie	4	4	4	3	3	3	3	2	2	2	2	2	2	2	1
Overig	26	26	26	28	28	27	28	25	16	18	18	17	18	20	20
Groothandel	56	57	58	60	62	62	65	57	54	56	56	56	56	54	63
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	31	31	30	31	35	35	35	33	26	27	27	26	27	23	25
Totaal	230	235	238	241	248	249	263	231	216	222	223	233	223	213	218

Bron: EUR obv LISA

Scheldebekken

Tabel 3-81: Scheldebekken: Ontwikkeling directe zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per sector in 2002-2016

Hoofdsector en Subsector	Aantal bedrijfsvestigingen														
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
<i>Knooppunt</i>	62	65	70	69	69	70	68	76	83	85	89	87	84	97	91
Vervoer	5	6	7	6	6	8	8	13	15	18	19	18	16	22	21
Zeevaart	5	6	7	6	6	6	6	10	11	9	10	9	7	12	11
Binnenvaart	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Wegvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Spoorvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Pijpleiding	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	40	41	43	42	42	40	37	40	39	38	39	35	38	40	38
Overslag/opslag	17	18	20	21	21	22	23	23	29	29	31	34	30	35	32
<i>Vestigingsplaats</i>	94	91	91	88	93	91	91	87	111	109	114	112	117	128	126
Industrie	55	54	54	56	59	61	61	55	68	66	66	69	72	79	75
Voedingsmiddelenindustrie	5	5	4	4	4	4	4	4	5	5	5	6	6	6	5
Aardolie industrie	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Chemische industrie	9	9	9	9	10	10	10	9	12	12	11	13	14	15	15
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	12	12	12	14	15	16	16	16	17	17	18	19	20	18	17
Transportmiddelenindustrie	16	16	15	15	15	16	16	13	16	14	13	12	13	19	18
Elektriciteitsproductie	2	2	2	2	3	2	2	3	4	4	5	4	3	3	5
Overig	10	9	11	11	11	12	12	9	13	13	13	14	15	17	14
Groothandel	15	15	16	13	14	14	14	15	26	25	27	24	23	28	26
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	24	22	21	19	20	16	16	17	17	18	21	19	22	21	25
Totaal	156	156	161	157	162	161	159	163	194	194	203	199	201	225	217

Bron: EUR obv LISA

Tabel 3-82: Vlissingen: Ontwikkeling directe zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per sector in 2002-2016

Hoofdsector en Subsector	Aantal bedrijfsvestigingen														
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Knooppunt	25	27	31	30	30	32	31	34	39	35	39	36	35	37	32
Vervoer	2	3	3	2	2	2	2	6	8	6	7	5	4	6	5
Zeevaart	2	3	3	2	2	1	1	4	5	3	4	3	2	4	3
Binnenvaart	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Wegvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Spoorvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Pijpleiding	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	18	20	22	22	22	24	22	23	22	20	21	19	21	21	20
Overslag/opslag	5	4	6	6	6	6	7	5	9	9	11	12	10	10	7
Vestigingsplaats	38	37	34	36	38	36	36	35	44	41	42	40	41	39	36
Industrie	26	25	24	26	28	27	27	25	30	28	29	30	31	30	28
Voedingsmiddelenindustrie	4	4	3	3	3	3	3	3	4	4	4	4	4	4	3
Aardolie industrie	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Chemische industrie	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	4	5	5	5
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	6	6	6	8	9	9	9	9	9	8	9	10	10	8	8
Transportmiddelenindustrie	7	7	6	6	6	7	7	6	7	6	5	4	4	5	5
Elektriciteitsproductie	0	0	0	0	1	0	0	0	1	1	2	1	1	1	1
Overig	6	5	6	6	6	5	5	4	6	6	6	7	7	7	6
Groothandel	4	4	3	3	3	4	4	5	8	8	8	5	5	5	4
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	8	8	7	7	7	5	5	5	6	5	5	5	5	4	4
Totaal	63	64	65	66	68	68	67	69	83	76	81	76	76	76	68

Bron: EUR obv LISA

Tabel 3-83: Borsele: Ontwikkeling directe zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per sector in 2002-2016

Hoofdsector en Subsector	Aantal bedrijfsvestigingen														
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Knooppunt	8	9	10	10	10	10	10	11	11	12	12	13	13	14	13
Vervoer	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Zeevaart	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Binnenvaart	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Wegvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Spoorvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Pijpleiding	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	3	3	4	4	4	3	3	4	4	5	5	5	6	6	5
Overslag/opslag	5	6	6	6	6	7	7	7	7	7	7	8	7	8	8
Vestigingsplaats	10	10	12	12	12	12	12	12	14	14	16	15	19	20	20
Industrie	6	6	6	6	6	7	7	7	8	8	8	8	10	11	10
Voedingsmiddelenindustrie	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	1	1
Aardolie industrie	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Chemische industrie	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	2	2	2	2	2	3	3	3	4	4	4	3	4	4	4
Transportmiddelenindustrie	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	3	2
Elektriciteitsproductie	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Overig	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	1
Groothandel	0	0	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	1	1
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	4	4	4	4	4	3	3	3	4	4	6	5	7	8	9
Totaal	18	19	22	22	22	22	22	23	25	26	28	28	32	34	33

Bron: EUR obv LISA

Tabel 3-84: Terneuzen: Ontwikkeling directe zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen per sector in 2002-2016

Hoofdsector en Subsector	Aantal bedrijfsvestigingen														
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Knooppunt	29	29	29	29	29	28	27	31	33	38	38	38	36	46	46
Vervoer	3	3	4	4	4	6	6	7	7	12	12	13	12	16	16
Zeevaart	3	3	4	4	4	5	5	6	6	6	6	6	5	8	8
Binnenvaart	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Wegvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Spoorvervoer	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Pijpleiding	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Dienstverlening t.b.v. het vervoer	19	18	17	16	16	13	12	13	13	13	13	11	11	13	13
Overslag/opslag	7	8	8	9	9	9	9	11	13	13	13	14	13	17	17
Vestigingsplaats	46	44	45	40	43	43	43	40	53	54	56	57	57	69	70
Industrie	23	23	24	24	25	27	27	23	30	30	29	31	31	38	37
Voedingsmiddelenindustrie	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Aardolie industrie	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Chemische industrie	6	6	6	6	7	7	7	6	9	9	8	9	9	10	10
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	4	4	4	4	4	4	4	4	4	5	5	6	6	6	5
Transportmiddelenindustrie	7	7	7	7	7	7	7	5	7	6	6	6	7	11	11
Elektriciteitsproductie	1	1	1	1	1	1	1	2	2	2	2	2	1	1	3
Overig	4	4	5	5	5	7	7	5	7	7	7	7	7	9	7
Groothandel	11	11	11	8	9	8	8	8	16	15	17	17	16	22	21
Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	12	10	10	8	9	8	8	9	7	9	10	9	10	9	12
Totaal	75	73	74	69	72	71	70	71	86	92	94	95	93	115	116

Bron: EUR obv LISA

Economische indicatoren per zeehaven (indirect)

De in deze Havenmonitor berekende indirecte effecten hebben betrekking op de economische effecten die ontstaan bij de toeleveranciers van de zeehavengerelateerde sectoren; de zogenaamde achterwaartse effecten van de Nederlandse zeehavengebieden op de rest van de Nederlandse economie. In

Tabel 3-85 en Tabel 3-86 is de ontwikkeling van de toegevoegde waarde en werkgelegenheidsmultipliers weergegeven voor de verschillende zeehavens. Tabel 3-87 en Tabel 3-88 geven de ontwikkeling van indirecte werkgelegenheid en indirecte toegevoegde waarde in absolute waarden.

Tabel 3-85: Ontwikkeling werkgelegenheidsmultipliers per zeehaven 2002-2016

	Werkgelegenheidsmultipliers														
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
<i>Noordelijke zeehavens</i>	2,04	2,07	2,12	2,18	2,18	2,24	2,13	2,08	2,08	2,09	2,11	2,10	2,19	2,19	2,23
Delfzijl	2,05	2,09	2,14	2,19	2,18	2,27	2,12	2,09	2,09	2,12	2,14	2,12	2,15	2,19	2,18
Eemshaven	2,21	2,30	2,36	2,33	2,37	2,39	2,36	2,23	1,88	1,90	1,91	1,86	2,06	2,05	2,08
Harlingen	1,83	1,88	1,93	1,93	1,93	2,02	1,82	1,86	1,94	1,89	1,96	1,97	1,97	1,94	2,05
Den Helder	2,04	2,05	2,08	2,24	2,27	2,25	2,23	2,13	2,21	2,18	2,21	2,23	2,40	2,35	2,52
<i>Noordzeekanaalgebied</i>	1,84	1,87	1,89	1,90	1,92	1,96	1,91	1,87	1,93	1,96	1,97	1,93	1,97	1,98	2,00
Amsterdam	1,78	1,81	1,83	1,84	1,86	1,86	1,80	1,78	1,74	1,77	1,78	1,76	1,79	1,81	1,84
Beverwijk	1,82	1,79	1,78	1,79	1,82	1,83	1,89	1,95	2,01	2,00	2,00	1,94	2,00	2,00	2,07
Velsen/Ijmuiden	1,81	1,83	1,86	1,86	1,90	1,96	1,92	1,82	2,08	2,10	2,10	2,04	2,12	2,11	2,11
Zaanstad	2,27	2,29	2,29	2,30	2,34	2,43	2,43	2,43	2,24	2,30	2,34	2,31	2,31	2,29	2,35
<i>Rijn-Maasmond</i>	1,87	1,86	1,90	1,88	1,91	1,95	1,94	1,90	1,89	1,90	1,91	1,89	1,92	1,93	1,94
Rotterdam	1,90	1,88	1,92	1,90	1,92	1,95	1,95	1,90	1,91	1,90	1,91	1,89	1,92	1,93	1,93
Schiedam	1,79	1,78	1,79	1,77	1,82	1,88	1,84	1,84	1,79	1,84	1,85	1,85	1,82	1,81	1,83
Vlaardingen	1,71	1,68	1,75	1,76	1,71	1,76	1,71	1,61	1,61	1,70	1,65	1,63	1,67	1,78	1,80
Maassluis	1,58	1,53	1,54	1,55	1,56	1,62	1,65	1,67	1,72	1,74	1,76	1,76	1,76	1,77	1,77
Overig Rijnmond	1,71	1,70	1,71	1,72	1,73	1,76	1,73	1,72	1,73	1,75	1,78	1,76	1,78	1,78	1,80
Dordrecht	2,19	2,14	2,19	2,19	2,27	2,35	2,36	2,22	2,11	2,15	2,16	2,17	2,27	2,23	2,14
Drechtsteden	1,80	1,81	1,84	1,86	1,92	2,04	1,97	2,01	2,13	2,09	2,21	2,21	2,27	2,28	2,33
Moerdijk	1,88	1,88	1,89	1,92	1,95	1,99	1,99	1,96	1,83	1,86	1,86	1,85	1,88	1,88	1,89
Scheveningen	1,51	1,69	1,73	1,56	1,56	1,70	1,59	1,55	1,66	1,65	1,65	1,56	1,58	1,60	1,62
<i>Scheldbekken</i>	2,09	2,08	2,11	2,10	2,15	2,23	2,22	2,14	2,08	2,10	2,14	2,11	2,13	2,14	2,14
Vlissingen	1,78	1,75	1,78	1,78	1,81	1,89	1,86	1,84	1,87	1,86	1,88	1,83	1,84	1,85	1,88
Borsele	2,99	2,96	2,93	2,88	2,98	3,12	3,17	2,98	2,96	2,79	2,91	2,86	2,91	2,77	2,73
Terneuzen	2,16	2,15	2,18	2,18	2,24	2,33	2,32	2,21	2,05	2,15	2,13	2,09	2,12	2,16	2,16
Totaal Nederlandse zeehavengebieden	1,90	1,90	1,93	1,92	1,95	1,99	1,97	1,92	1,93	1,94	1,95	1,93	1,96	1,97	1,99

Tabel 3-86: Ontwikkeling toegevoegde waarde multipliers per zeehaven 2002-2016

	Toegevoegde waarde multipliers														
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
<i>Noordelijke zeehavens</i>	1,55	1,58	1,55	1,52	1,52	1,57	1,50	1,58	1,52	1,54	1,55	1,52	1,46	1,47	1,49
Delfzijl	1,64	1,67	1,61	1,58	1,64	1,72	1,63	1,74	1,65	1,68	1,72	1,68	1,64	1,59	1,59
Eemshaven	1,73	1,75	1,79	1,76	1,76	1,67	1,77	1,60	1,48	1,47	1,45	1,45	1,35	1,34	1,37
Harlingen	1,53	1,58	1,57	1,55	1,56	1,63	1,50	1,62	1,60	1,61	1,63	1,59	1,58	1,57	1,62
Den Helder	1,27	1,27	1,30	1,23	1,19	1,21	1,19	1,26	1,25	1,26	1,25	1,24	1,23	1,27	1,31
<i>Noordzeekanaalgebied</i>	1,55	1,55	1,50	1,49	1,52	1,54	1,54	1,54	1,69	1,72	1,72	1,69	1,64	1,63	1,64
Amsterdam	1,47	1,48	1,47	1,46	1,47	1,48	1,45	1,47	1,51	1,52	1,54	1,52	1,51	1,49	1,50
Beverwijk	1,43	1,40	1,36	1,33	1,34	1,35	1,33	1,40	1,48	1,45	1,50	1,56	1,54	1,45	1,43
Velsen/Ijmuiden	1,64	1,62	1,53	1,52	1,56	1,61	1,66	1,63	1,84	1,94	1,90	1,86	1,74	1,79	1,78
Zaanstad	1,52	1,56	1,57	1,54	1,57	1,59	1,55	1,54	1,98	1,98	1,98	1,96	1,89	1,84	1,82
<i>Rijn-Maasmond</i>	1,52	1,52	1,50	1,47	1,51	1,52	1,53	1,60	1,65	1,65	1,66	1,66	1,67	1,56	1,55
Rotterdam	1,52	1,52	1,49	1,45	1,50	1,51	1,52	1,59	1,68	1,67	1,68	1,68	1,70	1,57	1,55
Schiedam	1,36	1,34	1,53	1,47	1,49	1,50	1,51	1,54	1,54	1,56	1,57	1,56	1,50	1,49	1,49
Vlaardingen	1,46	1,41	1,47	1,48	1,49	1,52	1,52	1,48	1,48	1,50	1,50	1,48	1,47	1,53	1,53
Maassluis	1,29	1,31	1,31	1,30	1,31	1,30	1,31	1,37	1,46	1,45	1,45	1,45	1,43	1,42	1,43
Overig Rijnmond	1,51	1,51	1,47	1,46	1,47	1,48	1,46	1,51	1,45	1,45	1,45	1,43	1,44	1,42	1,45
Dordrecht	1,77	1,76	1,76	1,65	1,68	1,73	1,71	1,88	1,69	1,69	1,73	1,73	1,81	1,63	1,59
Drechtsteden	1,64	1,66	1,63	1,62	1,65	1,69	1,74	1,86	1,81	1,86	1,91	1,90	1,91	1,88	1,88
Moerdijk	1,48	1,49	1,46	1,47	1,48	1,48	1,52	1,54	1,52	1,54	1,56	1,54	1,54	1,49	1,48
Scheveningen	1,34	1,46	1,48	1,43	1,41	1,46	1,45	1,46	1,42	1,43	1,43	1,40	1,39	1,37	1,35
<i>Scheldebekken</i>	1,59	1,60	1,53	1,55	1,60	1,60	1,62	1,68	1,64	1,67	1,69	1,69	1,69	1,59	1,56
Vlissingen	1,55	1,56	1,53	1,53	1,54	1,55	1,56	1,61	1,59	1,61	1,58	1,55	1,53	1,53	1,54
Borsele	1,78	1,72	1,66	1,57	1,66	1,64	1,71	1,80	1,99	1,91	1,90	1,98	2,24	1,73	1,69
Terneuzen	1,58	1,60	1,51	1,56	1,61	1,61	1,62	1,69	1,61	1,65	1,69	1,68	1,67	1,58	1,55
Totaal Nederlandse zeehavengebieden	1,53	1,54	1,51	1,48	1,52	1,54	1,54	1,60	1,65	1,66	1,67	1,66	1,66	1,57	1,56

Bron: EUR obv LISA en CBS data

Tabel 3-87: Ontwikkeling indirecte werkgelegenheid per zeehaven 2002-2016

	Werkzame personen														
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
<i>Noordelijke zeehavens</i>	8.797	9.022	9.231	9.487	9.197	9.517	8.963	8.863	8.815	8.853	9.218	9.276	10.825	12.102	13.331
Delfzijl	5.300	5.536	5.635	5.675	5.171	5.359	4.803	4.824	4.680	4.905	4.936	5.046	5.114	6.137	6.381
Eemshaven	734	692	772	798	794	909	896	950	740	696	785	709	981	1.057	1.643
Harlingen	744	783	811	802	859	1.094	856	957	1.124	960	1.068	1.007	1.087	1.162	1.496
Den Helder	2.019	2.011	2.012	2.213	2.374	2.155	2.407	2.131	2.271	2.293	2.429	2.514	3.643	3.746	3.811
<i>Noordzeekanaalgebied</i>	29.095	28.699	28.580	29.118	30.872	33.552	32.462	30.118	31.413	32.386	34.148	31.935	33.326	33.680	34.882
Amsterdam	12.133	11.972	12.095	12.439	13.775	14.662	14.255	13.531	12.217	12.843	13.645	13.479	13.857	14.370	14.865
Beverwijk	499	473	491	552	565	596	650	583	572	578	591	514	578	577	617
Velsen/Ijmuiden	11.993	11.752	11.521	11.806	12.126	13.016	12.361	10.880	14.195	14.234	14.824	13.170	13.928	13.734	14.417
Zaanstad	4.471	4.503	4.472	4.321	4.405	5.277	5.196	5.123	4.429	4.731	5.087	4.772	4.963	4.999	4.983
<i>Rijn-Maasmond</i>	89.158	87.933	88.952	88.450	93.383	100.098	100.761	98.169	94.675	95.470	100.998	101.168	105.235	106.034	111.123
Rotterdam	61.549	61.154	61.960	61.925	65.278	69.209	69.934	67.335	65.704	66.630	70.830	69.852	72.827	73.112	76.700
Schiedam	1.941	1.877	1.913	2.044	2.112	2.323	2.238	2.223	2.041	2.146	2.222	2.238	2.032	2.012	2.569
Vlaardingen	1.224	1.152	1.174	1.277	1.121	1.823	1.646	1.573	1.537	1.359	1.685	1.545	1.736	2.061	2.331
Maassluis	270	211	213	221	231	261	273	306	298	308	318	335	339	320	357
Overig Rijnmond	5.923	5.415	5.202	5.176	5.498	5.806	5.973	6.320	5.869	6.301	6.622	7.350	7.480	7.249	7.756
Dordrecht	4.264	4.065	4.252	3.744	4.232	4.768	4.888	4.409	3.821	3.919	4.061	3.812	3.905	4.054	4.129
Drechtsteden	5.083	4.780	4.866	4.783	5.146	5.915	5.665	6.076	6.845	6.534	7.323	8.119	8.684	8.475	8.915
Moerdijk	8.196	8.185	8.260	8.553	9.052	9.479	9.694	9.533	8.058	7.804	7.480	7.576	7.874	8.365	7.941
Scheveningen	708	1.095	1.112	726	715	514	448	394	502	468	457	340	358	386	425
Rotterdam-Rijnmond	70.907	69.808	70.462	70.644	74.239	79.422	80.065	77.757	75.449	76.745	81.677	81.319	84.414	84.755	89.713
Overig Rijn- en Maasmond	18.251	18.125	18.491	17.806	19.145	20.676	20.696	20.412	19.226	18.725	19.321	19.848	20.822	21.280	21.410
<i>Scheldebekken</i>	16.287	15.802	15.835	16.218	17.616	19.271	19.136	19.074	16.486	17.091	17.669	16.433	17.196	17.577	18.221
Vlissingen	4.793	4.514	4.479	4.678	5.224	5.989	5.720	5.838	5.508	5.602	5.172	4.287	4.468	4.645	4.811
Borsele	3.204	3.087	3.141	3.157	3.440	3.700	3.760	3.750	3.391	3.237	3.856	3.880	4.044	3.886	3.710
Terneuzen	8.290	8.201	8.216	8.383	8.953	9.582	9.656	9.485	7.587	8.253	8.641	8.266	8.683	9.046	9.701
<i>Totaal Nederlandse zeehavengebieden</i>	143.337	141.456	142.598	143.273	151.068	162.438	161.323	156.223	151.388	153.800	162.033	158.811	166.581	169.394	177.558

Bron: EUR obv LISA en CBS data

Economische betekenis Nederlandse zeehavengebieden 2016

Tabel 3-88: Ontwikkeling indirecte toegevoegde waarde 2002-2016 (in lopende prijzen)

	Toegevoegde Waarde (in mln euro, in lopende prijzen)														
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
<i>Noordelijke zeehavens</i>	473	521	558	584	572	615	600	577	579	600	613	610	652	738	815
Delfzijl	327	365	383	411	381	404	381	369	372	403	405	413	407	479	495
Eemshaven	62	64	71	78	88	96	106	90	78	74	78	66	94	94	145
Harlingen	32	36	39	41	44	57	45	51	60	51	56	53	58	63	80
Den Helder	53	56	65	55	59	57	68	67	68	72	75	78	92	102	95
<i>Noordzeekanaalgebied</i>	1.499	1.574	1.622	1.748	1.971	2.173	2.222	1.909	2.505	2.622	2.754	2.578	2.574	2.589	2.640
Amsterdam	577	605	633	693	807	890	880	780	910	953	1.004	983	992	1.025	1.070
Beverwijk	23	23	24	27	30	32	36	31	36	37	42	39	38	36	33
Velsen/Ijmuiden	755	788	799	863	958	1.036	1.081	876	1.157	1.205	1.234	1.103	1.097	1.084	1.099
Zaanstad	144	159	167	164	177	215	226	221	402	427	474	452	446	443	438
<i>Rijn-Maasmond</i>	5.675	5.912	6.084	6.402	7.107	7.888	8.713	7.809	8.659	8.941	9.469	9.312	9.406	9.087	9.432
Rotterdam	4.140	4.361	4.476	4.761	5.257	5.818	6.451	5.645	6.600	6.825	7.265	7.061	7.070	6.732	6.967
Schiedam	114	114	118	117	124	133	141	144	152	160	167	166	145	141	170
Vlaardingen	62	52	65	75	76	127	156	112	124	111	130	117	132	164	179
Maassluis	12	10	10	11	12	14	15	17	22	23	24	24	24	23	25
Overig Rijnmond	300	289	273	286	312	341	375	396	360	388	403	433	451	431	502
Dordrecht	271	264	287	263	339	388	424	350	267	282	295	282	278	281	276
Drechtsteden	311	309	324	339	381	409	462	501	473	463	504	563	603	587	611
Moerdijk	424	448	462	503	560	622	656	615	631	660	653	645	681	705	677
Scheveningen	41	66	69	47	46	36	33	29	31	29	28	20	21	23	26
Rotterdam-Rijnmond	4.627	4.825	4.942	5.250	5.781	6.433	7.138	6.314	7.257	7.507	7.989	7.801	7.822	7.491	7.843
Overig Rijn- en Maasmond	1.048	1.086	1.142	1.151	1.326	1.455	1.575	1.494	1.402	1.434	1.480	1.510	1.584	1.595	1.589
<i>Scheldebekken</i>	1.263	1.341	1.364	1.526	1.783	1.941	2.100	1.869	1.861	2.000	2.038	1.926	1.911	1.922	1.951
Vlissingen	293	305	308	335	386	426	449	454	432	426	370	312	324	334	345
Borsele	184	186	193	213	254	270	323	279	269	274	312	317	314	275	249
Terneuzen	786	850	862	978	1.143	1.245	1.327	1.136	1.160	1.301	1.356	1.298	1.273	1.313	1.357
Totaal Nederlandse zeehavengebieden	8.910	9.349	9.628	10.260	11.432	12.617	13.635	12.163	13.604	14.163	14.873	14.426	14.543	14.335	14.837

Bron: EUR obv LISA en CBS data

Private investeringen per zeehavengebied

Onderstaande tabellen geven de private investeringen in zeehavengerelateerde activiteiten weer. In enkele gevallen worden deze cijfers niet door het CBS gepubliceerd omdat ze vertrouwelijk zijn of niet binnen de betrouwbaarheidsmarge van 15% vallen.² Eventuele afwijkingen in de totalen in deze sectie ten opzichte van Tabel 2-11 of Tabel 2-12 komen door vertrouwelijkheid van gegevens.

Tabel 3-89: Ontwikkeling van private investeringen in de Nederlandse zeehavens per sector in periode 2000-2015

	Private Investerings (x 1000 euro, in lopende prijzen)															
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Industrie	1.607.468	x	1.627.000	1.715.302	1.328.801	1.121.171	1.553.960	1.196.056	1.920.179	2.079.806	2.644.471	2.806.005	3.144.123	4.523.550	5.607.088	2.886.097
Groothandel	139.250	x	x	118.145	x	x	x	113.751	213.106	121.135	133.207	186.866	156.325	175.431	154.732	110.373
Transport & distributie	x	775.790	494.000	623.783	765.260	864.929	1.239.368	1.255.201	1.995.382	1.332.556	1.876.447	2.285.268	1.871.804	2.126.691	1.806.514	2.392.399
Zakelijke diensten en openbaar bestuur	x	x	x	34.265	x	x	x	b	105.200	64.755	56.415	46.125	55.488	43.349	63.386	60.013
Totaal	2.190.854	2.182.896	2.272.000	2.491.497	2.285.968	2.203.792	2.967.344	3.025.369	4.233.867	3.598.252	4.754.074	5.432.817	5.227.740	6.875.398	7.656.658	5.467.988

Bron: EUR obv CBS

Tabel 3-90: Ontwikkeling van private investeringen in de Noordelijke zeehavens per sector in periode 2000-2015

	Private Investerings (x 1000 euro, in lopende prijzen)															
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Industrie	43.810	x	73.000	49.978	37.542	43.356	296.338	68.882	131.007	235.989	359.302	90.037	379.602	1.998.480	128.483	128.202
Groothandel	4.805	5.876	4.000	2.589	x	3.989	3.752	7.186	10.780	4.332	5.296	4.787	6.338	3.449	X	X
Transport & distributie	82.694	46.484	48.000	107.415	50.176	119.393	124.724	175.482	146.434	138.597	94.676	52.942	85.125	307.708	158.479	145.477
Zakelijke diensten en openbaar bestuur	706	x	0	416	x	B	658	994	459	541	607	691	1.314	X	X	X
Totaal	132.015	166.105	125.000	160.399	93.524	167.219	425.472	252.544	288.679	379.458	459.882	148.458	472.379	2.312.012	291.133	279.819

Bron: EUR obv CBS

² Definitieve investeringscijfers voor 2016 zijn op het moment van verschijnen nog niet beschikbaar

Economische betekenis Nederlandse zeehavengebieden 2016

Tabel 3-91: Ontwikkeling van private investeringen in het Noordzeekanaalgebied per sector in periode 2000-2015

	Private Investerings (x 1000 euro, in lopende prijzen)															
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Industrie	546.369	258.362	208.000	179.281	133.378	284.271	259.409	x	303.986	578.294	379.337	134.052	283.061	581.519	240.202	281.181
Groothandel	51.142	40.020	34.000	31.964	24.576	27.109	34.881	x	65.500	36.992	39.313	31.655	25.538	61.748	69.548	46.121
Transport & distributie	46.720	111.448	54.000	57.190	70.278	101.404	156.958	256.263	148.280	238.307	173.566	289.541	100.626	234.365	303.849	214.881
Zakelijke diensten en openbaar bestuur	7.766	19.729	4.000	8.113	44.033	73.346	11.523	13.839	20.199	23.087	29.862	17.032	20.896	7.822	40.576	11.600
Totaal	651.997	429.558	301.000	276.548	272.265	486.130	462.771	650.951	537.965	876.680	622.078	472.279	430.122	885.454	654.175	553.784

Bron: EUR obv CBS

Tabel 3-92: Ontwikkeling van private investeringen in Rijn- en Maasmond per sector in periode 2000-2015

	Private Investerings (x 1000 euro, in lopende prijzen)															
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Industrie	762.581	544.128	950.000	1.168.370	1.078.485	645.569	728.837	830.483	1.246.413	914.475	1.350.825	1.942.960	1.605.690	1.246.508	4.613.966	1.595.678
Groothandel	79.009	74.688	78.000	78.152	84.259	71.119	x	106.565	124.764	62.991	32.975	44.889	86.825	60.060	40.931	28.358
Transport & distributie	262.081	596.277	363.000	388.098	588.579	593.875	912.360	783.938	1.630.827	903.582	1.535.127	1.812.072	1.465.022	1.365.136	1.255.322	1.878.105
Zakelijke diensten en openbaar bestuur	16.847	35.674	14.000	24.195	27.862	34.005	x	55.336	83.529	39.667	17.802	19.045	15.286	30.246	18.683	41.814
Totaal	1.120.519	1.250.766	1.406.000	1.658.816	1.719.695	1.344.568	1.753.797	1.776.322	3.085.532	1.920.715	2.936.729	3.818.966	3.172.823	2.701.950	5.928.903	3.543.956

Bron: EUR obv CBS

Tabel 3-93: Ontwikkeling van private investeringen in Scheldebekken per sector in periode 2000-2015

	Private Investerings (x 1000 euro, in lopende prijzen)															
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Industrie	254.708	299.347	395.000	317.673	138.885	147.975	269.376	296.691	238.774	351.048	221.982	494.963	319.901	288.855	383.512	190.510
Groothandel	4.294	x	x	5.440	x	x	x	0	12.062	16.821	5.916	7.583	14.741	16.017	x	x
Transport & distributie	x	21.581	29.000	71.080	56.227	50.257	45.326	39.518	69.841	52.070	x	x	72.965	158.307	47.920	113.515
Zakelijke diensten en openbaar bestuur	x	x	x	1.541	x	x	x	0	1.013	1.461	x	x	4.729	x	x	x
Totaal	286.323	336.467	440.000	395.734	200.484	205.875	325.304	345.552	321.691	421.400	271.432	611.098	412.337	467.181	452.199	316.991

Bron: EUR obv CBS

Publieke investeringen per havengebied

In deze paragraaf wordt een overzicht gegeven van de publieke investeringen in de zeehavens. Allereerst is het belangrijk om vast te stellen wie deze publieke investeringen doet. Ten eerste doen de (verzelfstandigde) havenbeheerders investeringen met economisch nut. In de jaarrekeningen van deze havenbeheerders zijn deze investeringen terug te vinden op de balans onder de post 'vaste activa'. In de toelichting op deze post zijn de investeringen vaak uitgesplitst waarbij een verdeling valt te maken in 'gronden/terreinen/gebouwen', '(haven)infrastructuur' en een post 'overig'. Er wordt voor de reeks in de Havenmonitor uitgegaan van de *bruto*-investeringen. Afschrijvingen worden derhalve niet meegenomen. Ook is er uitgegaan van lopende prijzen. Een aantal Nederlandse zeehavens valt, wat betreft financiën, onder direct beheer van de gemeente waarin deze haven ligt. Voor deze havens is zoveel mogelijk een betrouwbaar beeld samengesteld uit jaarrekeningen van gemeenten. Vanzelfsprekend kunnen lokale overheden nog extra investeringen doen in havengebieden, deze investeringen isoleren is echter lastig daar deze posten vaak geconsolideerd voor een hele gemeente zijn. De aanleg van een woonerf en de aanleg van een ontsluitingsweg voor een havengebied vallen bij een gemeente bijvoorbeeld vaak onder dezelfde post op de balans. De cijfers in de tabellen zijn dan ook, in het geval van een verzelfstandigd havenbedrijf, overeenkomstig met de jaarrekeningen van deze bedrijven en in het geval van een gemeentelijke dienst, vallend onder de begroting van de gemeente, komen de cijfers uit de programmarekeningen/jaarstukken van de betreffende gemeente.

Naast lokale overheden wordt er ook door de Rijksoverheid geïnvesteerd in zeehavens. Deze investeringen worden meestal gedaan vanuit het Infrastructuurfonds. Projecten die vanuit het Infrastructuurfonds gefinancierd worden komen in het MIRT terecht. Voor de investeringsreeks 2007-2016 is dan ook gekeken naar de realisatie van de MIRT projecten in deze jaren. Per project is een afweging gemaakt of deze projecten toe te wijzen zijn aan 'investeringen in zeehavens'. Ook de uitgaven voor aanlegprojecten van Rijkswaterstaat komen voor rekening van het Infrastructuurfonds. Voor de zeehavens van Scheveningen, Dordrecht en Drechtsteden zijn geen gegevens opgenomen vanwege een gebrek aan beschikbaarheid van (betrouwbare) data danwel het ontbreken van investeringen die verder reiken dan reguliere onderhoudsinvesteringen. Ook is voor de investeringen door de Rijksoverheid een correctie toegepast om dubbeltelling van fondsen voor landaanwinning Maasvlakte II te voorkomen. De hiervoor bestemde fondsen uit het MIRT zijn dan ook meegeteld bij investeringen door het Havenbedrijf Rotterdam en niet bij de investeringen door de Rijksoverheid. Tot slot is er voor gekozen om in deze reeks de eventuele investeringen door deelnemingen van de zeehavenbeheerders in principe buiten beschouwing te laten. Aandachtspunt voor de editie 2016 van de Havenmonitor is de inclusie van het (deels) opgeleverde PPS project A15 MaVa. Daar er bij meer (grote) projecten, denk bijvoorbeeld Zeetoeegang IJmond, gekozen wordt voor deze projectvorm kan dit implicaties hebben voor de vergelijkbaarheid van de cijferreeksen over de gehele periode.

Met boekhoudkundige veranderingen door nieuwe opgerichte zelfstandige havenbeheerders gedurende de tijdreeks (dus verzelfstandigen van gemeentelijke/provinciale havendiensten) wordt zoveel mogelijk rekening gehouden, waar nodig zijn hierover voetnoten geplaatst.

Economische betekenis Nederlandse zeehavengebieden 2016

	Investerings Infrastructuurfonds 2007-2016 (MIRT) , x1000 EUR									
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Hoofdwegennet realisatie (alleen A15 MaVa (PPS))	0	0	0	0	35.000	0	54.000	359.000	446.000	119.000
Spoorwegen IF13.02.04 (Betuweroute)	27.800	20.600	39.100	77.600	59.200	52.059	0	0	0	0
Spoorwegen IF13.03.02 (Realisatieprogramma goederenvervoer)	36.800	33.700	25.400	21.900	18.000	13.000	51.000	52.000	57.000	21.000
Hoofdvaarwegennet IF15.03 (Aanleg)	85.421	83.674	102.733	211.048	193.644	226.954	290.785	269.264	210.556	124.309
Megaprojecten niet-verkeer en vervoer IF16.01/17.06 (Project Mainportontwikkeling R'dam)	3.100	42.200	49.500	14.200	80.300	74.973	50.000	2.993	4.650	6.687
Megaprojecten verkeer en vervoer IF17.02 (Betuweroute)	154.300	124.200	44.800	31.800	4.100	9.147	4.699	1.709	778	1.689
Totaal / jaar	307.421	304.374	261.533	356.548	390.244	376.133	450.484	684.966	718.984	272.685

N.b.: voor 2011 en 2012 is er bij IF16.01 EUR 363 mln per jaar afgetrokken omdat dit bedrag voor landaanwinning ook al bij de investeringen door HbR geteld is

		Haven Den Helder (bedragen x1000 euro, lopende prijzen)									
		2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Gronden, Gebouwen & Terreinen	Havenautoriteit	0	0	0	86	0	0	0	0	0	0
Havenwerken en infrastructurele werken	Havenautoriteit	5109	9042	2081	1074	0	4051	0	0	0	0
Overige activa (investeringen met economisch nut)	Havenautoriteit	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Totaal		5.109	9.042	2.081	1.160	0	4.051	0	0	0	0

Bron: Gebaseerd op Programmarekeningen Gem. Den Helder, post 'Exploitatie en beheer havens en voor 2013 jaarverslag NV Port of Den Helder, 2014 raaddstukken

Economische betekenis Nederlandse zeehavengebieden 2016

		Groningen Seaports (bedragen x1000 EUR, lopende prijzen)									
		2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Gronden, Gebouwen & Terreinen	Havenautoriteit	0	30254	6310	13475	11656	6822	x	x	x	x
Havenwerken en infrastructurele werken	Havenautoriteit	17345	10319	7844	39594	49084	30541	x	x	x	x
Overige activa (investerings met economisch nut)	Havenautoriteit	115	123	460	560	371	978	x	x	x	x
Totaal		17.460	40.696	14.614	53.629	61.111	38.341	13.729	50.656	17.459	32.922

Bron: Jaarverslag Groningen Seaports, balanspost: 'investerings in materiele vaste activa', cijfer 2014 e.v. betreft optelpost incl. 'vaste activa in aanbouw'

		Haven Amsterdam (bedragen x1000 EUR, lopende prijzen)									
		2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Gronden, Gebouwen & Terreinen	Havenautoriteit	x	x	x	x	x	x	0	0	x	x
Havenwerken en infrastructurele werken	Havenautoriteit	x	x	x	x	x	x	3124	4563	x	x
Overige activa (investerings met economisch nut)*	Havenautoriteit	x	x	x	x	x	x	4969	3976	x	x
* incl investeringen in 'vaste activa in aanbouw'	Havenautoriteit	?	35900	53200	36700	18800	21500	x	x	x	x
Totaal		0	35.900	53.200	36.700	18.800	21.500	8.093	8.539	19.579	12.604

Bron: Jaarverslag Haven Amsterdam

		Havens NZKG (bedragen x1000 EUR, lopende prijzen)									
		2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Gronden	Havenautoriteit	0	164	0	0	0	0	0	0	0	0
Havenwerken, gebouwen, terreininrichting en infrastructurele werken	Havenautoriteit	22	186	121	827	67	78	174	313	0	0
Overige activa (investerings met economisch nut)	Havenautoriteit	190	348	150	270	91	80	68	181	1562	192
Totaal		212	698	271	1.097	158	158	242	494	1.562	192

Bron: Jaarstukken betreffende gemeenten Zaanstad, Beverwijk, Velsen & Jaarverslag Zeehaven IJmuiden NV, balanspost 'Investerings in materiele vaste activa' (brutoinvesterings)

		Havenbedrijf Rotterdam (bedragen x1000 EUR, lopende prijzen)									
		2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Gronden, Gebouwen & Terreinen	Havenautoriteit	970	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Havenwerken en infrastructurele werken	Havenautoriteit	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Overige activa (investerings met economisch nut)*	Havenautoriteit	233956	190745	351838	413328	494383	625707	262.859	193.110	151.137	179.817
* incl investeringen in 'vaste activa in aanbouw'	Totaal	234.926	190.745	351.838	413.328	494.383	625.707	262.859	193.110	151.137	179.817

Economische betekenis Nederlandse zeehavengebieden 2016

Bron: Jaarverslag Havenbedrijf Rotterdam

		Havenschap Moerdijk (bedragen x1000 EUR, lopende prijzen)									
		2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Grond en gebouwen	Havenautoriteit	9653	25142	28821	9242	20504	1443	1971	-9152	7852	14082
Havenwerken, terreininrichting en infrastructurele werken	Havenautoriteit	7412	0	13186	6919	490	0	691	-9975	11	814
Overige activa (investeringen met economisch nut)	Havenautoriteit	98	168	242	675	1987	0	638	69	9	155
Totaal		17.163	25.310	42.249	16.836	22.981	1.443	3.300	-19.058	7.872	15.051

Bron: Jaarverslag Havenschap Moerdijk, 2014 negatief i.v.m. terugname in erfpacht gegeven activa

		Zeeland Seaports (bedragen x1000 EUR, lopende prijzen)									
		2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Gronden, Gebouwen & Terreinen	Havenautoriteit	0	0	12044	7562	1210	0	0	2051	386	129
Havenwerken en infrastructurele werken	Havenautoriteit	1777	1398	8050	22743	3036	5759	33	878	124	2053
Overige activa (investeringen met economisch nut)*	Havenautoriteit	15035	0	5012	18435	15480	104	4910	7259	3582	7621
Totaal		16.812	1.398	25.106	48.740	19.726	5.863	4.943	10.188	4.093	9.803

* incl investeringen in 'werken in uitvoering'

Bijlage 1 Gehanteerde definities en onderzoeksmethode

De afbakening is gelijk aan de voorgaande Havenmonitoren zoals opgesteld door Rebelgroep/MTBS/Buck (2006, 2007) en Erasmus Universiteit (2008 t/m 2015) en kent drie dimensies: een functionele, een sectorale en een geografische.

Functionele afbakening

Het Havenbeleid (zie Nota Zeehaven, Ministerie Verkeer en Waterstaat, 2004) gaat in beginsel uit van twee hoofdfuncties van de zeehavens; de haven als knooppunt van vervoer(ketens) en de haven als vestigingsplaats voor industrie(clusters). Bij de haven als knooppunt ligt de nadruk op vervoermodaliteiten, overslag, opslag en distributie en bij de haven als vestigingsplaats is vooral de industriële bedrijvigheid en zakelijke en niet-zakelijke dienstverlening van belang. Om zoveel mogelijk aan te sluiten bij het Havenbeleid, staan deze twee functies centraal in de rapportage. De zeehavengerelateerde activiteiten komen te vallen onder de functie waaraan zij bijdragen.

Sectorale afbakening

De sectorale afbakening geeft aan welke activiteiten tot de zeehaven gerekend worden. Er worden drie typen activiteiten onderscheiden: kadegebonden, zeehavengebonden en zeehavengerelateerd (zie Figuur B 1).

Kadegebonden activiteiten zijn activiteiten die een kade en diep vaarwater nodig hebben voor het afhandelen van de fysieke goederenstromen. Dit betreft vooral op- en overslag activiteiten zoals een containerterminal.

Zeehavengebonden activiteiten zijn activiteiten waarvoor de directe nabijheid van een zeehaven benodigd is, maar die niet in ieder geval kadegebonden zijn. Voorbeelden hierbij zijn olieraffinaderijen in de Rotterdamse haven.

Zeehavengerelateerde activiteiten zijn activiteiten waarvan de goederenstromen een directe relatie hebben met de zeehaven en diensten die gerelateerd zijn aan de goederenstromen, als wel diensten die niet direct gerelateerd zijn aan de fysieke goederenstromen maar wel aan de zeehaven gerelateerd zijn middels hun bijdrage aan de functies van de zeehaven. Deze activiteiten kunnen zich in de directe nabijheid van de zeehaven bevinden, maar de directe nabijheid van de zeehaven is niet voor alle activiteiten noodzakelijk. Veel distributieactiviteiten zijn hier een voorbeeld van.

Verder behoren de industriële activiteiten waarvan een belangrijk deel van de goederen via de zeehaven aan- en afgevoerd worden tot de zeehavengerelateerde activiteiten³. Naast deze activiteiten zijn er ook diensten die gerelateerd zijn aan de goederenstromen of deze stromen ondersteunen. Het kan hierbij gaan om een zeer directe relatie (distributie en opslag) of een minder directe relatie (handelsactiviteiten).

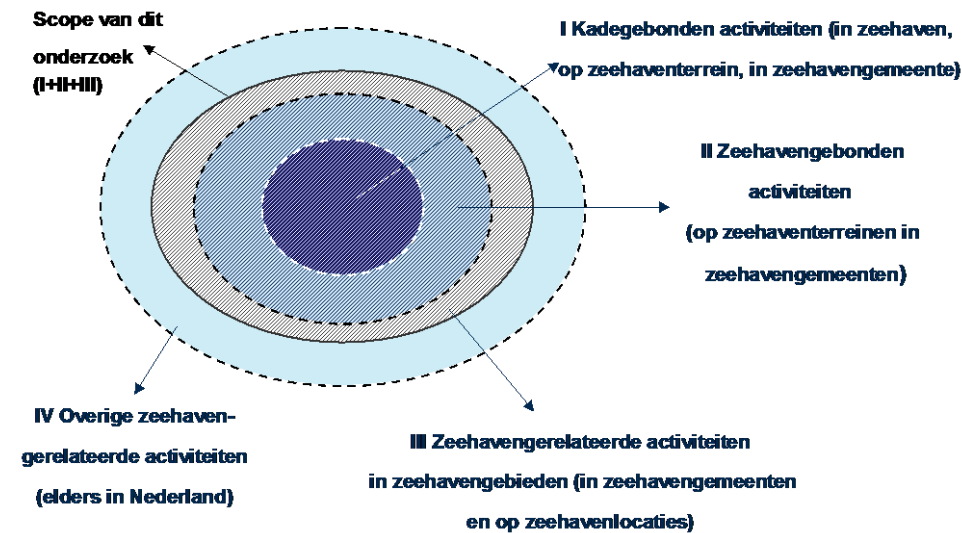
Samengevat: een activiteit is zeehavengerelateerd zodra de activiteit aan één van de onderstaande criteria voldoet:

- logistieke en vervoersactiviteiten die direct samenhangen met de aanvoer, afvoer en doorvoer van goederenstromen over zee;
- industriële activiteiten die in belangrijke mate gebruik maken van de zeehaven voor de aan- en afvoer van hun goederen;
- overige diensten gerelateerd aan functies van de zeehavens, zoals onder andere overheidsdiensten en zakelijke dienstverlening.

³ N.B.: Dit geldt alleen in combinatie met de geografische afbakening voor zover deze activiteiten binnen een zeehavengebied liggen. De Duitse staalindustrie is dus niet zeehavengerelateerd.

Figuur B 1 schetst hoe de typen activiteiten in relatie tot elkaar staan. Kadegebonden en zeehavengebonden activiteiten zijn daarbij direct aan de zeehaven gebonden. Zeehavengerelateerde activiteiten kunnen in principe in geheel Nederland gevestigd zijn, dat wil zeggen zowel binnen als buiten een zeehavengebied. Activiteiten die buiten het zeehavengebied plaatsvinden zijn echter buiten beschouwing gelaten en als niet-zeehavengerelateerd beschouwd.

Figuur B 1: Scope van het Havenmonitor onderzoek



Bron: Ecorys, Havenmonitor 2003

De visserij is geen zeehavengerelateerde activiteit aangezien de winning niet in de zeehavens plaatsheeft, maar buitengaats. Volgens deze beredenering zou de visserij niet in de Havenmonitor moeten worden opgenomen. De visserij is echter een cluster op zich, waarbij de verschillende activiteiten door elkaar heen lopen. Naast de winning houden de vissers (cq. bemanning) zich ook bezig (in meer of mindere mate) met de overslag, opslag en soms ook verwerking van de vis. Gezien deze multifunctionele taak van de bemanning van de visvloot is de werkgelegenheid en toegevoegde waarde in deze sector toch als zeehavengerelateerd beschouwd.

Veerdiensten en cruisevaart zijn ook zeehavengerelateerde activiteiten. Hierbij dient wel onderscheid gemaakt te worden naar zeevaart en binnenvaart. De zeeveerdiensten en zee-cruisevaart zijn activiteiten die niet samenhangen met de fysieke goederenstromen, maar wel gebonden zijn aan de zeehaven. Deze activiteiten zijn opgenomen in de lijst met zeehavengerelateerde activiteiten.

In Bijlage 2 zijn alle SBI-codes opgenomen die als zeehavengerelateerde activiteiten worden meegerekend in de Havenmonitor.

Geografische afbakening

Voor de geografische afbakening zijn begrippen als zeehaven, zeehaventerreinen, zeehavengemeenten, zeehavenlocatie en zeehavengebieden van belang. Deze begrippen bepalen welke terreinen en/of gebieden meegenomen moeten worden. Definities van deze begrippen zijn hieronder gegeven.

Zeehavens: Een haven aan zee of aan diep vaarwater waar zeewaardige schepen kunnen komen en die de beschikking heeft over een zeeterminal of - voor zover gelegen in een zeehavengebied - een inlandterminal waar zeevaart als modaliteit aanwezig is.

Voor de aanduiding van diep vaarwater wordt gekeken naar de bevaarbaarheidklasse van vaarwegen (dit is gebruikt voor de binnenlandse vaarwegen). De bevaarbaarheidklasse is een aanduiding voor de (maximale) capaciteitsafmetingen van een vaarweg, uitgedrukt in tonnen laadvermogen. De bevaarbaarheidklassen zijn ingedeeld volgens de C.E.M.T.-norm (C.E.M.T.= Conférence Européenne des Ministres de Transport). Diep vaarwater, waar zeewaardige schepen kunnen komen, zijn de wateren met bevaarbaarheidklasse VI (a, b en c, Figuur B 2, de blauwe tinten)⁴. Zeewaardige schepen die de binnenwateren kunnen bevaren, worden gekenmerkt door het tonnage laadvermogen dat ligt tussen de 3.200 en 18.000 ton. Dit komt overeen met een diepgang van de schepen van 2,50 tot 4,50 meter en een hoogte tot maximaal 9,10 meter. Aan de onderkant van deze range zitten de coasters die de inlandterminals kunnen bereiken. Schepen die zwaarder beladen zijn dan de bovengenoemde 18.000 ton varen niet op de binnenlandse vaarwegen, maar komen alleen in de havens die de faciliteiten hebben om deze schepen te ontvangen.

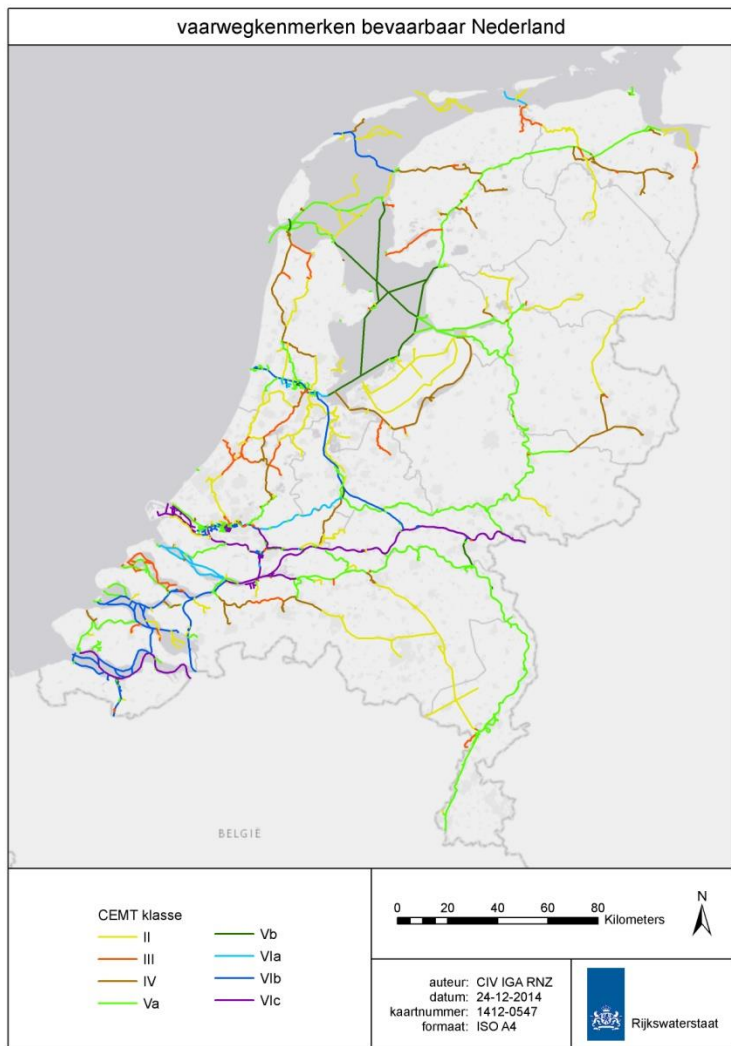
In functie van de bevaarbaarheidklasse van de vaarwegen blijken de Zeeuwse vaarwegen, de vaarwegen rond Rotterdam, Dordrecht en Moerdijk (Nieuwe Waterweg, Nieuwe en Oude Maas, Lek, Dordtse Kil, Haringvliet en Hollands Diep), de Waal, het Amsterdam-Rijnkanaal, het Noordzeekanaal en de vaarwegen naar Harlingen en Delfzijl en Eemsmond door de Waddenzee de vaarwegen te zijn die aangemerkt worden als vaarwegen met diep vaarwater voor zeewaardige schepen (zie in Figuur B 2). Den Helder is via open zee bereikbaar.

Bij de havens is onderscheid te maken naar zeeterminals en inlandterminals⁵. Zeeterminals zijn terminals die in relatie staan tot de zeevaart en inlandterminals zijn terminals waar bovenal de binnenvaart aanmeert. Een aantal inlandterminals is echter ook met zeeschepen bereikbaar. Alleen als inlandterminals gelegen zijn in zeehavengebieden (zie hierna) worden deze in het vervolg verder in beschouwing genomen. Omdat aan het Amsterdam-Rijnkanaal en aan de Waal zich geen zeehaventerreinen of zeehavenlocaties bevinden, vallen deze terminals buiten beschouwing.

⁴ Ministerie van Verkeer en Waterstaat, Directoraat-Generaal Goederenvervoer, Adviesdienst Verkeer en Vervoer en CBS, 'Nederland en de scheepvaart op de binnenwateren', 2003

⁵ Ministerie van Verkeer en Waterstaat, Adviesdienst Verkeer en Vervoer, 'Inventarisatie terminals en regionale overslagcentra in Nederland', 2003

Figuur B 2: Vaarwegennet naar bevaarbaarheidklasse



Bron: Ministerie van Infrastructuur en Milieu

Zeehaventerrein: Aan diep, voor zeewaardige schepen geschikt vaarwater gelegen terreinen bij een zeehaven of terreinen in de directe nabijheid van de zeehaven waarbij de band met de haven overduidelijk aanwezig is en het terrein onder het beheer van de havenbeheerders valt. Terreinen worden afgebakend op basis van de bijbehorende postcodes.

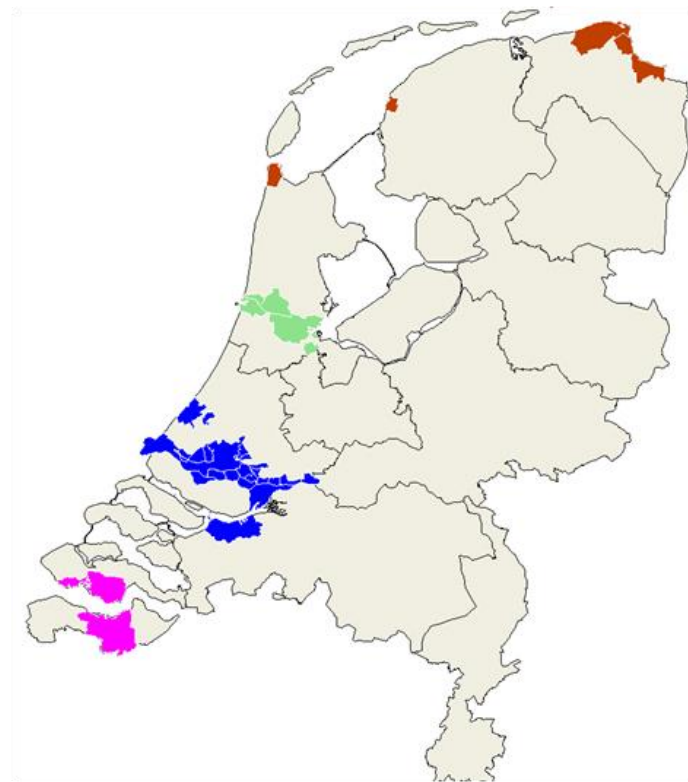
Zeehavengemeente: Gemeente die een zeehaven binnen haar gemeentegrenzen heeft.

Zeehavenlocatie: Locaties met activiteiten die een band hebben met de zeehaven en niet gelegen zijn in een zeehavengemeente, maar wel in de onmiddellijke nabijheid daarvan. Dit kunnen terreinen zijn gelegen langs diep vaarwater waarop zeehavengerelateerde activiteiten plaatsvinden, maar ook locaties waar (hoofd)kantoren van bedrijven zitten, die een relatie met de zeehaven hebben. Enkele terreinen aan diep vaarwater in de Drechtsteden en locaties met kantoren van belangrijke zeehavengerelateerde bedrijven (bijvoorbeeld in Rhoon waar veel rederijkantoren gevestigd zijn), zijn voorbeelden van de toevoegingen die in dit onderzoek zijn gedaan.

Zeehavengebied: Verzameling van zeehavengemeentes (inclusief zeehavens en zeehaventerreinen) en zeehavenlocaties. Een zeehavengebied vormt een aaneengesloten gebied en is geografisch afgebakend door de nabijheid van de Noordzee. In principe wordt aangesloten bij de gebiedsdefinities zoals vastgesteld door de (voormalige) Nationale Havenraad, maar daar worden enkele zeehavenlocaties aan toegevoegd.

De geografische afbakening in combinatie met de sectorale afbakening zorgt ervoor dat de in Figuur B 1 benoemde activiteit III zeehavengerelateerde activiteiten in zeehavengebieden (III is inclusief I en II) het uitgangspunt van de Havenmonitor vormt. Op basis van de benoemde definities worden de zeehavengebieden afgebakend. De zeehavengebieden worden gevormd door de zeehavengemeentes en zeehavenlocaties, zoals te zien in Figuur B 3. In Tabel B 1 wordt weergegeven welke zeehavengemeentes en zeehavenlocaties gerekend worden tot deze zeehavengebieden.

Figuur B 3: Zeehavengerelateerde gebieden in Nederland



Economische betekenis Nederlandse zeehavengebieden 2016

Tabel B 1: Zeehavengebieden, zeehavens en zeehavengemeenten

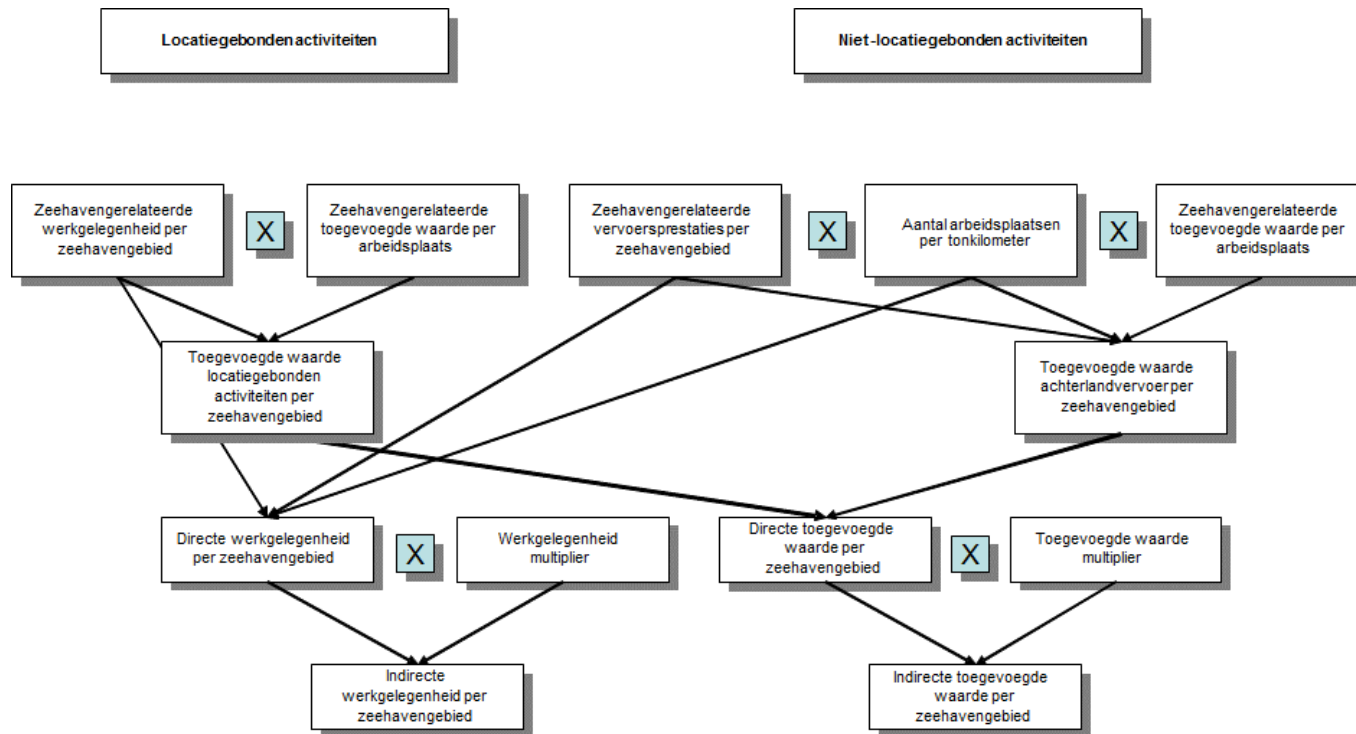
Noordelijke Zeehavens		Noordzeekanaalgebied		Rijn- en Maasmond		Waarvan R'dam-Rijnmond		Scheldebekken	
Zeehaven	Gemeente	Zeehaven	Gemeente	Zeehaven	Gemeente	Zeehaven	Gemeente	Zeehaven	Gemeente
Delfzijl	Delfzijl	Amsterdam	Amsterdam	Dordrecht	Dordrecht	Rotterdam	Rotterdam	Vlissingen	Vlissingen
Eemshaven	Eemsmond	Beverwijk	Beverwijk	Moerdijk	Moerdijk	Schiedam	Schiedam	Borsele	Borsele
Harlingen	Harlingen	Velsen/ Ijmuiden	Velsen/ Ijmuiden	Scheveningen	Den Haag	Vlaardingen	Vlaardingen	Terneuzen	Terneuzen
Den Helder	Den Helder	Zaanstad	Zaanstad	Drechtsteden (excl. Dordrecht)	Alblasserdam*	Maassluis	Maassluis		
					Gorinchem*	Overig Rijnmond	Albrandswaard		
					Hardinxveld- Giessendam*		Barendrecht		
					Hendrik-Ido- Ambacht*		Capelle aan den IJssel		
					Nieuw- Lekkerland*		Krimpen aan den IJssel		
				Papendrecht*	Lansingerland				
				Sliedrecht*	Ridderkerk				
				Zwijndrecht*	Spijkensisse				

* Specifieke afbakening op basis van postcodes

Berekening werkgelegenheid en toegevoegde waarde

De belangrijkste stappen van de methodiek voor de indicatoren werkgelegenheid en toegevoegde waarde zijn weergegeven in Figuur B 4. Om redenen van overzichtelijkheid zijn de hierna gespecificeerde tussenstappen (in het bijzonder correcties en aanpassingen voor bedrijfsgrootte en regionale verschillen) niet in het schema opgenomen.

Figuur B 4: Schematische weergave van de onderzoeksmethodiek voor werkgelegenheid en toegevoegde waarde



Bron: RebelGroup/mtbs

Bovenstaande figuur geeft het basisprincipe van de gebruikte onderzoeksmethode weer. Voor de locatiegebonden activiteiten is de bepaling van de (directe) toegevoegde waarde (TW) het resultaat van de vermenigvuldiging van de sectorspecifieke toegevoegde waarde per arbeidsplaats (TW/WP) met de overeenkomstige zeehavengerelateerde werkgelegenheid. De directe toegevoegde waarde voor de niet-locatiegebonden activiteiten is bepaald middels de per zeehavengemeente gegenereerde vervoersprestaties. Sommatie van beide delen (locatie- en niet-locatiegebonden) resulteert in een raming van de totale, directe toegevoegde waarde en werkgelegenheid, gecreëerd binnen de Nederlandse zeehavengebieden. De vermenigvuldiging van deze cijfers met toegevoegde waarde en werkgelegenheidsmultipliers per havengebied leidt tot de berekening van (indicatieve) indirecte effecten.

Locatiegebonden activiteiten

Vaststellen werkgelegenheidscijfers

Conform de voorgaande Havenmonitoren is de werkgelegenheidsindicator gebaseerd op gegevens van het Landelijk Informatiesysteem van Werkzame personen en Vestigingen (LISA). De gegevens afkomstig van deze informatiebron laten nationale vergelijkbaarheid toe, daar de input hiervan afkomstig is uit de Regionale Vestigingsregisters.

De Regionale Registerhouders hanteren verschillende peildata, waardoor enige verschillen kunnen optreden tussen de havens. De peildata per haven zijn gegeven in onderstaande tabel.

Tabel B 2: Overzicht van peildata

<i>Noordelijke zeehavens</i>	Peildatum	<i>Rijn- en Maasmond</i>	Peildatum	<i>Scheldebekken</i>	Peildatum
Harlingen	1 april	Rotterdam	1 januari	Vlissingen	1 mei
Eemsmond	1 april	Schiedam	1 januari	Borsele	1 mei
Delfzijl	1 april	Vlaardingen	1 januari	Terneuzen	1 mei
Den Helder	1 januari	Maassluis	1 januari		
<i>Noordzeekanaalgebied</i>	Peildatum	Overig Rijnmond	1 januari		
Amsterdam	1 januari	Drechtsteden	1 januari		
Beverwijk	1 april	Dordrecht	1 januari		
Velsen/IJmuiden	1 april	Moerdijk	1 april		
Zaanstad	1 april	Scheveningen	1 januari		

Bron: LISA

Conform Havenmonitor 2006 tot en met 2015, zijn de werkgelegenheidscijfers van 2016 op bedrijfsvestigingsniveau opgevraagd en aan de havenbeheerders voorgelegd ter controle en aanpassing. Hierdoor hebben alle havenbeheerders helder inzicht gehad in de opbouw van de werkgelegenheid in hun zeehavengebied en zijn ze in staat gesteld gericht niet-direct-zeehavengerelateerde bedrijfsvestigingen te schrappen. Tevens hebben ze bedrijfsvestigingen kunnen toevoegen die wel direct zeehavengerelateerd zijn maar om bepaalde redenen, zoals verkeerde SBI-codering in het LISA-bestand, niet waren opgenomen in de aangeboden lijst bedrijfsvestigingen. De hierboven beschreven aanpak heeft er toe geleid dat de 'ruwe data' van LISA op zeer consistente wijze is gecontroleerd en aangepast.

Bepalen toegevoegde waarde

De locatiegebonden zeehavengerelateerde toegevoegde waarde is bepaald door de toegevoegde waarde per werkzaam persoon (TW/WP) te vermenigvuldigen met de zeehavengerelateerde werkgelegenheid in de haven. De toegevoegde waarde per sector, volgens de input-output tabellen van het CBS voor de

onderzoekperiode, wordt gedeeld door het aantal werkzame personen in deze sector, en vervolgens vermenigvuldigd met een regiocorrectie die het verschil in productiviteit per regio en per bedrijfsklasse reflecteert; deze correctie is gerelateerd aan de grootte en de kapitaalintensiviteit van de in de regio gevestigde bedrijven.

De vermenigvuldiging van de toegevoegde waarde cijfers per arbeidsplaats en per sector met het voor productiviteit gecorrigeerde totale aantal werkzame personen levert het directe toegevoegde waarde cijfer, in absolute termen uitgedrukt.

De transport- en distributiesector is onder te verdelen in zowel locatie- als niet-locatiegebonden activiteiten. Locatiegebonden zijn die activiteiten waarvoor de vestigingsplaats relevant is voor de bedrijfsvoering (te weten 'Zeevaart'⁶, de passagiersvaart en veerdiensten (op binnenwateren)⁷ en 'Dienstverlening ten behoeve van het vervoer'). De toegevoegde waarde van deze activiteiten wordt bepaald als onder 'locatiegebonden activiteiten'.

Consistentie van methode

Voor de Havenmonitor 2016 is dezelfde methodiek toegepast en zijn dezelfde bronnen gebruikt als in Havenmonitor 2006 tot en met 2015. In de Havenmonitor 2016 hebben geen majeure aanpassingen plaatsgevonden in de methode; de berekeningsmethode is gelijk aan het voorgaande jaar.

De omvangrijke revisies die het CBS in 2013 heeft uitgevoerd bij de aansluiting bij het Europees Systeem van Rekeningen (ESR2010) waren in de Havenmonitor van dat jaar waar mogelijk al verwerkt. Omdat herberekening van de indirecte werkgelegenheid toen alleen tot en met 2009 met terugwerkende kracht kon worden uitgevoerd, is daarbij voor de jaren 2008 en eerder een ophoogfactor berekend. Deze correctiemethode is in de Havenmonitor 2016 op dezelfde manier toegepast.

Niet-locatiegebonden activiteiten

Veel transportbedrijven zijn voor hun bedrijfsvoering niet noodzakelijk aan één bepaalde locatie gebonden. Hoge kosten of gebrek aan ruimte kunnen voor deze bedrijven overwegingen zijn om zich buiten de haven of stad te vestigen. Daarmee verdwijnt (een deel van) de werkgelegenheid uit de betreffende gemeente, hoewel de activiteit van het bedrijf wel degelijk door de aanwezigheid van de haven wordt beïnvloed. De door LISA geregistreerde werkgelegenheid (op basis van postcode en sbi-code afbakening) als toedelingscriterium van de toegevoegde waarde is om die reden hier minder toereikend. Daarom is voor de volgende activiteiten gekozen voor toedeling op basis van het zeehavengerelateerde deel van de 'aan de zeehavengemeente' geleverde vervoersprestaties door transportondernemingen:

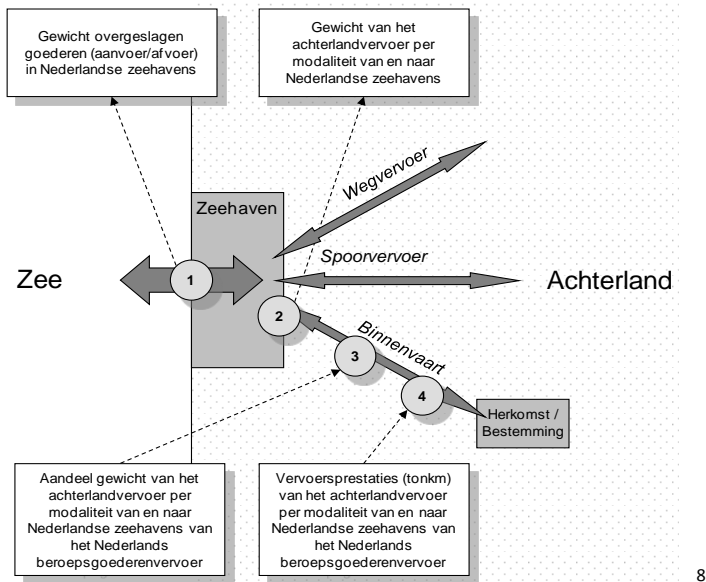
⁶ Hoewel 'Zeevaart' in de strikte betekenis van het woord geen locatiegebonden activiteit is, is er evenmin sprake van achterlandvervoer. Anders dan de 'Binnenvaart', het 'Wegvervoer' en het 'Spoorvervoer', is 'Zeevaart' in het algemeen wel gebonden aan vestigingen in een van de zeehavengemeenten. De 'Zeevaart' is daarom als locatiegebonden activiteit behandeld.

⁷ Ook de passagiersvaart en veerdiensten op binnenwateren wordt beschouwd als locatiegebonden activiteit, omdat hier evenmin sprake is van achterlandvervoer. Om te voorkomen dat het vervoer van personen met rondvaartboten en watertaxi's over havens, grachten en andere binnenwateren zou worden meegerekend, hebben de havenbeheerders hiervoor een negatieve correctie aangebracht op de LISA-cijfers.

- Goederenvervoer per spoor;
- Goederenvervoer over de weg;
- Vervoer via pijpleidingen;
- Binnenvaart (bestaande uit vrachtafvaart en tankvaart).

Berekening van de vervoersprestaties

De vervoersprestatie is gedefinieerd als de combinatie van het vervoerde gewicht vermenigvuldigd met de vervoersafstand van de goederen, uitgedrukt in ladingtonkilometers. De vervoersprestatie is berekend voor het Nederlands beroepsgoederenvervoer, in binnen- en buitenland. Het gaat hier om het *Nederlandse* aandeel, omdat het nationaal product gebaseerd is op de bijdragen van Nederlandse bedrijven, en om *beroepsgoederenvervoer* omdat het eigen vervoer van bedrijven al is toegerekend aan de sector waarin het bedrijf is ingedeeld. Voor de bepaling van de zeehavenspecifieke vervoersprestaties wordt gebruik gemaakt van het NEAC model waarvan de methodiek hieronder beschreven wordt. Figuur B 5 illustreert hoe de vervoersprestaties, uitgedrukt in gerealiseerde tonkilometers, kunnen worden afgeleid. **Figuur B 5: Globale illustratie afleiding zeehavengebonden vervoersprestaties**



Bron: Rebel Group obv NEA

⁸ Note Havenmonitor 2016: pijpleiding zou ook toegevoegd moeten worden naast wegvervoer, spoorvervoer en binnenvaart in de afbeelding, maar omdat het oorspronkelijke bestand niet is terug te vinden, is dit voor onderzoekers niet mogelijk geweest om aan te passen.

Toelichting bij de toegepaste berekeningsmethode

De op te leveren informatie betreft de aanvoer en afvoer in tonnage en tonkilometers per modaliteit (zeevaart, wegvervoer, spoorvervoer, pijpleiding en binnenvaart) per goederensoort (in 10 hoofdcategorieën, NSTR genoemd). Onderstaand worden de stappen in de berekening nader toegelicht.

Stap 1. Bepalen gewicht overgeslagen goederen (aanvoer/afvoer) in Nederlandse zeehavens

Uit de CBS-publicatiebestanden⁹ “zeevaart” is bekend hoeveel gewicht er per Nederlandse haven per goederensoort wordt overgeslagen voor zowel de aanvoer als afvoer. Dit bestand vormt het vertrekpunt voor de verdere bepaling van de vervoersprestaties. Hiertoe worden gegevens uit diverse bronnen toegevoegd aan het basisbestand zoals bepaald in deze Stap 1.

Stap 2. Bepalen gewicht van het achterlandvervoer per modaliteit van en naar Nederlandse zeehavens

In de NEAC-statistieken staat de herkomst en bestemming van goederenstromen per goederensoort, inclusief de haven waar het is overgeslagen. Deze gegevens maken een verdeling van overgeslagen goederen in havens naar de verschillende modaliteiten voor het voor- en natransport in het achterland (wegvervoer, spoorvervoer, pijpleiding en binnenvaart).

Het hierboven beschreven NEAC-bestand is in Stap 2 gekoppeld aan het bestand zoals bepaald in Stap 1. Dit resulteert in een bestand waarin per haven per goederensoort het gewicht van de binnenkomende en uitgaande goederen is opgenomen. Tevens is in dit bestand ook bekend met welke modaliteit deze in- en uitgaande goederen van of naar het achterland zijn vervoerd.

Stap 3. Bepalen aandeel gewicht van het achterlandvervoer per modaliteit van en naar Nederlandse zeehavens van het Nederlandse beroepsgoederenvervoer

De Havenmonitor neemt uitsluitend de vervoersprestaties in rekening die zijn gerealiseerd door het Nederlandse beroepsgoederenvervoer. De tabellen die in Stap 2 gegenereerd zijn, omvatten het totaal aan vervoerde goederen. In deze Stap 3 wordt aan de hand van de Publicatiebestanden Binnenvaart (bron: CBS) en de Basisbestanden Goederenvervoer (bron: NEA) het aandeel van het Nederlandse beroepsgoederenvervoer berekend.

Stap 4. Bepalen vervoersprestaties (tonkm) van het achterlandvervoer per modaliteit van en naar Nederlandse zeehavens van het Nederlandse beroepsgoederenvervoer

Om tot de vervoersprestaties te komen, dienen de vervoerde gewichten per modaliteit door het Nederlandse beroepsgoederenvervoer vermenigvuldigd te worden met de afstand naar hun herkomst of bestemming.

Voor het bepalen van de afstand naar de herkomst en bestemming is gebruik gemaakt van de Publicatiebestanden Wegvervoer, Spoorvervoer, Pijpleiding en Binnenvaart (bron: CBS). In deze publicatiebestanden staat het vervoerde gewicht en de vervoersprestaties in tonkilometers per verkeersgebied. Hieruit is een gemiddelde afstand berekend. De gemiddelde afstand per haven is vervolgens gekoppeld aan de gewichten van de vervoerde goederen zoals bepaald in Stap 3. Het gewicht is vermenigvuldigd met de gemiddelde afstand hetgeen resulteert in het aantal tonkilometers. De modal split wordt als constant verondersteld.

⁹ De CBS-publicatiebestanden worden vaak gebruikt bij het maken van goederenvervoerstatistieken en zijn beschikbaar voor de modaliteiten zeevaart, wegvervoer, spoorvervoer, pijpleiding en binnenvaart.

Berekening van de werkgelegenheid en toegevoegde waarde

De berekening van de directe zeehavengerelateerde werkgelegenheid en toegevoegde waarde is toegepast conform de Havenmonitor 2008. Hieronder staat een beschrijving van deze methodiek. Voor het *wegvervoer* zijn de totale Nederlandse vervoersprestaties en nationale werkgelegenheidscijfers beschikbaar. Op basis hiervan kan een nationaal gemiddeld aantal werkzame personen per ladingtonkilometer berekend worden welke na vermenigvuldiging met de vervoersprestatie per zeehavengebied in het wegvervoer resulteert in het aantal werkzame personen in het wegvervoer per zeehavengebied.

De bijbehorende toegevoegde waarde wordt vervolgens bepaald door het aantal werkzame personen per zeehavengebied in het wegvervoer te vermenigvuldigen met de toegevoegde waarde per persoon in het goederenvervoer, zoals bepaald aan de hand van Nationale Input/Output tabellen. Deze berekeningsmethode is hieronder als formule weergegeven.

$$WP_{i,j} = \frac{VP_{i,j}}{VP_{i,NL}} * WP_{i,NL}$$
$$TW_{i,j} = WP_{i,j} * TW_{i,NL}$$

Omdat wegvervoer de helft van de niet-locatiegebonden werkgelegenheid genereert, is de beschikbaarheid van gegevens voor deze modaliteit leidend genomen voor de verdere berekeningen. Voor de *binnenvaart* was deze berekeningsmethode gemakkelijk toe te passen, omdat daarvoor ook het aantal werkzame personen en vervoersprestatie op nationaal niveau beschikbaar zijn.

Voor het *spoorvervoer* zijn geen gegevens beschikbaar voor zowel het aantal werkzame personen als toegevoegde waarde in Nederland. Hierdoor is in Havenmonitor 2006 gekozen om voor deze modaliteit een 'bottum-up' aanpak toe te passen om het aantal werkzame personen te bepalen. Gezien het feit dat het aantal bedrijven dat actief in deze markt is zeer beperkt is en daardoor via de Kamer van Koophandel en jaarverslagen van de bedrijven de aantallen werkzame personen en het vervoerd volume verkregen kunnen worden, is dit goed mogelijk. In combinatie met de nationale vervoersprestaties van goederenvervoer per spoor wordt vervolgens het aantal werkzame personen per ladingtonkilometer vastgesteld.

Voor het vervoer per *pijpleiding* zijn direct cijfers beschikbaar van het CBS aangaande werkzame personen en toegevoegde waarde. Uit de nationale Input/Output tabellen is de toegevoegde waarde in heel Nederland voor deze sector te bepalen en het aantal werkzame personen in het vervoer per pijpleiding volgt uit nationale arbeidsvolume cijfers. Vervolgens is net als in voorgaande jaren verondersteld dat 50% van de totale vervoersprestatie als zeehavengerelateerd is te bestempelen en geheel is toe te schrijven aan Rotterdam. Als gevolg van deze aanname zijn werkzame personen en toegevoegde waarde op nationaal niveau voor 50% toegekend aan Rotterdam.

Correcties voor bedrijfsgrootte en regionale verschillen

Zoals vermeld is de grootte van bedrijven alsmede hun regionale ligging van invloed op de bepaling van de locatiegebonden zeehavengerelateerde toegevoegde waarde. Uit de Regionaal Economische Jaarcijfers (REJ) van het CBS blijkt dat er verschillen zijn in toegevoegde waarde per werkzame personen per regio. Uit deze regionale cijfers is een factor per regio te berekenen waarmee het landelijke aantal is te vermenigvuldigen om tot regionale cijfers te komen. Uiteindelijk is ervoor gekozen om één enkele, exacte correctiefactor per gebied per activiteit uit te rekenen. Deze factor vertegenwoordigt dus beide correcties: bedrijfsgrootte en locatie. Deze factor is verondersteld gelijk te blijven gedurende alle jaren, wat impliceert dat over de voorbije jaren heen de verhouding werkzame personen per bedrijfsgrootte-categorie constant is gebleven.

Bepaling indirecte samenhang

Voor de berekening van de indirecte effecten is, conform de voorgaande jaren, gebruik gemaakt van de techniek van Input/Output analyse (op basis van het Leontief vraagbepaalde Input/Output model). Het is echter hier gepast te benadrukken dat een dergelijke analysetechniek in principe niet geschikt is voor sectorale impactstudies voor bestaande economische activiteiten (want resulterend in dubbeltellingen indien hiervoor niet adequaat gecorrigeerd) en bovendien van een aantal belangrijke theoretische assumpties vertrekt. Zo gaat het Input/Output model er vanuit dat iedere extra vraag (impuls) automatisch leidt tot extra aanbod. Het aanbod is derhalve volledig flexibel (elastisch) verondersteld en past zich zonder extra kosten aan bij de vraag. De prijselasticiteit van de vraag is gelijk aan nul, terwijl de prijselasticiteit van het aanbod gelijk is aan oneindig. Daarnaast veronderstelt het model een volledige complementariteit tussen alle input. Tussen de benodigde intermediaire inputs is geen onderlinge substitutie mogelijk en zijn er geen schaalvoordelen.

Deze theoretische assumpties maken voldoende duidelijk dat ramingen van indirecte effecten van zeehavengerelateerde activiteiten in de rest van de Nederlandse economie met de nodige omzichtigheid gelezen moeten worden.

Als statistische maat voor de verbondenheid van een sector met de Nederlandse economie kunnen multipliers worden gebruikt, met name om vergelijkingen met andere sectoren of het nationale gemiddelde te maken. De uit het model verkregen multipliers worden gebruikt voor het berekenen van de gevolgen van een vraagimpuls in een bepaalde sector op de vraag in andere sectoren.

Een multiplier van bijvoorbeeld 1,6 geeft aan dat behalve het oorspronkelijke directe effect ter grootte van 1, nog een additioneel indirect effect van 0,6 optreedt, elders in de economie. De effecten kunnen daarbij uitgedrukt zijn in termen van werkgelegenheid (werkgelegenheidsmultiplier) en/of toegevoegde waarde (toegevoegde waarde multiplier).

Naast deze 'achterwaartse effecten' bij toeleveranciers kunnen zich ook 'voorwaartse effecten' voordoen bij afnemers. In een afzonderlijke studie in het kader van de Havenmonitor 2005, de 'Verkenning Voorwaartse Effecten', is een eventuele onderschatting onderzocht van het economische belang van de havensector door het niet in kaart brengen van voorwaartse uitstralingseffecten bij afnemers. Voorts geeft deze Verkenning, op basis van representatieve casussen, een onderbouwd inzicht in de (on)mogelijkheden van bepaling van voorwaartse effecten, en dit vanuit een breder kader dan alleen het stramien van input-outputanalyse. Behalve de voorwaartse en achterwaartse effecten bij toeleverende bedrijven is ook sprake van bestedingseffecten. Deze effecten bestaan uit de bestedingsimpuls door de werknemers. Op hun beurt zijn deze werknemers namelijk ook weer consument. Deze effecten zijn niet in deze berekening opgenomen, wat gebruikelijk is bij macro-economische analyses.

Berekening bedrijfsvestigingen

Voor de bedrijfsvestigingsdata wordt net als in de vorige edities van de Havenmonitor gebruik gemaakt van een eenduidig bronbestand, het LISA bestand. Dit bronbestand omvat alle economische indicatoren op bedrijfsvestigingsniveau. Met behulp van de nieuwe data uit het LISA-bestand zijn de "Havenmonitor-bedrijfsvestigingsbestanden" van vorig jaar aangevuld.

Het doel van LISA is het bijeenbrengen van regionale vestigingenregistraties met daaraan gekoppelde werkgelegenheidsgegevens tot een integraal, landsdekkend, uniform en consistent vestigingenregister met gegevens over alle vestigingen in Nederland waar betaald werk wordt verricht. Jaarlijks wordt dit register bijgewerkt op basis van de gegevens van de regionale registerhouders. Om het vestigingenbestand aan te vullen met actuele gegevens over werkgelegenheid wordt daarnaast jaarlijks een enquête uitgezet. Van de vestigingen met 100 en meer werkzame personen wordt de gehele populatie benaderd. Bij de vestigingen met minder dan 100 werkzame personen kan met een steekproef worden volstaan (10-100 WP: 50%, < 10 WP: 25%).

LISA hanteert de volgende definitie voor een bedrijfsvestiging: 'Locatie van een onderneming, instelling of zelfstandige beroepsbeoefenaar (dat wil zeggen elke fabriek, werkplaats, kantoor, winkel of andere bedrijfsruimte, dan wel elk complex daarvan) waarin of van waaruit een economische activiteit of zelfstandig (vrij) beroep wordt uitgeoefend door minimaal 1 werkzaam persoon'. Ter vergelijking: De Kamers van Koophandel bestempelen een bedrijfsvestiging als iedere in het Handelsregister ingeschreven onderneming en rechtspersoon in Nederland. De door de regionale registers aangeleverde data volgen de gehanteerde definitie. Toch kan er sprake zijn van afwijkingen omdat sommige regionale registers uitgaan van vestigingsactiviteiten (kan zijn dat er meerdere activiteiten per bedrijfsvestiging zijn die apart in LISA worden geregistreerd). LISA probeert op landelijk niveau deze gegevens zoveel mogelijk te corrigeren, zodat er een uniform bestand bestaat.

Zoals reeds vermeld bij de werkgelegenheidscijfers wordt er in het LISA bestand geen uniforme peildatum gebruikt. De door regionale registerhouders gehanteerde peildata zijn te vinden in Tabel B 2. Om tot bedrijfsvestigingscijfers met één enkele peildatum te komen, is besloten de peildata van de economische indicatoren te verschuiven naar 1 juli. Tijdens de controle door individuele havenbeheerders is geconstateerd dat de gegevens over vestigingen met 1 arbeidsplaats niet goed te controleren zijn. Daarop is besloten om vestigingen die over de gehele tijdreeks 0 en/of 1 werkzame personen hebben geregistreerd in principe buiten beschouwing te laten. Bedrijven die in de periode op enig moment wel meer dan 1 arbeidsplaats kennen, maar over andere jaren 0 of 1 arbeidsplaats zijn wel meegenomen in de analyse. Uitgangspunt is dat het onterecht zou zijn om een vestiging die op een bepaald moment bijvoorbeeld 10 werkzame personen kent, maar een jaar later slechts 1 arbeidsplaats die vestiging in het ene jaar (WP=10) wel mee te tellen, maar in het daaropvolgende jaar (WP=1) niet mee te tellen. Het kan immers zo zijn dat het tijdelijk minder goed gaat met de vestiging, maar dat de vestiging nog steeds relevant is voor de haven. In tegenstelling tot het Handelsregister zijn de publieke organisaties in LISA wel vertegenwoordigd doordat ook vestigingen van de overheid, het onderwijs, de gezondheidszorg en de vrije beroepsbeoefenaars worden geregistreerd, terwijl een full time werkzame persoon¹⁰ gemiddeld 12 uur per week of meer werkzaam is waarbij het Handelsregister uit gaat van 15 uur. In beide bestanden zijn lege BV's en overige vestigingen uit de categorie zakelijk beheer, alsmede rechtspersonen zoals verenigingen en stichtingen waar geen economische activiteit verricht wordt, niet opgenomen.

Berekening private investeringen

De indicator 'Investerings in de Nederlandse zeehavens' biedt een bijkomend inzicht in de economische ontwikkeling van de relevante zeehavengebieden en bedrijven in zeehavengerelateerde sectoren.

Een toename van de investeringen geeft aan dat bedrijven de activiteiten in het havengebied willen continueren, terwijl een afname een indicatie *kan* zijn voor (relatieve) achteruitgang van het gebied. In het laatste geval kunnen andere gebieden interessantere opties zijn geworden voor het accommoderen van bedrijfsactiviteiten. Een afname van de investeringen betekent echter niet per definitie een (relatieve) achteruitgang van het gebied. Een jaar met minder investeringen hoeft dit namelijk nog niet te impliceren, omdat het niveau van investeringen jaarlijks kan verschillen. Het bedrijfsleven investeert het ene jaar meer dan het andere jaar. Oorzaken hiervoor zijn onder andere de economische (wereld)situatie, de bedrijfseconomische situatie, de economische levensduur van de activa en innovaties. Investerings creëren tijdelijke werkgelegenheid om de betreffende activa te bouwen en te vervangen. Eveneens kunnen de investeringen gericht zijn op het creëren van structurele werkgelegenheid, maar dat is sterk afhankelijk van het type investering (nieuw, uitbreidings- of

¹⁰ Basis voor indeling vestigingen naar grootte-klasse

vervangingsinvesteringen). Voor de Havenmonitor 2011 is voor het eerst gekeken naar zowel de private als de publieke investeringen in de zeehavengebieden. Bij private investeringen gaat het om investeringen in vaste activa van ondernemingen (materiële of immateriële activa die langer dan een jaar in het productieproces worden gebruikt), investeringen die direct gericht zijn op de prestaties van de eigen onderneming. Hiervoor is gebruik gemaakt van de CBS-investeringsstatistieken voor het in kaart brengen van de private investeringen in Nederland. Hiervoor is aan het CBS gevraagd om de investeringen in kaart te brengen op basis van de sector- en gebiedsafbakening, gehanteerd in dit onderzoek. Het CBS heeft vanaf het jaar 2000 investeringsstatistieken in gedetailleerde vorm beschikbaar. In deze rapportage zijn de investeringsstatistieken van 2000 tot en met 2015 verwerkt. Het detailniveau van de gegevens is echter beperkt. Door de geheimhoudingsverplichting van het CBS, die inhoudt dat geen individuele informatie onthuld mag worden, zijn de investeringen op een aggregatieniveau gepresenteerd waarbij zoveel mogelijk informatie toegankelijk blijft. Zelfs dan is het in enkele gevallen niet mogelijk om de investeringen weer te geven als gevolg van de geheimhoudingsverplichting. Daarnaast worden cijfers niet beschikbaar gesteld indien ze niet voldoen aan de gehanteerde betrouwbaarheidsmarge zoals die door het CBS wordt gehanteerd.

Bijlage 2 Overzicht zeehavengerelateerde activiteiten

SBI'08 code	Omschrijving '08	Omschrijving in HM	IO Nummer	IO Omschrijving
	Visserij, kweken van vis en schaaldieren			
0311	Zee- en kustvisserij	Voedingsmiddelenindustrie	7	Visserij
0312	Binnenvisserij	Voedingsmiddelenindustrie	7	Visserij
0321	Kweken van vis en schaaldieren	Voedingsmiddelenindustrie	7	Visserij
	Aardolie en aardgas			
0610	Winning van aardolie	Aardolie industrie	8	Aardolie- en aardgaswinning
0620	Winning van aardgas	Aardolie industrie	8	Aardolie- en aardgaswinning
0910	Dienstverlening ten behoeve van de aardolie- en aardgaswinning	Overig	8	Aardolie- en aardgaswinning
	Winning van zand, grind, klei, zout e.d.			
0812	Winning van zand, grind en klei	Overig	9	Delfstoffenwinning overig
	Vervaardiging van voedingsmiddelen en dranken			
1020	Visverwerking	Voedingsmiddelenindustrie	11	Visverwerking
104101	Vervaardiging van plantaardige en dierlijke oliën en vetten	Voedingsmiddelenindustrie	15	Vervaardiging overige voedingsmiddelen
104102	Raffinage van plantaardige en dierlijke oliën en vetten	Voedingsmiddelenindustrie	15	Vervaardiging overige voedingsmiddelen
1042	Vervaardiging van margarine en overige spijsvetten	Voedingsmiddelenindustrie	15	Vervaardiging overige voedingsmiddelen
1061	Vervaardiging van meel (geen zetmeel)	Voedingsmiddelenindustrie	15	Vervaardiging overige voedingsmiddelen
1062	Vervaardiging van zetmeel	Voedingsmiddelenindustrie	15	Vervaardiging overige voedingsmiddelen
1091	Vervaardiging van veevoeders	Voedingsmiddelenindustrie	15	Vervaardiging overige voedingsmiddelen
10821	Verwerking van cacao	Voedingsmiddelenindustrie	15	Vervaardiging overige voedingsmiddelen
10822	Vervaardiging van chocolade en suikerwerk	Voedingsmiddelenindustrie	15	Vervaardiging overige voedingsmiddelen
1083	Verwerking van koffie en thee	Voedingsmiddelenindustrie	16	Koffiebranderijen en theepakkerijen
1089	Vervaardiging van overige voedingsmiddelen n.e.g.	Voedingsmiddelenindustrie	15	Vervaardiging overige voedingsmiddelen
	Houtindustrie			
16101	Zagen en schaven en overige primaire houtbewerking	Overig	22	Hout, kurk, riet en vlechtwerk
	Vervaardiging van papier en karton			
1712	Vervaardiging van grafisch papier en karton	Overig	23	Pulp, papier en karton
17121	Vervaardiging van grafisch papier en karton	Overig	23	Pulp, papier en karton
17122	Vervaardiging van papier en karton voor verpakking	Overig	23	Pulp, papier en karton
17129	Vervaardiging van papier en karton (geen grafisch en niet voor verpakking)	Overig	23	Pulp, papier en karton
	Aardolie- en steenkoolverwerkende industrie			
19201	Aardolieraffinage	Aardolie industrie	27	Aardolieverwerking, splijt- en kweekstoffen, cokes

Economische betekenis Nederlandse zeehavengebieden 2016

19202	Aardolieverwerking (geen raffinage)	Aardolie industrie	27	Aardolieverwerking, splijt- en kweekstoffen, cokes
	Vervaardiging van chemische producten			
2011	Vervaardiging van industriële gassen	Chemische industrie	28	Chemie basis
2012	Vervaardiging van kleur- en verfstoffen	Chemische industrie	28	Chemie basis
201302	Vervaardiging van overige anorganische basischemicaliën	Chemische industrie	29	Chemie anorganisch
20141	Vervaardiging van petrochemische producten	Chemische industrie	30	Petrochemie
201499	Vervaardiging van overige organische basischemicaliën (geen petrochemische producten)	Chemische industrie	30	Petrochemie
2015	Vervaardiging van kunstmeststoffen en stikstofverbindingen	Chemische industrie	31	Kunstmest
2016	Vervaardiging van kunststof in primaire vorm	Chemische industrie	31	Kunstmest
2020	Vervaardiging van verdelingsmiddelen en overige landbouwchemicaliën	Chemische industrie	31	Kunstmest
2052	Vervaardiging van lijm en bereide kleefmiddelen	Chemische industrie	32	Chemie eind
2053	Vervaardiging van etherische oliën	Chemische industrie	32	Chemie eind
205903	Vervaardiging van overige chemische producten n.e.g.	Chemische industrie	32	Chemie eind
2222	Vervaardiging van verpakkingsmiddelen van kunststof	Chemische industrie	33	Rubber en kunststof
	Vervaardiging van glas, aardewerk, cement-, kalk- en gipsproducten			
23611	Vervaardiging van producten van beton voor de bouw en van kalkzandsteen	Overig	34	Bouwmaterialen
2363	Vervaardiging van stortklare beton	Overig	34	Bouwmaterialen
2391	Vervaardiging van schuur-, slijp- en polijstmiddelen	Overig	34	Bouwmaterialen
2399	Vervaardiging van overige producten van beton, gips en cement	Overig	34	Bouwmaterialen
	Vervaardiging van metalen in primaire vorm			
2410	Vervaardiging van ijzer en staal en van ferrolegeringen	Basismetaal- en metaalproductenindustrie	35	Basismetaal
2420	Vervaardiging van stalen buizen, pijpen, holle profielen en fittings daarvoor	Basismetaal- en metaalproductenindustrie	35	Basismetaal
2433	Koudvervormen en koudfelsen	Basismetaal- en metaalproductenindustrie	35	Basismetaal
2434	Koudtrekken van draad	Basismetaal- en metaalproductenindustrie	35	Basismetaal
2441	Vervaardiging van edele metalen	Basismetaal- en metaalproductenindustrie	35	Basismetaal
2442	Vervaardiging van aluminium	Basismetaal- en metaalproductenindustrie	35	Basismetaal

Economische betekenis Nederlandse zeehavengebieden 2016

2445	Vervaardiging van overige non-ferrometalen	Basismetalaal- en metaalproductenindustrie	35	Basismetalaal
	Vervaardiging van producten van metaal			
2511	Vervaardiging van metalen constructiewerken en delen daarvan	Basismetalaal- en metaalproductenindustrie	36	Metaalprodukten
2529	Vervaardiging van metalen tanks en reservoirs	Basismetalaal- en metaalproductenindustrie	36	Metaalprodukten
2561	Oppervlaktebehandeling en bekleding van metaal	Basismetalaal- en metaalproductenindustrie	36	Metaalprodukten
2562	Algemene metaalbewerking	Basismetalaal- en metaalproductenindustrie	36	Metaalprodukten
2591	Vervaardiging van stalen vaten, fusten en transportkannen	Basismetalaal- en metaalproductenindustrie	36	Metaalprodukten
	Vervaardiging van machines en apparaten			
2790	Vervaardiging van overige elektrische apparatuur	Overig	40	Overige elektrische machines en apparaten
2811	Vervaardiging van motoren en turbines	Overig	37	Machines en apparaten
2822	Vervaardiging van hijs-, hef- en transportwerktuigen	Overig	37	Machines en apparaten
	Vervaardiging van auto's, aanhangwagens en opleggers			
29201	Carrosseriebouw	Transportmiddelenindustrie	43	Auto-industrie
29202	Vervaardiging van aanhangwagens en opleggers	Transportmiddelenindustrie	43	Auto-industrie
	Vervaardiging van transportmiddelen			
3011	Bouw van schepen en drijvend materieel (geen sport- en recreatievaartuigen)	Transportmiddelenindustrie	44	Scheepbouw
3012	Bouw van sport- en recreatievaartuigen	Transportmiddelenindustrie	44	Scheepbouw
3315	Reparatie en onderhoud van schepen	Transportmiddelenindustrie	44	Scheepbouw
	Milieudienstverlening			
383102	Sloop van schepen, witgoed, computers e.d.	Overig	49	Voorbereiding tot recycling
383202	Voorbereiding tot recycling van afval (geen metaalafval)	Overig	49	Voorbereiding tot recycling
3821	Behandeling van afval	Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	98	Milieudienstverlening bedrijven
	Bouwnijverheid			
4291	Natte waterbouw	Overig	54	Grond-, water- en wegenbouw
	Handel in en reparatie van auto's en motorfietsen			
45193	Handel in en reparatie van aanhangwagens en opleggers (geen caravans)	Groothandel	58	Autogroothandel
	Groothandel en handelsbemiddeling			

Economische betekenis Nederlandse zeehavengebieden 2016

46211	Groothandel in granen	Groothandel	61	Groothandel
46218	Groothandel in akkerbouwproducten en veevoeder algemeen assortiment	Groothandel	61	Groothandel
46219	Groothandel in overige akkerbouwproducten	Groothandel	61	Groothandel
46311	Groothandel in groenten en fruit	Groothandel	61	Groothandel
46312	Groothandel in consumptie-aardappelen	Groothandel	61	Groothandel
4634	Groothandel in dranken (geen zuivel)	Groothandel	61	Groothandel
46382	Groothandel in vis, schaal- en weekdieren	Groothandel	61	Groothandel
46496	Groothandel in sportartikelen (geen watersport)	Groothandel	61	Groothandel
46711	Groothandel in vaste brandstoffen	Groothandel	61	Groothandel
46712	Groothandel in vloeibare en gasvormige brandstoffen	Groothandel	61	Groothandel
46713	Groothandel in minerale olieproducten (geen brandstoffen)	Groothandel	61	Groothandel
46721	Groothandel in metaalertsen	Groothandel	61	Groothandel
46722	Groothandel in ferrometalen en -halfabrikaten	Groothandel	61	Groothandel
46723	Groothandel in non-ferrometalen en -halfabrikaten	Groothandel	61	Groothandel
46731	Groothandel in hout en plaatmateriaal	Groothandel	61	Groothandel
46735	Groothandel in zand en grind	Groothandel	61	Groothandel
46751	Groothandel in chemische grondstoffen en chemicaliën voor industriële toepassing	Groothandel	61	Groothandel
46752	Groothandel in bestrijdingsmiddelen en kunstmeststoffen	Groothandel	61	Groothandel
467691	Groothandel in overige intermediaire producten n.e.g.	Groothandel	61	Groothandel
46772	Groothandel in ijzer- en staalschroot en oude non-ferrometalen	Groothandel	61	Groothandel
46691	Groothandel in intern transportmaterieel	Groothandel	61	Groothandel
46697	Groothandel in scheepsbenodigdheden en visserij-artikelen	Groothandel	61	Groothandel
46699	Groothandel in overige machines en apparaten voor industrie en handel n.e.g.	Groothandel	61	Groothandel
	Vervoer over water			
5010	Zee- en kustvaart (passagiersvaart en veerdiensten)	Zeevaart	67	Zeevaart
50201	Zee- en kustvaart (vracht- en tankvaart; geen sleepvaart)	Zeevaart	67	Zeevaart
50202	Zee- en kustsleepvaart	Zeevaart	67	Zeevaart
5030	Binnenvaart (passagiersvaart en veerdiensten)	Binnenvaart	68	Binnenvaart
50401	Binnenvaart (vrachtvaart)	Binnenvaart	68	Binnenvaart
50402	Binnenvaart (tankvaart)	Binnenvaart	68	Binnenvaart
50403	Binnenvaart (sleep- en duwvaart)	Binnenvaart	68	Binnenvaart
	Dienstverlening t.b.v. het vervoer			
52241	Laad-, los- en overslagactiviteiten voor zeevaart	Overslag/opslag	71	Dienstverlening vervoer water

Economische betekenis Nederlandse zeehavengebieden 2016

52242	Laad-, los- en overslagactiviteiten niet voor zeevaart	Overslag/opslag	70	Dienstverlening ah vervoer
52101	Opslag in tanks	Overslag/opslag	71	Dienstverlening vervoer water
52102	Opslag in koelhuizen e.d.	Overslag/opslag	70	Dienstverlening ah vervoer
52109	Opslag in distributiecentra en overige opslag (niet in tanks, koelhuizen e.d.)	Overslag/opslag	70	Dienstverlening ah vervoer
5222	Dienstverlening voor vervoer over water	Dienstverlening t.b.v. het vervoer	71	Dienstverlening vervoer water
52291	Expeditieuren, cargadoors, bevrachters en andere tussenpersonen in het goederenvervoer	Dienstverlening t.b.v. het vervoer	70	Dienstverlening ah vervoer
52292	Weging en meting	Dienstverlening t.b.v. het vervoer	70	Dienstverlening ah vervoer
	Verhuur en lease			
7712	Verhuur en lease van vrachtwagens, autobussen, caravans en aanhangwagens	Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	80	Verhuur roerende goederen
7734	Verhuur en lease van schepen	Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	80	Verhuur roerende goederen
773999	Verhuur en lease van overige machines en werktuigen en van overige goederen (geen automaten)	Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	80	Verhuur roerende goederen
	Overige zakelijke dienstverlening			
812202	Industriële reiniging; reiniging van kachels, boilers ed	Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	88	Overige zakelijke dienstverlening
35111	Productie van elektriciteit door thermische, kern- en warmtekrachtcentrales	Elektriciteitsproductie	50	Energiebedrijven
35112	Productie van elektriciteit door windenergie	Elektriciteitsproductie	50	Energiebedrijven
35113	Productie van elektriciteit door zonnecellen, warmtepompen en waterkracht	Elektriciteitsproductie	50	Energiebedrijven
3512	Beheer en exploitatie van transportnetten voor elektriciteit, aardgas en warm water	Elektriciteitsproductie	50	Energiebedrijven
3513	Distributie van elektriciteit en gasvormige brandstoffen via leidingen	Elektriciteitsproductie	50	Energiebedrijven
3514	Handel in elektriciteit en in gas via leidingen	Elektriciteitsproductie	50	Energiebedrijven
	Beveiliging en opsporing			
8010	Particuliere beveiliging	Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	88	Overige zakelijke dienstverlening
8020	Beveiliging via beveiligingssystemen	Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	88	Overige zakelijke dienstverlening
	Overheid			
8411	Algemeen overheidsbestuur (alleen zeehavengerelateerd)	Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	89	Algemeen bestuur, rijk

Economische betekenis Nederlandse zeehavengebieden 2016

8422	Defensie	Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	92	Defensie
8424	Politie	Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	91	Overig algemeen bestuur en sociale verzekering
8425	Brandweer	Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	90	Algemeen bestuur, gemeente
	Belangenorganisaties			
9411	Bedrijfs- en werkgeversorganisaties	Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	102	Dienstverlening overig
9412	Beroepsorganisaties	Zakelijke en niet zakelijke dienstverlening	102	Dienstverlening overig
	Vervoer over land			
4920	Goederenvervoer per spoor	Spoorvervoer	65	Goederenvervoer
4941	Goederenvervoer over de weg (geen verhuizingen)	Wegvervoer	65	Goederenvervoer
4950	Transport via pijpleidingen	Pijpleiding	66	Vervoer via pijpleidingen
	Overig			
2662	Lafarge (delfzijl)	Overig	34	Bouwmaterialen
45191	NISSAN (amsterdam)	Groothandel	58	Autogroothandel